

MANUAL DE LEGIURI

5 Extrase din toate legile universale bisericesti și împărătești de prea onorabilul și prea învățatul decan al filozofilor bisericii celei mari a lui Christ și mai nainte, marele paharnic, Mihail Fotinopolu Chiu, care și traducându-se în limba greacă vorbitoare de către însuși, s-a împărțit în trei cărți, culegere de legi și de canoane bisericesti numindu-le, și s-a dedicat prea înălțatului, prea strălucitului și prea piosului Domn și Stăpînitor a toată Ungro-Vlachia, D-lui Domn, Ioan Scarlat Grigorie Ghica Voivod în anul mântuirii **1765**.

Cartea întâia

Epigrama celui mai din urmă dintre învățatori, George, către cel, ce a cules această carte, ca din partea celui ce a primit-o,

Pe calea dreaptă-a Temidei trăind și dupe moarte

5 E Fotino Mihai acel ce s-a văzut nainte

Venit din Chio, care e de ape înconjurată

Și vrînd să fie de folos, el a cules acestea

Din cărțile 'mpărăților de legi cuprinzătoare,

Pe cari le înfrumuseță cu pagini imortale.

10 Grăbiți dar iute, junilor și voi bătrîni și aceia

Ce aveți etatea matoră, s-analizați acestea,

Căci e ușor dintr-însele a învăța cu toții

Ce lucru îndumnezeit e îndevar (sic!) dreptatea.

Deci aste le scrisei muncind mai multe zile

15 Ca să arăt printr-însele a ei utilitate.

Prea înălțatului, prea strălucitului și prea

piosului Domn și Stăpînitor a toată Ungro-Vlachia,

Domnul Ioan Scarlat Ghica Voevod, aduc datorita mea

prea plecată închinăciune.

20 Nestabilitatea și variabilitatea naturii omenești, precum și necesitatea de a i se aduce puțin cîte puțin cuvenite îndreptare, nu poate ajunge la ținta ce-și propune, dacă nu va dispărea mai întii ceea ce stă practică întru aceasta, și astfel să-și redobîndească iar starea cea senină și cea neturburată. Aceasta

25 făcînd astăzi a se simți trebuința de culegerea legilor civile, a făcut prea Înălțimea Voastră a cugeta la această faptă, demnă cu adevărat de multă stimă și mai presus de orice laudă; căci n-ar putea cineva să aducă laudele cuvenite și omagiile cele mai proprie, ca una ce se poate făli cu această virtute, adică a dreptății, asupra căreia se întemeiază mai mult divinitates, care și pre cei ce lucrează în spiritul acesta îi învrednicește cu partea dreapta a celor mintuiți
30 și i face a se bucura de acele nespuse bunătăți cerești, precum îi face asemenea să fie arătați cu degetul de către toți aci jos, zicînd fiecare: acest Domnitor este care are în mîinile sale cumpăna dreptății și măsoară prin legi drepturile fiecăruia ca printr-o balanță oarecare, și face pe oameni a vorbi bine de dînsul și numele său să fie lăudat pînă la împlinirea secolilor și pentru totdeauna a
35 petrece între cei vii și nici prin moarte, nici prin trecerea timpului nu se va stinge.

Pentru aceasta și eu, atît acum cît și de mai multe ori am zis, că e cu neputință a se dovedi prin cuvinte oratorice, prin silogisme statistice(?) <sofistice>¹ și prin demonstrații filozofice, cît de mare și cît de înțeleaptă e această
40 faptă a Înălțimii Sale, ca o întreprindere care întrece orice fel de laudă, și prin urmare caut un refugiu în limanul tăcerii, lăsînd acelor învățați și care posedă mai multă elocuință, să zică cele de cuvîntă. Iar servitorul Înălțimii Sale neabătîndu-se cîtuși de puțin de la strălucitul său și de dumnezeesc zel pătruns ordin, deși întreprinderea e mare și peste a mea putere, și care are nevoie de o
45 mîină mai dibace, și nici de cum îndărătnicindu-mă din acestea, cumpănind neștiința mea, am preferit să trec mai bine de cutezător, decît să calc un asemenea ordin, care privește atît la un folos comun ce va rezulta din această măsură pioasă, cît și la nemurirea numelui Înălțimii Sale.

Astfel, culegînd din toate legile civile și bisericești acele legiuri ce sînt
50 mai mult adoptate la timpii de față, a stării noastre ticăloase, și interpretîndu-le după înțelesul și voința acelor celebri legislatori, am scris această operă într-un dialect deslușit și am împărțit-o în trei cărți, pe care operă dedicînd-o Înălțimii Sale, o rog ca să binevoiască a o primi cu bunăvoință. Iar Înălțimea Sa, trăiască
55 oaile (sic!) <ani> îndelungați, dăruind puternică pe domnescul său tron, înbucurînduse de strălucitele sale mlădițe și domnind peste toți pînă în adînci bătrînețe. Amin.

1. Destgur este o greșală de tipar cuvîntul statistice, care nu însemnează nimic, trebuie înlocuit cu sofistice, cum arată și textul grecesc.

Al Înălțimii Voastre cel mai mic servitor

Mihail Paharnicul del din Chio

1865 <recte 1765> martie 21.

Ioan Scarlat Grigorie Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn și Stăpînitor a toată Ungro-Vlachia.

Cugetînd la neapărata datorie ce avem de a îngriji cu ochii privighetori și cu mintea deșteaptă despre tot ceea ce contribuie și privește la o bună administrare și la ordinea Principatului ce ni s-a încredințat de Dumnezeu și îngrijind pentru toate după putință, am vrut pe cît stă în puterea noastră, ca pe lîngă celelalte, să aducem iarăși întocmirea legilor pioase de tot părăsite.

Drept aceea lucrînd cu dinadinsul și cu civiință, după spiritul și voința lor, iar nu într-un chip abuziv și necugetat, după cum s-a făcut pînă acum, care aceasta devenise cauza unei mari vătămări fiecăruia dintre cei ce aveau judecăți, și ne-a făcut și pe noi să greșim înaintea Dumnezeului celui sfînt, care ne-a dăruit această stăpînire, și să ne defăimăm pentru neîngrijire și totodată pentru nrecunoștință. Pentru neîngrijire, ca unii ce am fi neîngrijit de buna guvernare a acestui vas atît de bătut de valurile judecăților, și ca unii ce nu l-am fi adăpostit în porturi favorabile, după cum se cuvenea, și după dreptul ce avem datoria să-l dăm fiecăruia, ca prin aceasta să facem a se odihni fiecare și să nu geamă și să nu țipe, ca cel bătut de furtună din cauza nedreptății.

Pentru nrecunoștință, ca unii ce nu am fi arătat recunoștință noastră către Dumnezeu cel sfînt prin alte multe fapte de virtute, ce îi datoram și mai vîrtos prin dreptatea asupra căreia se întemeiază el.

Astfel dar, puind amîndouă mîinile pe acest lucru, am hotărît să punem în lucrare și să întocmim legile pioase din timpii noștri, cari fiind nu numai cu totul neînțelese, dar și împărțite în multe cărți, aveau trebuință și de tradus după înțelesul lor, și de cules din toate legile împărătești și bisericești, precum și de ales pe cele bune dintre ele.

Drept care și pentru punerea la cale a acestora, am orînduit pe prea onorabilul și prea învățatul decan a filozofilor bisericii celei mari a lui Christ pe fostul mare paharnic Michail Fotinopolu Chiu, bărbat cercat și propriu, deprins în învățătura atît profană, cît și bisericească, și care are și cunoștință de legi, care și cercetînd cu scumpătate și dibuind fără preget reglementele legiuite, precum și canoanele bisericești, și cîte alte folositoare și trebuincioase în toate cazurile ce se pot întîmpla în timpii de față, a acestei ticăloase

95 stări de lucruri, și adunînd toate la un loc, a edat această lucrare, împărțită în trei cărți, care și cercetîndu-se cu scumpătate de bărbați învățați și găsindu-se că păstrează cu fidelitate înțelesul cel adevărat, precum și scopul legilor și voința lor, s-a publicat în folosul comun, și în uzul tuturor judecătoriilor bisericești și civile.

〈1〉. Despre credința ortodoxă

5 Cap. 1. Am crezut de datorie neaparată că trebuie nu numai studiul legilor civile, dar încă și mai mult, și mai nainte de toate, să regulăm în această carte, într-o mică substanță, canoanele și datinile sfintei biserici a lui Christ, și prin urmare să lepădăm toate cîte îi sînt contrarie, precum și unele credințe rătăcite și superstițiuni asemenea cu ale grecilor și pe cari le vedem ținute în aceste de Dumnezeu păzite țări ale Moldo-României.

10 2. Creștin este acela care crede într-o singură dumnezeire egală în putere, a tatălui, fiului și sfîntului spirit, iar cel ce crede afară de acestea, este un eretic.

Deci oricare pios, fie din orice clasă și din orice grad, dator este să crează și să mărturisească cu inima și cu gura simbolul cel sfînt și sacru al pioasei noastre credințe, și care s-a divulgat de către sinoadele noastre ecumenice, precum și mărturisit de sfînta apostolicească și răsăriteană biserică a lui Christ, și să îl învețe fără nici o adăogire, sau omitere, sau modificare, în cel mai mic punct.

3. Toți sînt datori să primească cu cuget religios cele șapte sacre mistere ale bisericii, adică Sfîntul botez, Sfîntul mir, Sfînta liturgie, Sacerdociul, Cununia legală, Pocăința și Maslul.

20 4. Să fie admise de către toți pioșii, numai cele șapte sinoade ecumenice, cari spre paza dogmelor celor drepte, s-au adunat și s-au constituit, primind tot ceea ce a fost primit de ele, și lepădînd și anatematizînd tot ce ele au lepădat și anatematizat, și observînd neclintit cîte s-au dogmatizat într-însele.

25 5. Dimpreună cu cele șapte sinoade ecumenice să respecte și sinoadele locale, care și ele adunîndu-se în diferite epoci, au întărit și încredințat dogmele cele drepte ale credinții și ale constituțiunii preceptelor evanghelice.

6. Să se păzească toate legiuirile bisericești, după cum le-am primit și după cum s-au publicat și se executează pînă în zioa de azi.

30 7. Ceremonia cea mai secretă a sfintei liturghii să se facă cu pîine dospită și cu vin fert, care de către Sfîntul Spirit se prefăce, ca prin minune, în corp

și în sînge al Domnului nostru Isus Christos, după rugăciunea preotului, iar nu aceasta să se facă numai prin cuvintele duminicale, după cum rău cred latinii și cu pîine nedospită.

8. Să nu crează în focul purgatoriu, dar să crează că sufletele păcătoșilor se află în locuri întunecoase, precum și sufletele celor drepti și sfinți se află în locuri luminoase, în locuri de repaos și de veselie, așteptînd a doua venire a Domnului, pentru ca să dobîndească desăvîrșita fericire, pe care, precum am spus, sufletele lor o dobîndesc deocamdată numai în parte.

9. Papa să fie recunoscut ca membru a Sfintei Biserici a lui Christ, cînd se va supune sinoadelor și va fi de aceeași părere cu ceilalți patriarhi ortodocși, iar nu ca cap al bisericii, al cărei cap, e numai Christ.

10. Să nu primim predestinarea calvinilor, fiindcă Dumnezeu n-a predestinat pe nime, nici pentru mîntuire, nici pentru osîndă, ci atît virtuțile cît și răutățile, depind de liberul nostru arbitru.

11. Să admitem pe sfinți și să credem că mijlocirea lor în favoarea noastră către Dumnezeu are tărie.

12. Să reprobăm în toate chipurile rătăcirile locale și superstițiunile, și deprinderile diavolești, cari au domnit în amîndouă țările ale României și Moldoviei.

13. Reprobăm asemenea serbarea pe care o țin românii și moldavii, cinci săptămîni după Sfintele Paști, în fiecare zi de joi a săptămîinii, precum și serbarea ce o țin tot atunci pînă la trei săptămîni în toate marțile, căci aceste serbări seamănă cu calendele, cu bucolicele și cu bacanalele, cari erau sărbători ale grecilor, și sînt poprite în al șaselea sinod de la Trula, la al șazeci și doilea capitol.

Notiță. Calenda era zioa întîia a lunii, bucolicele era o sărbătoare în onoarea falșului Zeu Pan, numit patron a oilor, bacanalele era o sărbătoare în onoarea falșului Zeu Dyonisos, care se mai numea Brumu, patronul beții. Aceste sărbători le țineau și grecii, ca să petreacă tot anul în veselie, precum le țin și românii acum.

14. Să nu se mai facă de aci înainte paparuda, pe care o interzice asemenea sus zisul articol, pentru cuvîntul de a nu se face danțuri muierești publice.

15. Să nu se mai serbeze mai mult Rusaliile, ca unele ce și ele sînt sărbători grecești, numindu-se cu același nume ca și la greci, căci și pe acestea canonul le interzice.

16. Nici borocenii să nu se mai vadă jucînd, nici drăgaica, căci și pe

acestea le interzice sus zisul canon, defăimându-le învederat, spre a nu se îmbrăca adică bărbații în porturi muieresti și viceversa.

70 17. Asemenea să lipsească și brezaia, adică cea deghizată cu mască, pentru că nu se deosebește de aceea pe care sinodul îi poprește de a nu se îmbrăca cu măști comice sau tragice.

18. Când se pune vinul în butii, să nu se dea chiote, care seamănă cu hohotele de râs, ce asemenea le făceau grecii, când turnau vinul în vasele lor, fiind și aceasta poprită.

75 19. Nici să aprindă focuri în seara de Joia mare, crezând în rățacirea lor că vin morții și se încălzesc la ele, nici să pună de mâncare pe la morminte, crezând că morții se deșteaptă și mănîncă, căci și aceasta se aseamănă cu cea apă cu miere pe care o vărsau grecii în mormintele lor.

80 20. Cei după alocuri archierei să combată aceste superstițiuni, cu blesteme și cu canoane, și să le poprească, iar boierii văzînd că nici după acestea tot nu încetează, să-i prindă ca prin hotărîre domnească să-și primească cuvenitele osînde.

AKAΔHMIA AOHNON
<2>. Despre legile civile de unde și au origina și cum erau constituite

Pe la întâia olimpiadă, pe cînd lumea număra a optulea an după patru mii șapte sute de ani, Romulu domnea în Roma, căruia au succedat alți șase unii pe alții, și era al două sute patruzeci și patruilea an a împărăției lor. Așadar, cetatea guvernîndu-se după forma monarchică, regii dirigeau afacerile statului, și avînd stăpînirea după împărat, făceau orice voiau și acesta avea putere de lege în stat, căci nici o lege scrisă nu era.

Iar pe la a șaizeci și optulea olimpiadă, pe cînd statul se guverna în republică, și după ce au dispărut regii și a venit regimul consular, poporul roman se guverna după oarecare lege, nedeterminată, sau ca să zic mai bine, după datine. Nu trecură douăzeci de ani însă, cînd poporul alegînd zece bărbați, puind de căpetenia lor pe Appiu Claudiu, care le-a dat legi divine, căci adunînd toate datinele și legiurile Romei risipite, pe ici și pe colea, au cules și din Atena nu mai puține legi grecești, cîte se pretindeau a fi ale lui Solon și 15 Dracon, precum și acelea ce aveau de părinți pe Licurg și pe Mino și din acestea toate au compus cărți douăsprezece. Solon și Licurg erau vechi, căci era cunoscut în al șaizeci și cincilea an după luarea Troiei, pe cînd asupra latinilor împărățea Proca Siliu. Iar Solon a dat legi atenienilor, în a patruzeci și șaselea olimpiadă, luînd pe ale lui Dracon, afară de cele fenice. Astfel popo-

20 rul s-a servit cu aceste cărți, în tot timpul consulatului și al republicii, precum
s-a zis. După aceia Cajus schimbînd iar consulatul și republica în împărăție
și statul mărindu-se, afacerile precum și judecățile avură trebuință de legi
mai nouă și mai variate. Astfel împăratul August, care a împărțit după Caiu,
25 nu numai că a pus pe cei mai buni dintre învățați să facă legi, ci chiar dintre
oamenii poporului și dintre generalii oștirii, și dînd ascultare la orice ar fi
zis cineva, aceea se cerceta de către toți și dacă se părea că e bun, se adăoga
îndată pe lîngă legile de mai înainte... Acestea iară, nu mult după August,
venind Adrian la imperiu și adunîndu-le într-una, a făcut ca propria sa lucrare
pe ale tututror celorlalți, întocmindu-le în cincizeci de cărți și dîndu-le numirea
30 de Digeste sau Pandecte, ca unele adică ce erau culese din mai multe; iar cîte
au orînduit împărații îndeosebi, le-a scris în douăsprezece cărți, pe care le-a
numit coduri, adică reglemente împărătești. Dar și astfel înțelegerea legilor
era anevoie, avînd multă întindere și argumentări nemărginite, iar mai cu
seamă multe adăogiri, de cele chibzuite de către împărații ce s-au succedat în
35 mai multe rînduri; care această mulțime de legi, renumitul între împărați
Justinian, după cum se crede, reducîndu-le și alegînd numai cele mai trebuin-
cioase pentru epoca de atunci, a amendat, din reglementele cele vechi, vreo
sută șaptezeci, prin altele nouă. Nu putu însă să aducă lucrarea lui pînă la
capăt, din cauza că a fost răpit de moarte și a lăsat-o prin urmare necompletă.
40 Iar cel din urmă din toți împărații, Leon cel învățat, făcînd din toate lucrările
una singură, le-a împărțit în șaizeci de cărți și omitînd tot ce a găsit contrariu
și nepractic într-însele, pentru ca să rămînă în urmă mai celebre decît toate
legiuirile antice. Și el a adăogat asemenea încă o sută douăzeci de reglemente,
din care cele mai multe nu mai sînt astăzi în vigoare.

〈3〉. Despre dreptate, legi și datine îndelungate

Cap. 1. Dreptatea este o voință statornică și continuă, de a da fiecăruia
ce e al său.

2. Lege este o ordonanță generală, o doctrină a unor bărbați înțelepți,
5 îndreptarea greșelilor voluntare și involuntare, și un pact social.

3. A cunoaște cineva legile, aceasta nu va să zică a cunoaște simplu zisele
legilor, ci și înțelesul și puterea lor.

4. Rezistența la legi va să zică a se opune cineva la cele rostite de lege,
care apasă o lege, este de a schimba înțelesul prin chiar termenii proprii ai
10 legii.

5. In afacerile pentru care nu se află lege, trebuie să se păzească datina locului, care se păzește și se ține în loc de lege.

6. In interpretarea legilor trebuie să ținem seamă și de datinile locului și de aceea ce hotărăște totdeauna în afaceri de asemenea fire.

15 7. Scopul tuturor legilor privește la dreptatea, pe care o profesează toți legiuitorii.

8. Trebuie să interpretăm legile cu cugetul curat și în îndoielile ce am avea despre ele, trebuie să primim interpretarea lor, cea mai favorabilă.

20 9. Nu trebuie să strămutăm legile în cazurile unde înțelesul lor e învederat și să judecăm sau să hotărîm după o dispozițiune parțială a legii.

10. Mai întâi de toate trebuie să aibă cineva în vedere dreptatea, iar după dînsa dreapta aplicare a legilor.

11. Cel ce aplică legile nu trebuie să privească numai la litera lor, ci și la puterea înțelesului lor.

25 12. Legiuitorul trebuie să aplice legile după cuviință la toate chestiunile necesare, pentru aceea și trebuie să aibă nu numai experiența legilor, dar și a datinilor locului, pentru ca să judece cu toată dreptatea.

13. Atunci întrebuițăm datina drept lege, cînd ea a fost primită și ținută mai mulți ani și are astfel tărie ca o lege scrisă.

30 14. Domnitorul ceea ce găsește consacrat prin datină în vreo afacere, aceea trebuie să o și păzească.

15. Orice hotărîre contrarie legilor, nu va avea tărie.

16. Studiul legilor devine deprinderea dreptății.

17. Inscrisele au mai multă tărie și se preferă celor ce nu sînt scrise.

35 18. Legea și datina întru aceasta numai se deosebesc, căci legea este o datină scrisă, iar datina o lege nescrisă.

19. Atunci are tărie datina, cînd nu este lege și cînd acea datină e rațională.

40 20. Cele legiuite în genere și în parte pentru folosul tuturor, trebuiesc să aibă mai multă tărie decît ceea ce face spre contestarea legilor cu scop rău din partea unora.

21. Cînd se vor găsi mai multe legi conglăsuitoare într-o chestiune, și se va găsi altă lege care să contrazică multe legi, atunci să se părăsească acea lege, care e contrarie mai multora.

45 22. Preceptele dreptului sînt trei: a vieții bine, a nu vătăma pe altu, și a da fiecăruia ce e al său.

⟨4⟩. Despre domnitor

Cap. 1. Domnitorul trebuie să imite pre cît ⟨cu⟩ puțință sfînta natură, și să fie către toți compătitor, nerăzbunător, răbdător, blînd, nepărtimitor, necoruptibil, să nu dea crezemînt lesne și fără cercetare calomniilor, pentru
5 că dacă un domnitor nu este astfel, mulți dintre supușii săi se vatămă adesea.

2. Domnitorul trebuie să fie lesne de întîlnit de către cei ce vin la dînsul, însă într-un chip astfel, ca să nu ajungă, să fie disprețuit din cauza aceasta. Aceasta consistă întru a nu primi pe același picior pe toți cei guvernați, iar pe fața sa să nu se arate nici milă, nici mînie.

10 3. Domnitorul trebuie să fie aspru cătră cei greșiți și către aceia ce nedreptățesc vistieria, iar foarte blînd și dulce către toți cei dreپți și recunoscători, și să-i îngrijească îmbrăpșindu-i părintește.

4. Domnitorul trebuie să aibă miniștri bărbați buni și de omenie, iar pe cei răi să-i depărteze.

15 5. Domnitorul are datorie să fie cu îngrijire pentru îndestularea tuturor celor trebuincioase pentru viețuire.

6. Domnitorul să nu cheme pe cineva din domiciliul său la judecătorie, căci casa fiecăruia este un adăpost neviolabil, și dacă din întîmplare se va face una ca aceasta, nu trebuie să fie tîrît cu violență din locuința sa.

20 Notiță. Căci e destul numai să audă pe omul domnesc sau să vadă ordi-
nul domnesc înscris, și dacă nu se va supune, se va pedepsi ca un neascultă-
tor, afără numai de va fi acuzat de vreo crimă în contra celor sfinte.

7. Domnitorul, în statul său, are stăpînire absolută și discrepională.

25 8. Domnitorul trebuie să oprească pe cei puternici de a vătămă pe cei
mici, și pe cei ce apără pe aceștia.

9. Domnitorul trebuie să oprească faptele ilegale și violente, precum și vînzările silnice sau care se fac de favoare, asemenea și cîștigurile cele nedrepte și daunele.

30 10. Domnitorul trebuie să îngrijească pentru pacea generală și să cerce-
teze despre hoți și făcători de rele, pentru ca să-i pedepsească după cuviință.

11. Domnitorul trebuie să pună în închisoare pe cei nebuni, dacă rudele lor nu vor putea să-i păzească.

35 12. Cînd cineva va merita pedeapsă și osîndă, domnitorul pe acela să-l
pedepsească, iar lucrurile lui să nu i-le ia, ci să i-le lase la urmașii și la moște-
nitorii săi.

13. Domnitorul mai înainte de toate trebuie să-și păstreze mâinile curate către Dumnezeu și către lege, adică să fie pios și drept și să n-aibă osebite considerațiuni pentru nimine.

〈5〉. Despre boieri

Cap. 1. Boierii trebuie să se înainteze în ranguri gratis, dînd numai obicinuitele taxe și alt nimic.

2. Boierul care prin dare de bani primește rang, sau se va descoperi furînd, va fi supus confiscățiunii, se va exila și va primi pedeapsă corporală.

3. Cînd vreun boier sau vreun ispravnic pleacă dintr-un județ într-altul, să nu pună angara pe locuitori, ci să întrebuițeze caii lui pentru călătoria sa și să se ducă cu cheluiala sa.

4. Boierii în zilele de duminică și de sărbători, să cerceteze despre cei închiși, să afle dacă paznicii lor se poartă omenește cu dînșii și dacă se dă de mîncare celor în lipsă și săraci.

5. Acei ce se vor dovedi că sînt oameni cu bune purtări, binevoitori, onești și iubitori de dreptate, aceia să se înainteze în ranguri boierești fără nici o dare; și dacă se va găsi cineva care să fi luat de la niște asemeni vreun dar pentru înaintarea lor, acela să plătească la vistierie îndoit din ceea ce a primit.

6. Atît boierii de divan, cît și boierii de pe la celelalte tribunale și judecătorii din fiecare județ, să aibă de datorie mai înainte de toate celelalte, ca să se ferească de ori și ce fel de cîștig nedrept, și de cel mai mic rusfet, ci să se mulțumească cu aceea ce primesc de la vistierie.

7. Nici un boier adică funcționar să nu vie de afară de la țară în reședința domnească, fără carte veghiată din partea domnului.

8. Numai acelora se cade a se da onori și posturi, care au muncit timp îndelungat; iar acei ce primesc ranguri prin dare de bani, să fie defăimați, depărtați și să li se ia posturile îndărăt.

9. Boieri care fură și care se vor depărta din postul ce îl aveau, să nu nădăjduiască că acest post le va servi de adăpost.

10. Fiecare boier, orice fel de post ar avea, trebuie să se ferească de tot felul de cîștiguri nedrepte, și să se mulțumească pe ceea ce primește de la vistierie.

11. Toți boierii sînt datorii să dea celor mai mari boieri tot felul de onori, și să nu cuteze niciodată să le scrie cu vorbele: ca un frate, căci se vor pedepsi.

12. Boierii să nu dea voie la zapcii divanului a lua mai mult decît cuvenita

zeciuială, dar să-i oprească pe aceia, și de nu vor asculta, atunci să raporteze la domnitor.

35 13. Atît boierii de divan, cît și ceilalți de pe la osebitele judecătōrii, precum și judecătōrii de prin județe, și ispravnicii, sînt datori să asculte orice judecată cu dreptate și nepărtimire, iar toate judecățile și pricinile cele mici și neînsemnate să se taie fără condei, și să împăciuiască pe cei împricinați, fără ca, sau din neîngrijirea lor, sau din vreo favoare oarecare, să lase pe
40 cineva să vie la scaunul domnesc și să supere pe domn.

14. Boierii, care au pe la casele lor rîndași, slujitori sau seimeni, sau alți, să nu-i aibă cu arme, căci cel ce-i va avea armați, se va pedepsi cu asprime.

15. Uneori boierii divanului dau voie zapciilor de divan să cerceteze oarecare pricini mici și să le taie, care zapcii n-au voie fără îngăduirea și învoirea
45 boierilor celor mari să hotărască vreo pricină, sau să o cerceteze.

Not ită. Mari boieri, care și străluciți se zic, sînt pînă la marele spătar, iar cei după dînșii boieri, se numesc caftanlii.

〈6〉. Despre răvașe sau cărți

Cap. 1. Cînd cineva datorînd cuiva, va da răvaș la domnitor, rugîndu-se să se dea un termen, și domnitorul într-acel răvaș va da termen, să n-aibă
5 tărie aceasta hotărîre domnească, dacă nu va da chezaș datornicul pentru plata datorii sale la termen.

2. Orice hotărîre domnească, ce se va face în răvașul vreunuia, fiind afară de legi, dacă nu va nedreptăți pe alt cineva, și dacă este spre iertarea vreunei vine, să aibă tărie.

3. Dacă cineva va da răvaș la domnitor și pînă a nu primi răspuns, judecătōrul va hotărî despre pricina acestuia, nu se întoarce hotărîrea acea, dacă
10 împricinatul nu va da alt răvaș, cerînd să se revizuiască pricina sa, pentru că dacă nu va da alt răvaș și va cere să se revizuiască pricina sa de al doilea, se va îndreptăți.

4. Cînd se revizuieste o pricină, să nu fie învoit vreunuia din împrecinați să dea răvaș la domnitor înainte de a se tăia și a se revizui pricina sa.
15

5. Cel ce arată ceva neadevărat domnitorului, măcar de a lua un răspuns asemănat legilor, să piardă folosul acela pe care credea că îl va dobîndi din acel pravilnic răspuns, și să se pedepsească mai cu seamă.

6. Orice răspuns domnesc, care se împotrivește legii, să n-aibă tărie.

20 7. Avînd cineva vreo pricină, să n-aducă copiile hrisoavelor domnești, pe care le are, întru sprijinirea pricinii sale, ci originalele.

8. Cel ce se va împotrivi la orișicare hotărîre domnească, să fie pedepsit ca un fur de cele sfinte.

25 9. Orice hotărîre care se abate de la înțelesul legilor, să n-aibă tărie, ci acea hotărîre să rămînă nulă.

10. Orice hotărîre domnească înscrisă să fie subsemnată de cătră al doilea sau al treilea logofăt.

〈7〉. Despre judecători

Cap. 1. Judecătorul trebuie să observe și să chibzuiască cu scumpătate legile, iar nu poruncile cele afară de legi ale domnitorilor.

5 2. Judecătorul trebuie să hotărească și aceasta, dacă adică cineva cheamă pe nedrept pe altu la judecată din vreun loc depărtat, să fie dator a plăti aceluia toate cheltuielile călătorii sale și ale timpului pe care l-a pierdut cu judecata.

3. Judecătorul nu cheamă la judecătorie pe fetele cele june, fiind încă nemăritate.

10 4. Judecătorul să n-aibă voie a cerceta vreo judecată criminală în tot timpul postului celui mare.

5. Judecătorul în cele cincisprezece zile ale Sfintelor Paști să nu cerceteze nici o pricină privitoare la vistierie, sau particulară, sau obștească. Iar cincisprezece zile se socotesc săptămîna mare a patimilor Domnului nostru, și
15 săptămîna luminată.

6. Tîlharii se vor judeca și se vor pedepsi chiar și în zilele de Paști.

7. Judecătorul nu trebuie să se poarte cu înjurături către împrecinați, nici să refuze petițiunile lor.

20 8. Judecătorul să nu osîndească pe datornicul să plătească dobîndă la dobînzii.

9. Judecătorul osîndind pe cineva să plătească ceea ce se va găsi dator, nu se cuvine să-l amenințe că dacă nu va plăti la termen, atunci are să plătească dobîndă, sau are să pață altă daună, pentru că această hotărîre semănînd cu o amenințare, n-are nici o tărie.

25 10. Cînd judecătorul va întîmpina vreo îndoială în cele ce se propun, care nu se pot dovedi, atunci supune la jurămînt.

11. Cînd un judecător a hotărît o pricină și apoi va subscrie altă hotărîre contrarie cu cea dîntii hotărîre, ea nu va avea tărie.

12. Oricine are dreptul de a nu fi judecat de un judecător care-i e vrăjmaș.

13. Necapacitatea și nedreptatea unui judecător, trebuie să se prețuiască de domnitor.

14. Dacă judecătorul se îndoiește în vreo lege, atunci să se refere la domnitor pentru nedomirirea sa, spre a primi de la acesta o înscrisă povățuire și deslegare a îndoielii sale, ca după dînsa să se hotărească judecată.

15. Judecătorii fie boieri de divan, fie membri de tribunale, sînt datori să vină la curtea domnească de dimineață și să stea pînă după amiazi, spre a judeca orice pricină.

16. În timpul secerii, al culesului și al arăturii, judecătorul să nu cheme pe nici unul de la țară spre a se judeca.

17. Judecătorii în zilele de duminică și de sărbători să nu judece.

18. Judecătorul nu trebuie să se ia după o hotărîre strîmbă ce s-a întîmplat să se dea în vreo pricină, ci să caute la ceea ce legea vorbește în acea pricină, și astfel să hotărească.

19. Judecătorul n-are voie a da vadea sau termen unui datornic fără învoirea împrumutătorului, căci n-are nici o tărie.

20. Cînd un datornic va cere termen și va da garant, atunci are tărie vadeaoa, pe care judecătorul nu poate să nu o dea.

21. Vătașii, logofeții și zapcii atît ai divanului domnesc, cît și zapcii boierilor celor mari, adică ai marelui spătar, al aghii și altor asemeni, să nu judece nici o pricină, și dacă s-ar întîmpla să judece, acea judecată să nu aibă nici o tărie.

22. Judecătorul este dator să se poarte către înpricinați cu multă blîndețe și afabilitate, pentru ca cu această manieră dulce să poată descoperi adevărul.

〈8〉. Despre arbitri

Cap. 1. Tribunalul arbitrilor seamănă cu tribunalul propriu-zis și poate termina orice pricină ce i se înfățișează.

2. Cînd este să se constituie un tribunal de arbitri, aceștia trebuie să hotărască oarecare penalitate și amendă celor ce se judecă, astfel că oricare dintr-înșii nu se va supune la hotărîrea arbitrilor să sufere acea penalitate. Se învoiește înpricinaților a da unul bani și altul vreun obiect oarecare spre cauțiune, care se depune în mîinile arbitrilor, spre a se da de către dînșii

10 aceluia ce va câștiga dreptatea, cînd adică celalt nu se va arăta supus hotărîrii arbitrilor, cari fără depunerea acestei cauțiuni nu pot hotărî nimic.

3. Judecătorul arbitru se numește acela care primește atribuțiunile unui judecător propriu-zis, cu îndatorirea de a termina o pricină prin dare de sentință, iar nicidecum acela care se amestecă de la sine în vreo pricină, cu scop de a cerca să termine vreo daraveră prin influența povețelor sale.

15 4. Dacă de către domnitor nu se va fixa termenul în care arbitrii sînt datorii a da sfîrșit unei pricini, arbitrii de la sine fixează acel termen, însă după părerea și consimțirea celor ce se judecă.

5. Judecătorul arbitru nu poate împiedica de a nu se da cauțiunea la care se supune cel neascultător, fiindcă nu s-a orînduit pentru aceasta arbitru.

20 6. Dacă nu se va hotărî de către arbitri penalitatea ce se va cuveni celui nesupus, dar declarînd împricinatul, înainte de a se înfățișa pricina sa că el se va conforma cu hotărîrea ce se va da, atunci se va supune la penalitate nedeterminată pentru nesupunerea sa.

25 7. Cel ce va fugi de la judecata arbitrilor și se va adresa la o altă judecătorie, se va supune penalității.

8. Judecătorul arbitru nu este ținut să hotărască ceva înainte de termen, pe care arbitrul poate să-l și prelungească peste mai mult timp, dacă trebuința va cere.

30 9. Cînd un arbitru se ascunde și nu se arată mult timp, pentru ca să dea sfîrșit pricinii pe care e însărcinat să o judece, va fi supus penalității.

10. Arbitrul nu poate să prelungească fără trebuință termenul despre care părțile s-au învoit, iar dacă îl va prelungi fără ca să fie trebuință, n-are nici o tărie.

35 11. Impricinatul care, pentru favoare către partea adversă sau din cauza netrebnicii arbitrului său se va osîndi, nu numai că acela nu va suferi nici o penalitate pentru nesupunerea sa la acea hotărîre, dar încă poate să reclame din nou la o altă judecătorie de arbitri.

40 12. Arbitrul hotărăște ceea ce i se pare lui drept, nefiind în căderea președintelui judecătorilor să cerceteze și să se preocupe de hotărîrea aceea; orice fel ar fi ea, ori dreaptă sau nedreaptă, trebuie să aibă tărie și putere.

13. Cînd sînt doi arbitri la o pricină și e divergință de păreri între ei, atunci vor alege un al treilea, căruia vor refera amîndoi părerile lor, precum și cele ce au întîmpinat părțile și orice va hotărî al treilea arbitru, la aceea se

vor supune și ceilalți; iar care dintre împricinați se va arăta cu nesupunere, să sufere penalitate.

14. Judecătoria arbitrilor are aceeași valoare cu un tribunal propriu-zis, fiindcă are dreptul să termine judecățile împricinaților cu hotărîre definitivă.

15. Dacă vreuna din părțile împricinate va pleca, arbitrul nu este îndatorat să hotărască nimic în acea pricină.

16. Dacă judecătoria arbitrilor este compusă de trei judecători, majoritatea se va forma din doi numai, cînd însă al treilea se află față la hotărîrea celor doi, cu părărea căroră nu se unește, iar dacă al treilea nu va fi de față, hotărîrea celor doi, cu părărea căroră nu se unește, iar dacă al treilea nu va fi de față, hotărîrea celor doi nu este valabilă.

17. Arbitrul fixează un termen pentru împlinirea celor ce va hotărî să plătească cel osîndit.

18. Nimeni nu e ținut să judece ca arbitru o pricină; acel arbitru însă care va începe să caute o pricină, e dator a o termina.

19. Se face arbitru și cel ce e nobil sau liberat, și cel ce se bucură de nume onest, precum și cel degradat de drepturile cetățenești, asemenea și un serv.

20. Arbitru nu se va putea face nici minorul, nici cel ce e smintit, surd sau mut.

21. Arbitrul nu e dator să hotărască o pricină, dacă din întîmplare s-ar fi insultat de către una din părțile prigonitoare, sau dacă s-ar fi îmbolnăvit sau îmbătrînit, sau se ccupă cu interesele sale particulare, sau că vrea să plece, sau va fi însărcinat cu vreun serviciu domnesc.

22. Dacă fiind mai mulți arbitri care judecă o pricină și părerile lor sînt divergente, pentru a hotărî acea pricină, învoit va fi părților prigonitoare să nu se supună la nici una din acele hotărîri, iar dacă majoritatea arbitrilor va hotărî acea pricină, atunci părțile ce se prigonesc sînt datoare a se conforma cu acea hotărîre, și cel ce nu voiește, va fi supus penalității.

23. Dacă vreun arbitru, în timpul exercițiului funcțiunilor sale, se face preot sau archiereu, nu mai este indatorat să judece pricina pentru care a fost ales arbitru, pentru cuvîntul că trebuie să se consacre la datoriile sacerdociului, iar dacă s-a ales arbitru, după ce a trecut în starea ieratică, atunci e dator să judece acea pricină.

24. Cînd se va descoperi că între arbitru și vreuna din părțile în prigonire a mijlocit vreo vrăjmășie și se va dovedi că acel arbitru, nesilit de nimeni, a hotărît ceva, atunci pricina aceea se va revizui din nou.

25. Cel ce are etate mai puțin de douăzeci de ani, nu se poate face arbitru, fiindcă legea nu admite să judece.

26. Când se va orîndui un arbitru pentru hotărnicie, și va pune hotare, iar una din părțile nu se va mulțumi, cel nemulțumit se va supune penalității.

27. Arbitrii care se orînduesc spre a căuta o pricină, sînt datorii să ia
85 înscrisuri de la părțile prigonitoare, că adică se vor supune hotărîrii ce vor da ei, pentru ca în urma acelei hotărîri, cel ce nu se va mulțumi, să fie supus penalității ce s-a prevăzut în înscrisul ce a dat.

28. Când un arbitru a făcut vreo nedreptate, sau din favoare sau pentru că s-a mituit cu bani, atunci osînditul e în drept să nu se mulțumească pe acea
90 hotărîre, nici să plătească vreo amendă pentru nesupunerea sa; iar această hotărîre, nedreaptă a arbitrului trebuie să fie revăzută și cercetată de către domnitor.

29. Judecată arbitrilor nu e supusă la apel, adică nu se poate revizui¹.

30. Notărîrea unui arbitru nici domnitorul nu o poate cerceta fără vreun
95 cuvînt legal, și nici printr-o ordonanță domnească nu se poate casa.

31. Arbitrul trebuie să fixeze o penalitate pentru cel ce nu se va supune hotărîrii ce va da, îndatorîndu-l la plata unei amende pentru nesupunerea sa².

〈9〉. Despre hotărîrile judecătorești

Cap. 1. Când se va osîndi cineva în lipsă, iar osînditul aflînd despre aceasta, nu va face opozițiune, nu mai poate casa acea hotărîre sub cuvînt că n-a fost față la judecată.

5 2. Hotărîrea ce se dă în contra celor ce nu sînt față la judecată, cînd aceasta nu presupune vreo cauză de abatere sau nepăsare din partea celor ce au lipsit, ci numai pentru alte motive, o asemenea hotărîre nu va avea nici o tărie.

3. Dacă cineva din necesitate se va absenta de la judecătorie, și nu va
10 putea să asiste la judecată, hotărîrea ce se va pronunța în contra sa, nu va avea nici o tărie.

4. Hotărîrea ce se dă în taină, iar nu de față cu cel prigonit, n-are nici o tărie.

5. După ce se va hotărî o pricină, sau prin depunere de jurămînt, sau

1. Hotărîrea unui arbitru nici printr-un rescript divin nu se poate casa.

2. N-are nici o tărie hotărîrea unui arbitru, care trimite o judecată la judecătorie, căci hotărîrea lui trebuie să fie apreciatoare asupra pricinii ce judecă. Din cap. 32.

prin consimțimînt, nu se mai cere altceva, pentru cuvîntul că jurămîntul desleagă îndoielile de care a fost pricina înconjurată, și printr-însul se descarcă prigonitul, iar consimțimîntul e o convențiune și cei ce fac o convențiune, se socotesc ca judecați.

6. Dacă, după ce s-a judecat cineva, va voi în urmă să se mai revizuiască pricina sa, sub cuvînt de a-și mai cerceta socoteala sa, să nu fie ascultat.

7. Absent fiind cineva, nu se osîndește, chiar acuzat fiind pentru cea mai mare vină, care să merite o pedeapsă capitală, ci trebuie să fie chemat, și venind, se va osîndi sau se va disculpa.

8. Judecata care va lua sfîrșit prin hotărîre, nu se va întoarce nici prin ordonanța domnească, dacă însă a fost cercetată după legi.

9. Hotărîrea cea nedreaptă pe care va fi dat-o un judecător prevaricator, nu vatămă întru nimic pe cel osîndit, și pîrîșul să nu creadă că cele hotărîte în favoarea sa vor avea vreo tărie, încît chiar dacă prin acea nedreaptă hotărîre s-a r lua dispozițiuni ca el să stăpînească pre un lucru, să nu țină acel lucru ca stăpîn desăvîrșit, ci să-l țină ca avînd să-l înapoieze.

10. Hotărîrea care e contrarie legilor, se socotește ca nulă și pricina se ia din nou în dezbatere.

11. Osîndindu-se mai mulți la răspunderea unei sume de bani, nu plătește fiecare acea sumă, ci analogia, ce se cade fiecăruia.

12. Dacă un judecător, chemat a judeca o pricină, va da o hotărîre în care amestecă și alte pricini, acea hotărîre să fie nulă, ca una ce se atinge de pricini, pe care n-a fost chemat a le judeca.

13. Dacă hotărîrea s-a făcut în contra a două fețe, acea hotărîre trebuie să privească pe fiecare după analogie.

14. Hotărîrea ce se dă bazată pe documente false, e nulă.

15. Intr-un cuvînt, datoria cea mai principală a judecătorului este de a nu hotărî alta, pe cînd judecă, ci numai aceea ce prescriu reglementele, legile scrise, sau nescrise și cele legiuite de către învățații.

⟨10⟩. Despre avocați sau vechili

Cap. 1. Vechilii împricinaților sînt datori să depună juramînt că vor apăra în toată conștiința drepturile clienților lor, și că nu vor neglija nimic spre susținerea cauzei încredințată lor.

2. Avînd cineva judecată cu altul, orînduiește un vechil, care să-l asiste la judecătorie și să se judece cu acela. Dacă acest vechil va vinde pricina și va

vătăma pre acela care l-a pus vechil, și se va acuza de către dînsul și se va dovedi de vînzător, să fie pedepsit, iar pricina aceea să se caute din nou.

3. Tutorul unui minor se judecă pentru interesele minorului, ca din
10 partea acestuia.

4. Dacă vreunul avînd orînduit vechil, în lipsa acestui vechil va fi nevoit a se judeca el însuși, hotărîrea ce se va da în contra lui, va rămînea fără nici o tărie.

Comentariu. Aceasta dispozițiune a legii, nu privește neapărat pe cei
15 de rea credință, care ar putea protesta după pronunțarea sentinței, sau că nu cunoșteau limba locală, ori că nu aveau cu sinele actele de care aveau trebuință, ci le aveau la vechilii lor, sau vor găsi alte asemenea pretexte, spre a anula hotărîrea.

5. Ori cîte se zic de către vechilii acelora ce i-au orînduit a se judeca în
20 locul lor, se vor considera ca zise din partea celor prigoniți.

6. Dacă pledarea vechililor în susținerea pricinii ce vor apăra nu va fi îndestulătoare, sau din cauza neștiinței lor, ori din vreo părtinire, împricinații o pot completa prin întîmpinările lor.

Comentariu. Legiuitorul făcînd această lege, a lăsat să se înțeleagă că o
25 hotărîre judecătorească bazată numai pe unele argumente invocate de un vechil, dar care vechil tace despre alte puncturi de drept, deoarece împricinatul ar putea să le dezvolte mai bine pentru apărarea dreptății sale, o asemenea hotărîre n-are nici o tărie.

Alt comentariu după cele împărătești. Dacă vreun împricinat e necapabil
30 de a-și apăra dreptul, judecătorul e dator să suplinească lipsa acelor puncturi legale de apărare ce trebuia să propună împricinatul, și astfel să hotărască după dreptate, căci urmînd într-alt chip, nu numai că păcătuiește, dar cade asemenea și în răspundere.

7. Amîndouă părțile prigonitoare au facultatea de a se judeca prin
35 vechili, cînd judecata lor e bănească.

8. Cel ce n-are etatea de șaptesprezece ani, nu se poate face vechil; asemenea și cel care nu aude.

9. Femeia nu se poate face vechil, asemenea nici cel ce e orb.

10. Cel ce se face vechil unui creștin, trebuie să fie și el creștin.

40 11. Dacă un vechil face vreo greșală în pledarea pricinii ce apără, are dreptul ca într-un spațiu de trei zile să revie la acea greșală, și să o îndrepteze, fiind de datoria judecătorului de a-l asculta.

12. Persoanele defaimate și acele căzute în vreo osîndă, pentru vreo vină capitală, nu se pot face vechili ai cuiva.

45 13. Cel ce este oprit de a se face vechilul cuiva, chiar și dacă adversarul aceluia care îl va fi făcut pe el vechil se va mulțumi să fie judecat de dînsul, nu-i este iertat să fie vechil.

14. Vechilul care va vinde judecata aceluia ce l-a orînduit, și se va dovedi această vînzare, se va pedepsi, iar pricina se va judeca din nou.

50 Nu e învoit nimelui să cumpere pricine străine, iar dacă va voi să se facă vechil cuiva, să facă aceasta fără interes.

<11>. Despre apelațiuni

Cap. 1. Apelațiune se numește acuzarea ce se aduce unei hotărîri, ca cum adică n-a fost dreaptă; și iară apelațiune se mai zice reclamarea ce se dă la o judecătorie mai înaltă în contra unei judecătorii mai mici.

5 2. Dacă se va face vreun raport de către boieri, la care nu se va mulțumi vreuna din părțile prigonitoare, chiar și dacă se va pecetlui acel raport și va ieși hotărîrea, se va revizui din nou și se va cerceta iară cu ordonanță domnească.

10 3. E destul celui nemulțumit de judecata boierilor a zice că apelează, sau că cere o instanță mai înaltă, spre a-i revizui pricina.

4. Dacă cel ce voiește să apeleze, se va îndatora de către judecător să depună prețul lucrurilor pentru care s-a osîndit, iar cîștigînd în urma apelului ce a dat, atunci își va primi îndărăt prețul ce l-a depus.

15 5. Judecătorii nu se cuvine să împiedice sau să insulte pe cei ce vor să apeleze.

6. Dacă vreun judecător a făcut vreo eroare în hotărîrea ce a dat, provenind aceasta din neștiință, atunci va îndrepta acea hotărîre fără să fie trebuință de apel.

20 7. Orice judecător cătră care se apelează, nu trebuie să trimiță pricina la cel ce a judecat-o mai întîi, ci e dator s-o judece însuși.

8. Dacă cel ce voiește să apeleze, va cere alt judecător în locul celui ce este în ființă, dacă va cere vreun judecător mai mic, se vatămă, iar de va cere unul mai mare sau egal cu cel dintîi judecător, nu se vatămă.

25 9. Dacă cineva va părăsi judecătoria competentă, și va cere pe cea apelativă, cu scop de a se căuta pricina sa de către domnitor, atunci se trimite înapoi la judecătoria cea competentă.

30 Comentariu. Aceasta lege s-a făcut fără îndoială pentru cuvîntul de a se păzi rangul respectiv al judecătorilor competenți, care dacă n-ar fi competenți și capabili să judece, negreșit nu erau să ocupe posturile lor. Asemenea pentru ca împricinații să nu poată alerга așa lesne și fără nici o formă la instanța apelativă, pentru cuvîntul că disprețuind pe judecătorii lor competenți, sau voind să prelungească timpul, vor să apeleze spre a fi judecați din nou înaintea domnitorului.

〈12〉. Despre martori

5 Cap. 1. Martorii trebuie să fie oameni de încredere, solizi, cu bune moravuri, onești, și fiecare martor să se cerceteze, care e adică boier sau simplu cetățean, onest sau fără nici o pată, sau neonest și defăimat, amic al pîrîșului, sau inamic al pîrîtului, avut sau sărac, și cînd nu se va găsi nici un prepus asupra lui, atunci îi este iertat să fie martor.

2. Martorii trebuie să fie cercetați în deosebi cîte unul, iar nu toți împreună.

10 3. Judecătorul trebuie să observe dacă martorii mărturisesc simplu sau dacă dau vreo mărturie precugetată, și dacă, la întrebările ce li se fac, ei răspund cu siguranță.

15 4. Judecătorii nu trebuie să cheme pe martorii de departe, spre a da mărturie, afară numai dacă vor găsi aceasta că se obicinuește să se cheme martori din sat în sat, fiindcă pîrîșul trebuie să-i aducă cu rugămintе și cu cheltuiala sa.

5. Nu se cuvine să fie crezut un martor, dacă mărturisește din impunere.

6. Cei ce mărturisesc cu falșitate și în contra lor însuși, se vor pedepsi, nefiind mărturia lor primită.

20 7. Dacă toți martorii fiind egali despre onestitate și renume, vor fi unii în contra altora, nu trebuie judecătorul să dea crezămînt la cea mai mare parte din acești martori, ci numai la aceia care, deși mai puțini, dar nu dau nici un prepus că ar avea vreo patimă asupra pîrîtului, sau că pîrtinesc cu pîrîșul fiindcă judecătorul nu trebuie să privească la numărul, ci la credința și la integritatea martorilor.

25 8. Pîrîșul nu poate să înfățișeze martori la judecătorie oameni de ai casei lui, fiindcă niște asemenea martori nu sînt primiți.

9. Mărturia unui singur om, în oricare fel de pricină, nu va fi primită, chiar de ar fi dintre divaniști.

10. Martorii sînt dator să depună mai întîi jurămînt și apoi să mărturisească.

11. Martorul cel mincinos, mai întîi e călcător de jurămînt, al doilea, cînd adică se va dovedi că a dat mărturie mincinoasă, se pedepsește; și dacă acela care s-ar osîndi în urma mărturiei sale mincinoase, și va reclama în contra unui asemenea martor, se îndreptățește a se desdauna de către dînsul pentru orice daună a suferit; iar dacă pînă a nu se osîndi pîrîșul din cauza acelei mărturii mincinoase se va dovedi martorul cel mincinos asupra mărturiei sale, atunci e treaba judecătorului de a-l pedepsi precum se cuvine.

12. Cînd cineva e dator cu înscris și în urmă zice că sau toată datoria aceea a plătit-o, sau parte dintr-însa, iar ceea ce s-a plătit nu s-a trecut în dosul înscrisului, nici vreun osebit înscris nu se află dat de către împrumutătorul pentru refuirea sa și va urma să aducă martori spre dovada celor ce propune, trebuie să înfățișeze cinci martori de credință, care să mărturisească prin jurămînt că datoria a fost plătită în de fața lor, sau că au auzit din gura împrumutătorului că i s-au răspuns sau toți banii, sau parte dintr-însii, și astfel să fie primită această mărturie. Iar dacă pentru banii răspunși s-a primit osebit înscris, și s-a pierdut din vreo împrejurare, atunci datornicul să dovedească despre ființa acestui înscris, și dovedind, să se îndrăpătească.

13. În pricini criminale, martorii să fie întrebați în persoană, și judecătorul să nu dea crezămînd la mărturie înscrisă; iar care martor nu va putea să dovedească acuzarea prin mărturie adevărată, să fie exilat.

14. În pricini criminale nu se poate îndatora cineva să dea mărturie fără voia sa, în contra vreunei rude a sale.

15. Bătrînii, pătimașii și fețele bisericești nu dau mărturie fără voia lor.

16. Fiu asupra părintelui și părinte asupra fiului nu dă mărturie.

17. Spre dovedirea unei fapte ce s-a săvîrșit, și cel ce nu e chemat poate mărturisi.

18. Unde nu se arată numărul martorilor, doi sînt de ajuns, căci numărul multiplu însemnează pe cel dual.

19. Cei ce dau mărturie mincinoasă pentru amîndouă părțile, se vor pedepsi.

20. Femeia în diată nu mărturisește, iar în alte împrejurări, în care nu e mijloc a se găsi bărbați, precum în lehuzie și în băi, femeia poate da mărturie.

21. Dacă vreo pricină este de altfel de fire, încît judecătorul să prime-

65 ască mărturia unui vînător sau altui asemenea, mărturia unor astfel de oameni trebuie să se facă cu multe cercări și cercetări, spre a fi primită.

22. Cel ce dă o mărturie în contra cuiva, nu poate să dea în urmă pentru dînsul.

70 23. Atît cel ce, ca vechil, va asista o pricină, cît și zapciul care e orînduit în acea pricină, nu pot să dea mărturie pentru pricina aceea, pentrucă o asemenea mărturie nu va fi primită.

24. Pîrișul nu poate aduce ca martori oameni de-ai casei sale.

25. Mărturiile domestice sînt prohibate și se leapădă ca unele ce nu se pot primi.

75 26. Martorii care dau vreo mărturie sau din favoare, sau din impunere nu sînt de crezut.

27. Ascendenții și descendenții nu pot mărturisi unii în contra altora, nefiind primită mărturia lor.

80 28. Nici un pîrît nu e dator să aducă martori în contra sa, ci numai pîrișul, dacă va voi, pentru sprijinirea dreptății sale.

29. Servitorii nu pot da mărturie nici pentru stăpînul lor, nici în contra lor.

85 30. Martorii sînt datorii mai întîi a depune jurămint și apoi să dea mărturie, cel mai onorabil însă dintre martori, e mai de crezut; iar mărturia unui singur om nu poate fi primită în nici o pricină, chiar de ar fi acesta membru vreunui divan.

31. Mărturia unui eretic în contra unui ortodox, nu e primită.

32. Țigani pot mărturisi în contra Țiganilor, iar în contra altora nu.

90 33. Monahii nu sînt nici într-un chip primiți ca martori, căci legea nu admite ca cei ce s-au lepădat o dată de ale lumii, să se mai ocupe de deșărtăciunile ei, și să înșire la cuvinte pe la judecătorie; iar preoții, cînd vor, pot da mărturie, de nu vor voi însă, nu sînt siliți la aceasta. Archiereii, dacă va fi trebuință de mărturia lor în vreo pricină, nu se vor chema la judecătorie, ci se vor întreba în locașul lor.

95 34. In pricine criminale, și dacă lipsesc martorii, atunci se vor chema și se vor constrînge să vie, iar în pricine civile, cînd vor lipsi, nu se pot aduce fără voia lor.

100 35. Uneori chiar mărturia unui singur om poate fi primită; cînd adică cineva își tăgăduiește sub semnatura, atunci se crede mărturia numai a celui ce a redactat înscrisul, sau a notarului, precum și registrele neguțătorului.

36. Care se face mesit vreunora pentru vreun lucru, nu poate mărturisi pentru acel lucru, afară numai dacă se vor învoi aceia, ca mărturia lui să fie primită.

37. Mărturia neînscrișă nu poate să strice o mărturie ce este scrisă.

38. Cel ce va da mărturie în contra vreunuia, sau va aduce defăimare cuiva, în favoarea căruia se pregătește în urmă să mărturisească spre a-l ajuta, nu va fi ascultat, căci mărturia sa nu poate fi primită.

39. Femeile nu pot da mărturie, nefiind admise de legi mărturia lor, afară numai pentru împrejurări ce se întâmplă prin locuri unde bărbaților nu le este iertat să intre, precum în case de lehuze, în locuri de băi și alte asemenea.

〈13〉. Despre jurisdicțiune

Cap. 1. Boierii trebuie să pună îndatorire judecătorilor celor mai mici a judeca pricinile ce li se înfățișează și a le săvârși.

2. Nu se pot chema la scaunul domnesc de afară minori sau văduve, sau alți oameni pătimași, sau sluți, fiindcă e foarte necuviincioasă faptă ca să se frământă niște asemenea ființe și să se strângănească cu călătorile; și făcându-se chiar carte domnească pentru ca să se aducă la scaunul domnesc aceste fețe, o asemenea ordonanță să rămii fără nici o țârlă, iar pricina lor să se caute în locul în care se află domiciliați.

3. Pîrîșul se judecă în locul în care a intentat proces pîrîtului și în care locuiește acesta, urmînd lui, iar pîrîtul nu urmează pîrîșul.

4. Particularii înțelegîndu-se între dînșii spre a alege un judecător, care nu e orînduit la nici o judecătorie, această alegere a lor nefiind legală, n-are nici o țârlă, și orice ar hotărî un asemenea judecător nelegal, rămîne nul și ca în neffiimță.

5. Dacă cineva va reclama în contra altuia la o judecătorie incompetentă, pentru vreo pricină civilă sau criminală, fără ordonanță domnească, sau dacă-l va aduce cu forța prin mijlocul vreunui zapciu, dacă unul ca acele va fi pîrîș, să-și piardă judecata, iar de va fi pîrît, să se osîndească.

6. Spre a face toate pricinile să ia un sfîrșit neîntîrziat și să lipsească fraudele celor în prigonire, care după ce vin la judecătorie și-și dau petițiunea, pleacă înapoi și nu vor să asiste la înfățișarea pricinii lor, invocînd legea care nu silește pe nimeni să reclame pentru vreo pricină a sa, dacă nu va voi, hotărîm ca cel ce va da o petițiune și pricina sa începe a se înfățișa, să asiste

25 πὶνὰ λα φινελε ἰνφᾱτῖςᾱρῖῖ, ἱὰρ δακᾱ ῑὰ πλεκα, σᾱ φῖε χεματ δε κᾱτρε ῑυδεκᾱτορ, ῑᾱ κῖνδ νῖκῖ δὐπᾱ ακεαστᾱ χεμαρε νῑ ῑὰ ῑενῖ, ατῑνκῖ ῑυδεκᾱτορῑ ῑᾱ ρεθεζε πρῖκῖνα, βᾱζῖνδῑ-σε πε δρεπταεα ῑε ῑὰ ῑεα ἰμπρῖκῖνατῑ ῑᾱ πε αεελε ῑε ῖ ῑ-αυ ἰνφᾱτῖςᾱτ.

30 7. Ο petitione datᾱ pentru revendicarea unei proprietᾱti nu are acṭiune asupra celui ce a vῑndut obiectul strᾱin, ci asupra cumpᾱrᾱtorului sᾱu.

8. Nici un boier sᾱ nu sileascᾱ sau pe mitropolitul, sau pe vreun episcop sᾱ ῑῖνᾱ ἰν urma vreunei petitioni ca sᾱ dea vreo mᾱrturie, fᾱrᾱ ordonanṭᾱ domneascᾱ, φῖe ἰν πρῖκῖνᾱ βᾱνεascᾱ sau criminalᾱ, ἱὰρ boierul care ῑὰ cṑteza sᾱ facᾱ ῑna ca ακεαστᾱ, sᾱ-ῑᾱ πῖardᾱ postul.

35 9. Nici o πρῖκῖνᾱ bisericeascᾱ sᾱ nu ῑυδεce boierii.

40 10. Nici o femeie sᾱ nu se ἰnchidᾱ de κᾱτρε vreun boier pentru nici o πρῖκῖνᾱ de bani, ἱὰρ δακᾱ ῑὰ φῖ πῖrῖtᾱ pentru vreo sumᾱ datorῖtᾱ ῑῖstῖeriei, sau vreunei αλτε φετῑ, sᾱ-ῖ φῖe ἰnvoit α se απᾱρα, sau πρῖν soṭῑl ei, sau πρῖν sῖneῑῑ, sau πρῖν ορῖκαρε αλτῑl ῑὰ ῑοῖ α. Cῖne ῑὰ cṑteza sᾱ ῑρμεζε ἰν κῑntra ακεstei
40 dῖsποzῖtiṑni, ῑnῑl ca αcelᾱ, de ῑὰ φῖ boier mare, sᾱ φῖe supῑs λα ο penalitate, πᾱtῖnd αmendᾱ λα ῑῖstῖerie donᾱzeκῖ de lῖtre de αur, ἱὰρ de ῑὰ φῖ boier mῖc, sᾱ
40 πᾱtῖeascᾱ zece ῑᾱ sᾱ se πεdepsῑeascᾱ.

45 11. Femeia cᾱreia se ἰntentᾱ vreun πρῑces de κᾱτρε cῖneῑa, δακᾱ δὐπᾱ ῑe se ῑὰ cῖta, nu ῑὰ ῑenῖ λα ῑυδεκᾱτορῖe, νῖκῖ ῑὰ οrῖνδῑῑ vreun vechῖl sᾱ se ῑυδεce
45 ἰn locṑ-i, sau δακᾱ ῑυdecῖνδῑ-σε dῖrect sau ἰndῖrect, se ῑὰ οsῖndῖ, sᾱ nu se ἰnchidᾱ λα vreo ἰnchῖsoare.

12. Femeia care furᾱ vreun lucrṑ de-αle soṭῑlṑi ei δὐπᾱ moarteᾱ lṑi, sau δὐπᾱ despᾱrtῖrea sa de dῖnsῑl, se οsῖndeṡte ἰn urma reclαmᾱrῖi pentru sṑstragere, de α ἰnapoῖa lucrṑl sṑstras de dῖnsᾱ, ἱὰρ nu δὐπᾱ ο reclαmare pentru furt,
50 de α rᾱspṑnde αdῖcᾱ ἰndoῖt dῖn cῑea ῑe α fῑst lṑat, cᾱcῖ reclαmᾱtiṑne dῖfamantᾱ ἰn κῑntra ῑnei fῑmei nu se ποate da.

13. Asemenea ῑᾱ femeia ποate reclαma ἰn κῑntra soṭῑlṑi ei, pentru sṑstragerea vreṑnṑi lucrṑ, ἱὰρ nu pentru furt.

55 14. Un ῑυδεκᾱτορ nu se ποate sῖlῖ sᾱ facᾱ ακεea ῑe ῖ-se οrdonᾱ, ci e dator sᾱ ῑρμεζε κῑnform legῖlor.

15. ῑυδεκᾱτορῑ care ῑὰ tᾱcea ῑṑ fraudᾱ vreun πṑnt de dῖreπt πε care ἰμπρῖκῖνατῑ nu l-α ἰnvocat, dῖn neṡtiῖnṭᾱ, κῑmῖte ο ἰlegalitate.

60 16. ῑυδεκᾱτορῑ, δὐπᾱ ο maturᾱ dezbatere α πρῖκῖnῖi, este dator sᾱ ἰntῖrebe de mᾱi multe οrῖ πᾱrtῖle πρῖgonῖtoare δακᾱ mᾱi αṑ cῑῑa de ἰntῖmpῖnat, ἰntru
60 sṑṡtῖnerea dῖreπtᾱtiῑ lor, ῑᾱ απῑ sᾱ hotᾱrascᾱ.

17. Atît femeiele cît și bărbații, care au să ia bani de la cineva, dacă înaintea termenului vor reclama în contra aceluia, din care cauză se va aduce vătămare datornicului, niște asemeni împrumutători să aștepte îndoit termenul prescris, și pentru acest al doilea termen să nu primească nici o dobîndă.

65 18. Dacă cineva, avînd să ia o sumă oarecare de bani de la altu, va pretinde fraudulos mai mult din ceea ce are să-i dea datornicul său, dacă, pînă a nu reclama pentru această pretențiune, își va lua seama și va arăta datoria reală, să nu sufere nici o daună, ci să primească ceea ce într-adevăr are să primească, iar dacă va reclama și va insista ca să primească cîte cu fraudă
70 a cerut, dovedindu-se fraudă, să pierdă ceea ce are să ia în realitate, afară numai dacă au apucat să se răfuiască între dînșii, sau au făcut un al doilea înscris, căci după răfuire sau după un al doilea înscris, nu mai are drept să atace acel înscris.

75 19. Oricare femeie va consimți să se subscrie în vreun înscris de datorie al soțului ei, zicînd că și ea s-a împrumutat împreună cu soțul ei acea sumă de bani, și va ipoteca lucruri de-ale ei, aceasta să n-aibă nici o tărie și să se socotească nulă și ca în neființă, iar femeia nu numai să rămînă scutită de orice pretențiune asupra ei, ci și chiar lucrul ipotecat de dînsa să și-l primească
80 înapoi de la împrumutător, pentru cuvîntul că sau lingușită ori constrînsă de soțul ei, a făcut aceasta.

20. Cînd vreo casă e în pericol să se dărîme și să aducă vreo vătămare vecinului, iar proprietarul ei nu voiește să-i aducă cuvenita îndreptare, spre a se întîmpina dărîmarea, se va îndatora prin judecată să îndrepteze acel rău spre a nu se vătămă vecinul său, iar de nu <se> va supune, atunci casa lui se
85 va da acelui vecin.

21. Dacă cineva se va învoi cu adversarul său, ca să se judece la judecături ce nu sînt firești sau competenți, și dacă, pînă a nu se înfățișa pricina lor, și-a luat unul seama, atunci învoiala aceea rămîne anulată.

90 22. Meseriașii, neguțătorii și toți cîți au vreun privilegiu sau vreun rang, și depind de deosebiți boieri și zapcii, nu pot fi scutiți de jurisdicțiunea boierilor, sub pretextul comerțului sau al rangului lor, căci, după datorie, depind și de boierii aceia de care trebuie să depindă sau prin rangul ce-l au.

23. Prigoniții cărora zapcii le cer peste împlinirea obicinuitei dări și zeciuială, au drept a le rezista și a nu plăti mai mult.

95 24. Cel ce e chemat la o judecătorie și va întîmpina că are să se judece la o altă instanță, e dator să se ducă la judecătorul de către care a fost chemat,

spre a-i arăta sau înscrisa hotărîre în baza căreia are să se judece pricina sa la cutare instanță, sau dreptul ce-l are de a-și înfățișa pricina acolo, iar să nu urmeze cu nesupunere la chemarea judecătorului.

100 **25.** Uneori pricina se amîină, cînd vreuna din părțile prigonitoare va arăta că actele sau documentele atingătoare de pricina sa sînt în posesiunea altuia, care lipsește, sau i-a murit fiul, sau tatăl, nevasta sau vreun asemenea.

105 **26.** Nu se acordă ca judecător acela pe care îl va cere vreunul din îm-pricinați, afară numai dacă domnitorul va tolera aceasta, din osebită con-siderațiune pentru acela ce a cerut aceasta, adică fiind demn de asemenea distincțiune.

110 **27.** Cel ce vinde un lucru, pentru care va ieși în urmă altul zicînd că acel lucru e al său, și cerînd să-i se înapoieze de către cumpărător, de va fi chemat la judecătorie pentru revendicarea lucrului său, trebuie să se ducă și să nu pretexteze că are să se judece la altă instanță.

28. Boierii de divan au obicei să orînduiască pe zapcii divanului, pentru motive binecuvîntate, să caute pricini mai mici ca judecători.

29. Boierii de divan cînd au vreo daraveră de bani cu cineva, se vor judeca de către domnitor, stînd în picioare, iar dacă acești boieri se află 115 petrecînd la moșiile lor, se vor judeca acolo după o ordonanță domnească, șezînd într-un loc al judecătoriei, astfel ca să apară mai jos decît judecătorul și mai sus decît pîrîșii.

30. Toți demnitarii, care sînt urmăriți pentru biruri domnești, relevează de ispravnici, care acești demnitari, și cînd petrec pe la moșiile lor, trebuie 120 să atîrne de ispravnici.

31. Pe un judecător ostil, are dreptul să-l recuze un împricinat și să nu primească a fi judecat de dînsul.

32. În orice pricină, trebuie să se prefere ce e drept mai mult decît cu-vintele cele meșteșugite și studiate.

125 **33.** Judecătorul care poate să caute singur o pricină și să o scoată la cale, dar cu toate acestea din nesocotință o împarte la mai mulți judecători, se va depărta din numărul judecătorilor.

34. Cei ce aduc cărți domnești vreunui boier, prin care se orînduiește în vreo funcțiune, sau în vreo însărcinare, trebuie să primească pentru oste-neala lor numai cincisprezece galbeni, iar de vor primi mai mult, să-i întoarcă 130 împătriți, fără a putea să pricinuiască, că din propria sa voință acel boier a dat mai mult.

35. Boierii de divan, cînd vād pe zapcii că n-au destulă îngrijire de a aduce pe împricinații la divan, să raporteze despre aceasta la domnitor, spre a se depărta aceia și să se orînduiască alții.

36. Zapciul care se va ordona să caute vreo pricină, asupra cuiva, să n-aibă voie, mai înainte de a căuta acea pricină, să ceară ceva de la pîrîtul și să-l jefuiască, iar împricinatul căruia i-se cere a plăti ceva înaintea cercetării pricinii sale, are voia să reziste și să-l recuze.

37. Logofeții divanului și aprozii care împart la deosebitele fețe cărțile de judecată și hîrțiile ce dă fiecare domnitorului, să nu ceară mai mult din ceea ce e legiuit, căci se vor pedepsi.

38. Mitropolitul, după datorie, să îngrijească de a se păzi legile superioare (organice, constituționale) și să nu permită de a se călca, iar cînd va vedea că se calcă legile, să raporteze la domnitor, spre a se da cuvenita penalitate, căci dacă va tăcea, greșește și înaintea lui Dumnezeu și înaintea domnitorului.

39. Dacă pîrîtul va pretinde prin petițiunea sa vreo sumă mai mare spre a aduce vreo daună pîrîșului asupra împlinirii sau zecuielii, să plătească acestuia întreită dauna ce i-ar aduce.

40. Toți boierii de divan au voia să-și exercite jurisdicțiunea prin penalități aplicate asupra acelor care nu se vor supune.

41. Nu numai pîrîșului, ci asemenea și pîrîtului se va aplica penalitate, cînd nu se vor supune jurisdicțiunii boierilor.

42. Acela care caută protecțiunea celor influenți cu scop de a-și cîștiga pricina print-înșii, să-și piardă dreptul de judecată, iar cel ce primește pe un asemenea spre a-l apăra, să fie pedepsit, chiar de va fi boier mare sau divanist.

43. Dacă cineva cînd împrumută, sau face asemenea tranzacțiuni, sau daraveri, se ferește de a primi înscris pe numele său propriu, dar cere să-i se facă un înscris pe numele vreunei persoane puternice, atunci să piardă aceasta datorie, și să nu se îndreptățească de a primi nimic.

44. Dacă cineva e acuzat că ține un lucru fără drept și el voind să înfri-coșeze pe acuzatorul său zice că acel lucru e al unei persoane puternice și influnte, dacă acea persoană puternică are în știre despre aceasta, și tace cu intențiune, să se degradeze, iar dacă nu are în știre, și acuzatul, numai pentru ca să nedreptățească pe cel ce l-a acuzat, defaimă numele aceluia, să fie pedepsit cu ocna.

45. Dacă cineva va intenta proces cuiva, și în acelaș timp va promite vis-

170 tieriei că-i va da pe jumătate din aceea ce pretinde, numai să cîştige judecata
ce a intentat-o, să se osîndească.

175 **46.** Servitorul, care administrează lucrurile stăpînului său, nu poate să
alieneze sau să înstrăineze vreun lucru al acestuia, fără voia lui, iar de va
vinde vreun lucru şi banii ce-i va prinde după vînzare îi va cheltui în trebuinţa
stăpînului său, să se întoarcă cumpărătorului banii şi să se ia lucrul vîndut
înapoi.

〈14〉. Despre cei ce sînt citaţi în judecată

Cap. 1. Nu se pot cita la vreo altă judecătorie boierească, boierii cei
străluciţi, care au funcţiuni şi au facultatea să pedepsească pe alţii şi să-i pună
în închisoare.

5 **2.** Nici preoţii să nu fie citaţi la judecătorie, pe timpul preoţiei lor, nici
cei ce umblă cu afaceri domneşti, nici cel ce îngroapă vreo rudă a sa, nici cei
ce săvîrşesc cele legiuite vreunui înecat din viaţă, nici cel ce însoţeşte vreun
mort.

10 **3.** Să nu se cheme la judecătorie nici cei smintiţi, nici copii în etate de
şapte ani, nici părinţii de către copii lor, nici patronii de către cei emancipaţi.

4. Nici pe părinţii naturali nu poate cineva să-i cheme la judecătorie.

5. Fără ordonanţă domnească, nici una din sus-zisele feţe, nu se poate
chema la judecătorie.

15 **6.** De multe ori, mai sus numitele feţe, se cheamă la judecată, cînd recla-
marea ce se dă în contra lor nu aduce vreo defăimare sau vreo pată reputa-
ţiunii părintelui sau patronului.

7. Intr-un cuvînt, nu putem trage la judecată, fără ordonanţă domnească,
acele feţe, cărora le datorim onoare, respect şi consideraţiune.

20 **8.** Toţi boierii cei mari, care se numesc şi străluciţi, să-şi caute daraverile
băneşti, ce s-ar întîmpla să le aibă cu alţii, prin procuratorii lor şi să nu asiste
la judecată, dimpreună cu cei ce au pornit petiţiune contra lor.

9. Cel ce va fi chemat la vreun boier, trebuie să se ducă, iar neducîndu-se,
se supune la amendă şi la pedeapsă.

25 **10.** Cel ce va fi citat pentru a treia oară la vreo judecătorie şi nu se duce,
să se osîndească şi să se pedepsească.

11. Nu se pune îndatorire asupra nimănui să se ducă la vreo judecătorie,
ca să denunţe vreo crimă a cuiva.

12. Cel ce va fi chemat pentru vreo pricină la vreun boier judecător

trebuie să se ducă, spre a se constata că se supune și dă ascultare jurisdicțiunii sale.

13. Cel ce va fi chemat la vreun boier și nu se va duce, să se pedepsească de către domnitor, care trebuie să aplice pedeapsa după matură cercetare, adică să cugete dacă cel chemat e vreun om ignorant, sau a fost chemat în zile neiertate de lege, căci fiind așa, se iartă.

14. Zilele neiertate de lege, adică acelea în care nici la judecătorie nu se cheamă oamenii, nici vreo pricină se caută, sînt cele următoare și anume: săptămîna mare a patimilor Domnului nostru, săptămîna luminată, cele douăsprezece zile, lunile de arat, de semănat, de seceră, de cules, Sîn-Petru și duminicile. Zilele neiertate de lege se fac și acele zile pe care le-ar hotărî domnitorul, sau ca zi de naștere, sau de nuntă domnească.

15. Nu se pedepsește cel ce sustrage de la o judecătorie pe un om care fără lege a fost chemat, precum un tată pe care l-a chemat fiu-său, un patron care a fost chemat de un emancipat, sau alii asemenea căroră le datorește cineva respect.

16. Dacă vreun servitor al vreunui boier va face vreo greșală, iar stăpînul acestuia nu va fi de față, ci se află călătorînd, atunci pîrîșul poate lua pe servitor cu ordonanță domnească.

17. Dacă înainte de termen sau mai în urmă, pîrîtul se va răfui cu pîrîșul său, nu se mai poate îndatora de vreun zăpciu a se înfățișa la judecătorie.

18. Nici acela ce va fi oprit de a se înfățișa la judecătorie din cauza vreunei cfaferii domnești cu care e însărcinat, nici acela ce va fi împiedicat de vreo furtună pe mare, sau de iarnă grea nu vor fi supuși la penalitate nevenind; iar judecătoria amînă înfățișarea în asemenea cazuri de forță majoră.

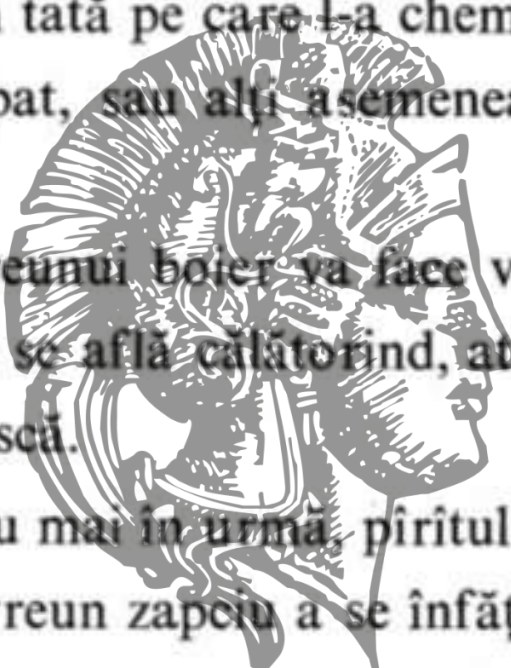
19. Femeia, care din cauza sarcinii sale, sau din vreo altă cauză de boală după facere, nu va putea veni la judecătorie, este scutită.

20. Acela care nu va putea veni la judecătorie din cauza vreunei afaceri domnești, cu care e însărcinat, se scutește atît el, cît și garantul său.

21. Boierii de divan, în zilele neiertate de lege, nu judecă; dacă se va întîmpla să hotărască ceva fără să se aștepte la aceasta fețele prigonitoare, o asemenea hotărîre rămînă fără tărie.

22. Acela care e tras de cineva dinaintea unui judecător incompetent fără veste, din care cauză se află și nepregătît pentru judecată, trebuie să i se acorde un termen spre a se pregăti în ceea ce privește dreptățile lui, sau

AKAΔHMIA AΘHNΩN

AKAΔHMIA AΘHNΩN

65 martorii de care ar avea nevoie, pentru ca să fie în stare a dovedi dreptul
ce-l are și lipsa de temeuri a pîrîşului său.

23. Cînd însuși domnitorul caută vreo pricină, nu este învoit pîrîtului să ceară vreun termen pentru a se pregăti în apărarea dreptăților sale, fiindcă împricinații sînt dator să vie pregătiți, iar zapciul trebuie să-i înștiințeze cu cîteva zile mai înainte, spre a se pregăti.

70 **24.** Pîrîşul e dator să facă mai dinainte cunoscut pîrîtului obiectul reclamației sale, pentru ca avînd acesta destul timp să cugete, sau să se răfuiască de reclamant, ori să se pregătească pentru apărarea sa.

75 **25.** În cele șapte zile ale săptămînii patimelor Domnului nostru, precum și în cele șapte zile ale săptămînii luminate, să nu se supere nici unul, nici pentru dările domnești, nici pentru alte datorii ale lui.

〈15〉. Despre cei ce împiedică pe pîriți

Cap. 1. Cel ce sustrage de la judecătoreie cu violență pe cel ce a fost chemat, se va supune la penalitate.

5 **2.** Nu numai cel ce sustrage pe pîritul de la judecătoreie să fie supus la penalitate, dar și acela ce va unelti cu dinadinsul pentru ca să se amîne pricina și să nu se ducă la judecătoreie pîritul.

3. Asemenea se va pedepsi și cel ce deși n-a sustras pe pîritul din mîinile aprofului, sau ale slujitorului, sau ale vreunui zapciu, dar ține pe acela în vreun loc.

10 **4.** E culpabil și acela care va unelti de-a dreptul a sustrage cu fraudă pe pîritul din mîinile unui zapciu.

5. Asemenea se va pedepsi și acela care sau de-a dreptul prin sineși, sau indirect prin oamenii săi, sau prin oricari alți va aduce piedică pîrîtului de a veni la judecătoreie.

15 **6.** Asemenea se pedepsește și acela ce va rosti către cel pîrit vreun cuvînt supărător sau aspru, și prin aceasta îl va aduce împiedecare, spre a nu veni la judecătoreie.

〈16〉. Despre dosezi

Cap. 1. Cel ce va da petițiune în contra altuia, cerînd ceva, acela e dator să dovedească despre ceea ce arată, iar nu cel pîrit cînd tăgăduiește acelea ce se zic în contra sa.

5 **2.** Precum împrumutătorul e dator să dovedească la judecată pentru

banii ce-i pretinde de la cineva, că adică i-a numărat acestuia, asemenea și datornicul, dacă va zice că i-a plătit, să aducă martori despre aceasta.

3. Dacă cineva va da petițiune în contra altuia pretinzînd vreun lucru și zicînd că e al lui, și nu poate să dovedească aceasta, că adică el e proprietarul
10 aceluia lucru, nu poate să ia acel lucru de la pîrît, care n-are datoria de a dovedi că acel lucru e al său, sau că nu-i al aceuia ce-l pretinde.

4. Dacă cineva fiind acuzat sau pentru vreo datorie ori pentru altceva, pentru care va avea înscris dat cu semnătura sa, iar pe urmă se va tăgădui
15 semnătura, trebuie să se aducă vreo altă scrisoare subsemnată de același, și să se compare semnăturile, care găsindu-se asemănate, nu numai să fie îndatorat a plăti ceea ce se leagă prin înscrisul său a răspunde, dar să dea și amendă. Iar de nu se va găsi vreo altă scrisoare cu propria sa semnătură, să fie chemat
20 acela care a făcut înscrisul, sau și alți martori de credință, care mărturisind despre adevăr, și dovedindu-se adevărul, să se hotărască după dreptate, și dacă în urma acestora, cel ce a tăgăduit semnătura sa, va propune că n-a primit
suma întreagă ce e cuprinsă în înscris, să nu fie ascultat.

5. În daraverile și tranzacțiunile oamenilor trebuie să se caute mai mult
adevărul decît înscrisele.

6. Dacă cineva va da cuiva un lucru ca să-l păstreze, pentru care are să
25 primească o adeverință de la dînsul, în această adeverință să se subscrie și 3 martori de credință.

7. Dacă vreun neguțător are să ia ceva de la altu, și va da petițiune cerînd dreptul său, să nu se îndatoreze a aduce toate registrele și socotelile sale, ci numai copiile aceloră ce sînt relative la cererea sa.

30 8. Posesiunea unui lucru nu se dovedește numai prin actele de vînzare, ci și prin alte dovezi.

9. Nu poate cineva prin scrisele sale și prin registrele sau însemnările sale să dovedească că cele ce propune sînt adevărate și drepte, fiindcă mai
trebuie și altele spre descoperirea adevărului.

10. Cele ce scrie cineva în diata sa, zicînd că are să ia de la cineva, nu sînt îndestulătoare spre dovedirea adevărului, și nu se cred prin urmare.

11. Cei ce fură sineturi și înscrise străine, nu pot să le întrebuițeze spre dovedirea posesiuni lor, fiindcă acestea se cuvin aceloră pe numele cărora
sînt făcute.

40 12. Acela care va înfățișa la judecătorie vreun înscris, ca o dovadă

trebuințioasă pricinii sale, are datorie să-și dovedească autenticitatea acelui înscris.

13. Pierderea contractelor și sinetelor nu desființează o judecată, când e cu putință să se dovedească adevărul și prin alte mijloace.

45 **14.** Dacă cineva fiind dator vreo rămășiță vistieriei și va plăti datoria, și primind chitanță de la contabilul vistieriei, o va pierde, iar în urmă se va strîmtora de vistierie ca să plătească încă o dată, atunci să scoată dovezi pentru răspunderea datoriei sale din socotelile vistieriei.

50 **15.** Precum datornicii nu trebuie să tăgăduiască datoria lor, când se va întîmpla să se piardă sau să se ardă înscrisele lor de datorie, asemenea și împrumutătorii, zicînd că au pierdut înscrisele, nu trebuie să fie crezuți și sînt datori să aducă alte dovezi.

16. Dacă cineva se arată cu mai multe pretenții, care sînt contrarii între ele, acelea să nu fie de loc ținute în seamă.

55 **17.** Afaceri vechi pînă la 100 de ani nu se pot dovedi nici prin contracte, nici prin memoaruri, nici prin cărți, nici prin martori, căci nu se mai caută.

18. Vătămător lucru este ca un judecător să dea crezămînt numai la un înscris, în care cineva cu semnătura sa se face pe sine dator; în asemenea caz, judecătorul trebuie să ceară și alte dovezi.

60 **19.** Nimeni nu poate poseda un lucru cu sinete sau cu drepturi străine.

20. Cel ce zice că și-a pierdut sinetele, nu se îndreptățește numai printr-aceasta, ci trebuie să dovedească precum că în adevăr a avut sinete, în puterea căroră poseda acel lucru pentru care se judecă, și că cu adevărat le-a pierdut

65 **21.** Pierderea însă a sinetelor și a contractelor nu vatămă adevărul, care se poate descoperi cu dovezi învederate și netăgăduite.

22. Acela care tăgăduiește propria sa semnătură, trebuie să se convingă prin producerea altui înscris revestit cu semnătura sa proprie și adevărit de trei martori.

<17>. Despre jurămînt

5 **Cap. 1.** Cînd dintre cele două părți prigonitoare nu e nici una care să aibă sau înscris sau martori, spre dovedirea celor ce vor să susție, atunci se supun la jurămînt, sau după cererea uneia din părțile în prigonire, sau după găsirea cu cale a judecătorului, și pricina lor se termină astfel.

2. Dacă vreuna din părțile prigonitoare va lua jurămînt, fără ca partea

adversă să ceară aceasta, sau fără s-o propună judecătorul, nu-i e de nici un folos.

3. In orice pricină, în care va lua cineva jurământ, după găsirea cu cale a judecătorului, este achitat de ceea ce s-a reclamat în contra sa.

4. Acela care s-a supus de judecător la jurământ, trebuie să jure după ritul său.

5. Atît persoanele ilustre, cît și cei bolnavi, primesc jurământul în casa lor.

6. In lucrurile îndoioase, judecătorul propune adesea jurământul și hotărește în consecință; iar dacă osînditul va propune în urmă că a găsit argumente valabile întru sprijinirea dreptății sale, pentru care adversarul său a primit jurământ, atunci acel jurământ rămîne fără tărie și pricina se cercetează iară din nou.

7. Dacă una din părțile prigonitoare va propune jurământ celeilalte, și pînă a nu primi jurământul aceasta, cel ce a propus jurământul și va lua seama, zicînd că are mijloace să dovedească propunerile sale, iar în urmă nu va putea să le dovedească, și iară va chema la jurământ pe adversarul său, să nu mai fie ascultat, iar dacă partea adversă va apuca să facă jurământ, pînă a nu fi împiedicat de cealaltă parte, atunci pricina e terminată.

8. Judecătorul e dator să privească la moralitatea și valoarea persoanelor, ce sînt a se supune la jurământ, și astfel se permută sau să oprească jurământul, fie în biserică, fie în casă.

9. După cum se impune jurământul, asemenea se și face.

10. Pentru pricina în care a luat cineva jurământ, nu mai poate fi supărat.

11. Acela care, pentru vreo daraveră de bani va jura pe viața domnitorului, și se va dovedi că și-a călcat jurământul, să fie bătut cu ciomege.

12. Acela care ia jurământ, ori de ce etate și naștere va fi, jurământul este bine făcut și are tărie.

13. Vechilul nu ia jurământ într-o pricină în care se judecă din partea altuia.

14. Acela care nu ia jurământ, e contra celui ce a afirmat.

15. Jurământul ce se dă pîrîtului de către partea adversă, afară din judecătorie, nu se retractează, ci și are tărie; iar jurământul ce se dă de partea adversă în întrul judecătoriei, sau jurământul ce-l dă judecătorul celui pîrît, se poate retracta, cînd partea adversă va găsi noi cuvinte de apărare.

16. Cel ce face jurământ mincinos, nu se pedepsește, căci are pe Dumnezeu răsplătitor, care îl va pedepsi pentru veci.

17. Jurământul ce se dă afară din judecătorie, de către partea adversă,
45 nu se întoarce.

18. Unui minor nu i se dă jurământ; iar dacă minorul va lua jurământ, atunci are tărie, căci nu-i vine să înșele cu știrea sa; și ori de ce etate sau naștere va fi acela ce ia jurământ, e bine luat și are tărie, pentru cuvântul ce l-am spus, că nu-l ia cu înșălătorie, fiind într-o etate tânără.

50 19. Jurământul ce se face în contra unei alte religii, nu se ține, nefiind admis de lege.

20. După legile împărătești ale lui Justinian, jurământul se dă tuturor pîrîților, căci nu folosesc într-alt chip apărările comune, dacă mai întîi nu va jura, că crezîndu-se pe sine cu conștiința curată, s-a apropiat de judecătorie
55 ca să combată pe adversarul său. Deci călcarea de jurământ merită cea mai mare pedeapsă, și dovedindu-se, se defaimă și plătește datoria.

21. Astfel dar la începutul judecății pîrîșul se îndatorează să jure, după legea împărătească a marelui Justinian, cu jurământul despre calomnie, că a intentat acest proces cu cugetul curat.

60 22. Mai e și altă lege împărătească tot între ale lui Justinian, care supune la jurământ pe avocații sau vechii amîndorora părților prigonitoare.

<18>. Despre judecățile cele hotărîte și cele pendente

Cap. 1. Hotărîta se numește acea pricină, care judecîndu-se, va lua sfîrșit printr-o sentință, în virtutea căreia sau se osîndește cineva, ori se achită de cele reclamate în contra sa.

5 2. Osîndit e acela care după lege se va osîndi.

3. Acela care vinde lucrurile celui osîndit ca un stăpîn al lor cu deplină putere, fur și hrăpîtor se socotește, căci n-are voie să vîndă fără ordonanță domnească.

10 4. Hotărîrile a doi judecători mici nu sînt definitive, ci numai atunci cînd președintele va întări pe una din două.

5. Debitorilor care cer un termen, li se acordă termenul cerut, și dacă va fi trebuință, li se dă chiar un termen mai lung; iar de la debitorii care cer timp și mai îndelung, se cere cauțiune materială, asemenea și celui judecat se dă termen, la care dacă nu va plăti datoria sa, dă cauțiune și dacă după 2 luni
15 nu va plăti suma datorită, cauțiunea se vinde, și ori ce va prisosi peste datorie, se întoarce debitorului.

6. Dacă cineva prin dare de bani va aduce martori mincinoși și va cîștiga

judecata, se va pedepsi cu asprime, iar cele hotărîte în pricina aceea, rămîn fără tărie.

20 7. Dacă cineva va opri de a se aduce aşternuturi sau de mîncare celui osîndit şi pus în închisoare, va fi supus la o grea penalitate.

8. După ce s-a hotărît o pricină, nu mai poate osînditul alerga la alte cuvinte de apărare.

25 9. Judecătorul nu anulează o hotărîre prin altă hotărîre, iar lipsele din acea hotărîre poate să le împlinească, însă în zioa aceea în care a dat hotărîrea.

10. Acei ce se vor osîndi cu o singură hotărîre, acea hotărîre priveşte pe fiecare în parte, şi oricare dintr-înşii va îndeplini dispoziţiunile acelei hotărîri după analogia ce se atinge de dînsul, se socoteşte achitat şi nu poate fi solidar pentru ceilalţi.

30 11. În contra unui minor, fără ca tutorul său să fie faţă, nu se poate da nici o hotărîre.

12. După darea unei păreri sau după depunerea jurămîntului, ori după o învoială, nu se mai cere nimic, căci cei ce s-au pronunţat o dată, sînt priviţi ca şi judecaţi.

35 13. Lucrurile ipotecate sau zălogite, care se vor lua de la un debitor şi se vor vinde fără decret domnesc, debitorul poate să le ia îndărăt.

14. Judecătorul hotărînd despre capete, trebuie să hotărască şi despre dobînzii, căci într-alt chip n-are nici o tărie hotărîrea aceea cu care poate creditorul să ceară şi dobînzii.

40 15. Dacă va fi cineva osîndit după reclamarea a doi înşi, cel dintîi reclamant are precădere.

16. Acei ce pun la cale ceva şi se judecă între dînşii, nu pot aduce nici folos nici vătămare celui ce nu e de faţă (unui al treilea), drept aceea dacă vreunul din coerezi bunioară, sau vreunul din asociaţi se va osîndi, celalt
45 nefiind de faţă, nu se va vătăma.

〈19〉. Despre faliţi

Cap. 1. Cel ce dă faliment şi-şi va părăsi lucrurile, nu i se înstrăinează acele lucruri, pînă cînd se vor vinde, şi voind a-şi le revendica înaintea vînzării lor, nu se mai pot vinde.

5 2. Falitul dacă în urmă va cîştiga ceva, nu se mai poate supăra de cineva, cerîndu-i mai mult din ceea ce-l iartă mijloacele.

3. Dacă falitul îşi va redobîndi lucrurile sale, creditorii pot iară să pre-

AKAΔHMIA

AOHNON

AKAΔHMIA

AOHNON

tindă dreptul lor și să ceară a i se vinde din nou acele lucruri, spre a-și acoperi pe deplin creanțele lor.

10 **4.** Poate cineva și afară din judecătorie să-și lase lucrurile ca falit în mâinile creditorilor, și e destul pentru aceasta ca falitul să-și facă declarațiunea, sau de-a dreptul sau prin altul, că lasă creditorilor lui dreptul de a se bucura de lucrurile sale.

15 **5.** Cei ce dau faliment și nu pot răfui pe creditorii lor cu lucrurile ce posedă, nu sînt deloc achitați și creditorii pot avea iară acțiune asupra lor.

6. Cel ce zice că-și lasă lucrurile asupra creditorilor săi, iară după aceea va plăti, poate să-și reia lucrurile înapoi, fără ca creditorii să le poată vinde.

20 **7.** Dacă un falit își va lăsa lucrurile asupra creditorilor săi spre răfuirea datoriei sale către dînșii, creditorii lui au voie să cerceteze despre averea lui, iar copiii falitului ajungînd în etatea lor legitimă, nu pot fi supărați pentru ori cîte vor cîștiga.

8. Lucrurile falitului nu pot creditorii să și le împartă între ei, ca stăpîni absoluți, ci sînt datori să le vîndă; iar dacă debitorul a dat acele lucruri, în loc de bani, vreunuia din creditorii săi, atunci creditorul acela poate stăpîni
25 acele lucruri.

9. Dacă cineva cumpărînd husmeturi domnești, va păgubi, nu se pot vinde lucrurile lui, ci după măsura averii sale, să plătească acel husmet.

30 **10.** Dacă cineva, vrînd să lase lucrurile sale asupra creditorilor săi, și se va declara falit, iară cei mai mulți dintre creditori îi vor da un termen de cîteva ani, pentru ca să cîștige și să fie în stare de a-și plăti datoria, trebuie să i se dea acest termen, fiind aceasta un act de mai multă umanitate. Dacă însă creditorii cei ce nu vor a-i acorda acest respect, au să ia sume mai mari decît ceilalți, sau că sînt în număr mai mare decît ceilalți, atunci se va urma după voința majorității.

35 **11.** Pentru ori cîte lucruri se vor afla în magazinul falitului, se vor chema toți cei ce au să ia de la dînsul, și vîzîndu-se acele lucruri, va primi fiecare analogia din ceea ce are a lua; iară dacă vor lipsi unii dintre creditori, se vor îndreptăți și aceia ca să primească analogia ce li se cuvine, de la ceilalți creditori care au vîndut lucrurile falitului.

40 **12.** Falitul de va cîștiga în urma falimentului său, orice lucru de mare preț nu poate fi scutit în contra creditorilor săi, care au dreptul de despăgubire și din orice avere posterioară a aceluia falit.

⟨20⟩. Despre logodnă și darurile ei

Cap. 1. Cînd se face o logodnă simplă, iar nu după formele bisericii și în urmă una din fețele logodite își va lua seama și va voi să strice logodna, să păgubească îndoit cît a costat logodna, pierzînd adică ceea ce a dat cu cuvînt
5 de logodnă și întorcînd tot ce a primit.

Comentariu. Dacă însă după logodnă se va constata că acea căsătorie nu se poate face, netolerată fiind de legile divine, pentru motive de rudenie, atunci logodna se strică fără dauna nici unei părți, întorcîndu-se fiecăruia ce e al său. Iar logodna care se face după formele bisericii, să nu se desființeze
10 fără un motiv legal din acelea ce desfac chiar căsătoria; și o logodnă ca aceasta se strică și cu carte de despărțire. Deci e mai bine să nu se făcă logodna după formele bisericesti, ci numai simplu, spre a nu disprețui astfel legile divine.

2. Cînd se logodește o fată cu unul pe care nu-l voiește, și cere să se căsătorească cu altul, aceasta nu-i este prohibit, e datoare însă să piardă îndoit
15 cît a costat logodna.

3. Acela care se va logodi cu o fată și nu consimte niciodată a se cununa cu ea, trebuie s-o ia după trecerea a doi ani, dacă locuiește în acelaș loc, iar
20 dacă lipsește în alt loc, după trei ani, după trecerea însă acestor trei ani, fata va putea să se mărite cu altu, fără nici o daună.

4. Dar dacă partea bărbătească va avea vreun motiv binecuvîntat, precum dacă e bolnav, dacă i-au murit părinții, dacă e căzut în vreo vină, sau dacă a
fost nevoit să călătorească departe, atunci pot să treacă și patru ani.

5. Logodna nu se face numai în persoană, ci asemenea și cînd nu sînt junii de față, prin mijlocul altora, sau și prin scrisori.

6. Cel ce va corupe pe logodnica sa înainte de a se cununa cu dînsa, sau
25 înaintea pubertății, dacă părinții ei vor suferi aceasta dezonoare și nu vor voi să strice logodna, bine, iar de nu vor suferi-o și vor voi desființarea logodnei, ea rămîne fără îndoială desființată și coruptorul va plăti fetei amendă, a treia parte din averea sa.

7. Ca și pentru nuntă, asemenea și pentru logodnă, cei ce vor să se unească, trebuie să consimță mai întîi.

8. Invoit este unei fete să reziste la părinții săi cînd aceștia vor voi s-o logodească cu un bărbat uricios și defaimat.

9. Nunta înaintea pubertății nu se socotește nici nuntă, nici logodnă, și
35 bărbatul deși va fi trecut peste al doisprezecea an al etății sale, nu se poate

căsători, ci numai atunci se constituie căsătoria, când cei ce se unesc sînt adolescenți, adică fata să aibă împliniți doisprezece ani, iar bărbatul patrusprezece.

40 **10.** Fiul poate fără disticțiune să reziste și el la părintele său, când acesta ar voi să-l logodească și să se cunune cu aceea pe care nu voiește el.

11. Dacă vreunul din logodiți va muri fără ca să se fi arătat, pe când trăia, că și-a luat seamă, și nu mai voia să se cunune, atunci moștenitorii lui primesc toate cîte le-a dat el sub cuvînt de logodnă.

45 **12.** Cîte un bărbat va da părinților logodnicei sale pentru ca să se facă nunta, dacă nunta nu se va face, i se întorc înapoi.

13. Dacă cineva avînd nevasta în țara sa, și venind în altă țară, va cere să se însoare, nedeclarînd că are altă nevastă și se va logodi cu cineva, și va dărui ceva ca dar de logodnă, dacă, pînă a nu se săvîrși căsătoria, se va descoperi că el mai are nevastă, nu mai poate lua înapoi ceea ce a dat ca dar, ci va întoarce și tot ce a primit.

50 **14.** Dacă în ziua nunții sale bărbatul va dărui ceva nevestei, dacă nevasta se va afla în casa ei, în ziua de nuntă, în care primește darul, se înțelege că ea primește acel dar ca logodnică, și darul are tărie, iar dacă îl va primi aflîndu-se în casa bărbatului, se înțelege că l-a primit ca soție a lui, și darul atunci n-are nici o tărie.

15. Dacă cineva a făcut un dar logodnicei sale, și dacă înaintea săvîrșirii căsătoriei lor, a murit unul din doi, și după moarte se cere darul înapoi, zicem că dacă partea bărbătească va fi sărutat pe logodnica lui, atunci să se întoarcă pe jumătate dar, iar cealaltă jumătate să rămînă.

60 **16.** Darul, pe care îl face socrul către logodnica fiului său, nu se mai întoarce.

17. Asemenea, și darul ce-l face părintele fetei ginerelui său, nu se întoarce.

65 **18.** Creditorii anteriori ai bărbatului, dacă nu au vreo ipotecă sau zălog, nu pot avea nici un drept asupra lucrurilor dăruite de dînsul logodnicei sale.

<21>. Despre căsătorie

Cap. 1. Căsătoria se numește consimțimîntul între un bărbat și o femeie de a conviețui împreună pe toată viața lor, printr-o unire legală, consacrată de legile divine și cele lumești.

2. Căsătoria nu poate exista, dacă nu va fi consimțirea celor ce se unesc și a părinților lor.

3. Aceia care se va mărita înaintea etății de doisprezece ani, atunci se va socoti soție legitimă, când va împlini al doisprezecea an al etății sale, fiind cu soțul ei, într-alt chip căsătoria e nulă și nelegală.

4. Părinții care un vor să-și căsătorească copiii și să-i înzestreze, se constrâng la aceasta de către domnitor.

5. Cei ce au împlinit etatea legitimă, se pot căsători și fără voia părinților lor.

6. Tutorul nu poate să ia în căsătorie pe pupila sa, afară numai dacă părintele acesteia, pe când încă viețuia, l-ar fi logodit cu dînsa.

7. Dacă un părinte ține pe fiica sa și nu o lasă să se ducă la bărbatul ei, când ea voiește a se duce, se va pedepsi.

8. Vrînd să se însoare un om, care a trecut peste șaizeci ani, să-și ia nevastă mai mică de cincizeci de ani.

9. Intre un ortodox și un eretic căsătorie nu poate exista.

10. Nebunia oprește căsătoria, dar nu poate strica pe aceea ce s-a săvîrșit cu minte întreagă și sănătoasă.

11. Dacă un părinte a contractat o căsătorie ilieită, și va avea copii de la căsătoria sa legitimă, aceștia moștenesc toată averea părintească.

12. A doua căsătorie (dacă va trăi cel dintîi bărbat al femeii sau cea dintîi femeie a bărbatului) este nulă, când cea dintîi căsătorie nu se va desființa prin divorț.

13. Căsătoria cea înaintea pubertății, nu se socotește căsătorie.

14. Bărbatul și femeia care vor să se unească în căsătorie, trebuie să fie de aceeași religione și să fie supuși la aceleași legi, căci într-alt chip, acea căsătorie nu se socotește căsătorie.

15. Rudenia e numele generic, ea se împarte în trei: în ascendenți în descendenți și în colaterali.

Ascendenții sînt aceia ce ne-au născut pe noi, adică tatăl, muma, moșul, strămoșii, bunicile, strămoașele și cei mai sus de ei.

Descendenți sînt acei ce s-au născut din noi, adică: fiul, fiica, nepotul, nepoata, strănepotul, strănepoata și cei de sub ei.

Colaterali sînt aceia care nici pe noi nu ne-au născut, nici din noi s-au născut, ci sînt din aceeași tulpină, adică: fratele, surora, unchiul, mătușa, nepotul, nepoata, vărul, vara și cei ce se trag din ei.

16. O fată orfană, care va voi să se mărite, n-are nevoie de consimțimîntul tutorului, sau al rudelor ei, ci e destulă voința ei numai.

17. O fată care se va mărita înainte de a împlini etatea de doisprezece ani, atunci devine soția legitimă a bărbatului ei, cînd va împlini această etate trăind
45 cu dînsul.

18. După o trecere de trei ani, în care timp nu s-a putut afla unde se găsește, sau dacă mai trăiește părintele unor copii, aceștia fie de partea bărbatească sau de parte femeiască, se pot căsători fără nici o piedică.

19. Persoana care e de o condiție de jos și fără nici o reputațiune, dacă
50 va voi să ia de bărbat pe liberatul ei, poate s-o facă, însă după găsirea cu cale a președintelui local.

20. Un fiu, ajuns în etate legitimă, se poate însura și fără voia părintelui său.

21. Nimeni nu poate fi silit să se căsătorească nevrînd, nici să ia îndărăt
55 de nevastă, pe aceea de care s-a despărțit.

22. Dacă vreun părinte va da pe fiica sa cuiva, ca s-o crească, și acela care o crește va voi s-o facă nură, cununînd-o cu fiul său, părintele e dator să consimtă la aceasta, iar de nu va voi, atunci e dator să plătească aceluia care a crescut pe fiica sa toate cheltuielile ce a făcut cu dînsa.

60 23. Acela care va libera pe sora lui de lapte, poate s-o ia de nevastă.

24. Un fiu adoptiv fiind și în etate legitimă, nu poate să ia de nevastă pe nevasta tatălui său adoptiv, ca una ce-i ține loc de mumă, nici tatăl adoptiv nu poate să ia în căsătorie pe nevasta fiului său adoptiv, ca una ce-i ține loc de nură.

65 25. O suroră născută din adulter, nu poate nimeni s-o ia de nevastă.

26. Nici tatăl adoptiv nu poate să ia de nevastă pe fiica sau pe nepoata fiului său adoptiv.

27. Nici fiul adoptiv nu poate să ia de nevastă pe muma, sau sora, sau nepoata tatălui său adoptiv.

70 28. Oricare va fi acuzat de crima adulterului, asupra unei femei, nu poate lua în căsătorie pe acea femeie.

29. Cel ce va răpi o fată, sau o văduvă, nu poate s-o ia de nevastă, chiar consimțînd părintele ei, și iertîndu-i această vină.

30. Patronul nu poate lua în căsătorie pe liberata lui, dacă ea nu va voi.

⟨22⟩. Despre desfințarea căsătoriei
Cauzele care aduc despărțirea soților

Cap. 1. Dacă femeia știe pe cineva că conspiră contra domniei și n-a descoperit aceasta soțului ei.

2. Dacă se va defăima de bărbatul ei ca adulteră și se va dovedi.

3. Dacă va atenta contra vieții soțului ei, sau știe pe altu că atentează în contra vieții lui, și nu i-o va descoperi.

4. Dacă fără știrea bărbatului ei se va culca în casă străină, afară numai dacă se va culca la părinții ei, și dacă bărbatul ei, fără nici o cauză binecuvîntată o va goni de-acasă și ea, neavînd părinți, va fi nevoită să doarmă în casă străină, căci în asemenea caz nu se osîndește.

5. Dacă fără știrea bărbatului, va petrece cu bărbați străini.

6. Desfăcîndu-se dar căsătoria pentru vreuna din cauzele arătate mai sus, femeia mai întii se supune la penalitățile cuvenite, și după aceea se trimite la o mănăstire, și dacă bărbatul ei va voi, înaintea împlinirii de doi ani s-o ia înapoi, poate a o lua; iar dacă după împlinirea celor doi ani nu va voi bărbatul ei s-o ia înapoi, sau dacă înaintea acestui termen va muri bărbatul, atunci femeia să fie tunsă și să se călugărească, stînd la mănăstire, pentru toată viața ei. Iar avînd rude descendente, să moștenească două părți din averea ei și partea a treia să se dea mănăstirii în care se află pusă; iar dacă are rude ascendente și care n-au luat nici o parte la vina fiicei lor, aceștia să ia numai a treia parte din averea ei, și celelalte două părți să se dea mănăstirii; dacă însă n-are rude nici de sus nici de jos, atunci averea ei toată să se dea mănăstirii.

7. Asemenea și femeia se desparte de soțul ei, dacă se va dovedi că acesta speculă onoarea femeii sale.

8. Dacă bărbatul se va dovedi că comunică cu altă femeie, sau în casa lui, sau afară din casă, și va fi rugat de dînsa, ori de părinții ei, sau de alt cineva ca să se părăsească de aceasta faptă, și el nu va înceta.

9. Dacă bărbatul va atenta la viața femeii sale în ori și ce chip.

10. Dacă bărbatul o va defăima ca adulteră și nu va putea să dovedească aceasta.

11. Dacă bărbatul va conspira în contra domniei, sau știe pe alții că conspiră, și nu descoperă aceasta domnitorului.

12. Desfăcîndu-se dară căsătoria pentru vreuna din cauzele legale arătate mai sus, pe care ar putea să le dovedească femeia, ea își va primi zestre

deplină, precum și darurile dinaintea nunții, care daruri se cuvin copiilor, de vor fi, iar de nu va avea copii, acele daruri intră tot în posesiunea ei; pe lângă acestea va lua și a treia parte din averea bărbatului, cât fac darurile ei
40 dinaintea nunții, care și această a treia parte se cuvine copiilor, și neavînd copii, se bucură tot ea și de aceasta avere, După o dispozițiune mai nouă însă, se lămurește că trebuie să ia a treia parte din averea bărbatului, iar nu a treia parte din ceea ce prețuiesc darurile dinaintea nunții.

13. Dacă sau bărbatul ori femeia, în urma despărțirii lor, își vor ierta
45 greșala unul altuia, pot să se reunească, iară între dînșii și să conviețuiască, fiind aceasta cea mai omenoasă și mai plăcută lui Dumnezeu.

Comentariu. Drept aceea, nu numai că e bine, ci și de trebuință cînd se înfățișează o asemenea reclamațiune, să nu se strice îndată căsătoria, ci să se hotărească mai întîi o separațiune de corp pentru un timp determinat de
50 unul sau de doi ani și femeia să șadă la părinții ei, sau la rudele ei, îngrijindu-și de copii cu toată înțelepciunea cerută, iar bărbatul să rămînă acasă petrecînd cuminte, și îngrijind pentru creșterea copiilor și pentru trebuințele lor, pentru că în timpul acestei în parte vieții, poate să se căiască și unul și altul și să
55 cugete că nu e bine să se despartă aceia pe care i-a împreunat odată Dumnezeu, și astfel să se poată păzi atît decența și pudorea între soți, cît și respectul cel datorit canoanelor bisericii.

14. Dacă prin urmare se va strica o căsătorie din vreo cauză legală, copiii născuți din acea căsătorie vor moșteni pe părinții lor, iar pîna atunci se vor crește de tatăl lor.

60 15. Dacă unul din căsătoriți va nebuni, el nu poate să dea divorțul, nici partea înțeleaptă nu poate da divorțul celui nebun, fie nebunia suffertă, fie permanentă, sau fie prin interval, iar dacă nebunia nu prezintă vreo speranță de îndreptare, atunci partea cea înțeleaptă atît din cauza temerii, cît și din aceea a dorinții de a face copii, trebuie să dea divorțul fără nici o daună; cînd
65 însă cel înțelept nu va desface căsătoria, ci disprețuiește pe nevastă, neavînd nici o îngrijire de dînsa, legea îi impune s-o hrănească și s-o îngrijească despre însănătoșire.

16. Și bărbatul și femeia pot să-și ierte între dînșii greșelile.

17. Căsătoria se desface chiar și cînd nu sînt cuvinte de defăimare, cînd
70 adică o parte voiește să se călugărească, și atunci trebuie să dea părții celeilalte din averea sa pe atît pe cît i s-ar fi convenit să primească după moartea sa, fiindcă călugăria se socotește ca o moarte.

18. Cînd după cununie vor trece trei ani și bărbatul nu va putea să comunice cu femeia sa, căsătoria se desface fără nici o daună, luînd fiecare ce e al său, iar bărbatul va lua înapoi și darurile cîte le-a făcut înainte de nuntă.

19. Asemenea se desface o căsătorie, cînd cineva în noaptea dîntii a cununiei sale, negăsind virginitatea ce a crezut să găsească în soția sa, a doua zi de dimineată a cerut prin petițiune desfacerea căsătoriei. Iar dacă nu va reclama îndată, ci va mai comunica și pentru a doua oară cu dînsa, să nu-i mai fie ascultată cererea de desfacere, înțelegîndu-se că s-a mulțumit de ea la întâia oară.

20. Se desface căsătoria cînd unul din căsătoriții va fi lepros.

21. Cînd după cununie se va vedea că o parte din doi e lovită de nebunie, dacă se va constata că această patimă a existat înaintea cununiei, căsătoria se va desface, iar dacă ea a venit după cununie, nu se va desface căsătoria, ci partea sănătoasă e datoră să compătimizească cu cealaltă pe toată viața.

22. Dacă un bărbat va bate pe nevasta sa, sau cu mîinile ori cu bățul, fără nici un cuvînt din acelea care permit despărțirea, să se dea penalitate bărbatului ca să plătească nevastei sale amendă o a treia parte din averea lui, cît pretuieste darul nevastei dinaintea nunții, iar căsătoria să nu se strice.

23. Muma nu poate să despartă pe fiă-sa de bărbatul ei.

24. Tatăl, fără consimțirea fiicei sale, nu poate să desfacă căsătoria, iar dacă se va desface căsătoria cu consimțirea ei, nu poate s-o silească a se întoarce la bărbatul ei.

25. Căsătoria se mai desface și după consimțimîntul mutual al ambelor.

26. Cînd se desface căsătoria prin divorț, copiii rămîn la acela din părinții lor, care a cerut divorțul.

27. O dispozițiune posterioară pretinde să nu se desfacă o căsătorie după consimțimîntul mutual; dar, și cînd va urma despărțirea, să fie amîndouă părțile supuse la o penalitate. O altă dispozițiune mai nouă pretinde ca să se desfacă și chiar fără nici o daună, care această dispozițiune e în vigoare și pînă astăzi.

<23>. Despre lucrurile sustrase de soți

Cap. 1. Femeia, după ce se desparte de bărbatul ei, dacă se va întîmpla să sustragă din lucrurile aceluia, se osîndește a i le înapoia.

2. Femeia se osîndește să plătească asemenea și oricîte a mîncat, a vîndut sau a stricat din averea bărbatului ei în timpul divorțului ei cu dînsul.

3. In locul ginerului sau a nurorei poate chiar socrul să reclame pentru lucrurile sustrase de unul din cei numiți.

4. Dacă după despărțire va muri bărbatul, atunci moștenitorul său e în drept să reclame pentru lucrurile sustrase și moștenitorul femeii poate fi
10 acționat pentru aceeași cauză.

5. O țiitoare nu se poate trage în judecată pentru lucruri sustrase, ci pentru lucruri furate, în care caz va fi osîndită să întoarcă prețul îndoit al lucrurilor furate.

6. Nici bărbatul nici femeia nu pot invoca lipsa de mijloace, spre a se
15 osîndi adică să plătească puțin câte puțin, după mijloacele de care dispun, ci trebuie să fie osîndiți pentru răspunderea sumei totale.

7. Reclamațiunea pentru lucrurile sustrase ce se dă în contra moștenitorilor e valabilă numai întrucît îi privește pe ei, iar dacă lucrurile sînt în ființă, aceste se cer.

〈24〉. Despre dota și drepturile dotale

Cap. 1. Dacă averea bărbatului se află în posesiunea vistieriei pentru datoriile sale către dînsa, femeia are drept a deosebi averea ei dotală, și să
și-o ia în posesiune.

5 2. Dacă cineva, înaintea căsătoriei sale, e dator vistieriei, care neapărat are drept asupra averii sale și în urmă căsătorindu-se, va rămîne asemenea dator și dota femeii sale, atunci datoria sa către vistierie are precădere; iar dacă după căsătoria sa a rămas dator vistieriei, atunci dota are precădere asupra vistieriei.

10 3. Bărbatul n-are facultatea nici să vîndă, nici să ipoteceze averea dotală a femeii, chiar și cînd femeia ar consimți la aceasta, amăgită de bărbatul ei, căci legea oprind aceasta, a avut în vedere să nu piardă femeia starea ei, ca una ce se poate lesne amăgi din cauza slăbiciunii caracterului ei, iar dacă femeia vede pe bărbatul ei că vinde sau ipotecează averea, și tace, cu scop de a
15 înșela pe cumpărător sau pe împrumutător, atunci nu mai e apărată de lege, care protejează pe femeile amăgite, iar nu pe cele viclene.

Comentariu. Dacă un bărbat căsătorindu-se într-o țară străină, și în urma va voi să-și ia nevasta ca s-o ducă în țara sa, sau în alt loc, unde ar putea să-și vadă de i nterese, și femeia are bunuri imobile de dotă, al căror uzufruct
20 e al bărbatului, iar nuda proprietate e a femeii, dacă, precum s-a zis, bărbatul nu mai are de gînd să se mai întorcă în acea țară, atunci, spre a nu se derăpăna

acele imobile ale nevestei sale, și să se strice de tot, sau din lipsa celui ce ar trebui să îngrijească de ele, sau din reaua administrare a orînduitului cu acea îngrijire, bărbatul să aibă facultatea a le vinde, iar banii să-i ia femeia, și dobînda lor să fie a bărbatului, după rostirea expresă a legii. Cînd însă femeia nu va voi să vîndă acele imobile, pentru cuvîntul că venitul lor e mai mare decît dobînda ce ar prinde pe banii din vînzarea lor, atunci rămîne la dînsa ca să facă astfel ca bărbatul ei să se bucure de venitul anual al acelor imobile, ca unul ce are drept să reclame uzufructul lor.

30 4. Bărbatul se bucură de uzufructul averii dotale a nevestei sale, pentru că poartă greutățile căsătoriei, iar fondul e al femeii.

5. Cînd o femeie vede pe bărbatul ei în sărăcie, poate, și fără ca să se despartă de dînsul, să intre în posesiunea stării sale, pentrucă dota are precădere peste ceilalți creditori; nu poate însă s-o strice, pentrucă are datorie
35 să hrănească dintr-însa atît pe ea cît și pe bărbatul său și pe copiii ei.

6. Cel ce promite dotă și nu o va da în curs de doi ani, se obligă a o da cu dobînda de patru la sută.

7. În daraverile și tranzacțiunile bărbatului nu se poate atinge averea
40 femeii chiar dacă s-ar face și garantă pentru dînsul, și chiar dacă averea bărbatului va fi confiscată de domnitor, starea ei nu poate fi atinsă; asemenea și bunurile ei parafernale nu se pot atinge pentru trebuințele bărbatului.

8. După moartea bărbatului, dacă se vor găsi înscrise pentru sume de bani ce are să ia de la alți, femeia nu poate să-și pretindă dota de la debitorii bărbatului ei, și de la moștenitorii lui.

45 9. Bărbatul e răspunzător pentru dota nevestei sale, chiar și atunci cînd după voința ei, această dotă s-a dat altuia.

10. Dacă bărbatul a vîndut vreo parte din averea femeii sale, cu consimțimîntul ei, banii ce s-au prins după vînzarea aceea, intră în posesiunea femeii.

50 11. Dacă vreum părinte va dota pe fie-sa cu vreum lucru d-al nevestei sale și muma fiicei lui, fără știrea sau fără voia ei, nu numai ea, ci și copiii ceilalți, după moartea ei, au drept să reclame acel lucru, pe care părintele e dator a-l restitui cu din averea sa proprie.

12. Dacă o femeie despățită de bărbatul ei nu-și va primi dota, și se va întoarce iară la dînsul, printr-aceasta se renoiește dota ei.

55 13. Dacă înaintea nunții se va dărui ceva unui sclav dotal al nevestei, se adaugă și acel lucru pe lîngă dotă.

14. Cîte se vor cumpăra de un bărbat din lucrurile dotale ale nevastei sale, ca lucruri dotale se socotesc şi acelea.

15. Copiii ȕiganilor dotali sînt ai nevastei, iar bărbatul nu are nici un
60 drept asupra lor.

16. Moştenitorii bărbatului, fie cu mijloace, sau fără mijloace, toţi sînt obligaţi, să întoarcă nevastei dota ei întreagă şi nesmintită.

17. Bunurile bărbatului sînt ca o ipotecă a dotei nevastei sale.

18. Desfăcîndu-se căsătoria prin moarte sau prin divorţ, femeia poate
65 dispune de averea ei ca stăpîină, şi nu numai că are drept să reclame intrarea în posesiunea averii sale, ci poate deveni şi ipotecară pe starea soţului ei, ca una ce are precădere peste toţi ceilalţi creditori, anteriori şi posteriori, căci orice lege e fără efect pentru ei în asemenea caz, şi nici că pot să reclame ceva.

19. După desfacerea căsătoriei, femeia are toată preferinţa pentru pre-
70 tinderea dotei sale, şi nimeni nu poate din cei ce au acţiune contra bărbatului, după moartea sa, să ceară despăgubirea din averea ei, sau să pretindă ceva sub nici un motiv, fie rudă de sus sau colateral, sau altu, fiindcă acele bunuri chiar de la început au fost ale ei, şi fîrîeste tot ale ei trebuie să rămîină, încît, luîndu-ne după natură, ea are tot dreptul să şi reclame ce e al ei, luîndu-ne după lege,
75 ea are facultatea a deveni ipotecară, ea una ce are privilegiu peste toţi creditorii anteriori ai bărbatului ei, fiindcă ipotecarii au totdeauna precădere.

20. In anul din urmă în care s-a făcut despărţirea, ori în ce fel de chip, uzufructul dotei se împarte.

21. Uzufructul ce s-a luat înaintea căsătoriei, ca unul ce se socoteşte că
80 e al dotei, sporeşte dota, şi după desfacerea căsătoriei, se întoarce nevastei.

22. Uzufructul se numeşte ceea ce prisoseşte scoţîndu-se cheltuielile, care trebuiesc făcute cu cumpătare, pentru ca să poată rămîne uzufruct, iar nu fără cumpăt, ca să nu prisosească nimic şi să se absoarbă tot venitul.

23. Ceea ce se naşte din vite, precum şi chiriile caselor şi toate noile
85 achiziţiuni, ce se fac după desfacerea căsătoriei, sînt ale nevastelor.

24. Bărbatul de la care nevasta cere restituirea dotei sale, se osîndeşte pe cît îl vor ierta mijloacele, iar moştenitorii lui se osîndesc a o răspunde întreagă şi nesmintită.

25. Asemenea şi părintele bărbatului se osîndeşte pe cît îl vor ierta mijlo-
90 acele să restituiască nurorei sale dota ei, căci socrul ţine loc de tată.

26. Asemenea şi părintele femeii, trăgîndu-se la judecată de ginerele său, pentru dota ce i-a promis, se osîndeşte pe cît îl iartă mijloacele.

27. Dota se poate da în posesiunea femeii, chiar în timpul căsătorii, sau pentru ca să plătească datorii particulare ale ei, ori pentru ca să cumpere moșie cu venituri mai bune, asemenea și pentru ca să îngrijească de creșterea copiilor ce-i are cu alt bărbat, sau de frații ei, ori de părinții ei aflându-se scăpătați.

28. Cite drepturi are o femeie pentru ca să reclame de la legi restituirea dotei sale, tot aceleași le au și moștenitorii ei.

29. Cheltuielile pe care le face un bărbat pentru nevasta sa în cazuri de boală, nu poate să le pretindă din dota ei, iar câte va cheltui pentru înmormântarea ei, și orice alt relativ la dînsa după moartea ei, acelea le trage din dotă.

30. Dacă ginerele văzînd pe socrul său în scăpătăciune, va renunța de a-i mai pretinde dota promisă lui, și, fără voia nevestei sale, o va refuza, se află în orice timp răspunzător către nevasta sa pentru acea dotă.

31. Moștenitorii bărbatului, fie cu mijloace, fie fără mijloace, în orice caz se osîndesc a restitui femeii dota ei deplină și nesmintită; iar bărbatul care n-are mijloace, se osîndește numai într-o iartă mijloacele; cînd însă starea lui se va îmbunătăți în urmă, se obligă a restitui și rămasuță, înțelegîndu-se că trebuie să oprească și pentru trebuințele vieții sale.

32. Copiii nevestei moștenind pe părințele lor, se osîndesc asemenea întrucît îi iartă mijloacele, a restitui numei lor dota ce i se cuvine.

33. După desfacerea căsătorii, imobilele se dau îndată în posesiunea femeii, iar celelalte bunuri mișcătoare după un an.

34. Dacă după despărțire, bărbatul va amîna timpul pentru a întoarce nevestei sale dota ei, care din această cauză se va strica vătămîndu-se, se osîndește la daune și interese; asemenea și cînd vor fugi țiganii dotali, bărbatul e dator să-i găsească și să-i întoarcă la urma lor.

35. Averea dotală a unei femei, fiind administrată de dînsa, chiar și ajungînd într-o stare mai rea din aceasră cauză, bărbatul e dator a restitui acea dotă deplină și nesmintită.

36. După moartea bărbatului, femeia trebuie să făcă inventarul dotei sale, și al darurilor pronuptiale, precum și al averii bărbatului ei, pentru ca dacă bărbatul va fi stricat vreunele lucruri din averea ei, să și le asigure din starea lui; fără acest inventar și fără constatarea stricăciunii ce a suferit dota ei de bărbatul său, de va opri ceva din averea aceluia, e datoare să-l înapoieze.

37. Dacă bărbatul se va împrumuta cu bani, cu care va cumpăra casă,

130 și după moartea lui sau după despărțire, va cere femeia dota ei, care dacă s-a stricat de bărbatul ei, trebuie să se despăgubească din averea lui, atunci femeia va stăpîni acea proprietate, iar creditorul nu va putea s-o stăpînească cu nici un chip, pretextînd că a fost cumpărată cu banii lui, fiind acest drept al femeii și chiar cînd însuși bărbatul va declara că acea proprietate a fost cumpărată cu banii creditorului său.

135 38. Dota care nu s-a numărat, dar numai s-a trecut în actul dotal că s-a dat, n-are nici o tărie și trebuie să se numere.

39. Dacă femeia, sau părinții ei, sau rudele ei vor voi să dea ginerului dota promisă nevestei sale, iar bărbatul nu va voi s-o primească, atunci bărbatul se supune la împlinirea darurilor dinaintea nunții, și a tuturor lucrurilor 140 cuvenite nevestei sale, ca și cînd ar fi primit dota.

40. Dacă în doi ani nu se va da bărbatului dota promisă, are drept s-o ceară dimpreună cu dobîndă, de patru la sută; iar cînd se va constata că dota i-a fost dată și n-a vrut s-o primească și în urmă luîndu-și seama, a avrut s-o ia, atunci n-are drept să ceară dobîndă.

145 41. Dota unei femei adultere o cîștigă bărbatul primind și o a treia parte din acea altă avere a ei, pe cît face dota ei, și de va avea copii, se bucură numai de venitul lor, rămînînd fondul al copiilor, iar de nu va avea copii, se bucură și de fond.

150 42. Dacă bărbatul se va dovedi adulter, pe care legea îl desparte de femeia sa, ea își primește dota ei și toate darurile ce i le-a făcut bărbatu-său, precum și a treia parte din averea lui, din venitul căroră se bucură avînd copii, iar neavînd se bucură și de fond.

43. Femeia care a dotat o fată crescută de ea, poate, după moartea acesteia, sau după despărțirea ei, să-i ia dota înapoi.

155 44. Bărbatul, ce se va dovedi speculînd onoarea femeii sale, nu poate să-i mănînce dota bazîndu-se pe adulter.

45. Dacă cineva renunță la dotă în contra voinței nevestei sale, făcînd aceasta în considerațiunea scăpătăciunii socrului său, el e responsabil orișicînd s-o restituiască nevestei sale sau copiilor lui ce-i are cu dînsa.

160 46. Un tată adoptiv care va dota o fiică adoptivă, murind ea sau despărțindu-se, își ia înapoi dota ce i-a dat-o.

47. Un străin care promite o dotă cuiva, se osîndește a o da întreagă și nesmintită, iar nu întrucît îl vor ierta mijloacele.

AKAΔHMIA AOHNON

65 48. Un tată nu poate să alieneze sau să ia de la ginerele său aceea ce i-a dat cu titlu de dotă pentru fiă-sa.

49. Toate lucrurile proprii ale femeii se cuvin bărbați pentru dota ce i s-a promis.

70 50. Existența dotei nu atîrnă de acte, deci, și cînd se vor pierde, dota se poate reclama de femeie sau de copii, ori de părinții ei, care trebuie să dovedească prin alte dovezi cîtătimea acelei dote, pe care bărbatul nu o poate tăgădui.

51. Actele dotale, nefăcîndu-se, sau făcîndu-se și nesubscriindu-se, dota se pretinde și dintr-această nu se împiedică pretențiunea ei, căci dreptul ei este neatîrnat de acele acte.

175 52. Bărbatul e obligat să-și hrănească nevasta și să îngrijească de dînsa, la toate trebuințele ei, în proporțiune cu dota ce a primit de la dînsa.

53. Femeia chiar și în timpul căsătorii, văzînd pe bărbatul ei ruinat, poate să ceară asigurarea dotei și a darurilor dinaintea nunții, precum și a bunurilor parafernale din averea lui, pe care o ia în primire, ca și cînd s-ar fi desfăcut de dînsul.

AKAΔHMIA AΘHNΩN (25). Despre cheltuielile făcute asupra lucrurilor dotale

5 Cap. 1. Dintre cheltuieli, unele se fac de necesitate, altele de plăcere și altele pentru cîștig. De necesitate sînt acele cheltuieli ce se fac pentru repararea unui edificiu dotal, sau îmbunătățirea unei asemenea proprietăți și în asemenea caz, aceste cheltuieli sînt în povara dotei, pe care o îpuținează.

2. Cheltuielile făcute pentru cîștig, sînt acelea ce se fac în cumpărătoare de moșii, sau alte imobile, care nu îpuținează dota, însă se pretind de la femeie.

10 3. Cheltuielile de prisos (voluptarii) sînt acelea ce se fac pentru plăcerea bărbatului și pentru înfrumusețarea unui lucru, care aceste cheltuieli nu se cer de la nevastă, chiar și cînd s-ar face cu voia ei, căci nu e drept ca o femeie să vîndă vreun lucru de ale ei pentru ca să plătească niște cheltuieli de prisos.

4. Dacă însă aceea ce a făcut bărbatul este cu putință să iasă din acel lucru, fără ca lucrul să se strice, atunci să-l scoată bărbatul și să-l ia el.

15 5. Dacă acel lucru pentru care a cheltuit bărbatul e lucru de vînzare, atunci nu se zice că s-a făcut pentru plăcere, ci pentru folos, și bărbatul va avea drept să-și tragă cheltuielile din dotă.

6. Cheltuielile făcute de necesitate cu moderațiune, nu se pretind de la femeie, care se îndreptățește a nu plăti bărbatului ei.

20 7. Dărilor domnești să le plătească bărbatul, fără ca să le tragă din dotă, fiindcă se bucură de venitul dotei.

25 8. Bărbatul e dator să păstreze dota nevestei sale cu propriile sale cheltuieli și să hrănească pe ȝiganii dotali și pe servi și să cheltuiască cu cumpăt pentru reparatul caselor și pentru îngrijirea ȝarinelor, fără să cheltuiască tot venitul.

9. Bărbatul cheltuiește de la sine pentru culesul rodului și pentru ale agriculturii, fără ca să tragă aceste cheltuieli din dotă.

10. Ori și cîte ar cheltui un bărbat pentru liberarea servilor dotali, sau pentru apărarea vieții lor, să le tragă din dota nevestei sale.

⟨26⟩. Despre cererea întîiei și a celei de a doua dote

Cap. 1. Avînd cineva nevastă pe care va părăsi-o spre a conviețui cu alta, și murind în urmă, lăsînd copii de la întîia nevastă, după moartea lui, copiii pretind dota mumei lor din averea părintelui; asemenea pretinde și a doua nevastă, sau copiii ei (dacă s-a întîmplat ca ea să moară) dota celei de a doua neveste, hotărîm ca oricîte lucruri ale dotei se recunosc ale întîiei neveste, să le ia copiii acesteia, iar cîte se vor recunoaște că sînt din dota celei de a doua să le ia a doua nevastă sau copiii ei. Dacă însă lipsesc lucruri din dota întîiei neveste, sau că ele nu se găsesc de loc, copiii ei să ia mai întîi din starea rămasă de la părintele lor, dota mumei lor, și în urmă să ia a doua nevastă dota ei, sau murind ea, s-o ia copii ei.

⟨27⟩. Despre ciștigurile provenite din căsătorie

Cap. 1. Cînd o femeie, după moartea bărbatului ei, va trăi în văduvie perpetuă, va avea dreptul să se bucure de venitul darurilor ei pronupțiale, păstrînd însă fondul lor pentru copiii ei, precum asemenea va primi și din averea bărbatului ei partea unui copil; tot aceste drepturi se acordă și bărbatului care va trăi în deplină văduvie după moartea femeiei sale.

2. Fiindcă unii inavuți iau femei care se află de tot sărace, și care prin urmare, după moartea bărbatilor, rămîn fără cea mai mică avere, pentru cuvîntul că averea soților lor trece la moștenitorii acestora, drept aceea, să fie în drept niște asemenea femei să primească din sus-zisa avere, partea unui copil, sau de vor rămînea văduve, ori de se vor mărita.

⟨28⟩. Despre bărbații și femeiele care trec în a doua căsătorie

Cap. 1. Dacă un părinte se va căsători pentru a doua oară, copiii lui ce-i are de la întâia nevastă, au drept de ipotecă asupra stării sale, pentru asigurarea averii rămase de la muma lor, cu alte cuvinte, starea părintelui lor se află ca ipotecată de dînșii.

2. Femeia, după moartea soțului ei, e datoră să poarte doliul în timp de un an întreg, și apoi să se mărite, dacă va voi; iar dacă se va mărita înaintea anului de doliu, să piardă darurile pronupțiale, precum și orice i s-ar mai fi cuvenit după legi să ia din averea soțului ei, care acestea vor rămînea moștenitorilor bărbatului, fie copii sau orice alte fețe vor fi.

3. Dacă această femeie care n-a ținut anul de doliu, are copii, îndată după măritișul ei, să se dea în deplina stăpînire a copiilor o jumătate din averea ei.

4. Iar dacă va ține anul de doliu și după acest termen se va mărita, atunci să se bucure atît de venitul darurilor pronupțiale, cît și de acela al ori cîte alte a mai cîștigat în viața soțului ei, sau darurile ei de către dînsul, ori lăsate prin diata pe numele ei, iar fondul va rămînea al copiilor.

5. Asemenea și bărbatul care se însoară a doua oară, să nu se bucure de fondul averii nevestei, după moartea ei, ci numai de venitul ei, pînă cînd vor ajunge copiii în etatea lor legiuită.

6. Muma, și măritîndu-se de al doilea, se poate bucura de aceea ce prin diata îi va lăsa propriul ei fiu.

7. Femeia care se mărită de al doilea, cu voia domnească, înaintea împlinirii anului de doliu, e scutită de dispozițiunile penale ale legii.

⟨29⟩. Despre pacte și învoieli atingătoare de dotă

Cap. 1. Părintele unei fete poate dispune astfel, ca nerămîind copii după moartea fiicei sale, să se bucure ginerele său de dotă.

2. Dacă se va învoi astfel ca bărbatul, în lipsă de copii, să dispună de dota nevestei, și se va întîmpla ca nevasta sa să se înece dimpreună cu pruncul ei, se înțelege că copilul a încetat din viață mai înainte de muma, și atunci bărbatul cîștigă dota.

3. Dacă bărbatul se va învoi cu nevasta sa ca s-o moștenească după moartea ei, nulă va fi o asemenea învoială.

4. Căsătorii nu se pot învoi între dînșii pentru a se moșteni unul pe altul.

〈30〉. Despre bunuri parafernale

Cap. 1. Dacă bărbatul va cheltui cu știrea nevestei sale, bunurile ei parafernale, se osîndește numai întrucît îl iartă mijloacele, iar dacă le va cheltui fără știrea nevestei, atunci se osîndește a le plăti pe d-întregul.

5 2. Bărbatul, dacă 〈nu〉 va voi nevastă sa, nu poate dispune de loc de bunurile ei parafernale.

3. Bunurile parafernale ale nevestei nu pot fi de loc supuse la daraverile și la tranzacțiunile bărbatului.

10 4. Cînd un bărbat va cheltui bunurile parafernale ale nevestei sale, fără voia ei, se obligă a le plăti pe deplin și nesmintite, iar nu după mijloacele ce dispune, pentru cuvîntul că femeia e ipotecară pe averea soțului ei, și pentru acestea, ca și pentru dota ei.

15 5. Femeia poate dispune după cum va voi de bunurile parafernale ale ei, fără ca soțul ei să se opună la aceasta, însă de dota ei nu poate dispune, pentru cuvîntul că bărbatul are drept pe venitul acesteia.

20 6. Dacă muma va da bunuri parafernale ginerelui ei pentru fiie-sa, fiind ea de față, se înțelege că le dă fiicei sale, și că dînsa le dă soțului ei; prin urmare dacă muma, se va supara mai tîrziu, nu le mai poate lua înapoi. În asemenea împrejurare însă, judecătorul e dator să chibzuiască, dacă cu drept a fost muma supărată, și așa se hotărăscă.

Comentariu. Dacă adică muma va constata, cu probe netăgăduite, nerecunoștința fiicei sale.

〈31〉. Despre alienarea imobilelor dotale

Cap. 1. Bărbatul nu poate nici să vîndă nici să ipoteceze imobilul dotal.

2. Nici cu voia socrului nu se poate înstrăina o moșie dotală.

3. Asemenea și nici un fel de imobil dotal nu se poate înstrăina.

5 4. Bărbatul care va lua în dotă o proprietate în dăvălmășie, nu poate să tragă în judecată pe dăvălmașul său, adică nu poate să oblige pe dăvălmaș, dacă nu va voi acesta, ca să vină la împărțeala lucrului de dăvălmășie, din contra, dăvălmașul poate să cheme pe acela la împărțeală.

10 5. Imobilele date ca daruri pronupțiale nu poate bărbatul nici a le vinde, nici a le ipoteca, chiar de ar consimți soția la aceasta.

〈32〉. Despre darurile de nuntă

Cap. 1. Cînd bărbatul moare fără a lăsa copii, dacă nu va exista vreo învoială prealabilă, atunci nevasta ia și dota ei și acele daruri și nimic mai mult; iar dacă va muri femeia, moștenitorii ei să ia dota, și bărbatului să-i se întoarcă acele daruri.

2. Femeia care trece în a doua căsătorie, avînd copii, pierde dreptul darurilor de nuntă, fiind acel drept al copiilor ei, și ea se bucură numai de rod.

Comentariu. Daruri de nuntă se numesc acelea pe care le depune bărbatul la picioarele nevestei sale, în talamul nuptial.

〈33〉. Despre darurile de întîia vedere

Cap. 1. Dacă vreunul din căsătoriții va muri fără copii, darurile de întîia vedere se împart pe din două, adică partea care trăiește ia pe jumătate și moștenitorii mortului cealaltă jumătate.

2. Femeia care trece în a doua căsătorie, avînd copii, se bucură de posesiunea darurilor de întîia vedere.

Comentariu. Daruri de întîia vedere sînt acelea pe care părinții și amicii le dau junilor la cununie, pe cînd ei sîd.

〈34〉. Despre darurile dintre bărbat și nevestă

Cap. 1. Darurile ce se fac între bărbat și nevestă n-au nici o tărie, pentru cuvîntul că se fac din amor și pentru ca să n-aibă pretext de despărțire, cînd nu se dau asemenea daruri, și în cele din urma pentru ca să nu se înavuțească cel sărac și să sărăcească cel avut.

Comentariu. După părerile inedite ale înțelepților, s-a primit între noi românii, ca să nu se ție în seamă darurile dintre bărbat și nevestă, pentru aceia s-a și făcut aceasta, spre a nu se ruina unul pe altul, din cauza darurilor reciproce ce i-ar îndemna amorul lor, să-și facă între ei, și prin urmare a fost de toți oprite, cu scop de a însufla în inima tuturor amorul cel onest și neinteresat și a face pe căsătoriții să îngrijească mai bine de numele cel bun, ce ar trebui să cîștige, și ca să nu se creadă că unirea dintre ei se întemeiază pe asemenea preț, precum și pentru ca nu cumva cel mai bun dintre ei, adică cel ce iubește pe celalt și-l dăruiește mai mult, să scapete, iar cel mai rău, adică cel ce se preface că iubește, cu scop de a primi daruri, să se înavuțească.

2. Nu numai în căsătoriile cele legiuite, ci și în cele proibite, n-au nici o tărie darurile.

3. Nici femeia nu poate să dăruiască bărbatului.

4. Ceea ce dăruiește un bărbat nevastei sale, pentru ca să se facă un bine
20 comun sau o biserică, este bine dăruit.

5. Darul cel dinaintea nunții rămîne necontestat.

6. Bine-și dăruiesc unii altora în cazuri de moarte, căci un asemenea dar se face într-un timp cînd căsătoria se desface.

7. Orice dar se face între un bărbat și o nevestă, în cazuri de moarte,
25 are tărie; iar de se va întîmpla despărțire între acei căsătoriți, darul se anulează.

8. Bine dăruiește un bărbat banii ce-i dă soției sale, pentru rezidirea casei ei ce i-a ars.

9. Sau în caz de moarte, sau și afară de acest caz, dacă bărbatul va dărui
30 soției sale un lucru străin, bun este darul, fiindcă numai atunci e poprit darul, cînd primitorul cîștigă, și cel ce dăruiește din ale sale, păgubește.

10. Dacă bărbatul, dăruind ceva soției sale, va muri, și înaintea sfîrșitului său, sau în momentul morții sale, nu va aminti nimic despre acel dar, atunci darul e bine făcut și nimeni nu-l mai poate întoarce.

〈35〉. Despre testament

Cap. 1. Testamentul este voința dreaptă a acelor ce va voi cineva să se facă după moartea sa.

2. Testatorul trebuie să aibă mai mult mintea sănătoasă de cît corpul.

3. Partea bărbătească poate testa cînd ajunge la etatea de patrusprezece
5 ani, iar partea femeiască la doisprezece ani.

4. Surzii și muții nu pot testa; iar dacă testamentul lor datează dinaintea infirmității lor are atunci tărie.

5. Desfrînatul nici testament poate să facă, nici în testament poate figura
10 ca martor.

6. Moștenitorul nu poate să dea mărturie într-un testament, iar legatarul și epitropul testamentului pot.

7. Dacă testatorul, după săvîrșirea testamentului său, va voi în urmă să schimbe ceva, trebuie să prefacă întreg testamentul, iar dacă va fi scris
15 ceva întunecos, poate să lămurească acel lucru prin o adăogire.

8. Acela care e martor într-o diată, și care va pune sigiliul în diată, dar

nu o va subsemna, sau că o va subsemna dar nu va pune sigiliul, se înțelege că n-a fost de față când s-a făcut diata, și de aceea mărturia sa nu e primită.

9. Acela care scrie testamentul, poate să dea și mărturie în acel testament.

10. Fiecare din martori trebuie să declare cine e, și într-al cărui testament a dat mărturie.

11. Nici desfrînatul, nici nebunul, nici cel ce n-a ajuns încă în etatea pubertății, nu pot testa.

12. Dacă martorii care au să subscrie un testament se tem de a se apropia de bolnav, le este învoit a subscrie și în alt loc, departe adică de bolnav.

13. Dacă martorii nu vor sigila testamentul în de față testatorului, n-are nici o valoare testamentul.

14. Fiindcă dară martorii trebuie să subscrie testamentul și să-l sigilieze, în de față testatorului, de aceea s-a făcut legea de mai sus, pentru ca să poată subscrie și departe, dacă se tem de a se apropia.

15. Legea dispune că nu e trebuință ca testatorul să-și facă testamentul în de față martorilor, ci poate s-o dicteze și s-o scrie în particular, și apoi să cheme martorii spre a o subscrie și ei, arătându-le că e al lui, și aceasta e destul, chiar și dacă martorii nu vor vedea cele scrise, care atunci sînt datori să subscrie, și sigilesc acel testament, căci dacă îl vor subscrie în urmă, n-are tărie.

16. Testamentul posterior anulează pe cel anterior, cînd cel posterior e definitiv.

17. Testamentul trebuie scris de șapte martori, sau cel mai puțin de cinci, și să se sigileze de ei; iar dacă se face în vreun loc, în care e anevoie să se găsească numărul cerut, atunci se subscrie și de trei.

18. Se face testament și fără să fie scris, cînd se face conform legii.

19. Dacă vor veni martorii și testatorul le va declara voința sa, are tărie testamentul nescris.

20. Dacă în vreun loc sau adică sat, nu se găsesc oameni care să știe carte, atunci se primește și mărturia lor verbală; și dacă se vor găsi unul sau doi știind carte, ei vor subscrie și numele acelor care nu știu să scrie, dar care sînt datori să se afle față.

21. Dacă vreun orb face testament nescris în de față a șapte sau a cinci martori și a scriitorului, trebuie să le facă cunoscut mai înainte cauza pentru care i-a chemat și astfel, în auzul martorilor, să dicteze testamentul său, pe care să-l subscrie și scriitorul dimpreună cu martorii.

22. Testatorii să n-aibă voie de a nu-și aminti de copiii lor în testamentul lor și să dezmoștenească vreunul din ei, dacă nu vor declara mai întâi cauza
55 pentru care i-a dezmoștenit. Asemenea și copiii când testează, să nu-și lase părinții lor desmoșteniți, dacă nu vor arăta mai înainte motivele lor.

23. Testamentul cel definitiv infirmă pe cel anterior; și definitiv e atunci când se face conform cu dispozițiunile legii, adică când e subscris și sigilat de șapte sau cinci martori, sau și de trei, după inovațiunea lui Leon și după legile
60 precitate și când mortul lasă copiilor săi partea legiuită din averea sa, adică a treia parte fiind doi, sau trei, sau patru copii, fiindcă de vor fi mai mulți, trebuie să le lase pe jumătate din averea sa, iar partea cealaltă s-o facă ce vrea, chiar d-ar arunca-o în adâncul mărilor și când nu va lăsa nedreptățit vreunul din legitimii săi moștenitori, sau făcând una ca aceasta, când nu va arăta mai
65 întâi cauza pentru care îl dezmoștenește, căci dacă nu va urma după toate dispozițiunile acestea ale legii, testamentul său n-are nici o tărie.

24. Cei ce-și fac testamentul și mor, nu trebuie să fie crezuți în ceea ce zic și scriu despre cantitatea averii lor.

25. Ascendentul care va lăsa descendenților lui partea ce după legi li se
70 cuvine din averea sa, poate să lase cealaltă parte vreunui din copiii săi.

26. Părintele își împarte copiilor averea sa după cum voiește și nu poate acela care își ia partea cuvenită lui după lege să strice testamentul, căci atunci voim să aibă tărie împărțelile părinților, când ei lasă fiecăruia din copiii lor partea sa legimită din averea lui.

75 27. Cel ce aduce piedică întru a se face un testament, sau nu lasă să se schimbe testamentul dintîi, să-și piardă dreptul de la moștenirea ce i-se cuvine.

28. Asemenea și acela care va împiedica pe martori de a intra la bolnav, spre a subscrive testamentul, să-și piardă dreptul de la moștenirea ce i se cuvine.

<36>. Despre anularea testamentului și atacarea sa

Cap. 1. Dacă se va lăsa fiul pe din afară, n-are tărie testamentul, ci numai dacă se va constata că e ingrât.

2. Născutul și nedesăvîrșit fiind, dar dacă resuflă și va rămînea netrecut
5 în testament, strică testamentul.

3. Dacă un copil aflîndu-se încă în pîntecele mumei sale, și pînă a nu se naște, părintele său va muri, fără ca să-i lase nimic în testamentul său, chiar și întîmplîndu-se să se nască în momentul acela și să moară pe mîinile moașei, casează testamentul.

10 4. Dacă va rămînea vreun copil neamintit în testament, fără ca să se arate cuvîntul, pentru care s-a dezmoștenit, nu are testamentul nici o tărie.

15 5. Să nu fie învoit nici tatălui, nici mumei, nici moșului, nici bunicii, nici strămoșului sau strămoașei să dezmoștenească vreunul din copiii lor, dacă nu va arăta în scris cuvintele nrecunoștinței aceluia, asemenea și copiii să nu fie volnici să dezmoștenească pe părinții lor, dacă nu vor arăta și ei aceleași cuvinte de nrecunoștința lor.

6. Cuvintele pentru care poate un părinte să dezmoștenească pe fiul său

Dacă un fiu va bate pe părinții lui.

Dacă îi va injura cu insulte grave.

20 Dacă va aduce asupra lor vreo acuzare defăimătoare, afară numai de nu va fi pentru ceva care să vatăme domnia sau statul.

Dacă întreprinde magia (fermecătoria).

Dacă va atenta la viața părinților săi, sau prin farmece ori în alt chip.

Dacă va avea vreun comerț adulter cu muma sa vitrigă.

25 Dacă va calomnia pe părinții săi, din care cauză le ar aduce vreo mare vătămare.

Dacă va neglija căutarea părinților săi în cazuri de boale cronice, sau nu va avea nici o grijă de ei, cînd vor fi ajunși la bătrînețe, cu toată chemarea ce le fac părinții lor pentru aceasta.

30 Dacă copii de parte bărbătească nu vor da garanție pentru părinții lor, pe cît îl iartă mijloacele, cînd aceștia sînt trași în judecată.

Cînd dacă părinții aduc vreo asemenea acuzare asupra copiilor lor și se va constata că e adevărată, atunci ea să aibă tărie.

7. Cuvintele pentru care copiii dezmoștenesc pe părinții lor

35 Dacă părinții trădau pe copiii lor la moarte, fără ca să fie culpabili de înaltă trădare către domnitor.

Dacă se va constata că au atentat la viața copiilor lor prin farmece sau în alt chip.

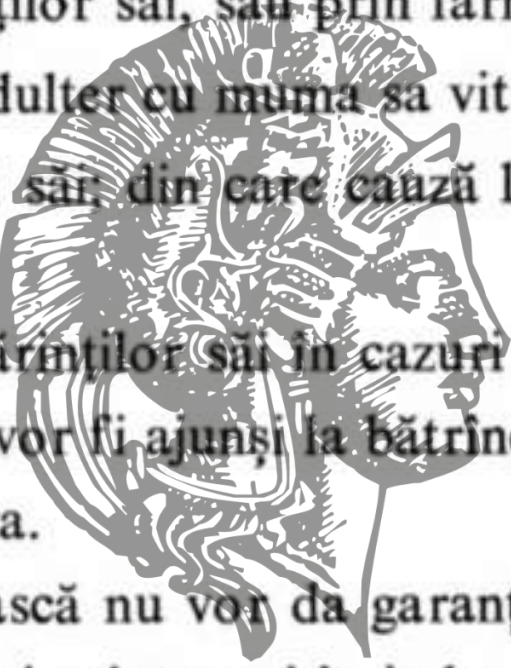
Dacă tatăl va avea vreun comerț adulter cu nora sa.

40 8. Numai părinții, copiii și frații pot să atace un testament, dacă nu s-a făcut în conformitate cu cele legiuite, iar ceilalți moștenitori, nu.

9. Muma poate ataca testamentul copilului ei, cînd va vedea că nu e amintită într-însul.

10. Nepoții nu pot să atace testamentul unchiului lor, căci nici unul din

AKADEHMIA AΘHNΩN

45 colaterali, afară de frate și sororă, nu poate ataca testamentul, dar poate însă să-l declare de fals, când vor ști că e astfel.

11. Acei ce s-au dezmoștenit, sau care s-au lăsat la o parte de către ori și care ascendent, anulează testamentul și intră în egală moștenire, chiar și dacă cei ce sînt scriși în testament ca moștenitori, sînt rude și familiari, căci
50 dacă ei ar fi străini, nu se îndreptățesc niciodată, sau anulîndu-se în definitiv testamentul și luînd rudele toată moștenirea, ori împărțind-o cu acei străini.

12. Opozițunea contra testamentului o face moștenitorul cel neamintit într-însul, iar atacarea o face moștenitorul acela căruia se lasă mai puțin decît falcidiul.

55 13. Atacarea testamentului se cuvine mai mult moștenitorilor celor despre partea femeiască.

14. Nu trebuie să consimțim cu părinții care vor să nedreptățească în testamentul lor pe copiii lor, pe care se cuvine să-i apărăm și să-i ajutăm.

15. Acela care fără cuvînt va ataca un testament, pierde și acea ce i s-a
60 lăsat prin acel testament.

16. Cel ce atacă testamentul, nu poate să strice darurile pe care le-a făcut mortul în viața sa, nici dotele ce le-a dat.

17. Deși părintele a dezmoștenit pe fiul său, fiul poate să atace testa-
mentul, și dacă în urmă se va constata că a fost după lege dezmoștenit, se
65 respinge cererea sa.

18. Când un copil atacă testamentul părintelui său, trebuie să se caute dacă i-a lăsat părintele său partea legiuită din averea sa, sau a treia parte după falcidiu, care de va fi lăsată, se respinge pretențiunea sa.

19. Muma poate să atace testamentul copilului ei, dacă nu va fi amintită
70 într-însul.

20. Femeia care voiește să se despartă de bărbatul ei, nu se constituie prin aceasta ca dezmoștenită de părinții ei, deci, cu tot dreptul și fără nici o împiedicare poate ataca testamentul mumei sale.

21. Ilegal se numește un testament, când nu se face după lege; iar nul se
75 zice, când fiul cel în drept de a moșteni, se lasă neamintit în testament.

22. Testamentul fără tărie, se numește testamentul aceluia care va cădea în captivitate, iar liberîndu-se, își redobîndește tăria. Asemenea fără tărie se mai zice și testamentul celui ce s-a decapitat pentru înaltă trădare.

23. Tot asemenea poate casa și nepotul, netrăind tatăl, testamentul mo-
80 șului său, sau al bunicii sale, când rămîne neamintit într-însul.

24. Atacarea testamentului se face de către cel ce primește mai puțin, decât falcidia, iar opozițiunea, de către cel neamintit.

5 <25>. Iar după cinci ani nu mai are nici o putare defaimarea testamentului socotindu-se acești cinci ani din timpul când moștenitorul a intrat în drepturile moștenirii sale, iar nu de când a murit testatorul.

<37>. Despre legaturi

Cap. 1. Legat se zice darul acela pe care îl lasă cineva unui om în testamentul său.

2. Dacă se va lega ceva la doi inși, din care unul se întâmplă să moară în pîntecele mamei sale pînă a nu naște încă, cealaltă față ia legatul întreg, chiar în cazul de ar fi zis mortul ca să ia fiecare după analogie.

3. Dacă se va lega cuiva o parte din avere, moștenitorul are dreptul, sau să dea acel legat, ori să plătească în bani prețul acelui lucru, iar fiind lucru acela indivizibil, se dă negreșit prețul său în bani, și numai dacă legatul 10 e vreo sculă, moștenitorul trebuie să-l dea întocmai.

4. Când se vor lega banii cuiva, și chiar nelăsînd bani mortul, ci avere îndestulă, moștenitorul trebuie să dea bani.

5. Acelea ce se vor lega în special, adică într-un mod expres, și care nu se găsesc în averea răposatului, acelea nu se pot cere, atunci însă nu se cer, 15 cînd în adevăr nu se găsesc în avere, și nu vor fi tănuite cu fraudă de către moștenitor.

6. Când averea răposatului e împovărată de datorii, nu se mai cer legaturile.

7. Dacă bărbatul va lega nevastei sale niscaiva podoabe, sau cîte au contribuit spre frumusețea ei, adică scule prețioase sau haine, să le ia nevasta toate acelea.

Legatul se poate lăsa și prin scrisoare și în orice fel de înscris, și fără înscris, adică neincupativ, sau prin comisiune și chiar numai prin semne.

După treizeci de ani, nu se mai cere legatul.

25 8. O inovațiune dispune că, dacă cineva în momentul morții sale va lăsa legaturi pentru fapte pioase, iar moștenitorul amîină timpul de a le da, mitropolitul e dator să invite pe moștenitorul o dată sau de două ori, și dacă și după invitațiunea mitropolitului tot va mai amîna, atunci să piardă tot dreptul moștenirii sale.

30 9. Aceeași inovațiune adaogă că cele legate de răposati pentru fapte

pioase, cînd moștenitorii amînă timpul de a le preda, să fie cerute de mitropolitul și să i se dea dimpreună cu rodul lor, iar moștenitorii să piardă orice profit ce li se cuvenea din moștenire.

35 Comentariu. Aceste inovațiuni stabilind cu o penalitate privațiunea moștenirii ce se cuvine moștenitorilor, se exprimă lămurit în privința părții legiuite ce sînt moștenitorii în drept a primi din averea răposatilor, după falcidie, care această parte fiind pretutindenî legiuită, de a se lăsa de către răposatii, mai întîi, iar al doilea să se lase legaturile, dedicările și alte asemenea, drept aceea legea a crezut de prisos aci a mai face mențiune de aceasta, 40 înțelegîndu-se învederat din aplicarea penalității, care supune la privațiunea profitului și a moștenirii cuvenite moștenitorilor din averea răposatilor; căci dacă legile precum și acei împărați celebri ar fi voit negreșit ca toate lucrurile mortului să fie legate și dedicate, iar moștenitorii să rămîie de tot privați, chiar de legiuita lor parte a falcidiei, nu erau să ia aceste dispozițiuni, și să amintească despre partea moștenirii ce se cuvine celor în drept. Sînt datorî însă și 45 moștenitorii să se mulțumească pe acea parte care li se dă; pentru aceea și sînt obligați de legi să execute toate cele dispuse de răposati, iar ne-executîndu-le, să fie cu drept cuvînt supuși penalității, ca unii ce s-au arătat ingrati către aceia.

50 **10.** Legiuim ca moștenitorii să execute neapărat toate cîte sînt dispuse de răposati, dacă însă acele dispuse sînt în conformitate cu legile; iar dacă cineva nu va executa unele din ele sau le va deznatura, să ia numai partea după falcidie, din averea mortului, și toate celelalte părți ale moștenirii, să se dea celuiilalt, conmoștenitor, care va fi cu bunăvoință de a executa acele dispo- 55 zițiuni, iar nefiind alt conmoștenitor, atunci să se dea pentru sufletul răposatului, sau să se dea vistieriei.

11. Oricîte va lega un părinte fiicei sale măritate, le ia acea fiică, și nu e obligată să le pună în comun.

12. Dacă răposatul lasă datorie, dar lasă și legaturi, iar moștenitorul 60 său temîndu-se ca nu cumva plătind datoriiile și dînd și legaturile, nu va ajunge averea pentru ca să ia și el partea ce i se cuvine după falcidie, să aibă dreptul de a nu da îndată acele legaturi, și a plăti datoriiile ei, în de fața creditorilor și altor martori, să facă inventarul averii rămase de la răposat și astfel deosebindu-se datoriiile, să oprească și dînsul partea ce i se cuvine, pentru ca cu 65 chipul acesta, nici creditorii să piardă, nici el să păgubească, partea cuvenită lui.

13. Părinții care au unul, sau doi, sau trei, sau patru copii, sînt datori să le lase a treia parte din averea lor, iar dacă vor avea mai mulți, atunci să le lase pe jumătate din avere, iar de cealaltă jumătate să dispună cum vor voi, căci părinții sînt datori după natură a îngriji mai întîi de copiii lor și pe urmă de liberalitățile lor în afară.

〈38〉. Despre falcidie

Cap. 1. Falcidie se numește dreptul ce-l are mortul de a lega și a dărui două părți din averea sa, iar a treia parte s-o lase moștenitorilor săi, dacă va avea trei sau patru copii, fiindcă de va avea mai mulți, e dator să lase pe jumătate din averea sa copiilor lui, iar cealaltă jumătate parte a o lega.

2. Ceea ce se cheltuiește pentru înmormîntare se trage la o parte ca și o datorie, iar nu și acele cheltuieli atingătoare de facerea vreunui monument, fiindcă acestea intră în falcidie.

3. A treia parte din falcidie se oprește după analogie din toate legaturile ce va lăsa mortul.

4. Și din darurile acelea, ce se fac în cazurile de moarte, oprește falcidia după analogie.

5. Dacă averea mortului e plină de datorii, atunci nici legaturi, nici alte asemeni se cer, fiind de prisos a se mai pretinde a treia parte din legaturi ca din falcidie, căci mai întîi trebuiesc plătite datoriile.

6. A treia parte din falcidie numin cînd, după ce se plătesc datoriile mortului, și se vor scade și cheltuielile, va rămînea averea curată.

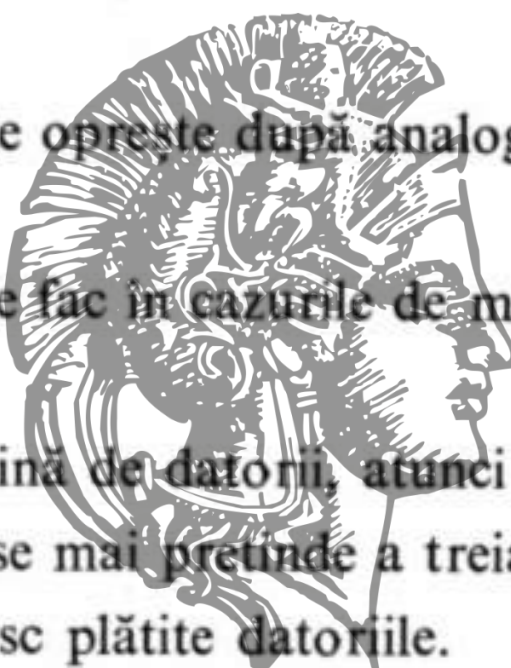
7. Cînd este să se vîndă lucrurile mortului, trebuie să se prețuiască cu toată exactitatea, pentru ca să-și găsească locul această lege a falcidiei.

8. Moștenitorul, și mult timp după încetarea din viață a testatorului, are dreptul să pretindă falcidia.

9. Falcidia se oprește din orice legat ce va lăsa mortul, chiar și dacă acele legaturi vor fi lăsate de însuși împăratul, sau pentru vreun bine comun.

10. O inovațiune statuează ca falcidia să nu se împruțineze și să nu scadă din cauza nemăsuratelor daruri ce se fac copiilor de către părinți.

11. Inovațiunea, care statuează despre mai mulți capitoli bisericești, nu permite falcidiei să scadă și să împiedice acelea ce se vor lega pentru fapte pioase.

<39>. Despre moștenire

Cap. 1. Descendenții, adică copiii, nepoții și strănepoții, fie parte bărbătească sau femeiască, au precădere peste colaterali și peste ascendenții, moștenind deopotrivă.

5 2. Dacă cineva murind va lăsa mumă și frați, și fiind însurat, va lăsa pe femeia sa însărcinată, și după moartea sa, va muri și muma sa, și după aceea va naște femeia sa copilul mort, atunci numai frații răposatului moștenesc.

10 3. Când moară o mumă și-i rămân copii mici, atunci tatăl ia în stăpînire toată averea aceleia, chiar și dacă va trece în a doua căsătorie, bucurîndu-se el de rod, iar fondul rămîind al copiilor.

Comentariu. Dacă însă bărbatul se va dovedi risipitor al averii mumei orfanilor, atunci să fie învoit ascendenților despre partea mumei copiilor, sau moș, sau bunică, ori celelalte rude. În lipsă de moș și de bunică, se ceară prin
15 judecată stăpînirea averii orfanilor spre a nu se dărăpăna, și rodul să-l dea tatălui, pentru creșterea copiilor și pentru celelalte trebuințe ale lor, iar fondul să-l țină în păstrarea lor pînă la împlinirea etății legiuite a copiilor. Când însă în asemenea caz se va arăta și tatăl cu compunere, sub pretext că și el prepune onorabilitatea lor, atunci prin hotărîre domnească să se aleagă
20 o a treia față, cunoscută pentru onestitatea și credința sa, căreia să se dea în primire toată acea avere, cu o listă adiverită, spre a o ținea în păstrare pînă la etatea legiuită a copiilor. Această procedare se va urma și cu averea părintească, în cazul adică, cînd va muri tatăl, și rămîind muma, se va prepune de risipitoare.

25 4. Dacă va muri moșul sau bunica, și va lăsa fii și nepoți de la alt copil care a murit mai dinainte, atunci și nepoții vin la moștenirea moșului, sau a bunicii, și conmoștenesc împreună cu unchiul lor toată averea moșului sau a bunicii, luînd ceea ce era să ia părintele lor, dacă trăia.

5. Dacă cineva murind, nu lasă moștenitori descendenți, atunci se chem
30 ascendenții la moștenire, avînd precădere peste cei colaterali, afară numai de vor fi frați din același tată și mumă și copii din asemenea frați. Iar dintre ascendenți, cel ce este mai aproape cu răposatul după gradul ce-l are se preferă, asemenea și dintre colaterali, cînd nu se află ascendenți; iar dacă sînt toți de același grad, atunci moștenesc toți de egal, fie parte bărbătească, fie fe-
35 meiască.

6. Dacă cineva murind lasă moștenitori ascendenți și frați buni și nepoți de frați buni, care au murit mai dinainte, toți aceștia, fie parte bărbătească, fie parte femeiască, moștenesc de egal averea mortului, fiindcă nepoții reprezintă fața părintelui răposat și iau acea parte ce se cuvenea s-o ia părintele lor, dacă trăia.

7. Cîți frați se vor naște din aceeași părinți, au întâia cădere la moștenirea propriului lor frate, conmoștenind de egal și copiii ce vor fi născuți din acel frate. Iar dacă mortul nu are asemenea frați buni sau asemenea nepoți, atunci moștenesc frații vitregi ai aceluia.

8. Dacă cineva murind, are un frate vitreg, dar are asemenea și nepoți din frate de același tată și aceeași mamă, atunci nepoții au precădere la moștenirea acelui frate vitreg.

9. Bărbatul care va trece la a doua căsătorie după moartea nevastei sale, are drept să primească din averea nevastei sale partea unui copil; asemenea și femeia are drept să se bucure de partea unui copil, din averea soțului ei, dacă va păstra desăvîrșită văduvie.

10. Dacă un tată dotînd pe fiica sa, se învoiește cu ea ca să se mulțumească cu dota ce i-a primit și să nu mai pretindă nimic din moștenirea ce îi va rămîne după moarte, n-are nici o tărie această învoială, nici că poate fi poprită ea de a cere partea ce i se va cuveni din averea părintească, cînd părintele va muri fără testament; iar cerînd partea sa întreagă, atunci trebuie să pună la mijloc aceea ce a primit sub numire de dotă (care aceasta se numește raport) și așa se poate face împărțea averii rămase de la tatăl său.

11. Cînd unul din căsătoriții va muri, sau bărbatul ori femeia, și nu va lăsa nici un moștenitor, nici ascendent, nici descendent, nici colateral, atunci moștenește acela din căsătoriții care e în viață.

12. Bărbatul dacă se va învoi cu soția sa, ca s-o moștenească pe ea, de va muri înaintea lui, n-are nici o tărie această învoială.

13. Cînd moare un tată sau o mamă și lasă un copil, care va muri îndată, să n-aibă dreptul acela din părinții copilului care trăiește să moștenească averea acelui copil, care i-a rămas după moartea părintelui său, și pentru ca din aceasta să nu rămînă părinții mortului nu numai mîhniți de moartea copilului lor, ci și nedreptățiți din cauza privațiunii averii aceluia, s-a legiuit ca toată averea lui să se împartă în trei părți egale, din care o parte s-o ia părintele, care trăiește, o altă parte părinții răposatului părinte al copilului, iar a treia parte să se dea pentru sufletul mortului.

14. Copilul bastard moștenește pe muma sa, iar pe tatăl său nu, ca unul ce nu-l cunoaște; asemenea și muma moștenește pe acela.

75 15. Când moare cineva împovărat de datorii, moștenitorii lui au respect de un an ca să chibzuiască și să aleagă una din două, sau să moștenească, și în asemenea caz să plătească datoriile mortului, ori să se lepede de moștenire, și atunci averea răposatului să treacă în stăpînirea creditorilor.

16. Celor ascendenți și descendenți legea acordă respect de un an pentru ca să se hotărească, iar celor colaterali, numai una sută zile.

80 17. Spre a nu se face multă întîrziere creditorilor pentru a li se plăti dreptul lor, legiuitorul a crezut de trebuință a fixa termenul de un an pentru dobîndirea dreptului lor, spre a putea creditorii să cunoască cu cine au să se judece și de la cine să-și pretindă creanțele lor, sau să intre în stăpînirea averii mortului.

85 18. Moștenitorii au dreptul, cînd se întîmplă să lase răposatul creditor, să se gîndească într-un an despre ce au de făcut, care acest an se acordă celor ascendenți și descendenți, spre a se hotărî ori într-un chip, sau într-altu.

90 19. Acolo unde e speranța să se arate un moștenitor legitim, nu poate veni alt moștenitor, ori din ascendenți, sau din colaterali, dacă răposatul a lăsat nevastă însărcinată.

20. Bastarzii moștenesc pe bunica lor despre mumă, cînd ea moare fără testament.

95 21. Dacă un tată, murind muma cu copii, va voi să vîndă vreo parte din averea acelor orfani, cumpărătorul trebuie să ceară o bună garanție de la acela pentru ca să nu fie în urmă supărat de copii, care venind în etatea lor legiuită, pot să revendice acel lucru vîndut și să-l ia înapoi de la cumpărător.

22. Părintele se bucură numai de rodul averii rămase de la muma orfanilor, iar fondul îl păstrează pentru copii.

100 23. Părintele acționează și este asemenea acționat pentru averea orfanilor săi copii, de orice etate ar fi ei, și el face toate cheltuielile ca unul ce se bucură de rodul averii lor, hrănește și pe ȣigani lor, și prevede la toate trebuințele acestora, fără să atingă cîtuși de puțin fondul averii orfanilor.

105 24. Dacă muma are vreo datorie particulară, se dă dreptul tatălui ca din averea orfanilor ei, să vîndă mișcătoare spre a răfui acea datorie; iar dacă mișcătoarele nu vor fi de ajuns, atunci poate vinde și nemișcătoare spre răfuirea datoriei, pentru ca să nu se împovăreze orfanii cu dobînzii, fiindcă

nefăcînd astfel părintele, se obligă mai în urmă să plătească din propria sa avere acele dobînzî, spre a nu se vătămă averea orfanilor. Iar vînzarea lucrurilor orfanicești să se facă cu decret domnesc.

25. Dacă va muri cineva, trăind muma și va lăsa copil, sau nepoți, ori strănepoți, fără contestare, ei se cuvine să moștenească pe muma.

26. Dacă vreunul din moștenitori se va lepăda de moștenirea cuvenită lui, nu mai poate s-o pretindă cu nici un cuvînt în urmă.

27. Cînd sînt doi frați și unul se va lepăda de moștenirea ce i se cuvine, se chiamă celălalt frate la moștenirea întreagă, care e dator sau s-o primească pe toată, ori s-o lase pe toată creditorilor.

28. Dacă moștenitorul, întrebă fiind în judecătorie, va răspunde că moștenește, se constituie ca moștenitor.

29. Și femeia imorală moștenește pe copiii ei.

30. Dacă vreo femeie ilustră are un fiu din căsătorie legitimă, dar mai are și un bastard (al cărui tată nu e cunoscut) și va muri, după moartea ei să nu ia nimic din averea ei acel copil bastard, nici de moștenire, nici după testament, nici ca dar făcut lui în timpul vieții sale, căci credem că e foarte nedrept și foarte crud lucru să se ivească copii bastarzi la femei ilustre și nobile, care au de datorie principală a conserva pudoarea lor.

31. Dacă cineva va crește pe un altul și acesta din urmă va muri fără testament, lăsînd însă moștenitori legitimi, nu poate să-l moștenească el, sub cuvînt că l-a crescut.

32. Reclamarea atîngătoare de moștenire se poate face pînă la treizeci de ani, după împlinirea etății legiuite, care, pentru partea femeiască, e de doisprezece ani împliniți, iar pentru cea bărbătească, de patrusprezece.

33. Cînd se speră să se nască moștenitor firesc, nu se țin în seama ceilalți moștenitori ai răposatului, ascendenți sau colaterali.

34. Nepoții născuți din doi copii ai moșului răposat, sau ai bunicii răposate, dacă nu vor fi în număr egal, ci de la unul mai mulți și de la altul mai puțini, se cheamă de asemenea la împărțeala moștenirii, făcînd-o adică în două sau în trei, sau în mai multe părți, după numărul răposaților părinți ai nepoților.

35. Dacă va muri cineva fără testament, lăsînd fiu și nepot din fiu, care a murit mai dinainte, atît fiul cît și nepotul se vor bucura de o egală parte a moștenirii.

36. Precum un tată nu poate vinde nimic din averea orfanilor, rămasă

de la muma lor, asemenea nici să ipoteceze poate, sau să înstrăineze vreun
145 lucru din acelea ce au rămas copiilor săi orfani, de la vreuna din rudele mu-
mei lor, adică bunică, strămoașă, moș sau strămoș, pe care lucruri aseme-
nea e dator a le ținea în păstrare, ca și averea mumească, bucurându-se nu-
mai de rodul lor.

37. Moștenire civilă se numește, când cineva moștenește în virtutea
150 testamentului, iar ab-intestat, când vine la moștenire fără ca să fi fost testa-
ment

38. Sub cuvînt de compătimire moștenesc părinții pe copiii lor, iar copiii
moștenesc pe părinții lor, cu cuvînt firesc și cu binecuvîntarea lor.

39. Dacă fiind doi, sau trei, sau și mai mulți moștenitori, unul dintr-
155 înșii va vătăma moștenirea și va păgubi pe ceilalți, plătește dauna acelora.

40. Dacă unul din moștenitori va cheltui pentru vreo trebuință a moște-
nirii, trebuie să se despăgubească pentru cheltuielile ce le-a făcut, de la cei-
lalți conmoștenitori, după analogie, iar dacă aceștia vor amîna și nu vor să
plătească, atunci plătesc și dobînda.

160 41. Dacă după ordin părintesc, fiul va face vreo speculă și se va îndă-
tora pentru aceea, datoria sa scoate din averea părintească, fiindcă privește
pe tatăl.

42. Dacă după ordinul tatălui său, a contractat fiul vreo datorie, acea
datorie se scoate din averea părintească, fiind datorie a tatălui, asemenea
165 și pentru cîte va cheltui în interesul tatălui său i-se plătesc din averea părintea-
scă, chiar și dacă lucrul pentru care s-a cheltuit se va fi stricat.

43. Dacă un tată, judecîndu-se pentru vreo afacere, se va osîndi, iar
fiul va plăti și va cheltui pentru tatăl său, să se despăgubească acel fiu, după
moartea părintelui său, de la ceilalți conmoștenitori (dacă trăind el, nu s-a
170 despăgubit), plătindu-i-se după analogie, pentru cîte a cheltuit.

44. Cînd sînt mai mulți moștenitori la o avere, din care unii sînt de
fața, iar alții lipsesc în străinătate, și unul dintrînșii va voi să-și ia partea
ce i-se cuvine, să se îndreptățească a și-o primi fără opunere, deși unii lip-
sesc și alții sînt în ființă.

175 45. Dacă plecînd vreun moștenitor, moștenitorii cei rămași vor vinde
vreun lucru de moștenire cu fraudă și vor cîștiga, întorcîndu-se celălalt
moștenitor, e în drept să pretindă acel lucru.

46. Fiul care depinde încă de părinți, după moartea tatălui său, are cu
osebire drept a lua toate cîte le-a cumpărat tatăl său în numele lui, trăind

80 încă, dacă acele lucruri se conservă și nu s-au stricat, și dacă tatăl său nu s-a căit aflînduse încă în viața, și judecătorul trebuie să execute voința tatălui.

47. Nici unul care nu voiește să moștenească, nu se poate obliga a moșteni.

85 48. Frații cei buni, adică acei ce sînt din același tată și mamă, precum și ascendenții, se cheamă de asemenea la moștenirea fratelui lor, care va fi murit fără copii.

49. Moștenirea unui copil natural, nu se cuvine celor despre partea tatălui său; căci s-a zis că el n-are tată, ci se cuvine mumei sale, precum și 190 fraților săi despre partea mumei.

<40>. Despre tutorii orfanilor și lucrurile orfanicești

Cap. 1. Dacă tutorii amînă măritișul fetei, ce se află sub tutela lor, domnitorul îi obligă să o doteze cu dotă în numerătoare și să o mărite.

2. Dacă tutorul va vinde vreun lucru orfanicesc fără autorizare domnească, vînzarea n-are tărie.

5 3. Nici tatăl nu poate vinde vreun lucru al copiilor lui, fără autorizare domnească.

4. Pentru datorie ce cade asupra orfanilor, poate tutorul să vîndă vreun lucru, din averea orfanilor, însă numai cu autorizarea domnească.

10 5. Tutorii au facultatea să vîndă, și fără autorizare domnească, acele lucruri ale orfanilor, care sînt supuse stricăciunii, precum articole de îmbrăcăminte, vite de prisos și altele asemenea.

6. Tutor al averii cuiva nu se poate face cineva, dacă nu va voi, ci numai de mare nevoie, după ordonanța domnească.

15 7. Dacă tutorii vor fura din lucrurile orfanilor, fiecare din ei se obligă a plăti îndoit din cîte a furat, și plătind unul, se achită ceilalți.

8. Dacă tutorii vor vinde vreun lucru orfanicesc, fără vreo neapărată trebuință, sau adică pentru vreo datorie a orfanilor, ori pentru alt lucru asemenea, crezînd sau că nu importă acel lucru orfanilor, ori pentru ca să cumpere în locul lui alt lucru, acea vînzare n-are tărie.

20 9. Tutorul care va avea dorință să cumpere vreun lucru orfanicesc, dacă va urma cu fraudă și va voi sa-l cumpere prin mijlocul altei fete, n-are tărie, chiar și prin carte de judecată, dacă se va autoriza.

25 **10.** Ori și câte va cheltui tutorul pentru trebuințele orfanilor, să și le tragă din averea lor, și fără autorizare domnească.

11. Dacă tutorul, ce este a se orîndui cu tutela unor orfani, are vreo ură sau patimă asupra acelor orfani, sau asupra lucrurilor acelora, să nu se facă tutor, fiindcă avînd vreo ură, poate să aducă multă vătămare acelor lucruri.

30 **12.** Acela care are vreo daraveră cu părinții orfanilor, sau de bani, sau de orice natură, să nu se facă tutor acelora, pentru cuvîntul că ar putea să sustragă vreun înscris sau alte dovezi și sinete d-ale sale, și să-l vatăme cu acest chip.

35 **13.** Muma, care promite să nu se mărite pentru a doua oară, poate administra ca tutoare averea părintească a orfanilor ei; iar dacă va trece în a doua căsătorie, și înaintea căsătoriei sale nu va cere să se pună tutor pe averea copiilor ei orfani, căruia să dea socoteală de tot timpul cît a figurat ea ca tutoare, atunci starea celui de al doilea al ei soț va răspunde pentru restituirea deplină a lucrurilor orfanicești.

40 **14.** Muma se face fără nici o împiedecare tutoare a copiilor ei, chiar și cînd nu va promite că va trece în a doua căsătorie; cînd însă se va mărita pentru a doua oară, atunci îndată se depărtează de la tutelă, și se predă socoteală.

45 **15.** Dacă vreo mumă, aflîndu-se tutoare a copiilor ei, va vinde vreun lucru din averea lor, și prețul luat după acea vînzare îl va cheltui, și în urmă rămîind fără mijloace, nu va avea cu ce plăti prețul acela orfanilor ei, aceștia au dreptul, să-și ia lucrul înapoi de la cumpărător, fără nici o daună însă numai atunci fără daună, cînd cumpărătorul a știut că lucrul acela era al orfanilor.

50 **16.** Precum muma se poate face tutoarea copiilor ei, asemenea și bunica, netrăind muma; mai înainte însă trebuie să se facă inventariu de toate lucrurile orfanicești, și să se facă **casam tefteri** prin **scriva**, sau prin om domnesc.

17. Tutorul e dator să țină socoteală lămurită de tot ceea ce cheltuiește pentru orfani, spre a le da în urmă cont exact de acele cheltuieli.

55 **18.** Tutorul e dator să hrănească și pe muma acelor orfani, cu din averea lor părintească, cînd muma va fi scăpătată.

19. Tutorii sînt răspunzători cu starea lor către orfanii aflați sub a lor tutelă.

20. Dacă tutorul nu poate nici să dea cu împrumutare banii orfanilor,

nici să cumpere vreo proprietate, pentru acești orfani, nu li se pretinde dobândă.

21. Tutorii care nu vor administra averea orfanilor cu credință, se osîdesc la daune și interese, pentru vătămarea ce va fi suferit averea acelor orfani.

22. Tutorii sînt datori a îngriji pentru starea orfanilor, ca și pentru a lor proprie, căci neurmind astfel, sînt răspunzători.

23. Tutorii sînt datori, ca în socoteala ce vor preda orfanilor pentru administrarea lucrurilor lor, să arate cu dovezi două obiecte: sau ce s-a cheltuit a fost de necesitate și neapărat pentru conservarea averii lor, ori că s-a cheltuit cu folos, pentru îmbunătățirea averii orfanilor.

24. Dacă vreun tată sau va vinde ori va înstrăina într-alt chip lucruri de ale orfanului său copil, poate copilul acela, pînă la treizeci de ani, după împlinirea etății sale legiuite, să reclame revendicarea acelor lucruri.

25. Copii liberaților iau de tutori tot dintre cei liberați, afară numai dacă în acel loc este lipsă de liberați.

26. Moștenitorul tutorului, e dator să deplinească ceea ce a început tutorul cel răposat.

27. Ori cîte lucruri orfanicești se vor găsi la moartea tutorului, moștenitorul său le va preda orfanilor aceluia.

28. Moștenitorii tutorilor, nu sînt numai datori a întoarce orfanilor toate lucrurile lor ce au trecut la ei după moartea tutorului, dar sînt răspunzători asemenea și pentru cîte rău a administrat tutorul cel răposat, și pentru cîte se cuvenea să administreze și n-a administrat.

29. Tutorul nu poate să vîndă, nici să înstrăineze imobile de-ale orfanului, chiar dacă părintele orfanului le destinase spre vînzare pe cînd trăia, afară numai dacă tatăl cel mort a lăsat la moartea sa prin testament ca să se vîndă; iar dacă averea orfanului are vreo datorie, care nu se poate plăti din alte lucruri, atunci domnitorul hotărește cele de cuviință.

30. Dacă vreun nevîrșnic va cumpăra ceva cu banii altui nevîrșnic, acel lucru cumpărat rămîne în posesiunea celui nevîrșnic, cu banii căruia s-a cumpărat.

31. Tutorul nu poate vinde nici ghenticul orfanicesc.

32. Cînd mijlocesc datorii asupra stării orfanilor, și ei n-au venituri nici din bani puși la dobîndă, nici din lucruri ce s-ar putea vinde, pentru ca să se plătească datoriile acelea, atunci domnitorul hotărește cele de cuviință pentru interesul orfanilor, sau să se vîndă adică vreun imobil, ori să se ipo-

teceze, însă pentru atîta sumă cît este datoria, iar nu mai mult; și să nu se vîndă pentru o mică datorie, lucru de mare preț, sau de mare importanță; și la toate acestea, domnitorul nu trebuie să creadă numai pe tutori, ci să cerceteze și pe rude, pe familiari și pe servitorii cei credincioși ai orfanilor, spre a se încredința dacă zisele tutorilor sînt adevărate, căci rudele, familia-
100 rii și servitorii cei credincioși cunosc bine atît averea, cît și datoriile mortu- lui.

33. Vînzările lucrurilor orfanicești, care se fac cu autorizare domnească, și dacă se fac și fără voia tutorilor, au însă tărie și sînt nerevocabile.

105 34. Dacă nemijlocind vreo datorie asupra averii orfanicești, se va ho- tărî înstrăinarea vreunui imobil al acelora, nu e valabilă această înstrăinare, chiar cînd tutorii ar susține și ar încredința că importă orfanilor privați- unea acelui lucru, sau în locul aceuia să se cumpere altu.

35. Lucrul orfanicesc, care se va ipoteca după autorizare domnească,
110 poate împrumutătorul acela, iară cu autorizare domnească, să-l vîndă.

36. Tutorii pot să vîndă acel lucru, pe care părintele orfanilor l-a desti- nat spre vînzare în testamentul său.

37. Tutorul nici cîmpul cel neroditor al orfanului nu poate să-l vîndă.

38. Tutorii, nu numai că sînt popriți de a vinde vreun lucru orfanicesc,
115 dar și prin nici un alt chip, nu pot nici să înstrăineze orișice lucru măcar, fie chiar pentru a răfui pe cel ce reclamă ceva de la acea avere a orfanului, necum să dăruiască ceva; și de vor dărui vreun lucru, sau îl vor da spre răfuire, orfanii au dreptul să și-l întoarcă fără nici o despăgubire.

39. Pentru banii orfanicești ce-i întrebuintează tutorul în trebuințele
120 sale proprii, va plăti dobîndă orfanilor cîte șase la sută.

40. Dacă tutorul, necunoscînd orînduielile legiuite, va vinde, fără auto- rizare domnească, vreun imobil de-ale orfanilor, și cu banii, după vînzare, va plăti vreo datorie a părintelui orfanului, și în urma orfanul ajungînd în etatea legiuită, va reclama revendicarea acelui imobil, să nu fie admisă cere-
125 rea sa, ci numai în cazul dacă el ar fi gata să plătească datoria părintelui său dimpreună cu dobînda curentă.

41. Dacă tutorul va petiționa în contra cuiva care e dator orfanului, și debitorul va fi cu nepăsare în împlinirea datoriei sale, tutorul poate vinde ipoteca acelui debitor.

130 42. Intr-un cuvînt spre a ne rezuma mai bine nu numai moșie și sate, dar și case și orice alte nemișcătoare de-ale orfanilor, trebuiesc bine păstrate

și nu, sub cuvînt de reparare, să se darîme vreo casă și să i se vîndă materialul, afară de cazul numai în care ar amenința casa să cadă și ar urma neapărat să se repareze.

135 43. Asemenea reclamațiuni ale orfanilor se acordă și moștenitorilor orfanilor, și în contra moștenitorilor tutorilor.

〈41〉. Despre raport

Cap. 1. Cînd o femeie raportă dota ei, trebuie să se scoată cheltuielile neapărate ce s-au făcut la acea dotă, iar nu cele netrebuincioase și așa să se facă raportul.

5 2. Dacă o fată nu voiește să moștenească pe tatăl său dimpreună cu ceilalți frați ai ei, ci se mulțumesc pe dota ei, pe care a primit-o, atunci nu rapoartă dota ei, care dotă, dacă n-a apucat să-i fie dată pe cînd trăia părintele ei, se scoate ca o datorie din averea aceluia, avînd precădere înainte de toate celelalte fețe.

10 3. Părintele, dotînd pe propria sa fiică, a făcut învoială cu dînsa ca să se mulțumească cu acea dotă, și să nu ceară nimic mai mult din averea sa, dacă va muri fără testament; iar legea zice că această învoială e nevalabilă, fiindcă dacă va voi fata să moștenească și ea pe tatăl său, care a răposat fără testament, rapoartă dota ei, și astfel comoștenește de egal cu ceilalți frați ai ei.

15 4. Dacă fata nu va voi să rapoarte dota ei, nu poate să reclame nimic în contra moștenirii.

5. Fata nu poate fi obligată de comoștenitorii ei să-și rapoarte dota.

〈42〉. Despre minori

Cap. 1. Lucrurile unui minor, care se vor vinde fără autorizare domnească, nu numai că întîiul cumpărător se obligă a le întoarce, ci și al doilea care le va fi cumpărat, de la cel dintîi.

5 2. Minorul, oricîte greșeli va fi făcut, poate să le îndrepteze în timpul majorității sale, într-un spațiu de patru ani după împlinirea acestei etăți, care este în al douăzeci și cincilea an.

10 3. Minorul poate să-și revendice lucrurile vîndute de tutorul său fără cuvînt, pînă la zece ani inclusiv, după acea vînzare, dacă a fost prezent, iar dacă a fost absent, pînă la douăzeci de ani inclusiv.

4. Minorii au dreptul să revoace toate cîte cu fraudă au fost făcute de tutorii lor.

5. Dacă se va vinde vreun lucru al minorului și acesta după ce a împlinit douăzeci și cinci de ani ai etății sale, lasă se mai treacă încă cinci ani, 15 fără ca să ceară acel lucru, nici el, nici moștenitorii lui, atunci vânzarea e întărită.

6. Dacă se va vinde vreun lucru al minorului pentru dare domnească, poate minorul, după ce va împlini etatea de douăzeci și cinci de ani, într-un spațiu de treizeci de zile, să ia înapoi acel lucru. plătind banii, câți adică a 20 primit statul de la cumpărător.

7. Averea minorului, chiar stăpînindu-se de către stat, se poate lua înapoi de către aceia, cînd vor ajunge în etatea legiuită.

8. Cîte se fac de către minori, nu se mai întorc, afară numai cînd se va dovedi învederat că s-au făcut din fraudă sau din marea lor neîngrijire.

9. Minorii nu pot fi ajutați în ceea ce ar putea face ei cu fraudă, precum 25 de exemplu în privința banilor ce li s-au dat lor în depozit, sau în privința altor transacțiuni, sau a vreunui lucru ce le a fost dat spre a-l întrebuița, chiar dovedindu-se că ei n-au cîștigat nimic în urma acelei fraude, dacă vor fura sau vor face vreo daună cuiva.

30 10. Dacă un minor a dat bani unui alt minor, care i-a pierdut, mai bine stă cel ce i-a primit.

11. Dacă vreo femeie va da garanție pentru vreun minor, dacă debitorul are mijloace, nu plătește femeia, iar de va fi fără mijloace, plătește ea.

12. Acela care va garanta pentru un minor, nu poate fi apărat.

35 13. Dacă minorul va vinde un lucru și acela care îl cumpără îl va vinde la altul, se îndreptățește minorul de a-l lua înapoi, și se osîndește întîiul cumpărător, care găsindu-se sărăc, se osîndește al doilea cumpărător, căruia se dă dreptul de a-și pretinde banii de la întîiul cumpărător, acela adică care i-a vîndut lui.

40 14. Minorul care va da altuia o moșie a sa pentru vreo datorie părintească, poate s-o revendice, dar va plăti dobînda acelei datorii părintești, socotindu-se rodul ce l-a luat din moșie creditorul.

15. Dacă vreun lucru orfanicesc, al aceluia ce nu s-a născut încă, se va stăpîni de cineva, cerîndu-se prin cale legală, se va întoarce îndărăt.

45 16. Tutorul orfanilor, dacă și nemijlocind vreo fraudă din partea-i, va vinde vreun lucru orfanicesc, constrîns fiind de creditorii orfanului, și pentru motive cunoscute, se întoarce orfanului acel lucru.

17. Dacă tutorul va vinde lucru al orfanilor, din acelea ce nu sînt proi-

bite de a se vinde, vânzarea e valabilă, iar dacă se vatămă mult orfanul din aceasta, și-l ia înapoi.

18. Cei mai mici în etate se îndreptătesc întru a primi pe deplin lucrurile lor, pe care le-au pierdut în timpul minorității lor, când vor dovedi că aceasta le-a adus vătămare și daună.

19. Dacă se vinde lucruri de ale minorilor fără autorizare domnească, care minori ajungînd în etatea legiuită, nu vor confirma acea vânzare, și cumpărătorul nu va putea dovedi prescripțiunea, se înapoiază acele lucruri minorilor, dimpreună cu rodul lor.

20. Prescripțiunea aci se înțelege dacă a stăpînit zece ani de la împlinirea etăței legiuite de către orfani, dacă au fost prezenți, sau douăzeci de ani dacă au fost absenți în străinătate.

21. Oricîte cei mai juni de douăzeci de ani au săvîrșit, sau prin judecătorie ori afară de judecătorie, spre vătămarea lor, fie în de fața tutorilor lor, fie și în neființa lor de față, din care cauză au și pierdut oarecare lucruri, le pot lua îndărăt.

22. Cînd se vor vinde lucruri de ale minorilor de către tutorii lor, au drept minorii să reclame, sau în contra cumpărătorului, ori în contra tutorilor, și să-și revindece acele lucruri.

23. Cei mai mici în etate se îndreptătesc a-și primi înapoi lucrurile lor, pe care înșelați fiind le-au vîndut, sau de care tutorii lor, cu precugetare, i-au frustrat.

24. Cu drept cuvînt legea protegează pe minori, și în cazul cînd debitorii lor vor fi vîndut ipotecile lor, dacă din aceasta li s-a adus vreo daună mare.

〈43〉. Despre concubine și despre copii naturali și adoptivi

Cap. 1. Concubinagiul e proibit chiar de sfînta biserică.

2. Copii naturali se numesc acei care se nasc dintr-o concubină liberă.

3. Dacă cineva va muri lăsînd copii naturali și un copil adoptiv, toți moștenesc de asemenea.

4. Ceea ce se dăruiește unei concubine, nu se ia înapoi.

5. Copiii naturali, pe care i-a făcut o concubină cu un bărbat liber moștenesc averea mumei lor, de egal cu copiii ei cei legitimi.

6. Dacă cineva, fiind neînsurat, are o sclavă concubină, și comunică

10 cu ea pînă la moarte, iar la moartea sa nu va zice nimic pentru dînsa, ea se liberează.

7. Daeă nefiind cineva însurat are de concubină o sclavă, cu care comunică pînă la moarte, legiuim ca nici într-un chip să nu fie tratată ca sclavă, de către moștenitorii stăpînului ei, ci după moartea aiestuia, să fie
15 liberă, afară însă dacă mortul va fi dăruit-o cuiva, sau dacă va fi lăsat verbal moștenitorilor lui, ca să fie tot sclavă.

8. Copiii naturali ce se vor naște dintr-o concubină, nu moștenesc pe tatăl lor, cînd are copii legitimi sau nevastă, ori alți moștenitori, dar se hrănesc de moștenitorii părintelui lor; aceasta însă se urmează astfel, cînd
20 părintele acela va muri fără testament.

9. Copilul natural lăsîndu-se neamintit în testamentul tatălui său, poate ataca testamentul ca nefiind drept.

Comentariu¹. Să se însemne că s-a zis că poate ataca testamentul ca nefiind drept, iar nu s-a zis însă că poate anula testamentul, după cum
25 legiuiește pentru copiii cei legitimi și pentru cei adoptivi.

10. Copilul adoptiv, lăsîndu-se neamintit, casează testamentul, nefiind alți copii.

11. Nu numai copiii naturali, dar și cei adoptivi, au dreptul de frăție cu ceilalți copii ai tatălui lor.

30 12. Și frații cei adoptivi, ca cei naturali, se chem dimpreună cu muma lor la moștenirea mortului lor frate.

13. Cele ce se păzesc existînd mumă și frați naturali de aceeași mumă cu fratele cel mort, aceleași se țin și cînd sînt frați adoptivi.

14. Fiul adoptiv are aceleași drepturi consîngene cu toți copiii naturali.

35 15. Dacă moare cineva lăsînd copii naturali și un fiu adoptiv, toți moștenesc de egal.

16. Dacă vreun om va da emanciparea fiului său adoptiv, și în locul său va adopta pe altul, aceștia devin frați.

17. Avînd cineva doi fii, unul însurat și cu copii, și altul neînsurat, și
40 a luat pe unul din copiii celui însurat pe care l-a făcut fiu adoptiv, și în urmă murind fără testament, averea lui se împarte în trei părți, din care cei doi fii ai săi iau două părți, iar a treia parte o ia fiul său adoptiv, care e și nepot al său.

1. Din greșeală s-a numerotat acest comentariu; noi am renunțat la numerotarea comentariului.

18. Cînd un tată dă pe fiul său altuia ca adoptiv, fiindcă acesta se presupune ca avînd alt tată, în locul celui ce a avut, după drept cuvînt trebuie să fie exclus din testamentul celui dîntîi, fără ca să poată ataca testamentul acestuia.

19. Dacă moșul va lua pe nepotul său ca fiu adoptiv, după moartea lui, nepotul său îl moștenește de egal cu tatăl său.

20. Fiul adoptat de o femeie și chiar lăsîndu-se neamintit în testamentul aceleia, nu poate să atace testamentul ei, fiind prohibit de legi femeilor să adopte copii, fără autorizare domnească.

21. Fiul adoptiv poate să atace testamentul tatălui său adoptiv, cînd acesta n-are copii.

22. Cel ce are copii naturali, și are asemenea și legitimi, să nu-i fie învoit a lasa în testamentul său, copiilor naturali și mumei acelor mai mult decît o uncie din averea sa; iar dacă n-are copii naturali, ci numai concubină, să-i lase o jumătate uncie. Neavînd însă nici copii legitimi nici ascendenți, atunci poate să lase moștenitori pe toată averea sa pe copiii săi naturali; iar avînd numai ascendenți, să lase acestora partea cuvenită lor, și ceea ce va rămînea, lase copiilor naturali; iar dacă va muri fără testament, să aibă dreptul copiii săi naturali dimpreună cu mama lor a lua două uncii din averea sa.

Comentariu. Cunoască-se ca preliminar, că legile împart toată averea mortului în douăsprezece uncii, sau părți egale.

23. Nu poate cineva să facă fiu adoptiv pe acela pe care îl are sub tutela sa, afară numai dacă tutorul e rudă cu el, și are vreo osebită afecțiune către junele acela.

Comentariu. Dispozițiunea acestei legi, după cum se arată într-un text mai depărtat, a avut în vedere de a nu ruina epitropul averea orfanului cu pretextul adopțiunii.

24. Copilul adoptat trebuie să fie mult mai june decît părintele său adoptiv, fiindcă adopțiunea are în vedere imitarea naturii.

25. Femeia nu poate să adopte vreun copil, dar cerînd aceasta ca o mîngîiere pentru copiii ei cei morți, atunci să se facă cu autorizare domnească, și adoptatul să fie afară de orice prepus.

26. De consînginitate naturală e și acela care se naște din prea curvie, adică din femeie liberă.

27. Cel născut din femeie adulteră sau concubină se socotește ca fii-

80 astru al acelor bărbați, care în urmă vor fi luat de neveste legitime ale lor pe mumele acelora.

28. Copiii adoptivi emancipându-se, nu se pot opune la testamentul părintelui lor adoptiv, căci emancipându-se, pierde chiar numele de copii.

29. Copiii naturali, și chiar emancipându-se, au drepturile copiilor.

〈44〉. Despre bastarzi

Cap. 1. Bastardul, adică acel ce nu e născut din căsătorie legitimă, urmează mumei sale.

2. Dacă vreo femeie nobilă a născut copil din căsătorie legitimă și în urmă a mai născut și alt copil bastard, după moartea ei, bastardul să nu dobândească nimic, nici cu testament, nici afară din testament, nici vreun dar primit în viața mumei sale.

3. Bastard se numește acela care nu poate arăta pe tatăl său, sau poate să-l arate, dar nu poate să-l aibă.

10 4. Bastarzii pot ataca testamentul mumei lor.

〈45〉. Despre copii presupuși

Cap. 1. Dacă se va căuta o muma că copilul ce-l are e presupus și se va dovedi aceasta, copilul se depărtează de la orice moștenire și de la orice drept de reclamare, pentru moștenirea averii tatălui său răposat.

5 2. Dacă însă muma va dovedi că nu e presupus copilul, judecându-se, moștenește.

3. Copilul acela care se va naște după moartea tatălui său, și se va acuza că e presupus, rămîne în averea mortului său părinte și se hrănește dintr-însa despre toate cele trebuincioase ale vieții, pînă cînd se va constata adevărul, iar dacă s-a născut înaintea morții tatălui său, și a fost admis ca un copil legitim al său, nu mai e nevoie de nici o cercetare, ci trece ca un copil legitim al aceluia.

4. Cînd copilul presupus se va dovedi de legitim și va cere moștenirea, nu poate moșteni altul, nici cu testament, nici fără testament.

15 5. Copilul acela care va fi iubit de tatăl său și de muma sa, nu se mai crede a fi presupus, nici că se poate reclama în asemenea materie, pentru cuvîntul că nimeni n-are dreptul să aducă asemenea acuzare, fără numai părinții.

6. Acuzarea și cercetarea privitoare la copilul presupus (substituit) se

face în diferite chipuri, chiar și murind acea femeie sau moașă, care l-a presupus, și dacă se va dovedi presupus, chiar și după ce va fi moștenit, i se ia moștenirea înapoi.

〈46〉. Despre gestațiunea femeiei

Cap. 1. Femeia, care fiind însărcinată, a murit soțul ei, poate rămînea în averea bărbatului ei pînă va naște.

2. Dacă cineva, despărțindu-se de întîia sa soție, ia altă nevastă tot legitimă, și va muri lăsînd pe amîndouă soțiile însărcinate, amîndouă vor rămînea în averea lui, pînă cînd vor naște.

3. Femeia care rămîne în averea soțului ei, pînă cînd să nască, trebuie să cheltuiască din averea aceluia pentru cîte sînt trebuincioase în conservarea pruncului, și tutorul mortului are datoria să-i dea după condițiunea ei, îmbrăcăminte și celelalte necesare, pentru vietiire.

4. Dacă vreo femeie va voi să înșele că e însărcinată și cu înșelătoria aceasta va cheltui ceva din averea bărbatului ei, să piardă toate cîte le-a cheltuit; dacă va lepăda copilul, nu pierde nimic.

5. Pînă a nu se pune tutor pe averea bărbatului unei femei însărcinate, nici să se sigileze lucrurile acelu bărbat, nici să se ia, ci să stea în posesiunea femeiei, inventariindu-se toată averea de către **casamul** sau omul domnesc, care se va orîndui întru aceasta.

6. Femeia, pe cît timp va fi însărcinată, să se întreție cu din averea soțului ei.

7. Dacă copilul aflîndu-se încă nenăscut, se va lăsa neamintit în testamentul tatălui său, poate muma, chiar încă însărcinată fiind, să atace testamentul și să-l anuleze.

8. De multe ori, femeia fiind însărcinată, cere un tutor asupra averii soțului ei.

9. Creditorii bărbatului mort, pe cît timp femeia e însărcinată, nu pot s-o supere, nici să-i ceară lucrurile soțului ei, pentru creanțele lor; pot însă să ceară pe calea legală, ca să se orînduiască un tutor care să ție în păstrare averea mortului, și să se aleagă un tutor de încredere.

10. Oricîte se cheltuiesc din averea bărbatului pentru femeia sa fiind însărcinată, se scoate ca o datorie din toată averea.

11. Pruncul, și pînă a nu se naște încă, își conservă toate drepturile de moștenire și oricîte alte drepturi i se cuvin lui, pe care tutorul e dator să i

le păstreze întregi, și toate gradele de succesiune care vin după dînsul, rămîn în nelucrare și nu se îndreptățesc nici de cum a se atinge de moștenire.

〈47〉. Despre nemăsuratele donațiuni ce se fac la copii

Cap. 1. Dacă cineva face unuia și mai multora din copiii săi vreo donațiune nemăsurată, să fie obligat să păstreze în întregime fiecăruia din copiii săi, atît drept de succesiune, cît trebuia să aibă înainte de a li se face donațiunea aceea.

2. Invoit este părinților, după ce va lăsa copiilor săi partea lor ce li se cuvine după legi, să lase rămasul averii lor oricărui copil sau nepot vor voi ei.

〈48〉. Despre simple donațiuni

Cap. 1. Orice donațiune se face cuiva cu desăvîrșire, nu se mai întoarce, afară numai dacă dăruitul se va arăta ingrât către donatorul său, sau adresîndu-i înjurături grave și crude, ori făcîndu-i vreo daună, atentînd la viața sa, sau neexecutînd acele pentru care s-a legat prin înscris ori și verbal să facă pentru donațiunea ce a primit, sau în fine bătînd pe binefăcătorul său; cînd dară se va constata legalmente că donatorul a comis vreuna din sus zisele fapte, donațiunea i se ia înapoi.

2. Nici cel nevîrstnic, nici nebunul nu pot să dăruiască vreun lucru de al lor; și dacă vreun minor va dăruia ceva din lucrurile sale, poate tot el cînd, va ajunge în etate de douăzeci și cinci de ani și într-un spațiu de patru ani după împlinirea acestei etăți, se ia înapoi prin calea legală, lucrul acela pe care l-a dăruit.

3. Nu poate cineva să invalideze donațiunea altuia, zicînd că acele lucruri dăruite erau ale tatălui, sau ale moșului său.

4. Femeia nu poate să dăruiască nimic din dota ei pe cît timp încă trăiește în căsătorie cu soțul ei, care are dreptul de a se bucura de rodul acelei dote.

5. Dacă bunica va dăruia nepoatei sale lucruri, cu condițiune de a fi hrănită de dînsa, și în urmă nepoata va călca condițiunea, poate bunica să-și reia acele lucruri dăruite.

6. Acela ce va dăruia cineva unei femei publice, nu se poate lua înapoi, fiindcă nu e rușine pentru o femeie publică să primească.

7. Acela care crezînd că moare, va dăruia oarecare lucruri de ale sale

și în urmă se însănătoșează, poate lua înapoi aceea ce a dăruit, dimpreună, cu rodul lor.

8. Fiul nu poate nici într-un chip să dăruiască ceva din averea părintească, nici chiar murind, avînd însă ceva propriu al său, poate dăruia.

9. Dînd cineva vreunui înscrisele debitorilor lui și condiționînd ca după moartea sa să le dea debitorilor săi, iertîndu-le datoriile, nu mai pot moștenitorii săi să reclame revocarea acelei donațiuni.

10. Nu poate fiul să dăruiască nevestei sale vreun lucru părintesc, sau d-ale mumei sale, fără voința și consimțirea părinților săi.

11. Muma nu poate să întoarcă donațiunea aceia pe care a făcut-o copiilor ei, afară numai cînd va avea motive de nerecunoștință din partea lor.

12. Donațiunile ce le fac ascendenții către descendenți, nu se întorc, decît numai pentru cauză de nerecunoștință pe care ascendentul e dator s-o dovedească la judecătorie cu probe necontestabile, iar nu zicînd simplu din gură că donatorul său s-a arătat cu nerecunoștință.

13. Asociatul poate dăruia partea sa oricui va voi, fără ca aceasta să-l desfacă din asociațiunea sa.

14. Poate face cineva o donațiune, sau fără nici un scop și fără interes, ci numai din ostentațiune, care aceasta se numește donațiune propriu zisă, sau cînd va mijloci ceva, care atunci se numește donațiune cu scop sau cu interes, ori și fără scop, care se și strică, precum e donațiunea ce se face unei fidanțate, și cînd nu urmează cununia, se întoarce înapoi, sau precum e donațiunea ce se face pentru cauză de moarte, care și aceasta se întoarce, cînd donatorul se va însănătoși.

15. Ceea ce dăruiește cineva cu vreun scop și în urmă moare, dacă donatarul va deplini scopul donatorului, donațiunea e valabilă și nu se mai întoarce.

16. Acela de la care se reclamă să întoarcă darul primit, se osîndește pentru cît îl vor ierta mijloacele.

17. Nu poate cineva să întoarcă un dar sub pretext că acele lucruri dăruite sînt ale tatălui său, ale moșului său.

18. Dacă cineva dăruiește bani spre răscumpărarea captivilor, sau numai va declara aceasta, are tărie și nu se mai poate întoarce.

19. Dacă bunica va dăruia ceva nepoatei sale, cu condițiune ca să fie hrănită de dînsa, și nepoata nu se va ținea de condițiune, se întoarce darul.

20. Acela căruia s-au încredințat bani spre răscumpărare de captivi,

sau pentru alte fapte pioase, nu se obligă să dea nici o socoteală, dar se obligă să jure dacă i-a cheltuit pentru acele fapte pioase.

〈49〉. Despre întoarcerea donaţiunilor

Cap. 1. Dacă vreun liberat va primi o donaţiune de la patronul său, şi se va arăta ingrât, donaţiunea se întoarce, copiii patronului însă, sau moştenitorii, nu pot s-o întoarcă.

5 2. Donaţiunea care este făcută în spiritul celor despre dînsa legiuite, nici prin ordonanţă domnească nu poate s-o întoarcă cineva.

3. Dacă un patron neavînd copii, va dărui toate lucrurile sale liberatului său, şi în urma va face copii, atunci donaţiunea se întoarce şi el îşi ia înapoi cele ce a dărui.

10 4. Acela care, nesilit de nimeni, ci din buna sa voinţă, va dărui din sentiment religios la oameni pioşi, trebuie să-şi termine îndată fapta, căci urmînd într-alt chip, nu numai că va cădea la penalitatea prevăzută de legi, dar şi pe Dumnezeu îl va supăra; şi dacă donatorul acesta nu va apuca să-şi îndeplinească promisiunea, să se obligă moştenitorii săi a o îndeplini.

15 5. Acela care face donaţiune pentru răscumpărare de captivi, sau numai va promite aceasta, are tărie, şi ceea ce a dărui, nu se mai poate întoarce; iar dacă n-a dărui, ci numai a promis, să se ceară negreşit.

6. Dacă cineva face donaţiune unui om, a cărui casa a ars dimpreună cu averea sa, oricîte i-a dărui, nu mai poate să i le ceară îndărăt; iar dacă
20 nu le-a dat, să i se ceară, şi cu jurămînt din partea donatarului, ca să le cheltuiască toate în reedificarea casei sale arse, iar nu în alte trebuinţe.

7. Dacă cineva dă o donaţiune cuiva fără nici o condiţiune, nu poate în urmă să ceară ca să pună vreo condiţiune, şi să întoarcă donaţiunea după trecere de timp, pe cît cel ce a primit aceasta donaţiune o va avea fără întoarcere.
25

8. Dacă cineva, în momentul morţii sale, va face cuiva donaţiune a oricîte poartă asupraşi în acea oră a morţii sale, donatarul le primeşte şi donaţiunea aceasta nu se întoarce.

9. Cînd cineva face donaţiune cuiva pentru vreo facere de bine, sau
30 pentru vreun serviciu ce a primit de la dînsul, nu poate s-o mai întoarcă, fiindcă aceasta nu se numeşte donaţiune, nici că este vreun fel de dar, ci recompensă pentru acea binefacere, sau pentru acel serviciu.

10. Acela care dăruiește altuia ceva, cu oarecare condițiune, are dreptul să pretindă executarea celor condiționate.

11. Donațiunea se face și fără înscris, cu cinci martori, și cu înscris subsemnat numai de donatorul, la care aceasta înscrisă donațiune nu e trebuința de martori, fiindcă și numai prin scrisoare are cineva facultatea de a face donațiune.

12. Dacă muma făcînd o donațiune copilului ei, în urmă ea reclamă revocarea acelei donațiuni, constatînd ingratitudinea acelui copil, atunci să fie ascultată, dacă nu se mărită pentru a doua oară; iar dacă trecînd în a doua căsătorie, va petiționa pentru revocarea donațiunii și va dovedi de îngrat pe copilul ei, atunci se ia înapoi oricîte se vor găsi la acel copil din lucrurile dăruite de dînsa, fiindcă dacă copilul va fi apucat să strice sau să vîndă ceva dintr-acela, sau va fi înstrăinat vreun lucru mai înainte de reclama mumei sale, ea nu poate să le mai înlocuiască și să le mai ceară, cu toate că l-a dovedit de ingrat.

13. Petițiunea ce se dă în contra unui fiu pentru ingraturitudine, nu poate privi pe moștenitorii aceuia; dar nici împlindu-se să moară mai înainte muma, nu pot ceilalți moștenitori ai ei să dea o asemenea petițiune.

14. Femeia cea desprețuită și fără onoare n-are nici un drept să ceară întoarcerea donațiunii ce va fi făcut copiilor ei, căci dacă o femeie onestă întîmplîndu-se să se mărite de al doilea, pierde acest drept, cu cît mai vîrtos o asemenea femeie fără nume bun și fără pudoare.

15. Moștenitorii donatorului nu pot să învoace ingratitudinea spre a întoarce o donațiune, nici în contra moștenitorilor nu se poate reclama pentru aceasta, cum s-a zis într-un articol precedent, dacă donatorul nu va fi dovedit, trăind încă, vreo nerecunoștință din partea donatarului.

16. Falcidia n-are loc în donațiunile simple, ci în acele ce se fac în cazuri de moarte.

〈50〉. Despre donațiunile cele după moarte

Cap. 1. Trei feluri de donațiuni sînt acelea ce se fac pentru motive de moarte : 1-iu cînd donatorul, fără ca să mijlocească vreo temere, dăruiește numai pentru un simplu prepus de moarte ; 2-lea cînd dăruiește ceva în caz de a fi amenințat de moarte și atunci donatarul săpînește îndată acea donațiune, și 3-lea cînd dăruiește în urma vreunui pericol, și atunci donatarul

nu poate intra în posesiunea donațiunii sale, decît după moartea donatorului său.

2. Intre bărbat și nevastă donațiunea nu e valabilă, pentru motive de moarte, sau cu drept ori fără drept s-a presupus moartea.

3. Dacă nu va urma moarte după donațiunea ce a fost făcută pentru motiv de moarte, donațiunea nu e valabilă.

〈51〉. Despre învoieli

Cap. 1. Acela care se va învoi cu cineva și, spre a încredința învoiala sa că e dreaptă, va zice că se va pedepsi dacă va călca acest înscris, dacă mai în urmă, luîndu-și seama, va reclama pentru a doua oară în pricina aceea, nu numai să nu fie ascultat, dar să se și pedepsească.

2. Pricinile care se săvîrșesc legalmente prin învoiala, nu trebuie să se întoarcă nici cu ordonanță domnească, ci să și aibă tăria lor.

3. Cineva avînd vreo daravere cu altu, și învoindu-se, iar în urmă și va lua seama, și vrînd să știe acea învoială, va propune că, pe cînd umbla să se învoiască, n-avea la îndemînă sitele lui ce-i serveau în acea daravere, și că prin urmare înșelat fiind s-a învoit, să nu fie ascultat, fiindcă putea, în timpul pe cînd se judeca, să ceară un termen de la judecător, pînă cînd să-și aducă actele, care termen judecătorul e dator negreșit, să-l acorde, spre a fi în legalitate; afară numai dacă cel ce a făcut învoiala va dovedi că adversarul său i-a sustras actele sale sau direct sau indirect, care această faptă dovedindu-se, se infirmă actul de învoială.

4. Invoiala care se face și cu înscris și fără înscris, își are tăria sa.

5. Acela care se învoiește cu cineva în vreo pricină, dacă și verbal va declara că nu mai are să pretindă nimic, de la adversarul său și că s-a învoit cu dînsul despre tot și întru toate, chiar nezcînd în special că numai pentru cutare pricină s-a învoit, se îndreptățește, însă avînd și alte cuvinte de reclamat în contra celui ce s-a învoit, fără a fi nici decum împiedicat, pentru aceea ce a zis că nu mai are nimic să pretindă de la acela, și că s-a învoit despre tot și întru toate.

6. Orice învoială trebuie să se facă cu vreo dare oarecare către acela cu care se învoiește, căci altfel nu e valabilă acea învoială, chiar și dacă învoindu-se cineva, declară că nevoit fiind, sau de amicia cuiva, sau de răutatea, acelui ce s-a învoit, că nu mai are nimic de pretins; în alt chip nici că se face

nici că poate fi valabilă învoială, dacă cel ce se învoiește nu va primi cel puțin pe jumătatea dreptului său.

7. Dacă după moartea cuiva, vreunul dintre moștenitorii acestuia, se va învoi cu tutorii mortului pentru cât privește partea sa, poate tot el să deschidă judecată și pentru partea fratelui său mort, spre a lua și dintr-însa ceea ce i se va cuveni.

8. Dacă vreun moștenitor al mortului va împărți averea lăsată de dînsul cu ceilalți comoștenitori ai lui, și după ce își va primi partea sa cuvenită, se va învoi, iar găsind în urmă și alte lucruri ale mortului, care n-au fost puse la mijloc, pe cînd cu împărțeala, poate strica învoiala, pe care a făcut-o, cerînd partea sa analogă, și din acele lucruri care au fost ascunse.

40 9. Acela care se va învoi cu amăgirea comoștenitorilor săi, pentru moștenirea ce i se cuvine, are recurs, și acea învoială se desființează, iar el își ia dreptul său legal din moștenire.

10. Dacă o femeie, în absența soțului ei, va deschide cuiva judecată pentru daraverile soțului ei cu dînsul, și judecătoria va da carte de învoială
45 întru aceasta, n-are nici o tărie.

11. Soțul acestei femei, văzînd că ea n-a cîștigat judecata, se îndreptățește
a deschide judecata din nou.

12. Acela care își tăgăduiește înscrisul zicînd că e fals, iar în urmă se va constata că s-a învoit în privința aceleia, nu mai poate să tăgăduiască
50 învoiala sa.

13. Invoiala legală nu se mai poate întoarce.

14. Acela care se învoiește cu altu față cu amicii săi, nu poate în urmă să tăgăduiască învoiala, zicînd că sforțat s-a învoit, fiindcă unde e amicie, sforță nu încap.

55 15. Cel ce se învoiește cu cineva sau prin scris sau și fără, iar după aceea își va lua seamă, nu mai poate avea recurs pentru desființarea învoielii sale.

<52>. Despre depozite

Cap. 1. Dacă cineva dă cuiva bani sigilați în păstrare, și pînă a nu-și lua banii îndărat, va muri lăsînd mai mulți moștenitori, și unul din acei moștenitori cere partea sa, să se deschidă atunci depozitul acela față cu boieri, și
5 cu alți martori onorabili, în prezența și a omului domnesc, și să se dea partea aceluia; după care această lucrare, banii se vor sigila din nou și se vor da iară

10 în păstrarea depozitarului, care ne mai voind să-i ia, să se dea la vreo mănăstire, sau la vreo biserică. Dacă însă depozitul e cu neputință a se despărți, atunci acela care își cere partea sa, poate să dea garanți capabili pentru părțile
celorlalți comoștenitori, și astfel să ia el depozitul; iar neputînd să aducă ase-
menea garanții, atunci depozitul se dă în păstrarea unei mănăstiri, pînă cînd
să vie toți moștenitorii la dreptul lor, și cu acest chip depozitarul va fi liberat
de orice supărare ce i-ar aduce pretențiunile celor în drept.

15 2. Dacă moștenitorul unui depozitar va vinde acel depozit, neștiind că e lucru depozitat, nu se osîndește la restituirea depozitului, ci la răspunderea prețului pentru care l-a vîndut.

20 3. Acela care ține vreun depozit al altuia și va da faliment, și în urmă se împart lucrurile lui la creditor, cel ce a dat depozitul are precădere înaintea tuturor creditorilor, întru a-și primi depozitul deplin și nesmintit, cînd însă
se va dovedi că n-a luat nici o dobîndă.

Comentariu. Fiindcă, dacă se va constata ca a luat dobîndă, nu mai are
nici o precădere, ci intră și el la masă împreună cu ceilalți, căci nu se mai
poate zice în asemenea caz, că a dat depozit, ci că a împrumutat.

25 4. Dacă se vor da cuiva ca amanet bani sigilați, sau nesigilați, în păstrare
și acesta îi va întrebuița în vreo necesitate a sa, se obligă să plătească do-
bîndă pentru acei bani.

5. Acela care nu păstrează și nu îngrijește depozitul altuia, ca și un lucru
al său propriu, e răspunzător.

30 6. Acela care va primi un depozit de la cineva și-l va da altuia, fără știrea
proprietarului aceluia, și în urmă se va pierde, e răspunzător, și propunerile
sale că l-a dat altuia, chiar dovedind aceasta, nu au nici o valoare.

7. Acela care ia un depozit de la altul, care a căzut în vreo crimă capitală,
din care cauză se va confisca, e dator depozitarul să dea statului acel depozit.

35 8. Dacă cineva lasă un depozit altuia și în urmă pleacă în străinătate,
destinînd cui să se dea, întîmplîndu-se să moară în călătoria sa, trebuie să se
predea depozitul în mîna aceluia căruia a destinat depuitorul a se dea, afară
numai dacă destinatorul va fi dispozat într-alt chip în testamentul său, despre
acel depozit.

40 9. Acela care primește bani sigilați amanet, ca un depozit, și-i va deschide
și-i va cheltui pentru propriile sale trebuințe, se osîndește cu osîndă ca pentru
furt, de a plăti adică îndoit.

10. Dacă se va da cuiva în depozit vreun înscris, sau de răfuire, sau de

vreo altă tranzacțiune, cu condițiune să-l dea altei persoane, cînd acea persoană va executa învoiala ce a făcut, iar cel ce va lua înscrisul acela în depozit, sau înșelat fiind de celălalt, sau favorizînd pe acela, îl va da acest înscris, atunci se obligă el să execute învoiala, ce era dator s-o îndeplinească acel ce a primit înscrisul.

11. Dacă cineva va lua lucruri sau bani în depozit, cu condițiuni anume, trebuie după ce se vor executa acele condițiuni, pentru care ține depozitul, să întoarcă acele lucruri fără nici o temere, de vreo răspundere.

12. Lucrurile care vor scăpa de foc sau de naufragiu, sau de cazul vreunei dărîmări de casă, sau de vreo năvălire a inamicilor, ori de vreo răscoală, și se vor da cuiva în păstrare, dacă acela care le-a primit ca să le păstreze, nu va voi în urmă să le înapoieze, să se osîndească a le răspunde îndoit, ca un fur; iar moștenitorul său, dacă se va întîmpla ca el să moară, să se osîndească a le plăti numai odată, iar nu îndoit. Afară de aceste împrejurări, dacă se vor da lucruri în depozit, se pretind simplu iar nu îndoit.

13. În privința depozitului se poate pune condițiune ca depozitarul să fie răspunzător de orice neîngrijire a sa în păstrarea depozitului, din care cauză s-ar aduce vreo vătămare acelui depozit.

14. Dacă cineva vrînd să ascundă din lucrurile sale la altu și acesta îi va zice să le dea la altu, și el le va da și în urmă se vor pierde, dacă le-a dat la acel altu, căruia i s-a zis să le dea, adică cu cuvîntul său, e răspunzător acela ce i-a zis să le dea altuia; iar dacă i-a zis consiliindu-l numai pentru mai bună siguranță a lucrurilor, nu e răspunzător, ci numai dacă îi va fi zis să le dea pe răspunderea sa.

15. Cel ce va garanta pentru unul care primește un depozit, e răspunzător către proprietarul depozitului.

16. În materie de depozite, se poate reclama nu numai în contra moștenitorilor depozitarului, ci și în contra acelora ce s-au împărtășit de vreun legat, sau de vreo donațiune, din testamentul aceluia.

17. Dacă va vinde cineva depozitul ce i s-a încredințat și iară după aceea îl va răscumpăra și răscumpărîndu-l se va pierde, și chiar dacă s-ar pierde nu din neîngrijirea sa, sau din vreo fraudă din parte-i, tot se osîndește a-l înapoia, fiindcă odată a avut cuget fraudulos în privință-i.

18. Dacă va da cineva vreunui amic al său, sau vreunui familiar, ori servitor, lucruri ca să le păstreze și acela care le-a dat acestea a murit, are să

le ceară proprietarul lor de la acela care le ține, și care nu poate să pretezeze că nu le-a primit de la el.

80 **19.** Acela însă care le-a primit, de le va da din greșeală altuia, crezând pe acela de proprietar al lor, și se va constata aceasta, el să fie achitat, iar acela care le-a primit să se osindească a le întoarce.

85 **20.** Acela care va primi un depozit, și se va învoi ca să fie cu rizicul său, dacă se va pierde, nu mai poate să se apere cu nici un cuvânt, ci e dator să întoarcă depozitul.

21. Acela care primește un depozit, are datorie să-l îngrijească spre a nu se pierde; iar pierzându-se din întâmplare neprevăzută, nu e răspunzător.

22. Acela care cere depozitul, trebuie să arate felul, cantitatea și greutatea, dacă va jura că nu știe greutatea, sa fie crezut și să-și ia depozitul.

90 **23.** Dacă doi înși vor da împreună un depozit cuiva, tot amândoi împreună trebuie să-l ia înapoi, sau unul singur să-l ia întreg, sau fiecare ce e al său, adică după cum au condiționat atunci când au încredințat depozitul.

95 **24.** Aceia care vor da depozit unui bancher, care dînd faliment, i se vînd lucrurile, nu numai că au precădere înaintea tuturor creditorilor aceluia, de a-și primi depozitul deplin, fiind încă în ființă, dar și cînd s-ar întâmpla să fie stricat, tot ei au dreptul de precădere la averea falitului, înaintea oricărui creditor.

25. Dacă lucrul depozitat e astfel încît să se poată strica de sine, fără a se întrebuița de cineva, și pînă a nu se preda proprietarului său, s-a și stricat, 100 atunci depozitarul nu poate fi răspunzător.

26. Dacă acela ce primește un depozit și, fără vreo fraudă sau neîngrijire a sa, îl va pierde, nu e răspunzător.

27. Acela care n-are grijă de un depozit ca de un lucru al său propriu, face fraudă și se osindește ca pentru fraudă.

105 **28.** Dacă cineva dă un depozit cuiva, și cerîndu-l nu voiește depozitarul să-i îl înapoieze, zicînd că-l ține pentru vreo datorie a aceluia ce i-a dat depozitul, să nu fie ascultat, ci să se oblige a preda acel depozit și în urmă să reclame pentru ceea ce are să ia.

<53>. Despre ordine sau mandate

Cap. 1. Ordinul pe care îl primește cineva ca să facă ceva, trebuie să fie gratuit, iar nu cu interes, căci cînd e cu interes, se numește salariu.

2. Acela care va primi ordin pentru vreo afacere, e dator să îngrijească
5 a o săvîrși mai bine de cum i s-a ordonat, iar nu mai rău.

3. Acel lucru pentru care a primit cineva ordin, trebuie să-l efectueze cu
multă îngrijire, căci altminteri e răspunzător, dacă nu va urma după ordin.

4. Dacă vătaful unui boier, fără a fi primit ordinul stăpînului său, va
10 cheltui și va face vreun lucru trebuincios, iar stăpînul său nu va voi să prindă
în socoteală cheltuiala aceea, poate vătaful să strice și să ia acel lucru trebuin-
cios, pe care l-a făcut, fără ca să păgubească nicidecum pe stăpînul său.

5. Dacă cineva cu ordinul altuia va cumpăra vreun lucru, și în urmă nu
voiește să-l primească, se îndreptățește acela care l-a cumpărat să ceară și
dobînda banilor ce i-a dat în cumpărătoarea acelui lucru.

15 6. Dacă va primi cineva ordin de la altu ca să facă vreo zidire în propria
sa casă, în folosul celui ce i-a dat ordinul, și care în urmă nu voiește să
plătească cheltuielile, se obligă a le plăti; trebuie însă să scoată din plată pe
atîta cu cît s-a făcut mai prețioasă casa aceea prin acea zidire.

20 7. Ordinele cele cu rele scopuri nu se țin în seamă, precum pentru sacri-
legiu, pentru omor, sau răniri.

8. Dacă va da cineva bani cuiva, sau vreun lucru cu ordin de a se da
altuia, și acela nu va urma după acel ordin, se osîndește a plăti îndoit ca un fur.

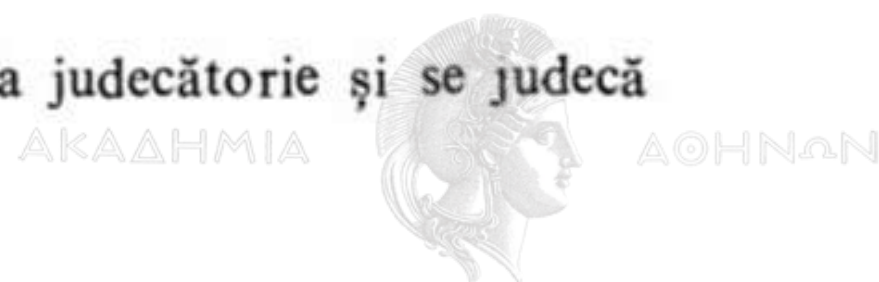
9. Dacă cineva dă cuiva un ordin să-i cumpere un lucru pentru o sumă
de bani determinată, și el cumpărînd acel lucru, va pretinde mai mult decît
25 s-a ordonat, nu se îndreptățește pentru prisosul ce-l pretinde.

10. A dat cineva ordin vătafului său ca să împrumute pe un oarecare
cu bani și cu dobîndă hotărîtă, privind rizicul banilor pe acela care a ordonat
împrumutul, vătaful însă voind să cîștige dintr-aceasta, a împrumutat cu mai
multă dobîndă, dacă se vor pericola banii, vătaful e răspunzător.

30 11. Dacă cineva dă ordin vătafului său să împrumute pe altu cu bani și
cu siguranță, dar fără dobîndă și acesta, ca să cîștige, împrumută banii cu
dobîndă, dacă îi va pericola, bine ia dobînda, ca unul ce făcînd aceasta, e
răspunzător către stăpînul său pentru capete; iar dacă a împrumutat fără nici
un rizic și a primit dobîndă, atunci e dator să dea stăpînului său dimpreună
35 cu capetele, și dobînda.

12. Dacă cineva dă bani altuia cu ordin ca să-i dea creditorului său, și
acela nu-i va da, trebuie să-i ceară și dobîndă, dacă el plătește dobîndă pentru
acei bani.

13. Dacă cineva cu ordinul altuia se duce la judecătorie și se judecă

40 pentru vreun proces al aceluia, trebuie să se plătească pentru oricâte cheltuieli a făcut pe tot timpul în care s-a judecat.

14. Dacă acesta, care s-a judecat după ordinul cuiva cu altu, va pierde judecata, să se plătească pentru cîte în realitate a cheltuit.

45 15. Cînd acela care după ordinul altuia s-a judecat cu cineva, și i-a vătămat judecata, e răspunzător pentru aceasta.

16. Invoit este fiecăruia să refuze ordinul ce i se dă în vreo afacere, și să nu se însărcineze a-l executa, fiindcă dacă se însărcinează și din neîngrijirea sa se va aduce vreo vătămare aceluia, ce i-a dat asemenea ordin, e răspunzător către dînsul pentru orice daună i-a făcut.

50 17. Oricîte cheltuieli va face acela ce a primit ordin pentru vreo afacere, e în drept să-i se plătească, chiar dacă ordonatorul ar fi putut să o săvîrșească mai bine și cu mai puțină cheltuială.

18. A primit oarecare un ordin de la altu ca să împrumute pe cineva, cu promisiunea ordonatorului că va rămîne nepăgubaș împrumutătorul, care
55 bazat pe promisiunea acestuia a împrumutat, și de mai multe ori cerîndu-și banii de la acesta, nu i s-au dat, și într-acestea a murit debitorul, atunci se osîndește ordonatorul.

60 19. Oricîte va cheltui un vataf după ordinul stăpînului său, are drept să le pretindă, cerînd asemenea și dobîndă pentru banii cheltuiți, precum asemenea și osteneala sa, pe care judecătorul trebuie să le hotărască cu echitate și după dreptate.

20. Vataful nu numai pentru cîte a administrat, ci și pentru acelea ce a fost ordonat să săvîrșească e obligat a le săvîrși, și astfel să se plătească pentru cheltuielile sale.

65 21. Ceea ce s-a cumpărat din ordin spre folos, are tărie, nu însă și aceea ce s-a cumpărat spre daună.

<54>. Despre întrebările făcute în judecătorie

Cap. 1. Nimeni nu e obligat, înainte de a se înfățișa la judecătorie, să răspundă pentru dreptul său.

5 2. Răspunsul pe care îl dă în judecătorie întrebatul, e destul pentru o dovadă.

3. Întrebatul se osîndește după răspunsul său, dacă mărturisește sau dacă minte.

4. Acela care va răspunde în judecătorie că vita sau că omul care a făcut stricăciuni, a fost a lui, se face culpabil.

5. Afară din judecătorie, orice va răspunde întrebatul, n-are tărie.

6. Acela care va răspunde fără a fi întrebat, e ca cum ar fi și întrebat.

7. Acela care e întrebat în judecătorie, și nu răspunde, se arată sau că tăgăduiește, ori că e nesupus, deci se osîndește pentru amîndouă, și pentru tagă, și pentru nesupunere.

8. Tot acelaș lucru este a tăgădui cineva, a tăcea și a răspunde încurcat și nedeslușit, ca cum n-ar înțelege acelea despre care se întreabă, și astfel, se face culpeș.

9. Și nerăspunzînd categoric, ci altele să se întrebe și altele să răspundă, se face culpeș.

20 10. Moștenitorul întrebîndu-se în judecătorie dacă moștenește, și va răspunde afirmativ, se prinde, chiar dacă-și va lua seamă mai tîrziu; iar dacă va tăcea, nu se prinde.

11. Întrebările cele cu rău cuger făcute cuiva, care va declara că le să-vîrșește, n-au nici o tărie.

25 12. Dacă va întreba cineva pe altu pentru vreun lucru, care firește nu se poate face, și el va promite că-l va face, n-are nici o valoare nici întreba-rea nici promisiunea.

<55>. Despre împrumuturi și datorie

Cap. 1. Doi frați moștenind de egal pe părintele lor, sînt datori să plătească de egal datoriile părintești, fără să poată vreunul din ei să propună nimic întru apărarea sa.

5 2. Acela care va împrumuta bani străini și va primi înscris pe numele său, orice pierdere a acelor bani îl privește pe dînsul.

3. Acela care împrumută cu bani servitorii vreunui boier, chiar și în de față stăpînului acestora făcîndu-se asemenea lucru, nu poate să ceară banii lui de la stăpînul servitorilor.

10 4. Acela care împrumută, nu trebuie să se cerceteze prin ce chip a cîștigat acești bani, pe care i-a împrumutat, ci trebuie să se cerceteze dacă într-adevăr a împrumutat.

15 5. Dacă cineva fiind dator, a pregătit banii după datoria sa, și a invitat pe creditorul său a-i primi, și creditorul nu va voi să-i primească, iar debitorul sigilîndu-i îi va pune la o parte, fără ca să-i mai întrebuițeze, din ziua

aceea nu mai e dator să plătească dobîndă. Dacă însă în urmă creditorul își va cere banii, și el va amîna răspunderea lor, atunci se obligă iară a plăti și dobîndă, adică din ziua în care au fost banii ceruți și pînă intra-cea în care s-au plătit.

20 6. Dacă cineva, fiind dator, va voi să plătească creditorului său jumătate din banii datoriei sale, iar creditorul nu va voi să-i primească pretinzînd suma întreagă, și debitorul va sigila acei bani și-i va păstra, nu poate fi apărat prin aceasta de plata dobînzii pentru întreaga sumă, afară numai dacă va fi avut asemenea condițiune cu creditorul său.

25 7. Muma a plătit o parte din datoria fiului ei, și în urmă creditorii aceleia o constrîng să plătească și celelalte debite ale acelui fiu, întemeindu-se pe aceea că a plătit o parte, deci, nu se poate obliga să plătească și restul.

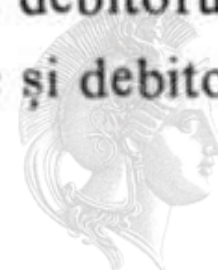
8. Acela care împrumută pe cineva pentru ca să-și dreagă casa, acela are precădere înaintea tuturor creditorilor cu prerogativă.

30 9. Dacă cineva, care e dator capete și dobîndă, va plăti ceva din această a sa datorie, și nu va zice în ce să se socotească cele în dos date, în capete adică sau în dobîndă, creditorul bine poate să socotească acei bani în dobînda trecută.

35 10. Unul și același fiind dator la mai mulți, s-a constrîns de unul dintr-înșii la plata datoriei sale, pe care neavînd cu ce s-o plătească, a dat amanet; în urmă și ceilalți creditori au constrîns pe debitorul lor la plată și văzîndu-l fără mijloace, au cerut să se dea la toți amanetul care-l deduse unui singur creditor, cererea aceasta nu e primită și creditorul acela nu poate fi supărat pentru amanetul ce a apucat să-l ia mai înainte.

40 11. Unul a împrumutat pe altul, care e dator și la mai mulți alții; acest creditor însă s-a întîmplat să-și împrumute banii săi aceluia, sau pentru ca să-și zidească casa, sau pentru ca să-și cumpere casă, ori moșie, sau pentru ca să se ducă la bîlci, să se neguțătorească (care aceasta se numește prerogativă), după aceea s-au sculat ceilalți creditori ai acestuia și cer de la acel debitor banii lor; deci creditorul care a împrumutat banii lui cu prerogativă, poate să stăpînească moșia, sau casa acelui debitor, sau marfa ce a cumpărat-o la bîlci, căci cu banii lui s-au făcut acelea, și cu acest cuvînt i-a împrumutat, iar ceilalți creditori se depărtează.

50 12. Avînd cineva să ia de la altu, și văzîndu-l fără mijloace, i-a dăruit pe jumătate din cîte avea să ia, cu condițiune să-i dea debitorul cealaltă jumătate la un termen hotărît, dacă acel termen va trece și debitorul nu poate

să plătească creditorului său către care trebuie să fie și recunoscător, atunci își pierde darul și se obligă să plătească suma întreagă.

13. Dacă fiind cineva dator a dat creditorului său un lucru în loc de bani, și în urmă acesta îi vinde acel lucru și va câștiga, debitorul să nu pretindă prisosul ce a rezultat din vânzarea lucrului său, fiindcă putea creditorul său să-și piardă, și nici el nu se îndreptătea să ceară de la debitorul său dauna sa.

14. Dacă fiind cineva dator, i se vînd lucrurile spre răfuirea debitelor sale, și creditorii sînt gata să le cumpere, și într-acel timp vor ieși amatori de a le cumpăra, rude de ale acelui debitor, se preferă rudele.

15. Creditorul nu poate fi obligat să primească altă monedă, din care va putea să piardă.

16. Creditorul nu poate fără autorizare domnească să ia cu forța amanete, din averea debitorului său.

17. Nu pot creditorii unui fidanțat să ia cu violență acele lucruri, pe care el le-a dăruit fidanțatei sale, însușindu-și le pentru datoria lui către dînșii, afară numai dacă le avea zălogite la ei mai înainte de a le dăruia fidanțatei sale.

18. Dacă cineva fiind dator, nu-și va plăti datoria, cu recunoștință și cu bunăvoință, să i se acorde un termen, și dacă nici la termenul acela nu va plăti, să i se sequestreze averea prin canalul judecătoresc și să se dea în mîna creditorului, și dacă nici cu acest mijloc nu-și va plăti în două luni datoria, să i se vîndă lucrurile sequestrate, iar dacă debitorul va urma și aci cu fraudă, împiedecînd vânzarea lucrurilor sale, să se scoată carte domnească după judecată și să se dea creditorului, spre a se integra în posesiunea acelor lucruri, asupra cărora debitorul nu va mai avea nici un drept.

19. Termenul se dă celor cu mijloace și cu dare de mîină, de patru luni și mai mult chiar, spre a avea grijă în timpul acesta a-și răfui debitele sau prin vânzarea lucrurilor lor, sau prin orice alt mijloc, iar celor săraci se dă termen scurt.

Comentariu. Este însă mai omenească faptă a se da săracilor mai lung termen și a se ușura de dobîndă, pentru ca atît printr-un termen mai prelungit, cît și prin ușurarea dobînzii, să poată mai lesne a-și plăti datoria; din contra cei avuți să se constrîngă la achitarea debitelor lor.

20. Diferă împrumutul de datorie, căci împrumutul presupune dare sau numerătoare, iar datoria, și nedîndu-se, există și se numește datorie.

21. Acela care e dator ceva altuia și va împiedeca de a se da acel lucru creditorului său și se va pierde lucrul acela, va fi în paguba împiedicătorului.

90 22. Fără învoială și fără numărare de bani, nu există împrumut.

23. Acela care împrumută pentru rezidirea unei case, sau pentru cumpăratoarea vreunui lucru hotărît, dacă va fi primit verbal ipoteka acestui lucru cumpărat, are precădere înaintea tuturor celorlalți creditori, atît posteriori, care sînt ipotecari ai acelui lucru, cît și anteriori; dacă însă a dat bani
95 numai pentru cumpăratoarea unui lucru hotărît, fără a lua ipotecă acel lucru cumpărat, are precădere numai înaintea creditorilor posteriori, după care această dispozițiune zice și scholiastul Nicaeu, ca aceasta să fie în vigoare și să nu se caute nici o altă lege în asemenea materie.

24. Acela care se va păgubi în urma vreunui foc, nu poate scăpa prin
100 aceasta de datoria sa.

25. Creditorii care vor primi moștenirea cuiva pentru datoriile sale către dînșii și dacă nu s-au răfuit pe deplin, nu mai pot supăra pe moștenitorii mortului.

26. Debitorii cei săraci nu se obligă să servească pe creditorii lor.

105 27. Creditorul care va lua copiii debitorului său spre a-l servi, sau îi va da la altu ca să servească și el să ia salariul, nu numai că se osîndește să piardă aceea ce are să ia, ci să mai plătească încă pe atîta copilului pe care l-a luat, sau părinților aceluia, și să i se dea și pedeapsă corporală.

28. O bunică a împrumutat pe numele nepotului ei, iar dobînda împru-
110 mutului o lua dînsa, și-a luat și înscrisele debitorilor, care, după moartea ei, s-au găsit în averea ei cealaltă, și nepotul le cere ca ale ei fiind, deci zicem că dacă debitorii s-au făcut culpabili către nepot, trebuie să plătească ace-
stuia, cele datorite, căci cu acest chip s-a dovedit darul aceleia desăvîrșit.

29. Comoștenitorii, împărțindu-și lucrurile de moștenire, și-au împărțit
115 asemenea și pe creditorii mortului, iar în urmă se arată nerecunoscători și nu vor să plătească datoria lor către creditorii ce au căzut fiecăruia, deci, au dreptul creditorii să-i tragă pe toți în judecată, spre a lua de la dînșii ceea ce li se cuvine.

30. Cînd un boier vede pe sclavul său că face tranzacțiuni, și nu-l va
120 opri, se face răspunzător către creditorii aceluia.

31. Dacă un fiu emancipat, cu ordinul părintelui său, face tranzacțiuni și rămîne dator, părintele lui e răspunzător către creditorii acestuia.

32. Dacă vreun boier dă voie cuiva să împrumute pe servitorul său,

25 sau să aibă vreo altă daraveră cu dînsul, și-i va permite aceasta sau verbal ori prin scrisoare, sau prin altu ce-l va încunoștiința despre aceasta, e răspunzător pentru plată.

30 33. Dacă vreun tată sau vreun stăpîn, fiind a se împrumuta de la cineva, va da ordin să se numere banii în mîinile fiului, sau ale servitorului său, nu mai poate să zică în urmă că nu s-au numărat în mîinile sale și că nu e dator, ci se obligă să plătească.

34. Dacă cineva fiind dator va voi să frustreze pe creditorii săi, și cu acest scop își va dărui toate lucrurile la fiii săi naturali, o asemenea urmare n-are nici o tărie, și să fie aceia responsabili către creditori.

135 35. Dacă cineva dator fiind și voind să nedreptățească pe creditorii săi se va despărți de femeia sa și cu un an înaintea despărțirii va dărui femeiei sale imobilele lui, donațiunea aceasta se strică.

140 36. Primind un creditor amaneturi de la debitorul său, nu se socotește că le-a primit spre vătămarea celorlalți creditori ai acelu debitor, și prin urmare nu se acționează pentru aceasta, afară numai dacă se va dovedi că a făcut-o spre vătămarea și dauna altora.

145 37. Un minor, după moartea tatălui său, care a lăsat multe datorii, plătind unuia din creditori datoria părintelui său către dînsul, s-a lepădat de moștenire, pe care luînd-o creditorii, cer să pună la mijloc și celălalt creditor aceea ce a primit, spre a lua fiecare după analogie, ceea ce a rămas din averea mortului debitor; deci, dacă acel creditor va fi primit banii săi favorizîndu-se de către minorul, e dator să-i întoarcă, și urmează și dînsul soarta celorlalți creditori, iar dacă fiind deștept și pătrunzător, se va fi silit să-și ceară banii ce avea să-i ia, și luîndu-i, s-a împrumutat averea mortului, nu se obligă a-i întoarce.

150 38. Dacă acela ce e dator, judecîndu-se se va osîndi să-și plătească datoriile și în urmă vrînd a nedreptăți pe creditorii săi, va vinde unele din lucrurile sale altuia, care cumpărător cunoștea fraudă sa, sau le-a dăruiat cuiva care știa, sau nu știa această fraudă, mărturisind, pot creditorii să revendice acele lucruri.

<56>. Despre dobînzii

Cap. 1. Fiind cineva dator și neputînd să-și plătească datoria la termenul hotărît, schimbă înscrisul său, adăogînd dobînda la capete, deci acesta

5 să nu fie dator să plătească dobîndă la dobîndă, ci numai pentru datoria curată să plătească dobîndă.

2. Acela care din liberalitate nu va cere dobîndă mult timp de la debitorul său, în urmă nu mai poate să-i ceară.

3. Dacă cu capetele se va amesteca și o dobîndă ilegală, se anulează numai dobînda, iar nu și capetele.

10 4. Și dobîndă peste măsură de va cere cineva, și dobîndă la dobîndă, nu-i se ține în seamă, dar judecătorul privind la cele legiuite, hotărăște să se facă răfuirea după dreptate.

15 5. Cel ce ține în ipotecă o casă pentru banii ce i-a împrumutat, și va închiria acea casă, trebuie din acea chirie să tragă dobînda banilor săi, iar ceea ce trece peste dobîndă, s-o socotească în capete.

6. Dacă cineva împrumutîndu-se va ipoteca moșia sau casa sa, cu condițiune ca să ia creditorul venitul lor în loc de dobîndă, dacă acel venit va fi mai mare decît dobînda ce i se cuvine, nu poate fi acționat, pentru cuvîntul că venitul e nesigur.

20 **Comentariu.** Dispozițiunea acestei legi se bazează fără îndoială pe aceea că o moșie uneori poate să rodească mai mult și alteori mai puțin, drept aceea și o altă lege zice că poate cineva să pretindă și o dobîndă mai mare, nefiind rodul sigur; iar pentru chiria casei, zice hotărît în altă parte că se poate calcula, fiindcă e invariabilă, ba încă poate să se mărească, și atunci
25 ceea ce trece peste dobînda învoită, trebuie să se scadă din capete, precum aceasta în diferite dispozițiuni ale legilor se vede.

7. Dobînzile, care crescînd puțin cîte puțin, ajung la o sumă, încît îndoiesc capetele, nu se mai plătesc, ci împrumutatul rămîne de aci înainte scutit de a mai plăti dobîndă la capete.

30 8. Dobînzele ce se vor fi plătit după ce s-au îndoit capetele, se iau îndărăt, asemenea și dobînzile ce s-au plătit la dobînzi.

9. Dobînzile care se plătesc după învoială, nu se mai iau îndărăt, nici că se socotesc în capete.

35 10. Inovațiunea împăratului Leon oprește cu desăvîrșire dobînda, și hotărăște ca oricîte va da debitorul să se socotească în capete, și să se scadă din ele.

11. Cumpărătorul care nu va da vînzătorului prețul, dacă a luat în posesiunea sa lucrul, plătește și dobîndă, chiar de ar zice că a sigilat banii prețului, și i-a pus la păstrare, fiindcă o asemenea întîmplare e fără nici o tărie.

12. Creditorul care se va învoi să ia venitul moșiei ipote cate lui pentru dobîndă, luînd chiar mai mult venit, e ciștigul său, din cauza nesiguranței rodului.

13. Cei ce se împrumută pe venituri, pot stipula și o mai mare dobîndă acelor ce o cer, din cauză că rodul nu e sigur.

14. Demnitarii și boierii cei mari să împrumute cu o dobîndă de patru la sută, iar bancherii și comercianții cu opt la sută, și toți ceilalți cu șase la sută; însă bisericilor și mănăstirilor cu patru la sută, cîți vor lua mai multă dobîndă decît aceasta care s-a legiuit, s-o întoarcă, adică să socotească prisosul în capete.

50 15. Dobînda nehotărită nu e valabilă, încît dacă va însemna cineva în înscrisul său că va plăti la timp capetele dimpreună cu dobînda învoită, fără să arate deslușit cît la sută, nu se ține în seamă.

16. Dobîndă neînvoită nu se cere.

55 17. Dacă vreun debitor va aduce banii datoriei sale la creditorul său care va amîna primirea lor la o altă zi, și înainte de a-i primi, se va întîmpla să se dea ordin de a nu mai avea curs acea monedă, să nu piardă creditorul pentru motivul că nu i-a primit în ziua aceea.

60 18. Dacă tutorul unor orfani va păstra banii orfanicești spre a-i împrumuta cu asigurare, și se va da ordin în urmă ca să nu mai aibă curs acea monedă, să nu piardă pentru aceasta tutorul.

19. Dacă va fi cineva dator capete, și va plăti dobîndă, pe care nu o datorește (adică pînă a nu plăti capetele), nu o ia îndărăt, iar acela care va plăti dobîndă peste cea legiuită, deși nu o mai ia îndărăt, dar se socotește în capete, după ce se scade dintr-însa dobînda cea legiuită.

〈57〉. Despre ipotecă și amanet

Cap. 1. Amanet se numește lucrul acela care se dă creditorului de către debitorul său, iar ipotecă este aceea ce se amanetează cu simplă tocmeală, și e supusă tacit la condițiunea unui amanet.

5 2. Venitul care se ia de către creditor pentru lucrurile ipotocate lui (dacă nu mijlocește învoială ca să-l ia întreg pentru dobînda banilor săi), trebuie să se socotească în datorie, și cînd se va împlini suma datoriei, sau din tot venitul, ori din prisosul lor, după învoiala adică ce au, atunci e dator creditorul să întoarcă debitorului său acele lucruri și să se refuiască, și dacă
10 se va constata că a luat și venit mai mult, se obligă să-l întoarcă și acela.

3. Venitul pe care-l ia creditorul de la o moșie ipotecată lui, trebuie să se socotească în datorie, și nu numai acela pe care l-a luat, ci și oricît ar mai fi putut lua, și din neîngrijirea sa sau din rea voință, s-a pierdut; și dacă va aduce stricăciune la acea moșie, e răspunzător, fiind debitorul în drept să reclame și pentru acea stricăciune.

4. Dacă debitorul va vinde creditorului ipoteca ce i-a dat-o, nu mai poate în urmă s-o mai ceară înapoi, plătind adică datoria sa dimpreună cu dobînda, pentru care a pus acea ipotecă.

5. Dacă creditorul va zice debitorului său că de nu-i va plăti datoria, la termenul fixat, să se vîndă ipoteca, aceasta n-are nici o valoare.

Comentariu. Aceasta neputînd s-o facă creditorul, urmează să fie lipsit mult timp de dreptul său, și debitorul să nu îngrijească nicidecum; pentru acest cuvînt creditorul să reclame, și dîndu-se un al doilea termen debitorului, dacă nici atunci nu va plăti, apoi cu înscrisă autorizare domnească, să se vîndă ipoteca cu cheltuiala proprietarului, adică a debitorului.

6. Imprumutînd cineva și primînd amanet, dacă pe cînd a lu at amanetul sau în urmă a stipulat cu debitorul său ca să vîndă amanetul, cu drept îl vinde, iar dacă a fost expresă condițiune să nu vîndă amanetul, și el l-a vîndut, se obligă a-l întoarce.

7. Dacă creditorul va vinde amanetul și va prinde mai mulți bani decît a împrumutat, și acel prisos îl va întrebuința în negoț, se obligă a plăti dobîndă pe cît timp i-a întrebuințat.

8. Dacă și după învoială se va vinde un amanet, creditorul va pierde banii prinși după acea vînzare, și capetele și dobînda cuvenită și oricîte cheltuieli a făcut cu acel amanet, dacă din întîmplare va fi fost casă, ori moșie, ori altceva asemenea.

9. Nu poate într-alt chip debitorul să-și ceară amanetul, decît atunci cînd și-a plătit datoria.

10. Cînd se va ipoteca o casă, a căreia zidire e a aceluia care a ipotecat-o, iar locul e al altuia, atît locul cît și zidirea se ipotechează împreună, asemenea și locul fiind al aceluia ce va ipoteca, se ipotechează și zidirea împreună.

11. Din banii ce-i prinde creditorul după vînzarea amanetului, scoate mai întîi dobînda, și orice prisosește se socotește în capete.

12. Dacă creditorul, care va lua amanet pentru banii ce i-a împrumutat, va pierde amanetul, fără să fi urmat din parte-i vreo fraudă, sau greșeală, ori neîngrijire în cele ce trebuia să facă spre păstrarea aceluia, nu poate fi

răspunzător pentru aceasta, și nici banii lui nu-i pierde; iar de nu poate dovedi că l-a pierdut, se osîndește întru a-l întoarce.

Comentariu. În timpii prezenți, această împrejurare se judecă astfel: dacă creditorul va dovedi prin jurămint că în adevăr a pierdut amanetul fără nici o greșeală din parte-i, nici din vreo neîngrijire sau fraudă, dauna să privească pe din două, adică jumătate pe creditor și jumătate pe debitor, nefiind drept să piardă debitorul lucrul său întreg, și să plătească și toată datoria sa pe deplin și să se ruineze pe neașteptate și astfel s-a judecat aceasta, după cum mai sus s-a zis.

13. Un creditor ținînd amanetul unui debitor al său, poate dacă va avea trebuință și el, a pune acest amanet la altu, însă pentru atîta sumă pentru cît îl ținea el, iar nu pentru o sumă mai mare.

14. Dacă unul și același debitor se va împrumuta într-o zi de la doi înși, la care le dă amanet unul și același lucru într-aceiași zi, și în urmă unul din acei doi creditori va voi să-și însușească tot amanetul acela, nu-i se dă această precădere, ci amîndoi țin acel amanet după analogia banilor ce i-au împrumutat.

15. Dacă doi înși se împrumută cu bani, de va promite fiecare dintr-înșii îndeosebi pentru partea sa, tot așa trebuie să-și plătească partea ce-l privește pe dînsul, iar dacă amîndoi promit să plătească împreună acea datorie, poate creditorul să apuce pe care va voi din ei ca să-și ia banii.

16. Neîngrijind debitorul să-și plătească datoria, nu poate creditorul să vîndă amanetul, dacă nu va avea condițiune de a-l vinde (fiindcă de va fi condițiune, ea își are tărie), ci trebuie creditorul să reclame la judecătorie în contra debitorului, care se somează, și după somarea judecătorului să aștepte doi ani și atunci să vîndă amanetul.

Comentariu. Pentru aceea trebuie să se condiționeze totodată după dispozițiunea legii, ca debitorul să plătească la un termen hotărît, datoria sa, pe care această condițiune nepăzind-o debitorul, atunci să-și reclame dreptul pe calea legală.

17. Dacă cineva dă amanet creditorului său, pe care are nevoie să-l vîndă, poate să-l ia de la creditorul său, dînd un garant serios pentru implinirea datoriei sale, iar nu însă **nefsene chefil**, adică pentru persoană.

18. Pentru oricîta sumă se pune amanetul, pentru aceea și trebuie să-și țină, care sumă plătindu-se, amanetul se liberează.

19. Creditorul trebuie să păstreze amanetul, după cum păstrează lucrurile sale proprii.

20. Luanul străin se poate amaneta dacă stăpînul său voiește aceasta.

85 21. Creditorul care întrebuintează rău un amanet, e răspunzător pentru stricăciunea ce i s-ar întîmpla.

22. Dacă creditorul va vinde amanetul și se va învoi cu debitorul său proprietar al amanetului, ca cînd va da cumpărătorului prețul să-și ia lucrul înapoi, se îndreptățește, plătind banii, să-l ia după învoială.

90 23. Creditorul care cumpără amanetul de la debitor, nu se mai acționează de către debitor, chiar și dacă-i plătește datoria.

24. Creditorul poate să vîndă cele mai bune și cele mai prețioase dintre amanetele ce ține, fără a se inculpa pentru aceasta.

95 25. Creditorul care ia dobîndă ilegală, nu poate să ia amanet de la debitor.

26. Dacă se cere de la vreun debitor dobîndă peste măsură, sau dobîndă la dobîndă, prisosul se scade și se plătește numai datoria cea dreaptă.

AKAΔHMIA ΔΟΗΝΩΝ 27. Creditorul nu poate să ia cu sila amanet de la debitorul său, fără autorizare domnească, fiindcă luînd cu sila, se pedepsește ca fur și ca răpitor.

100 28. Creditorul, oricîte cheltuieli face pentru amanetul ce-l ține, și le ia de la debitorul său cu cumpăt, pe cît adică îl vor ierta puterile pe acesta, fără daună pentru dînsul.

29. Acela care se va împrumuta de la cineva, la care va ipoteca lucruri imobile, și va cuteza să vîndă acele lucruri, poate creditorul să le ia fără 105 nici o daună de la cumpărătorul lor.

30. Acela care va amaneta unelte aratorie, se înțelege că a amanetat și țarina sa proprie, asupra căreia creditorul are ipotecă.

31. Dacă vreun zapciu va lua amanet de la vreun plugar, sau boul său de la plug, sau vreo altă asemenea unealtă de plugărie, se pedepsește greu. 110 fiindcă e poprit de a primi amanet lucruri de ale plugăriei.

32. Cînd cineva are în posesiunea sa timp îndelungat un amanet, nu poate să cîștige proprietate absolută asupra acelui lucru, bazîndu-se pe timpul cel îndelungat în care l-a posedat.

33. Acela care împrumută pentru rezidirea vreunei case, sau plătește 115 zilele meșterilor cu vorba proprietarului, are drept de ipotecă asupra casei aceleia.

34. Lucrurile locatarului sînt supuse ca amanet proprietarului, nu numai pentru chiria casei, ci și pentru orice stricăciune ce ar face casei.

35. Dacă vreun debitor, după ce va amaneta lucrurile sale imobile cuiva, pe care în urmă le va vinde cu fraudă la altu, creditorul nu pierde nimic, fiindcă sau lucrurile acelea le ia îndărăt, sau banii.

36. Tutorii junilor nu pot amaneta lucruri de ale acestora, afară numai dacă junii vor avea mare trebuință.

37. Dacă unul și același lucru se va amaneta la creditori, cel dintîi creditor are precădere.

38. Cînd debitorul neglijează de a-și plăti datoria, creditorul îl cheamă la donmitor, care va autoriza punerea în vînzare a lucrurilor ipotecate.

39. Creditorul chiar primind un lucru ca amanet, și dacă nu a stipulat că se ia venitul pentru dobîndă tot ia venitul, nu însă întreg, ci pînă la dobînda legiuită.

〈58〉. Despre fraudă ce se face cu lucruri ipotecate

Cap. 1. Acela care e dator cuiva, la care are amanet, dacă va lua amanetul de la acel creditor cu promisiune că va plăti îndată datoria, și în urmă va da pe sub ascuns acel amanet altuia, se înculpă că fur care a sustras acel lucru cu fraudă.

2. Dacă creditorul vînzînd amanetul va face vreo fraudă, se înculpă pentru fraudă creditorul, iar nu cumpărătorul.

3. Dacă la vînzarea amanetelor va întrebuiința debitorul vreo fraudă și va înșela pe cumpărător, trebuie cumpărătorul să-i intente proces pentru fraudă, iar nu vînzătorul, adică creditorul, care a vîndut acele lucruri, fiindcă fraudă a fost a debitorului și în contra lui are acțiune cumpărătorul.

4. Creditorul dacă va vinde amanetul cu preț mai puțin, pentru fraudă, favorizînd pe cumpărător, acesta primind de la proprietarul amanetului prețul pe care l-a dat, întoarce lucrul înapoi.

5. Dacă creditorul a vîndut cu fraudă amanetul, în contra legii, nu numai că proprietarul amanetului poate să-l tragă în judecată pe el, ci și pe cumpărător ca părtaș al fraudei, care și e dator a restitui proprietarului acel lucru dimpreună cu rodul său.

6. Dacă nu se face învoială despre vinderea amanetelor, sau se face cu termen, iar creditorul nu așteaptă termenul și vinde amanetele, se înculpă ca fur.

〈59〉. Despre debitori și creditori

Cap. 1. Cînd va muri cineva plin de datorii și moștenitorii stau mult la îndoială dacă trebuie să moștenească sau nu, creditorii aceluia iau în posesiunea lor averea mortului, ca o ipotecă, n-au însă drept de proprietate absolută asupra acelor lucruri, pentru care se face inventariu de un om domnesc.

2. Creditorul acela care ia lucrurile debitorului său în posesiunea sa, nu se poate hrăni dintr-însele și să cheltuiască venitul lor.

3. Debitorul care se ascunde mult timp, trebuie să știe că creditorii săi nu numai că iau în posesiunea lor lucrurile sale, dar că pot să le și vîndă.

4. Creditorul acela, care ia lucrurile debitorului său, e dator să vîndă rodul lucrurilor, spre a împruțina datoria.

5. Cînd sînt mai mulți creditori ai vreunuia, ale căruia lucruri va voi unul din creditori a și le însuși, urmează și ceilalți creditori, fiindcă unul singur nu poate face aceasta.

6. Acela care împiedică pe creditorii vreunuia de a lua în posesiune lucrurile acelui debitor, e răspunzător pentru dauna lor.

7. Cînd mai mulți creditori stăpînesc lucrurile debitorului lor, trebuie să aleagă dintre dînșii pe cel mai de credință, care să le aibă în posesiunea sa, și să ție socoteală lămurii.

8. Niște asemenea creditori, care stăpînesc lucrurile debitorilor lor, nu se obligă a le înapoia pînă a nu primi pe deplin cele datorite lor.

9. Acei creditori, care stăpînesc lucrurile debitorilor lor, care au copii minori, sînt datori să hrănească pe acei minori cu din venitul patrimonial al acelora, și să le dea toate cele trebuincioase pînă vor ajunge în etate legiuită.

10. Creditorii, care stăpînesc lucrurile debitorilor lor, nu pot avea posesiune absolută asupra lor, și prin urmare sînt răspunzători pentru oricîte au luat din acele venituri.

11. Unor asemenea creditori, care stăpînesc lucrurile debitorilor lor, se dă **nasîr** din partea domniei, care să inspecteze acele lucruri precum și veniturile lor de a nu se ruina de către creditori, care acești creditori sînt datori să urmeze toate cele mai sus zise, după autorizarea domnească, fiindcă dacă se va ivi vreunul care fără autorizare domnească a cutezat ca cu deplină putere a sa să facă vreun asemenea lucru, acela să piardă datoria sa, care are s-o ia, și să se pedepsească.

〈60〉. Despre anargirie

Cap. 1. Anargirie va să zică cînd cineva dă un înscris că a primit o sumă de bani, pe care n-a primit-o, sau că a primit numai o parte dintr-însa, iar nu suma întreagă ce se cuprinde în înscrisul său.

2. Acela care dă un asemenea înscris se poate apara cu martori, sau că a dat un înscris economic, ori că a primit o parte, iar nu suma întreagă.

3. Acela care face început de a plăti datoria acelui înscris, nu mai poate pretexta sau că n-a primit bani, ori că a primit numai o parte dintr-însii.

10 4. Acela care dă înscris și amanet și nu va primi bani, poate să reclame, atît amanetul cît și înscrisul său.

5. Dacă creditorul nu va dovedi că a numărat debitorului bani, după înscrisul acestuia, debitorul se achită și amanetul i se liberează.

15 6. Cînd se face înscrisul cuprinzînd că acum s-au numărat debitorului bani, atunci se deschide judecata pentru anargirie; iar dacă înscrisul cuprinde despre o datorie anterioară și veche, atunci nu se cercetează dacă s-au numărat debitorului bani, ci dacă el a fost dator de la început.

20 7. Dreptul de a reclama pentru anargirie se dă numai pînă în termen de doi ani, iar dacă debitorul nu va reclama pînă la acest termen, atunci plătește după înscrisul său, fără a putea să pretexeze nimic, din care punct de vedere deduce scholiastul din acte împărătești, că dacă debitorul va începe să propună peste acești doi ani cuvintele sale de apărare despre anargirie, creditorul se îndreptățește pînă la treizeci de ani să-l tragă în judecată și să-i dovedească cum că i-a numărat.

25 8. Debitorul, care înaintea celor doi ani hotărîți, nu va intenta proces în contra creditorului său pentru anargirie, după trecerea acestor doi ani, nu mai poate nici la jurămînt să cheme pe creditor.

〈61〉. Despre garanție

5 Cap. 1. Oricare femeie va consimți și va subscrie în înscrisul bărbatului ei ca garantă, puind și ipotecă chiar averea sa proprie, aceasta n-are tărie, sau o dată, sau de mai multe ori făcînduse, nici pentru sume datorite la visterie, nici pentru vreo datorie privată, ci cauțiunea femeiei și ipotecarea lucrurilor ei rămîn fără nici un efect, afară numai dacă se va dovedi că banii aceia ce s-a împrumutat bărbatul ei cu garanția femeiei sale, s-au cheltuit pentru trebuințele ei.

2. Dacă se află doi garanți pentru o sumă datorită de cineva, și unul
10 dintr-înșii plătește analogia sa, nu se obligă a plăti și restul.

3. Dacă debitorul va prenoi înscrisul său, în care a dat garanți, și această prenoire a înscrisului nu o cunosc garanții, nu mai sînt ei răspunzători, afară numai dacă și în înscrisul cel nou vor garanta pentru acel debitor.

4. Dacă fiind doi garanți, fiecare dintr-înșii a declarat de la început și
15 s-a făcut garant pentru o parte a datoriei, astfel să plătească partea, adică acea pentru care a garantat; iar dacă amîndoi garanții au garantat pentru suma întreagă a datoriei, poate creditorul să apuce pe oricare va voi și să se plătească.

5. Dacă un bărbat și o nevastă se vor face garanți, numai bărbatul e
20 răspunzător pentru toată acea garanție.

6. Femeia și chiar făcîndu-se garantă la vreuna din transacțiunile soțului ei, nu e răspunzătoare pentru aceasta.

7. O femeie acționîndu-se pentru vreo datorie străină ca garantă, se apără și nu se osîndește, iar numai pentru propria sa datorie se osîndește.

25 8. Femeia care va garanta pentru bărbatul ei și-l va scoate din închi-soarea în care a fost pus pentru vreo datorie străină, și va promite că va plăti acea datorie din propria sa avere, fără însă ca să dea nimic, nu se obligă a îndeplini aceasta promisiune, dacă însă va plăti și în urmă luîndu-și seama, va cere să i se întoarcă banii înapoi, nu se îndreptățește a-i lua.

30 9. Femeia care se face garantă pentru copilul ei, se apără și nu se osîndește.

10. Femeia care plătește o parte din datoria unui străin ca garantă pentru acela, nu se obligă a plăti și datoria întreagă.

35 11. Femeia care se face garantă pentru vreun străin și, sau cu gura ei va declara față cu martori acea garanție a ei, ori că va subscrie în vreun înscris, atunci nu se mai apără, ci se osîndește pentru plata datoriei.

12. Femeia nici că garantează pentru cineva, nici garantînd se judecă, afară numai dacă va fi primit vreo ofrandă de la cineva spre a garanta, fiindcă acea ofrandă o face condamabilă.

40 13. Dacă vreo femeie dimpreună cu un alt străin se va împrumuta și vor garanta unul pentru altul, femeia e apărată.

14. Femeile acele care amăgindu-se se fac garante, acelea sînt apărate, iar acelea care amăgesc pe oameni, nu se pot apăra, după legea care zice că

femeia care va lua pe cineva din mîinile creditorului, sau din judecătorie și va garanta pentru dînsul, sau cu înscris ori fără, să nu fie apărata.

15. Nu numai femeia, care garantează pentru bărbatul ei, se apără, ci și acela care va garanta pe femeia, pentru același motiv.

16. Garantul nu se judecă pentru dobîndă, afară numai dacă s-a pus aceasta condițiune.

17. Acei ce vor garanta pentru un minor, care ajungînd în etate legiuită se opune și nu se justifică către aceia ce l-au garantat, garanții se apără și se osîndește minorul.

18. Garanția care se face fără termen, are termen de zece zile.

19. Garanții care plătesc datoria acelora pentru care au garantat, sînt datori să plătească numai capetele, iar nu și dobînda.

20. Garantul nu e dator să plătească dobînda, afară numai dacă a garantat și pentru dobîndă.

21. Garantul care plătește datoria aceluia pentru care a garantat, poate să ceară și dobîndă, fiindcă silit a plăti.

Comentariu. Să nu se formalizeze judecătorul văzînd cîte o dată o lege opunîndu-se la altele multe în una și aceeași materie, fiindcă are în vedere legea generală care zice că, cînd într-una și aceeași materie se află mai multe legi în acord și se află și altă lege care se opune aceluia, acea una lege se părăsește și cele mai multe au tărie.

22. Acei ce se fac garanți pentru altul care pleacă în străinătate, să nu se osîndească îndată, ci să li se dea un termen hotărît spre a găsi pe debitor, și aducîndu-l, mai întîi să se acționeze debitorul, și dacă nu va avea să plătească, atunci vor plăti garanții, asemenea și neaducîndu-l la termenul hotărît, numai atunci să plătească garanții.

23. Creditorul, care va vinde amanetul debitorului, cu mai puțin preț decît se cuvine să se vîndă, și nu se va răfui, nu mai poate să mai ceară restul datoriei sale, de la garant.

24. Acel debitor, care dă garanți, poate să plătească dobîndă, pînă va libera pe un garant de răspunderea sa, și la aceasta nici creditorul, nici celălalt garant nu se poate opune.

25. Acela care va garanta pentru unul care e încă dependent, fără știrea împrumutatului, se osîndește.

CARTEA A DOUA

⟨1⟩. Despre tocmele și tovrășie

Cap. 1. Tocmeala, care se face cu fraudă și înșelătorie, e nulă și n-are nici o tărie.

5 2. Tocmeala, care se face cu termen hotărît, nu se desface înainte ace-
lui termen hotărît, însă se desface pentru motive binecuvîntate, cînd adică
unul din tovrășii se va arăta vătămător, sau cînd nu urmează după tocmeală.

3. Fiind doi tovrășii, dacă unul din ei va face și alt tovrăș la partea
sa, celălalt tovrăș nu e răspunzător pentru greșelile acestuia.

10 4. Dacă acela pe care unul din tovrășii și l-a asociat la partea sa va aduce
vreo daună tovrășiei, acea daună privește partea aceluia care l-a făcut to-
vrăș, iar nu pe celălalt.

15 5. La învoieli și la tovrășii, cîștigul și dauna privește pe toate fetele,
adică după analogia celor ce s-a depus fiecare, fiindcă se face tovrășie chiar
puind unul două părți și altul una, sau și mai multe, ori și mai puține.

6. Cheltuielile ce le face tovrășul sau cu femei desfrîinate, sau în jo-
curi de cărți, ori în altele de felul acesta, nu se țin în seama tovrășiei.

20 7. Fiind trei tovrășii, dacă unul va reclama în contra celuilalt și-și va
primi partea sa întreagă și în urmă va reclama și altul cerînd și el partea sa
care nu se ajunge s-o ia întreagă, are drept să reclame în contra aceluia care
și-a primit întreagă partea, și care se obligă să pună la mijloc partea sa, care
și-a luat-o mai dinainte, spre a lua fiecare după analogie, iar nu unul să-și
ia partea întreagă și altul mai puțin.

8. Se poate face tovrășie și puind unul bani și altul muncă.

25 9. Tovrășul n-are voie să facă ceva privitor la tovrășie fără știrea și
învoirea tovrășului, și dacă va face vreun lucru asemenea și va rezulta vreo
daună, e răspunzător.

30 10. Fiind unul tovrăș la unul și același lucru, și desfăcînduse tovrășia,
vor voi să ceară drepturile lor din ale tovrășiei, atunci reclamă în contra
aceluia care ține banii tovrășiei, care e dator să limpezească dreptul fiecă-
ruia, fără a pretexta că lipsește vreunul dintre tovrășii.

11. Dacă mai mulți au vreun diferent în ale tovărășiei, și sau acționează ori că sînt acționați, iar unii dintre tovarăși lipsesc, nu e de trebuință să fie toți de față spre a se justifica, dar acei care sînt prezenți vor răspunde pentru partea lor și să nu se ia de pretext absența celorlalți.

12. Făcîndu-se vreo tranzacțiune și predîndu-se lucrul, orice fel de tocmeală se va face în timpul lucrului, e valabilă.

13. Se poate să se facă și altfel de tocmeală ca unul din tovarăși să nu fie supus deloc la daună, iar din cîștigul ce va rezulta să ia o oarecare parte hotărîtă.

14. Dacă doi se vor învoi ca unul într-un an și altul în celălalt an să ia venitul unei moșii sau altui lucru, și unul dintr-însii, după ce s-a folosit de anul său, va opri pe celălalt de a se folosi și el de anul convenit lui, sau va pune vite de ale lui ca să strice rodul acelui, se obligă a plăti toată dauna aceluia.

15. Dacă unul din tovarăși va voi să se retragă din tovărășie, are voie și nu se obligă a rămînea în acea tovărășie.

16. Tovarășul se osîndește după mijloace și i se permite să-și aibă toate cele trebuincioase, adică casa, așternut, îmbrăcăminte și toate celelalte necesare pentru serviciul său, iar prisosul i se preînde.

17. Moștenitorul unui tovarăș săvîrșește acelea pe care le-a început mortul și n-a apucat să le săvîrșească.

18. Dacă tovarășul va pleca pentru interesele tovărășiei, și va cădea în mîinile tâlharilor și va pierde banii lui și lucrurile pe care le avea cu dînsul pentru negoț, partea daunei privește pe tovarăși, precum și cheltuielile pentru căutarea sa. Asemenea se va face și dacă plecînd cineva pe mare i se va întîmplă naufragiu.

19. Dacă unii frați nu-și vor împărți moștenirea părintească, ci o au neîmpărțită, ori și cîte vor cîștiga pe dinafară, nu le au în tovărășie.

20. Acela care pleacă pentru un negoț comun, adică al tovărășiei, are să primească din casa tovărășiei numai cheltuielile ce le-a făcut pentru acel negoț.

21. Numai în lucruri legiuite există tovărășie, iar în păcătuiri și în lucruri necuviincioase tovărășie nu poate fi.

22. Dacă doi tovarăși au depus bani pentru un negoț cumun, și banii unuia s-au pierdut, tovarășia pierde; iar dacă s-au despărțit în deosebit loc, și pînă a nu contribui tovarășul, s-au pierdut bani, atunci dauna îl privește numai pe dînsul, și nu pe tovărășie.

70 **23.** Tovarășul pentru cîștigul, ce se cuvine din tovarășia celui alt to-
varăș, nu plătește dobîndă, afară numai dacă acel cîștig l-a întrebuițat
da, fiindcă atunci plătește și dobîndă; iar dacă va muri tovarășul acela pînă
a nu da cîștigul cuvenit tovarășului său, moștenitorul lui nu plătește dobîndă,
pentru cuvîntul că moartea desface orice tovarășie.

75 **24.** Tovarășul acela care înainte de timpul hotărît va voi fără nici un
motiv binecuvîntat și fără nici o nevoie, să se părăsească de tovarășie, întîm-
plîndu-se cîștig la tovarășie în epoca aceea, el nu se împărtășește din cîști-
gul acela, iar dacă se va întîmpla daună, plătește partea sa; după împlinirea
însă a termenului învoit, se poate părăsi.

80 **25.** Cu moartea unui tovarăș se desface toată tovarășia, chiar dacă cei
mai mulți tovarăși trăiesc, afară numai dacă la începutul tovarășiei s-a fă-
cut vreo altă învoială, și moștenitorul mortului nu intră la parte ca tovarăș,
de nu voiesc ceilalți.

26. Tovarășul e dator să fie cu atîta îngrijire pentru ale tovarășiei, cîtă
ar avea pentru însuși lucrurile sale proprii.

85 **27.** Tovarășie ține atît timp, pe cît consimțirea fiecărei părți va rămî-
nea întreaga și nesimțită.

90 **28.** Dacă un tovarăș pune pe servitorul său în serviciul tovarășiei,
care servitor va vătăma pe celălalt tovarăș, prin serviciul său, are drept acel
tovarăș să ceară de la celălalt, adică de la stăpînul servitorului, toată dauna
ce a suferit; și dacă acel servitor iară prin vreun alt chip va fi adus cîștig
tovarășiei, nu poate stăpînul său să zică tovarășului său că dacă voiește să
ceară dauna ce a făcut servitorul, să se depărteze de la cîștigul ce a adus acel
servitor cu all chip, dar trebuie să justifice către tovarășul său pentru acea
daună.

95 **29.** Unul din tovarăși nu trebuie să tortureze pe servitorul comun, afa-
ră numai dacă o face pentru un lucru comun.

30. Acelea despre care cineva convine, chiar dacă tocmeala nu s-a fă-
cut prin înscris, trebuie să se păzească întocmai.

100 **31.** Asociatul poate să împrumute banii săi proprii, iar nu și pe cei
comuni, dacă nu se vor învoi toți.

⟨2⟩. Despre împărțirea lucrurilor de devălmășie

Cap. 1. Tarina sau moșie ce sînt în devălmășie, poate judecătorul să le împartă astfel : să dea adică unuia moșia și altuia uzufructul ei.

2. Rodul unei moșii sau alt lucru devălmășesc, sau se deosebește în părți, sau se posedă cu cîte un an, ori se vinde în devălmășie de către cei în drept.

3. Asemenea pot să se învoiască pentru posedarea sau întrebuințarea și unui lucru mobil, alternativ, un an unul și un an altul.

4. Doi inși avînd sau poartă, sau stradă comună, nu pot să le despartă, nevoind unul din ei, dacă nu e mijloc să se facă vreo altă trecătoare prin alt loc.

5. La despărțirea lucrurilor de devălmășie trebuie ca judecătorul să hotărească ceea ce e folositor pentru toți, sau ceea ce reclamanții voiesc.

6. Dacă cineva zidește casă pe locul său cu material străin, stăpînește casa aceia, plătind numai prețul materialului, fiindcă cine are locul, acela stăpînește și casa.

7. Se împarte și puțul cînd pămîntul în care se află e de devălmășie.

8. Atît lucrul, cît și cheltuielile făcute pentru acel lucru, se despart, și devălmașul primește ori și cîte a cheltuit pentru acel lucru devălmășesc, care s-a despărțit, și acestea se pot pretinde chiar și de la moștenitori.

9. Dacă unul dintre devălmași va cheltui fără știrea celuilalt, și va asigura devălmășia, n-are drept să ceară ceva de la celălalt devălmaș, fiindcă putea să asigure numai partea sa.

10. Dacă devălmașul va ipoteca partea sa, pe care silit fiind celălalt devălmaș o va cumpăra, se prețuiește cu mai puțin preț, pentru fraudă ce a făcut-o celălalt devălmaș, ipotecînd-o la altu, deoarece o putea s-o vîndă cu învoirea celuilalt.

11. Cînd doi creditori țin în ipotecă un lucru devălmășesc, care este să se vîndă, nu se prețuiește lucrul după cît face, ci după datorie.

30 Comentariu. Dacă adică are mai puțin preț decît este ipotecat, iară dacă face mai mult, prisosul îl ia debitorul, după cum cuprinde o altă lege și fără îndoială legea înțelege aci dacă face un preț mai mic, venind în ajutorul debitorului, spre a nu se ruina vînzîdu-și lucrul și mai rămîind încă și dator.

35 12. Acela care ia în ipotecă partea unui devălmaș, se obligă să ia și partea celuilalt, cînd și acela va avea trebuință și va voi să-și ipotecheze partea sa.

13. Când un devălmaș va aduce vătămare unui lucru devălmășesc, chiar moștenitorul său se poate trage în judecată.

40 **14.** Când este să se împartă lucruri devălmășești și va fi trebuință de a se vinde atunci se prețuiesc cu scumpătate și cu exactitate.

15. Dacă va zidi cineva un zid pentru seama sa și pentru vecinul său, zidul se face comun, sau gratuit din partea celui ce l-a zidit, ori ca să primească de la vecinul său pe jumătate din cîte a cheltuit.

45 **16.** Devălmașul n-are drept să facă ceva pentru lucrul devălmășesc fără știrea celui alt devălmaș, iar dacă în absența aceluia va face ceva care-i poate aduce vătămare, el poate desființa aceea ce a făcut acesta.

17. Devălmașul poate opri pe devălmașul său de a face ceva pentru lucrul devălmășesc.

50 **18.** Dacă unul din devălmași, înainte de a se despărți lucrul devălmășesc, vinde partea sa, poate celălalt să reclame; și dacă acel lucru nu se poate despărți, fără vătămare, se dă întreg unui devălmaș, iar dacă se poate despărți, se împarte la amîndoi părți părți.

55 **19.** Dacă un devălmaș va ipoteca toată via de devălmășie, sau orice lucru asemenea, poate devălmașul să reclame în contra creditorului și să revendice partea sa. Poate totodată să reclame și în contra devălmașului și judecătorul are facultatea să dea tot acel lucru devălmășesc unui devălmaș și să-l oblige a întoarce celui alt prețul pe jumătate al acelui lucru.

20. Despărțirea lucrurilor devălmășești care se face cu fraudă, fără judecată și fără om domnesc, e nulă.

60 **21.** Trebuie să se hotărească, după găsirea cu cale a domnitorului, care din doi devălmași trebuie să țină actele și înscrisele devălmășești.

22. Dacă cineva zidește casă pe un loc devălmășesc, pe care îl stăpînesc doi, și unul din acești doi va deschide judecată pentru partea sa, trebuie să plătească celui ce a zidit banii ce i-a cheltuit pentru zidire.

65 **23.** Dacă unul din moștenitori nu va voi să cumpere toată țarina devălmășească, nici să vîndă partea sa, judecătorul o desparte și o împarte în tarlale.

70 **24.** Lipsindu-se unul din devălmași, iar celălalt judecîndu-se și revendi-cînd lucrul devălmășesc, a cheltuit oarecare sumă de bani, are drept să primească de la celălalt devălmaș analogia cheltuielilor ce privesc pe dînsul.

⟨3⟩. Despre lucrurile pierdute

Cap. 1. Dacă se va da un lucru cuiva spre a-l întrebuința și îl va pierde, se obligă a-l restitui.

2. Cînd se va da cuiva vreun lucru spre a-l întrebuința, și după ce l-a întrebuințat, trimițindu-l proprietarului său s-a pierdut pe drum, dacă acel lucru a fost trimis prin omul aceluia prin care l-a cerut proprietarul înapoi, pierderea privește pe proprietar, iar dacă s-a trimis prin omul aceluia care l-a luat pentru întrebuințarea sa, pierdere privește pe cel ce l-a întrebuințat.

10 3. Acel care primește plată pentru ca să păstreze vreun lucru, și va pierde acel lucru din neîngrijirea sa, se obligă a-l restitui pe deplin, iar dacă s-a ars din întîmplare, sau s-a furat de hoți și tâlhari, împreună cu alte lucruri ale lui proprii, atunci nu se inculpă.

⟨4⟩. Despre lucruri revindicabile

Comentariu. Arătăm ca un preliminar că posesiune cu rea credință este aceea cînd cineva știe că lucrul e străin și cu toate acestea îl ține, iar posesiune cu bună credință este cînd cineva stăpînește un lucru crezînd și fiind sigur că bine îl stăpînește, și în urmă se ivește adevăratul proprietar al acelui lucru, care îl ia ca al său.

10 Cap. 1. Acela care stăpînește cu rea credință o casă, o dă îndărăt cînd se va revendica de proprietarul ei, cheltuielile cele trebuincioase însă care le-a făcut în acea casă, le primește, iar dacă n-au fost trebuincioase, nu le primește și ori cîte a cheltuit în lucruri folositoare, nu le primește, poate însă a le scoate și a le lua, fără a vătăma nici într-un chip fața cea veche, și zidirea casei, lăsînd-o adică cum a găsit-o.

2. Ceea ce se naște din iapa mea, din calul tău, al meu este.

15 3. Locurile sfinte și mormintele nu poate cineva să le revendice ca ale sale.

4. Dacă două lucruri de aceeași natură (precum două măsuri de aur sau grîu a doi oameni) se vor amesteca și nu mai e cu putință să se deosebească, fiecare proprietar al lor nu poate să ceară totul, sau partea sa proprie, ne mai fiind cu putință, dar cere analogul său.

20 5. Acela care stăpînește un lucru cu bună credință și în urmă prin judecată îl va restitui proprietarului său, dacă acel lucru proprietarului unde se află el, sau unde s-a judecat, obligîndu-se proprietarul să-i plătească cheltuiala drumului și a timpului care l-a pierdut cu judecățile. Acela însă care stă-

25 pînește cu rea credință, ori și unde se va chema să se judece, cheltuiala va
privi pe dînsul, despăgubind pe proprietar și pentru toată stricăciunea ce va
fi suferit lucrul, dacă din întîmplare a ajuns în stare mai rea.

30 6. Dacă acela care stăpînește un lucru străin și pînă a nu reclama pro-
prietarul acelui lucru, el îl va vinde spre a nu se dărăpăna, dă numai prețul
proprietarului care l-a revendicat, iar dacă din întîmplare acel lucru a fost
o vită și a murit, nu din neîngrijirea sa sau din vreo fraudă, nu e dator să
plătească prețul său, afară numai dacă după hotărîrea judecătorească, a tem-
porizat de a-l da, și asupra acelei temporizări s-a întîmplat să moară vita,
căci atunci e dator s-o plătească.

35 7. Acela care stăpînește un lucru cu bună credință, are drept a se des-
păgubi de toate cheltuielile ce le-a făcut pentru acel lucru, și proprietarul
se obligă a i le da.

40 8. Dacă cineva cumpără cu bună credință un loc și după ce află că e
străin, fără nici o socotință și cu nepăsare va zidi vreun edificiu pe acel loc
cheltuiala ce a făcut-o nu poate s-o mai ia înapoi, are însă voie să strice edi-
ficiul acela și să și-l ia, fără a vătăma locul și aduce vreo daună propieta-
ratui.

9. Speculatorii care cutează să zidească pe un loc străin cu materialul
lor, toate acele să intre în stăpînirea proprietarului locului.

45 Comentariu. Speculator se numește acela care cumpără procese străine
și alte daraveri, al căror profit sau daună îl privește pe el. Speculator se
zice și acela care zidește case pe locuri străine cu materialul său și vînzîndu-
le cîștigă; în contra cărora legile în orice parte de loc sînt aspre.

50 10. Acela care va lucra și va semăna cu rea credință moșie sau sat străin,
care se va revendica în urmă de către proprietarul său, pierde atît sămînța,
care a sămănat-o, cît și munca sa; iar acel care a semănat cu bună credință,
se despăgubește de cheltuielile ce a făcut.

55 11. Dacă vreun om smintit sau vreun copil ține în stăpînirea sa vreun lucru
străin, fie cu bună sau cu rea credință, și va strica ceva dintr-însul, cînd pro-
prietarul acelui lucru îl va revindeca, nu se osîndește nici acel copil, nici
smintitul întru a plăti ceea ce a stricat.

12. Cînd va cumpăra cineva un lucru de la un creditor, pe care lucru
îl ține amanet, și în urmă proprietarul lucrului, adică debitorul va reclama
revendicarea acelui lucru, nu se obligă cumpărătorul a-l da proprietarului,
dacă nu-și va primi banii ce i-a dat; iar socotindu-se și rodul ce l-a primit

il ține pentru dobînda banilor săi, și dacă rodul e mai puțin din cît face dobînda, primește și restul pînă la împlinirea dobîndeii.

13. Dacă cineva zidește un cat pe o casă străină, acela care are casa se face stăpîn și pe acel cat, pentru cuvîntul că legea zice că cele prepuse sînt subordonate celor supuse.

14. Acela care zidește pe loc străin, devine proprietar al locului, proprietar și al zidirii pe care a zidit-o pe cît timp stă zidirea, iar cînd aceasta se va strica, își ia materialul cel ce a zidit, fie cu bună sau cu rea credință de va fi zidit.

70 15. Acela care cumpără proprietăți cu banii ce i s-au dat în depozit, revendicîndu-se depozitul, nu se obligă cumpărătorul (adică acela care a avut depozitul) să dea proprietățile pe care le-a cumpărat cu banii depozitului, ci să dea banii.

75 16. Dacă cineva cumpără de la o femeie lucru orfanicesc al copilului ei, care copil va reclama vreodată în contra celui cumpărător pentru lucrul acela, îl ia înapoi; iar dacă copilul pînă a nu reclama, va moșteni pe muma sa, trebuie să se mulțumească și să nu supere pe cumpărătorul acela, pentru lucrul ce i-a dat muma lui.

80 17. Dacă cineva cumpărînd vreun lucru de la cineva (care îl stăpînește cu rea credință) și acela care vrea să-l cumpere se va invita de către adevăratul proprietar al locului să nu-l cumpere, iar el neascultînd îl va cumpăra, nu numai că e dator să întoarcă acel lucru, ci și tot rodul pe care l-a primit, fără ca să poată pretinde banii cu care a cumpărat.

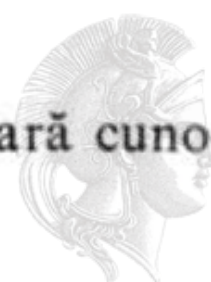
18. O stăpînire cu rea credință nu numai că trebuie să se dovedească cu acte, ci și cu alte probe.

85 19. Acela care stăpînește cu rea credință o moșie sau vreun alt lucru, e dator a restitui proprietarului, care își revendică acel drept, tot venitul ce l-a luat; acela însă care a stăpînit cu bună credință, restituind lucrul, dă numai venitul ce se cuvine în timpul restituirii.

90 20. Acela care pentru moșie străină, sau pentru lucru străin plătește impozite ale statului, sau alte dări, nu poate să stăpînească acel lucru pentru cuvîntul că a plătit acele impozite.

〈5〉. Despre întrebuințări și închiriere

Cap. 1. Acela care ia un cal cu chirie spre a-l încărca cu o povară cuno-

scută proprietarului calului, și în urmă va pune o povară mai mare, din care cauză se va vătăma calul, se obligă să-l plătească.

- 5 2. Dacă cineva ia un cal cu chirie spre a se duce într-un loc hotărît, și plecînd în locul acela nu va lăsa calul, și îl va întrebuința într-o depărtare mai mare, din care aceasta se va strica sau va muri calul, să plătească proprietarului acelui cal pentru dauna aceasta. Iar dacă pînă a nu ajunge în
10 cu chirie, ci din întîmplare, nu se obligă a plăti dauna proprietarului.

3. Acela care șade în casa cuiva cu chirie, e dator să cheltuiască din ale sale pentru șindrilitul casei, sau pentru cărămida trebuincioasă; dacă însă va cheltui mai mult pentru reparatul acelei case, e dator să i le plătească proprietarul.

- 15 Comentariu. Dacă însă va stipula cu proprietarul ca oricîte va cheltui să nu privească pe proprietar, atunci proprietarul nu se osîndește; iar dacă nu se vorbește de loc de cheltuielile reparatului, și locatarul va cheltui pentru cele trebuincioase, precum și pentru alte înfrumusețări, pentru care proprietarul va tăcea, atunci proprietarul se obligă la plata acelor cheltuieli, atît
20 pentru că s-a prenoit casa lui fiind derăpanată, cît și pentruea a tăcut, din care tăcere se învederează că a consimțit.

4. Proprietarul unei case nu poate să scoată pe locatarul său pe cît timp el își plătește chiria, afară numai dacă se va dovedi că el vrea să-și ție casa pentru trebuința sa particulară, iar nu spre a o închiria altuia, sau a o re-
25 para, precum și dacă vede pe locatar că o dărapănă.

- Comentariu. Dacă însă proprietarul va găsi mai mare chirie, are drept să ceară de la locatarul său acel prisos, care dîndu-i-l, are precădere înaintea altora a rămînea în casă, iar nevoind să-i îl dea, atunci e dator să iasă. Aceasta însă să se facă atunci cînd locatarul nu va fi cheltuit în îmbunătățirea
30 acelei case spre a o face mai comodă și mai căutată; iar dacă a îmbunătățit-o el și de unde era mai înainte în proastă stare și mai de nelocuit din cauza vechimii sale a adus-o într-o stare mai bună și mai convenabilă pentru locuit, cu propria sa cheltuială, atunci nu poate ieși sub nici un cuvînt, nici a plăti prisosul chirii pe care o arată proprietarul că a găsit-o. Cînd însă pro-
35 prietarul îl va sili cu cuvinte legale să iasă, iar nu cu pretextul vreunei sporiri de chirie, să-i plătească toate cheltuielile făcute pentru îmbunătățirea casei, după coprinderea legilor. Fie însă cu vreun cuvînt legal, sau fie în oricare

5. Cînd cineva şade în casa altuia cu chirie şi o va găsi cu totul dărăpănată, fără ferestre, fără uşi şi fără alte trebuincioase şi le va face cu cheltuiala sa, fără ca să fi făcut învoială cu proprietarul despre asemenea cheltuieli, să n-aibă drept a pretinde vreo despăgubire pentru cheltuielile făcute, ci să-şi ia înapoi oricîte lucruri va fi făcut, fără a strica întîiul aspect şi forma casei, şi fără a vătăma acea casă, din ceea ce a găsit-o cînd s-a mutat într-însa, adică lăsînd-o întocmai după cum a găsit-o cînd s-a mutat în ea.

7. Intrebuințarea marginii unui riu e publică și comună și are voie fiecare să abordeze și să lege caicul său la margine și să scoată poveri și să le depună pe margine și să-și usuce năvoadele și să plutească pe riu, și să lege funile de pomi care sînt pe mal, iar stăpînirea malului și a pomilor aflați pe dînsul este a proprietarilor de moșii și de sat, în care se găsește malul și pomii.

9. Acela care va da cuiva un lucru spre a-l întrebuința, și el îl va strica e dator să plătească prețul aceluia lucru, pe care plătindu-l, lucrul îl ia el.

11. Acela care ia un lucru străin spre a-l întrebuința, e dator să-l păstreze bine și cu îngrijire.

13. Dacă doi inși iau un lucru pentru propria lor întrebuințare, și se

va strica, fiecare dintr-înşii se obligă a-l restitui întreg, iar plătind unul, celălalt se liberează.

75 **14.** Dacă ia cineva un lucru străin pentru întrebuinţarea sa, care se va întâmpla să se piardă, şi îl va plăti, iar în urmă se va găsi lucrul, trebuie să ia sau lucrul acela, sau banii pe care i-a dat, primind proprietarul lucrul său.

80 **15.** Acela care ia lucru străin pentru trebuinţa sa, e dator să aibă pentru dînsul atîta îngrijire cîtă are pentru lucrurile sale proprii, afară numai dacă s-ar întâmpla vreo calamitate, pe care nu poate s-o înconjoare, precum un naufragiu, sau vreo dărîmare, sau vreo călcare de hoţi, ori vreo moarte firească, sau neaşteptată, ce ar mijloci, nu din neîngrijirea sa, la acel lucru, cînd ar fi de exemplu vreun animal.

85 **16.** Acela care va lua un lucru oarecare de la un debitor al său spre al întrebuinţa, poate să-l ţină în socoteala datoriei şi nu se obligă a-l restitui.

17. Dacă va da cineva altuia vreun lucru spre a-l întrebuinţa şi îl va sustrage cu fraudă, iar în urmă va reclama în contra aceluia şi se va plăti, apoi dovedindu-se că el însuşi l-a sustras, să plătească aceluia pe care l-a păgubit îndoit din cîte a luat de la dînsul.

(6) Despre folosirea de venituri, sau despre arendare şi tocmeală

Cap. 1. Folosire de venit este cînd cineva întrebuinţează proprietăţi străine, pe care le cultivează cu cheltuiala sa şi ia dintr-însele venitul, conservînd posesiunea proprietăţii pe seama proprietarului.

5 **2.** Pomii cei mari şi roditori nu poate să-i taie acela care ţine în arendă o moşie, iar pe cei neroditori şi cîţi sînt pentru ars, îi taie şi îi întrebuinţează în serviciul moşiei.

10 **3.** Proprietăţile şi moşiile sfintelor mănăstiri şi ale bisericilor se pot da cu arendă sau cu chirie la creştini şi să fie cultivate de dînşii, consimţind la această tocmeală şi toţi părinţii mănăstirilor.

4. Acela care ia o moşie cu arendă, dacă nu va plăti arenda sa în timp de doi sau trei ani, sau va dărăpana acea moşie, se depărtează, fără a putea să reclame nimic pentru serviciul ce a făcut moşiei, iar dacă plăteşte arenda anuală regulat, nu se depărtează.

15 **5.** Acela care îşi dă moşia în arendă cu contract, nu poate să depărteze cu sila pe arendaşul moşiei înainte de termenul contractat, chiar de ar găsi o arendă mai mare.

6. Acela care ia în arendă vreo proprietate pentru un an şi pînă a nu

expira termenul, va lăsa moșia, plătește arenda întreagă, adică pentru tot anul.

7. Acela care ia moșie cu arendă și va sădi mai multe lucruri în moșie, fără ca să fi avut vreo condițiune despre aceasta cu proprietarul, astfel încît va face moșia să aibă mai mult venit, sau își primește cheltuielile de la proprietar, ori că le prinde în arendă.

8. Dacă se întîmplă să fie neroditor anul acela în care a luat cineva o moșie în arendă, dacă acea nerodire a provenit din cauza naturală, arendașul se va ușura de arendă contractată pe acel an și va plăti în proporțiune cu rodul ce s-a produs; iar dacă acea nerodire n-a provenit din cauză naturală, ci astfel e însușirea climei, din partea locului, ca într-un an să rodească și într-altul nu, atunci proprietarul să ierte pe arendașul pentru anul cel neroditor, spre a se ușura de acea daună.

9. Nici unui eretic sau păgîn nu-i este permis să ia cu arendă moșie, sau orice altă proprietate mănăstirească, sau boierească, sau particulară.

10. Nici un ortodox să nu cuteze să-și dea proprietatea vreunui păgîn, și de își va permite să facă una cu aceasta, proprietatea sa să devină a statului și să se pedepsească.

11. La arendarea unui imobil are precădere vecinul înaintea străinului.

12. Acela care are venitul unei moșii sau arenda ei, acela are și toate nămestiele, nu poate însă să le vîndă.

Comentariu. Nămestii sînt lucrurile care neapărat trebuie să se găsească în moșie, precum: ambare și sculele cîrciumii, scaune, pahare, buți, năstrape și altele, care acestea se predau arendașului ca cum ar fi vîndute de proprietar pentru prețul cu care a fost cumpărat venitul.

13. Acela care ia moșie în arendă, poate să înființeze în acea moșie și fabrici, de exemplu vărărie și altele asemenea fără însă să vateme proprietatea.

14. Acela care are venitul unei moșii, dacă va face vreo zidire nouă, nu poate s-o strice, iar dacă se va strica de sine, atunci o revendică ca a lui.

15. Acela care are venitul unei moșii, trebuie să îmbunătățească moșia, iară nu s-o aducă într-o stare rea și s-o vateme spre a cîștiga mai mult.

16. Acela care are venitul moșiei, poate să ia pomii care se strică și să pună alții în locul lor.

17. Acela care ia venitul unei moșii, acela plătește și impozitele către stat.

55 18. Ori și cine are dreptul să vîndă contractul său de arendare, să-l dăruiască sau să-l închirieze altuia, chiar și fără voința proprietarului și a moștenitorului său; asemenea și moștenitorii acelui arendaș moștenindu-l, au voie să facă cu contractul ce vor voi, fără a putea proprietarul nici moștenitorii lui a se opune la aceasta.

〈7〉. Despre cumpărătoare și vînzare

Cap. 1. Dacă vreun **tahsildar** al banilor vistieriei va vinde cu ordin domnesc vreun lucru al celui care nu voiește să plătească drepturile vistieriei, nu invalidează acea vînzare; cînd însă fără ordin domnesc se va vinde, sau cu fraudă, sau fără să se prețuiască acel lucru de către orînduiții domnești cu asemenea însărcinare, vînzarea se anulează.

2. Dacă vistieria va vinde lucrurile cuiva, care e dator către dînsa precum și către alții, nu mai poate acel debitor, nici vreun creditor al acestuia să aducă în urmă cele datorite vistieriei și să ia înapoi lucrurile aceluia, fiindcă preferindu-se datoria vistieriei înaintea oricărei alte datorie, nu se mai întoarce vînzarea făcută.

10 3. Cînd se va scoate la vînzare vreun lucru mișcător sau nemiscător și cumpărătorul va da arvună vînzătorului pentru acel lucru, dacă după aceea cumpărătorul își ia seama, pierde arvuna, iar dacă își va lua seama vînzătorul, se obligă a întoarce arvuna îndoită.

4. Tutorul nu poate să cumpere vreun lucru al orfanului, care se află sub tutela sa.

5. Cu hotărîre definitivă a judecătorului se poate vinde lucrul unui minor, sau pentru vreo datorie proprie a sa, ori pentru datoria părintească, sau pentru vreo datorie către vistierie.

6. Minorii pot să desființeze vînzarea cea rău făcută de tutorii lor.

7. Acei care vînd cu înșelăciune și acei care cumpără înșelîndu-se, dacă sînt la îndoială, sau despre plată sau despre lucru, nici vînzarea lor, nici cumpărarea lor nu e bună, și prin urmare asemenea vînzare nu e valabilă din cauza înșelăciunii; de exemplu cînd s-ar vinde bronz pe care cumpărătorul l-ar fi cumpărat drept aur; iar dacă acel lucru se vinde cu numirea sa proprie, precum vinul drept vin și aurul drept aur și în urmă s-a văzut vinul că s-a acrit, sau aurul inferior din ceea ce spera cumpărătorul, atunci vînzarea e valabilă.

30 8. Acela care sforțat vinde vreun lucru al său, poate în urmă să strice

vînzarea, plătind adică aceea ce a luat din vînzare și să ia lucrul înapoi, care aceasta și moștenitorii au facultatea s-o facă după moartea sa.

9. Dacă cineva vinde lucrul său cu preț mai puțin, poate pe urmă să dea îndărăt banii ce i-a luat de la cumpărător și să-și primească lucrul; preț mai puțin se zice cînd adică se va vinde lucrul cu mai puțin de jumătate din ceea ce a prețuit; dar dacă cumpărătorul va voi să dea vînzătorului tot prețul cel drept, poate să stăpînească lucrul acela; și acest drept îl pot avea și moștenitorii acelui vînzător, ca plătind cumpărătorului banii săi, să-și ia lucrul îndărăt.

40 10. Dacă se va vinde lucrul cuiva cu mai puțin preț din ceea ce a dat ordin proprietarul să se vîndă, se îndreptățește proprietarul a și-l lua îndărăt.

11. Dacă doi înși cumpără o moșie sau o casă, cel dintîi cumpărător dintr-aceștia se face stăpîn, plătind însă pe deplin toți banii cumpărătoarei; 45 iar dacă singur de bună voie se părăsește de cumpărătoare, trebuie să-și ia banii îndărăt cu dobînda lor, și s-a întîmplat să ia și rodul din acele lucruri, trebuie să socotească și cheltuielile ce le-a făcut, pe care scoțindu-le din rod, să îndărăt lucrul cumpărat.

12. Dacă cu banii orfanicești se va cumpăra un lucru care a fost vîndut 50 și altuia, se preferă orfanul la stăpînirea lucrului.

13. Dacă unul și același lucru se va cumpăra cu banii a doi orfani, acel lucru se va stăpîni de amîndoi orfanii.

14. Dacă se vinde un lucru cuiva și pînă a nu-l lua cumpărătorul s-a pierdut, de-l va fi predat vînzătorul în mîinile cumpărătorului păgubește cumpărătorul, iar de nu-l va fi predat și înaintea predării s-a pierdut, păgubește 55 vînzătorul.

15. Dacă cumpărătorul va amîna plata prețului unui lucru pe care l-a cumpărat, plătește dobînda pe de asupra prețului aceuia, pînă cînd îl va plăti, iar nu cîte va pretinde vînzătorul că putea să cîștige de la acel lucru, 60 dacă-l specula.

16. Dacă va cumpăra cineva un animal infirm, sau bolnav, sau un lucru putred și stricat, și se va înșela cumpărîndu-l de bun, și în urmă se va încredința de adevăr, poate să ia îndărăt de la vînzător oricît a dat mai mult cumpărîndu-l de bun, lăsînd numai prețul acela cu care trebuia să-l ia ca 65 bolnav și stricat; iar dacă va voi să-l dea îndărăt, se îndreptățește și în aceasta.

17. Proprietarul ia îndărăt lucrul său propriu, căci cel ce n-a avut a vîndut și cel ce n-a știut a cumpărat.

18. Acela care cu autorizare domnească cumpără un lucru, devine proprietar absolut al acelui lucru.

70 19. Acela care cumpără lucru de furat, păgubește, fiindcă proprietarul acelui lucru descoperindu-l, îl ia îndărăt fără nici o daună.

20. Cînd cineva cumpără un lucru prețuit **muhaer pazar**, adică ca într-un termen hotărît sau să plătească banii, ori să-i dea îndărăt, dacă într-acest interval se va pierde, în asemenea caz dacă vînzătorul a rugat pe cumpărătorul să-l ia, să fie în riscul vînzătorului, iar dacă cumpărătorul a rugat pe vînzătorul să i-l vîndă, să fie în riscul cumpărătorului, însă dacă n-a mijlocit vreo rugăminte nici dintr-o parte, nici dintr-alta, atunci se inculpă cumpărătorul ca unul ce n-a avut grijă.

80 21. Dacă cineva cumpără moșia vreunuia, fiind dată în arendă altuia, nu se obligă cumpărătorul să respecte contractul arendașului, afară numai dacă a cumpărat-o cu asemenea tocmeală ca să lase pe arendaș nesupărat pînă la termen.

22. Vînzarea care se face fără să se depună prețul, nu se numește vînzare, nici ea se poate înstrăina lucrul.

85 23. Cînd cineva vinde vreunuia un lucru și în urmă se va găsi altul care va da preț mai mare, înainte de a se preda cumpărătorului acel lucru vîndut, trebuie întîiul cumpărător să dea prețul pe care l-a oferit cel de al doilea cumpărător.

90 24. Dacă se va vinde la doi inși același lucru îndeosebi fiecăruia, de se va fi vîndut de către aceeași persoană, se preferă acela care l-a cumpărat mai întîi, iar de se va fi vîndut de diferiți oameni, care nici că stăpînea acel lucru, se preferă acela care îl are în stăpînire.

95 25. Acela care cumpără un lucru de la un minor, e dator să dovedească că l-a cumpărat cu consimțirea și cu știrea tutorului, și acela care cumpără un asemenea lucru prin înțelegere frauduloasă cu tutorul, bine îl cumpără sau cu prezumpțiunea că l-a cumpărat bine.

100 26. Nu depunerea banilor, ci predarea lucrului transmite stăpînirea, încît cel ce zice că a depus banii și că a plătit pentru acel lucru, care s-a trecut pe numele altuia, n-are drept să stăpînească lucrul acela, avînd însă să ia bani de la acela, să-i ceară de la dînsul.

27. Cumpărătoarea presupune consimțimîntul vînzătorului și a cum-

părătorului și ea se poate face și între absenți și prin mijlocirea altuia, și prin corespondență.

28. Intre tată și fiu nu există vînzare, afară numai de vreun lucru propriu și dacă nu se vor plăti banii vînzării, nu se numește vînzare.

29. Aceea ce va vinde cineva, nu se poate stăpîni de către cumpărător, pînă a nu se primi banii vînzării.

30. Dacă se va vinde un lucru cu mai puțin preț decît a comandat proprietarul, vînzarea nu e bună și proprietarul are drept să-și ia lucrul înapoi.

31. Dacă pînă a nu plăti cumpărătorul banii lucrului, pe care l-a cumpărat, se va ivi vreo contestare despre stăpînirea acelui lucru, ivindu-se adică altu și zicînd că acel lucru e al său, cumpărătorul nu mai plătește banii vînzării, dacă mai întîi nu va lua garanți buni, spre a nu fi supărat nicio-dată; în asemenea împrejurare însă cumpărătorul nu își pierde arvuna, vrînd chiar să se părăsească de cumpărarea acelui lucru contestat.

32. Dacă vreun fiu va vinde cu știrea tatălui său un lucru părintesc, și în urmă tatăl său va dovedi că acea vînzare s-a făcut din vreo temere de moarte sau de tortură corporală, ori cu vreo fraudă, atunci vînzarea se anulează.

〈8〉. Despre stăpînirea în diferite chipuri, aceea care consistă în posesiunea anuală și aceea care nu, precum și despre stăpînirea simplă

Cap. 1. Dacă stupii de albine ai cuiva vor zbura și vor fugi, pe cît proprietarul lor îi vede și îi gonește ca să-i prindă, sînt ale lui, iar lăsîndu-le să scape și prinzîndu-le altul, devin ale aceluia ce le prinde.

2. Pămîntul pe care-l aduce apa și-l lipește la vreo moșie, este a proprietarului moșiei, și dacă vreo parte din moșia altuia va aduce rîul la moșia unui străin, devine a aceluia.

3. Dacă în mijlocul rîului va răsări vreo insulă, se stăpînește de amîndoi proprietarii moșiilor acelora, care se găseau de o parte și de altă a rîului și care stăpînesc malurile lui, iar dacă insula se află mai aproape de un mal, se stăpînește de proprietarul aceluia mal.

4. Dacă rîul va năvăli din vreun loc și va îneca sau întreaga moșie a unuia, sau numai o parte dintr-însa, apoi se va întoarce la matca sa, din care înecăciune va rămînea acea parte a moșiei ca o insulă, se stăpînește de proprietarul moșiei.

5. Dacă va zidi cineva vreun edificiu pe marginea rîului, nu-l stăpînește.

6. Dacă cineva face un început de a-și însuși fără teamă un lucru străin, nu poate să-l stăpînească cu stăpînire veche¹ (prescripție).

20 7. Dacă cineva cumpără vreun lucru de la un minor, care s-a vîndut fără știrea tutorului, și îl are în posesiunea sa destul timp, nu poate să-l posede cu drept de stăpînire veche, iar de va dovedi că cu acei bani ce au fost dați, pentru cumpărătoria acelui lucru, minorul s-a inavuțit mai mult, atunci se îndreptățește întru a-l stăpîni.

25 8. Acela care posedă lucrul străin, pe care l-a luat din vreo moștenire, nu poate să-l stăpînească cu drept de moștenire pentru cuvîntul că atît el, cît și mortul său l-a posedat.

9. Toate lucrurile, sau mișcătoare sau viețuitoare, care se posedă de către cineva, trecînd timp de patru ani după ce le-a posedat, să le stăpînească, 30 iar de vor fi nemișcătoare, după zece și după douăzeci de ani să le stăpînească după zece cînd proprietarul e de față, și nu va fi posesiunea contestată, iar după douăzeci, cînd lipsesc departe din locul acela.

10. Intr-acei zece și douăzeci de ani ce s-au zis mai sus, nu se socotește împlinirea celor douăzeci și cinci de ani care constituie etatea legiuită, ci după 35 ce împlineste cineva cei douăzeci și cinci de ani și va scăpa din etatea minorității și va începe să intre în al douăzeci și șaselea an, atunci începe să se socotească cele ce s-au legiuit pentru acești zece și douăzeci de ani.

11. Chiar lucru străin posedînd cineva, dacă reclamantul nu va putea dovedi dreptul său de proprietate, cîștigă acela care îl posedă.

40 12. Dacă vreunii posedînd lucruri de ale minorilor le vor însuși ca ale lor proprii, cu drept de stăpînire veche, să se dea înapoi acelor minori.

13. Lucrul domnesc (al statului) nu se poate stăpîni cu veche stăpînire.

14. Cumpărătoria care se face cu fraudă nu se poate confirma cu vechea stăpînire, fiindcă rău posedă acel lucru cumpărătorul.

45 15. Dacă cineva posedă un lucru de devălmășie, zece și douăzeci de ani neînterupt, nu poate pretinde că e al său, zicînd că l-a stăpînit zece și douăzeci de ani neconținut, fiindcă acest caz e dintr-acelea care au prescripțiunea de treizeci de ani.

50 16. Acela care posedă și stăpînește lucru străin, nu poate să-l stăpînească cu pretextul că l-a posedat treizeci sau patruzeci de ani, fiindcă nu poate să

1. Dacă cineva începe a poseda lucru străin niciodată nu poate să-l stăpînească cu vechia stăpînire, nici titlu drept de posesiune nu-i constituie aceasta. Cap. 7. tit. 2, Car. 50, p. 607.

arate înscrisuri și acte că e al său, și prin urmare se dovedește că e arendaș, și arendașul care posedă lucrul străin, luînd rodul aceluia pentru cheltuielile și pentru plata ostenelilor sale, nu poate să pretezeze nici treizeci, nici patruzece de ani.

17. Judecata care nu se termină în timp de treizeci de ani, ci se întinde mai mult pentru scopuri frauduloase, după ce vor trece patruzeci de ani, să fie stinsă cu desăvîrșire.

18. Lucrurile ipotocate unui creditor într-un mod tacit, dacă debitorul le posedă în timp de patruzeci de ani, să le stăpînească în definitiv, fără ca să poată creditorul să le mai reclame cu drept de ipotecar al lor.

⟨9⟩. Despre cheltuielile ce trebuie să se ceară sau nu

Cap. 1. Acela care crește vreo rudă a sa, nu mai poate să ceară în urmă de la dînsa cheltuielile ce le-a făcut pentru creșterea ei, căci aceste cheltuieli le-a făcut dintr-un sentiment pios.

2. O mumă a cheltuit pentru creșterea copiilor ei și pentru îngrijirea lucrurilor proprii lor, și în urmă pretinde de la acești copii cheltuielile ei, deci se îndreptățește să ia de la dînsii numai cheltuielile făcute pentru îngrijirea lucrurilor lor, iar nu și cele făcute pentru creșterea lor.

3. Femeia poate, după desfacerea căsătoriei, să ceară de la soțul ei toate cheltuielile ce le-a făcut pentru hrană și celelalte neapărat trebuincioase ale copiilor ei, făcuți din acea căsătorie, și se îndreptățește întru a primi acele cheltuieli cu cumpăt, cîte se vor găsi de cuviință, chiar și dacă copiii au fost hrăniți de părintele lor, fiindcă și dînsa avea datorii să îngrijească de copiii ei.

4. Cheltuielile ce le face un fidanțat în case fidanțatei sale, în mîncări și băuturi și altele asemenea, nu se mai pot cere după desființarea fidanțalielor.

5. Cheltuielile ce le face un bărbat pentru nevasta sa în caz de vreo boală a ei, sînt ale lui, și nu poate să le pretindă din dota ei; după moartea ei, oricîte cheltuieli va fi făcut să le tragă toate din dota nevestei.

6. Acela care hrănește copiii săi vitregi, dacă a convenit cu nevasta sa, mumă adică a acestora, de a se îndemniza pentru cîte cheltuiește cu dînsii, să se îndemnizeze, iar dacă n-a convenit, să nu se îndemnizeze.

7. Nu numai rudele ci și străinii, inspirați de sentimente pioase și de bunăvoință către orfani, vor cheltui pentru întreținerea lor, dacă vor fi cheltuit cu hotărîre de a nu mai cere nici o îndemnizare, nu pot s-o mai pretinză.

8. Imprumutîndu-se un servitor, și cheltuind în trebuințele stăpînului

său, se obligă stăpînul a plăti acel împrumut, chiar și dacă servitorul s-a împrumutat fără știrea stăpînului său.

30 9. Fiind doi frați, unul minor și altul major, și avînd lucruri în devălmășie, cheltuind cel major cu prisos în zidiri și alte trebuincioase ale lucrurilor de devălmășie și ajungînd minorul în urmă în etatea legiuită și cerînd să se despartă acele lucruri devălmășești, a întîmpinat cererea fratelui său pentru cheltuielile ce a făcut, atunci oricîte cheltuieli se va găsi cu cale că s-au făcut pentru neapărata trebuință a părții minorului, să și le ia, iar acele făcute fără trebuință, ci numai pentru plăcere, nu și le ia.

35 10. Bunica administrînd averea nepotului ei se îndrăpțătește a se îndemniza pentru cîte a cheltuit în creșterea aceleuia.

〈10〉. Despre restituire

Cap. 1. Moșia care se va da sub numire de dotă, și pe care o va lua în stăpînirea sa bărbatul înainte de a se cununa, dacă nu se va săvîrși căsătoria, o restituie dimpreună cu venitul ce i-a luat după dînsa, asemenea și dacă va lua țigani și țigance și se va întîmpla să facă copii.

5 2. Acela care reclamă pentru vreun lucru al său zicînd că s-a pierdut și s-a găsit, trebuie să arate semnele acelui lucru, și găsindu-se identice, să i se restituie fără nici o daună, chiar și dacă va fi cumpărat de acela, la care s-a găsit.

10 3. Acela care luînd un lucru îl va desforma spre a nu se mai cunoaște, și se va dovedi aceasta fraudă a sa, se obligă la restituirea sa.

4. Dacă va da cineva bani pentru vreo faptă pioasă, de a se libera adică vreun sclav sau alt ceva asemenea, și se va realiza această faptă, nu mai poate să ceară restituirea acelor bani.

15 5. Dacă dă cineva bani aceleuia care are să-l tragă în judecată, cu condițiune de a nu-l mai trage, păzindu-se aceasta condițiune, nu se mai restituiesc banii, iar nepăzindu-se, își ia banii îndărăt.

6. Dacă va da cineva bani cuiva spre a se duce undeva pentru vreun serviciu al său propriu, și pînă a nu pleca acela, și-a luat seama, își ia banii 20 îndărăt, plătind numai ceea ce de neapărat a cheltuit, acela care s-a dus pentru serviciul acestuia.

7. Cerînd cineva lucruri de la altu, să n-aibă voie a-l sili să dea acele lucruri la o a treia persoană pînă a nu se judeca, fiindcă trebuie mai întîi să

se judece, și dacă se va vedea că cu drept le cere, atunci să se oblige acela a i le restitui.

8. Părintele a dăruit oarecare lucruri, care se aflau în stăpînirea sa, fiicei sale, cu condițiunea ca să plătească datoria sa părintească, pe care după moartea sa, și fratele aceleia, moștenind în parte pe tatăl său, era strîmtorat, de acei creditori pe care avea să-i achite surora lui, deci ea e datoare sau să achite pe creditori, ori să restituie acel ce a primit spre acet scop de la părintele ei sub numire de donațiune.

9. Pentru vreo cauză pentru care e rău și necuviincios să dea cineva, oricîte ar fi dat, nu mai restituie.

10. Pentru cauza pentru care e lucru neonest și necuviincios numai pentru acela care primește, trebuie să se restituie acea ce s-a primit.

11. Penalitatea dată, nu se mai restituie.

12. Dacă tutorul va plăti datoria minorului, nefiind acea datorie legitimă, minorul își reia banii înapoi.

13. Dacă din cauza etății, sau a fricii, sau a violenței, sau a absenței, sau a nevîrsnicieii, sau dacă cineva a fost înșelat, sau că a plecat în altă țară, sau a căzut în vreo scăpătăciune, și din schimbarea soartei s-ar fi vătămat cu privațiunea lucrurilor sale, se îndrăptățește întru a-și primi înapoi lucrurile acelea de care s-a privat.

14. Dacă pentru un lucru foarte mic, sau pentru oricît lucru se va pretinde o sumă mare, nu se încuviințează restituirea, ci i se refuză cererea.

15. Acela care va fi lipsit de un lucru cu orișice chip, care lucru i se dă drept a i se restitui, nu se zice că s-a lipsit de acel lucru.

16. Oricîți se îndreptățesc a primi îndarăt vreun lucru, care li s-a luat în orice chip și moștenitorii acelora au dreptul a-l primi înapoi.

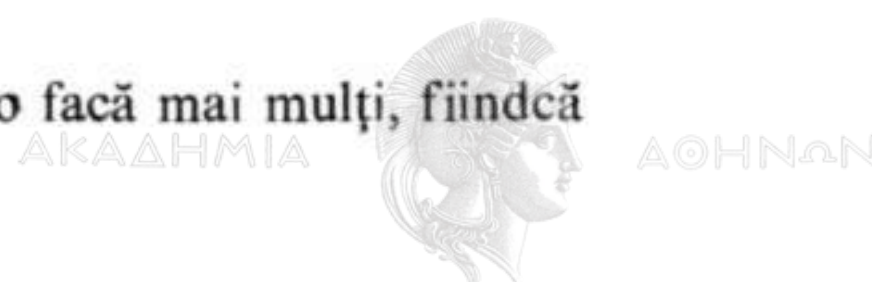
17. Acest drept se acordă și moștenitorilor aceleuia ce i s-a luat lucrul, ca să-l reclame adică de la moștenitorii celui ce l-a avut.

<11>. Despre probele sau constatările lucrurilor

Cap. 1. A constata, va se zică a statornici un lucru cu probe.

2. Acela care cere vreun lucru prin judecată, trebuie să arate semnele lucrului, pe care îl pretinde și n-are datorie a se dovedi pe sine stăpîn al lucrului.

3. Cererea pentru constatarea unui lucru pot s-o facă mai mulți, fiindcă

poate să zică unul că are stăpînirea acelui lucru, altul că are dreptul asupra venitului său, și altul că-l are ipotecă.

4. Acela care trage în judecată pe altu, nu poate să-l silească a-și constata
10 drepturile și actele ce le are, și care importă aceleia ce reclamă.

5. Dacă servitorii vreunui boier au comis vreo crimă, stăpînul lor se obligă a aduce pe servitorii lui, ca pedepsindu-se, să descopere și pe tovarășii lor dimpreună cu care au comis crima.

〈12〉. Despre administrarea lucrurilor

Cap. 1. Dacă vreun vătaf sau econom și administrator al vreunui boier nu va administra toate lucrurile aceleia bine, ci pentru unele va avea grijă iar pe altele le părăsește, din care va păgubi stăpînul său, se inculpă pentru
5 dauna aceea.

2. Acele ce se vor administra bine și după cum se cade de către vreun econom, se obligă stăpînul său a le primi ca bine administrate, și oricare lucru îl va primi ca bine administrat, și chiar dacă n-a fost administrat bine, economul nu mai e răspunzător, și i se plătește tot ce a cheltuit.

3. Dacă vreun econom va administra cu credință lucrurile stăpînului său, chiar și dacă n-a putut realiza vreun rezultat bun, se îndreptățește economul a primi plata cheltuielilor sale.

4. Administratorul pentru orice ar fi cheltuit de la sine în administrarea lucrurilor stăpînului său, primește dobîndă.

5. Dacă administratorul vreunui boier va cumpăra un lucru trebuincios, care se va întîmpla să se piardă din vreun caz neprevăzut, precum de foc sau de dărămare, se îndreptățește a-și primi plata cheltuielilor sale, însă atunci cînd n-a fost el cauza acelei pierderi, căci în acest caz nu se îndreptățește.

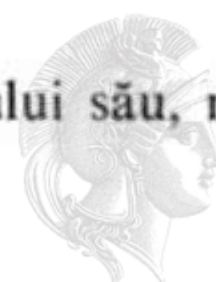
6. Vătaful care face cheltuieli peste trebuința cerută, primește numai
20 plata cheltuielilor ce se va găsi cu cale.

7. Vătaful care vinde rodul și lucruri dintre ale stăpînului său, pe care le administrează el, după ce își va scoate banii dintr-aceia ai vînzării și va ține pe seamă-i pe aceia ce prisosesc, plătește dobîndă pentru banii ce au prisosit.

8. Bunica administrînd lucrurile nepotului ei, primește oricît a cheltuit
25 pentru creșterea aceleia, ca una ce n-a cheltuit pentru vreo faptă pioasă, precum și altă lege zice asemenea.

9. Dacă un creditor administrînd lucrurile debitorului său, n-a putut să

AKAΔHMIA AΘHNΩN

se plătească din administrarea acelor lucruri, le ține ca ipotecă și nu se obligă a le da.

10. Părintele administrând acele lucruri pe care le-a dăruit fiului său emancipat, se obligă a le restitui cu o socoteală lămurită.

11. Acela care administrează lucrurile minorului e dator să arate una din două, sau că a cheltuit de nevoie, sau că a cheltuit pentru folos.

⟨13⟩. Despre reclamațiunea dată în contra celui ce a rînduit pe cineva a fi comisionar în vreun negoț sau în vreo lucrare

Cap. 1. Comisionar e acela ce se orînduiește de altul ca să cumpere și să vîndă în loc hotărît, sau și nu în loc hotărît.

5 2. Acela care face daraveri cu vreun comisionar, care dă faliment, sau fuge, sau tăragănește în îndeplinirile sale, reclamă în contra aceluia care l-a orînduit și-și ia dreptul de la dînsul.

10 3. Acela care orînduiește un om al său în vreun negoț, și aci nu voiește să fie primite de dînsul transacțiunile ce le face omul său, aci iar voiește, e răspunzător către toți aceia care au făcut tranzacțiuni cu omul său, și plătește pentru această nestatornicie a purtării sale.

4. Dacă doi inși vor orîndui un servitor într-o prăvălie, spre a se neguțatori, care servitor se va împrumuta cu bani de la cineva, sînt răspunzători acei doi a plăti banii aceia.

15 5. Acela care orînduiește pe cineva ca să vîndă și să cumpere vite, e răspunzător pentru oricîte se va împrumuta acela.

6. Acela pe care îl orînduiește stăpînul său să se ducă la moșia sa și să strîngă rodul său, dacă se va împrumuta cu banii de la cineva, nu e răspunzător.

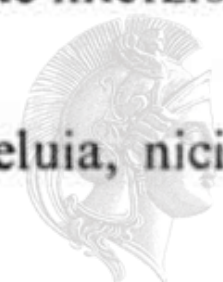
20 7. Dreptul de a reclama în asemenea materie e perpetuu și transmisibil la moștenitori, și în contra moștenitorilor.

⟨14⟩. Despre smintiți și prodigi

Cap. 1. Smintiții și prodigii se pun sub tutelă și tutorul e dator să îngrijească nu numai pentru lucrurile lor, ci și pentru corpul lor.

5 2. Prodigul nu poate înstrăina nici un lucru al său, ca unul ce este interzis de a-și administra averea, și n-are nici o stăpînire pe lucrurile sale.

3. Tutorul unui smintit nu poate înstrăina nici un lucru al aceluia, nici

să dăruiască, afară numai cînd o face pentru un mare folos al lui, și care trebuie să se facă cu autorizare domnească înscrisă.

10 4. Bărbatul avînd o nevastă smintită s-a despărțit de dînsa, iar muma aceleia¹ dacă va fi făcut vreo învoială cu ginerile ei, care învoială să privească spre vătămarea fiicii sale, această faptă a mumei nu poate păgubi pe fiica ei, chiar și dacă numai a administrat ca tutoare averea aceleia.

5. Smintitul moștenește pe părinții lui.

〈15〉. Despre parinți și copii

Cap. 1. Virtute și putere are acea lege care ordonă copiilor să hrănească pe părinții lor, precum și părinților de a-și hrăni copiii.

5 2. N-au dreptul nici părinții, nici copiii, care și-au ales viața călugărească să se excludă unii pe alții de la moștenirea lor, ca ingrați pentru vreun motiv oarecare, ce s-ar fi întîmplat înaintea retragerii lor la călugărie.

3. Judecătorul trebuie să hotărească a se hrăni copiii de părinți și părințiⁱ de copii, fie copii emancipați sau dependenți.

10 4. Părintele se obligă într-o hrăni pe copilul său, care e sărac și infirm, și care nu poate să lucreze, și nu numai a-l hrăni, ci a îngriji și pentru celelalte trebuințe ale lui, adică locuință, îmbrăcăminte și altele asemenea, și copilul cel independent se obligă a hrăni pe părintele său, care e sărac, căci e necuviincios lucru ca un copil fiind cu destule mijloace, tatăl său să fie scăpătat și în lipsă de cele trebuincioase ale vieții sale.

15 5. Moștenitorul fiului nu se obligă a hrăni pe moșul său, afară numai cînd va fi într-o extremă sărăcie.

6. E drept ca copiii să ajute pe părinții lor la trebuințele ce vor avea.

7. Copilul e dator să hrănească pe tatăl său fiind sărac, atunci însă cînd va avea destulă stare spre a-l hrăni.

20 8. Precum am așezat să se hrănească părinții și copiii mutual cînd sărăcesc, asemenea ordonăm și pentru toți ascendenții și descendenții.

9. Aceste sarcini privesc numaⁱ pe nepoții născuți despre partea tatălui, iar nu și despre partea fiicelor, ca unele ce nasc copii dependenți de proprii lor tați.

25 10. Acela care vinde pe fiii săi, se inculpă dimpreună cu cumpărătorul, ca cel ce face comerțul cu sclavii.

1. In ziar greșit: iar numai acela.

11. Părintele nu poate să vîndă sau se ipoteceze pe fiii săi.

12. Părintele nu poate să întrebuițeze pe fiul său ca pe un servitor.

13. Părintele poate să vîndă pe fiul său pentru o mare extremitate și pauperism, dacă nu are pe cineva să-l hrănească, căci dacă e sărac și <are> pe cine să-l hrăneasca, nu face bine.

Comentariu. Această lege e abrogată prin legea generală care zice: cînd sînt mai multe legi care conglăsuesc într-una și aceeași împrejurare, și se va găsi și altă lege care se opune la acele multe, să se părăsească acea una lege, și să rămăie fără nici o tărie, precum s-a zis și în altă parte; iar legiuitorul a mai adăogat aci și această lege, nu pentru alt scop, ci numai și numai pentru ca să arate respectul cel mare și simțămîntul cel pios al copiilor ce au datorie să conserve pentru părinții lor, iar cu aceleași cuvinte l-a abrogat și a făcut ca cu aceasta lege să nu se mai găsească niciodată vreun tată care să poată să vîndă pe copilul său, fiindcă zicînd că dacă n-are pe cine să-l hrănească, și dacă e sărac și are pe cine să-l hrănească, nu face bine, totodată o abrogă cu aceleași cuvinte și o face să n-aibă nici o tărie; căci nimeni nu poate să constate că n-are cine să-l hrănească și că moare din cauza sărăciei, fiindcă oricît de sărac fie cineva, se hrănește și găsește milă la toți cei ce sînt de același neam cu dînsul și la cei de alt neam, la toți concetățenii lui și la străini chiar.

14. Mumele nu se acționează, nici se judecă pentru copiii lor, nici bărbatu pentru daraverile nevestei sale.

15. Un tată nu se acționează pentru daraverile fiului său care e independent, pe care daraveri le-a făcut în neștirea sa; și nu numai că nu se acționează, dar încă și dacă s-a întîmplat, silit fiind, să dea ceva mult preț, pentru daraverile fiului său, să i se restituie.

16. Fiul independent nu se acționează și nu se judecă pentru daraverile tatălui său, chiar și dacă acele daraveri ar fi domnești.

17. Precum copiii nu se acționează pentru daraverile tatălui lor, asemenea și tatăl nu se acționează pentru daraverile copiilor săi.

18. Pe cît va trăi tatăl, nu poate cineva să tragă în judecată pe fiul său pentru vreo datorie a tatălui acestuia, ori pentru vreo altă daraveră părintească, fie domnească, fie particulară.

19. Autoritatea părintească stă mai mult în pietate decît în asprime.

<16>. Despre logofătul cel mare

Cap. 1. Logofătul cel mare trebuie să fie cu frica lui Dumnezeu și a

domnului său și să caute totdeauna legea, asemenea să caute și pe țărani și pe
 oricare altu de orice condițiune și treaptă va fi, care vine de la țară, și îndată
 5 să chibzuiască și să îngrijească spre a se cerceta pricina lor de către boier,
 și fără întârziere, să se termine judecata lor, pentru ca să se poată întoarce
 curînd mulțumiți. Și dacă se va întîmpla să vină mulți împreună pentru una
 și aceeași cauză, care urmează neapărat să ia sfîrșit după un curs de mai multe
 zile, pe cei mai mulți să-i trimită îndată la vetrele lor, și să oprească numai doi
 10 sau trei dintre cei mai bătrîni și judecata lor să se facă fără cea mai mică
 întârziere.

2. De cîte ori domnitorul se duce la alte biserici după datina locului, să
 îngrijească logofătul cel mare a lua petițiunile oamenilor ca să le înfățișeze în
 urmă domnitorului, și care dintr-acei oameni face gură și zgomote, nu numai
 15 să-și piardă dreptul ori de ce natură ar fi, ci să se și pedepsească; iar dacă cine-
 va se teme de vreo persoană înaltă, ca să solicite dreptul său de la domnitor,
 să îl aducă la cunoștință sau prin mitropolitul, ori prin logofătul cel mare.

〈17〉. Despre fraudă

Cap. 1. Este fraudă rea și fraudă bună. Fraudă rea este aceea care se
 face cu viclenie și cu înșelăciune și privește spre vătămarea cuiva; fraudă bună
 este aceea care se face în contra inamicilor și tâlharilor.

5 2. Acela care întrebuințează cumpănă nedreaptă în vînzarea sa, spre a
 nedreptăți pe cumpărători, se pedepsește ca draudulos, iar cumpărătorii iau
 înapoi lipsa lor.

3. Aceia care fac vreo fraudă între dînșii, nu se pot trage în judecată
 unii pe alții.

10 4. Vînzătorul ori cîte zice spre lauda mărfii sale, bine le zice, și nu se
 poate scuza ca fraudulos; iar dacă va zice acelea spre a înșela pe cumpărător
 și-l va înșela, atunci se pedepsește.

5. Dreptul de a reclama în contra fraudei se întinde pînă la doi ani inclusiv
 din epoca în care s-a făcut.

〈18〉. Despre artizani

Cap. 1. Orice artizan, după ce va începe să facă o lucrare, sau casă adică,
 sau orice altă lucrare ar fi, e dator s-o săvîrșească, iar dacă va neîngriji și
 o va lăsa neterminată, are voie ori care alt meșter s-o termine fără a ținea în
 5 seamă cuvintele celui dîntii bazate pe contractul ce-l are pentru lucrarea aceea.

〈19〉. Despre poprirea de a insulta creditorii moaștele debitorilor

Cap. 1. Creditorul care văzînd pe debitorul său că zace de grea boală și va cuteza a se duce în casa sa spre a-l strîmtora sau pe dînsul, sau pe nevasta sa, ori pe copiii lui, să se pedepsească cu astfel de chip în cît să piardă acelea ce are să ia de la dînsul și să dea încă pe atîta la moștenitorii acelui debitor, și tot de odată să plătească și amendă la vistieria domnească a treia parte din averea sa.

10 2. Acela care reclamă în contra vreunui mort, să n-aibă dreptul înainte de nouă zile după moartea aceluia să tragă în judecată pe vreo rudă d-ale mortului, iar după trecerea acelor nouă zile poate să reclame.

3. Acela care avînd să ia de la cineva, va cuteza să ia vreun copil al acelui debitor, sau ca amanet, ori ca să-l serveze, nu numai să piardă aceea ce are să ia, dar să se și osîndească a plăti încă pe atît, sau acelui copil, ori părinților săi.

15 4. Acela care împiedică cadavrul debitorului său de a fi înmormîntat, sau va face vreo insultă corpului acelui mort, să piardă aceea ce are să ia, să plătească încă pe atîta la moștenitorii mortului și să i se confisce a treia parte din averea sa.

〈20〉. Despre evacuările făcute în orice chip, sau public sau particular

Cap. 1. În casele ce se zidesc pe un drum public, nu se cuvine să scoată canaluri cu scurgere.

5 2. Zidul comun nu poate nici unul din vecini, proprietari ai acelui zid, nici să-l strice nici să-l dreagă.

3. Acela care face ceva spre vătămarea vecinului se poprește; iar vrînd să renoiască zidirea veche, trebuie să păzească orînduiala cea primitivă.

4. Nu poate vecinul să poprească cu pomi înalți vederea vecinului său.

10 5. N-are voie vecinul să scoată vreun coș pentru fum în zidul comun, sau să facă vreun osebit zid și să întunece pe vecinul său vătămîndu-l.

6. Vecinul nu poate să facă grajd alături cu zidul comun, spre a nu-l strica prin acea umezeală.

7. Poprit este a face cineva ușă sau fereastră în zidul cel străin, în care caz se obligă a se astupa cu cheltuiala sa proprie.

15 8. Acela care face vreo zidire pe un loc domnesc pentru înfrumusețare și nu se va opri de nime, în urmă nu se mai obligă să strice zidirea.

9. Dacă cineva zidește vreo casă pe loc străin, proprietarul acelui loc

stăpîneşte casa aceea, pe cît timp se află casa în stare bună, iar cînd se va strica materialul îl ia acela care a zidit casa.

- 20 10. Cînd este vreo împrejurare atingătoare de evacuările sau hotarele casei, nu pretindem ca cei în forţă să cunoască în timpul căror posesori, sau cînd s-a făcut, ci dacă au auzit de la cei ce au fost faţă, sau de la cei ce au aflat, cînd s-a făcut acest lucru.

⟨21⟩. Despre nouă zidiri

Cap. 1. Sau cu drept, sau fără drept zideşte cineva un edificiu nou, se popreşte de vecinii săi, pîna cînd se va cerceta cu scumpătate chestiunea.

- 5 2. Cînd voieşte cineva să facă o zidire nouă din temelie, trebuie mai întîi să ceară voie de la domnie şi de la vecini.

3. Acela care începe să facă o zidire nouă şi vatămă pe vecinul său, se popreşte de către acel vecin, direct adică, pînă a nu raporta vecinul despre aceasta la domnie, se opreşte şi indirect prin altă persoană, cînd vecinul e absent, şi dacă nu se va conforma într-o prăsi zidirea, atunci i se va dărîma
10 şi va păgubi.

4. Acela care ordonă poprirea unei zidiri, fie bărbat, fie femeie, fie copil, bine ordonă şi nu e trebuinţă de a se găsi proprietarul spre a-i ordona, ci e destul să se ordone numai meşterilor, care lucrează la acea zidire.

- 15 5. Dacă acela care se opreşte de a se face vreo nouă zidire, va vinde locul sau casa aceea altuia, şi acel nou proprietar va începe zidirea, se pedepseşte, fiindă poprirea n-a fost privitoare la persoană, ci la lucru.

⟨22⟩. Despre sfînta cruce

- 5 Cap. 1. Să nu cuteze cineva să sape cruce în pămînt, sau în marmoră, care zace pe pămînt, sau pe piatră care e aruncată pe jos, şi nu numai să nu sape de aci înainte, dar şi cîte s-au întîmplat a fi săpate, să dispară, iar calcătorul acestei legi să se pedepsească.

2. Asemenea hotăreşte şi a 63-lea lege din al şaselea sinod, de a nu se insulta simbolul mîntuitor al biruinţei noastre, călcîndu-se de trecători.

⟨23⟩. Despre pescuire

Cap. 1. Acela care pescuieşte în baltă străină sau heleşteu se pedepseşte, fiind aceasta poprit; asemenea se pedepseşte şi acela care opreşte pe pescari

de a pescui într-un râu, sau cu pretextul că acea parte de râu se află pe dinaintea moșiei, sau casei sale, ori sub un alt pretext oarecare.

2. Rîul este pentru uzul comun, și oricine voiește poate pescui într-însul, iar srăpînirea este a proprietarilor moșiilor, în care se află rîul.

3. Dacă cineva întreprinde pescuirea mult timp într-un loc, poate opri pe altul de a pescui într-acel loc.

⟨24⟩. Despre cerșetori

Cap. 1. Cerșetorii să nu fie admiși după cum se vor întîmpla, ci oricîți dintr-înșii se vor afla sănătoși și cu destulă putere, să se oblige a se ocupa de vreun serviciu, ca din aceasta pe de o parte să muncească servind, iar pe de altă să se hrănească și totodată să se părăsească de trîndăvia lor, schimbînd viața lor cea leneșă într-o viață mai activă și mai bună; iar de vor putea să lucreze, să fie goniți, afară din aceia care vor fi infirmi sau bătrîni.

2. Cerșetorii murind fără testament și neavînd rude, să se moștenească tot de cerșetori.

⟨25⟩. Despre patroni și liberați

Cap. 1. Dacă liberații se vor arăta nesupuși către patronii lor, sau către copiii patronilor lor, să fie bătuți de către domnitor; iar dacă îi vor insulta, se vor exila provizoriu, și de vor cuteza să-i bată, sau să-i calomnieze, ori să atenteze la viața lor, se vor trimite la ocnă.

2. Un liberat nu poate să dea în contra patronului său petițiuni, prin care să-l dezonoreze.

3. Dacă liberatul se va arăta ingrat către patronul său, să cadă iar în servitute, dimpreună cu copiii lui.

4. Liberatul se obligă a hrăni pe patronul său, fiind sărac.

⟨26⟩. Despre samsari sau telali

Cap. 1. Samsarul sau telalul ori cît va lăuda lucrul său de comerț, nu se inculpă, nici chiar primind bani samsaricești.

2. Telalul se îndreptățește a primi plata ostenelii sale, după măsura cătătimei lucrului și serviciului ce a făcut.

3. Acela care se face mijlocitor pentru vreo căsătorie, primește dreptul său după învoiala ce a avut, iar de nu va avea vreo învoială, primește oricît se va găsi de cuviință și drept.

AKAΔHMIA

AOHNON

AKAΔHMIA

AOHNON

〈27〉. Despre miziluri sau poste

Cap. 1. Caii de poste să nu fie bătuți nici cu bețe, nici cu alt ceva asemenea, ci să se mîie cu biciul, fiindcă oricare surugiu îi va bate cu bățul, sau cu alt ceva, se pedepsește.

5 2. Boierii și toți ceilalți să nu supere cîtuși de puțin postele.

3. Oricare om, fie de orice rang sau treaptă, care va călători cu caii de poste, să plătească capilor postali sau căpitanilor de poste pentru caii ce îi voiește, și dacă nu va voi să plătească, să fie pedepsit.

10 4. Acela care ia cai de poste și nu-i va lăse la stațiunea cuvenită, ci îi va purta pînă la cealaltă stațiune, să plătească prețul împătrit, măcar ori și ce fel de om ar fi.

〈28〉. Despre plata învățătorilor și medicilor

Cap. 1. Plata învățătorilor de limbă, atît simplă cît și cea elenică, precum și plata medicilor (nu însă și a exerciștilor, de s-ar constata că s-au folosit mulți de la dinșii), judecătorul o fixează.

5 2. Aceia ce va dărui cineva învățătorului său, nu se mai întoarce, fiindcă nu se zice dar, ci plată.

〈29〉. Despre prețul sclavului

Cap. 1. Fie prețul sclavului, bărbat sau femeie, de va fi fără vreo meserie, 20 de monede, dacă e mai mare de doisprezece ani; iar dacă are vreo meserie (afară de aceea de notar și de medic,), pînă la treizeci monede; iar dacă va fi 5 notar sau medic, fiind notar pînă la cincizeci de monede, și fiind medic, pînă la șasezeci, iar de vor fi sclavi eunuci, trecuți peste doisprezece ani și fără meserie cincizeci de monede, iar de va avea vreo meserie șaptezeci de monede, fiind însă mai mici decît de doisprezece ani treizeci de monede.

〈30〉. Despre căsătoriile nelegiuite

Cap. 1. Acela care va lua nevastă prin căsătorie nelegiuită, și în contra naturii, pe care legea o numește căsătorie ilicită, nelegitimă și condamabilă, dacă nu va avea copii din întîia sa căsătorie legitimă, îndată averea sa să fie 5 confiscată pe seama statului, asemenea și dota nevestei sale nelegitime, și fiind vreun om de considerațiune, să se exileze, iar fiind vreun om de rînd, să se bată și să se exileze; iar dacă va avea copii legitimi din

întîia căsătorie, sau nepoți sau strănepoți, sau copii de strănepoți, aceia să stăpînească îndată toată averea sa, să-l hrănească însă pe dînsul și să-i dea și celelalte trebuincioase, adică locuință, îmbrăcăminte și altele, fiindcă dacă unul ca acela a fost desprețuitor în privința legii și impiu, e însă părinte.

2. Copiii legitimi ai celor fără de lege căsătoriți, iau toată averea părintelui lor, iar copiii care-s născuți din căsătorie nelegiuită, nu iau nimic.

3. Acela care se naște din o căsătorie nelegiuită, nu este nici rudă nici consîngean.

4. Acei ce se nasc din căsătorie nelegitimă, nu moștenesc nici averea tatălui, nici a mamei lor.

5. Acei care contractează căsătorie nelegitimă, nici cu testament nu se pot moșteni unii pe alții.

6. Și femeia care se mai mărită fără de lege, să fie supusă la aceleași penalități și dota ei să devină domnească, dacă nu va avea copii legitimi cu alt bărbat, căci atunci ei iau dota; obligîndu-se însă s-o țină și pe dînsa și s-o îngrijească de toate cele trebuincioase ale vieții, iar copii născuți din căsătoria ei ilicită, să nu ia nimic.

AKAΔHMIA <31>. Despre proviziuni

Cap. 1. Cînd se orînduiește strîngerea proviziunilor, să nu rămînă nimeni scutit de dînsule, nici mare, nici mic, nici mănăstire, nici biserică.

2. Aceia care dau proviziuni într-un județ, să nu se oblige a le da în alt județ, spre a se apăra și acesta de sarcina sa proprie; iar dacă de nevoie trebuie să le dea, să se vîndă atunci cu prețul cu care se vînd pe loc. Proviziunile ce se dau domniei de locuitori, să se țină în samă în loc de bani, pentru darea ce o dau vistieriei, și să se prindă îndată în socoteală, chiar și scumpete de proviziuni să fi fost, fiindcă nu e drept să dea cineva acum proviziuni sau cherețele, ori alte asemenea, și în urmă să se socotească prețul lor, cînd este ieftinătate, sau cînd sînt prețurile scăzute.

3. Să nu se oblige cineva să vîndă toate proviziunile sale, sau oricare alt lucru, ci prisosul, căci e o faptă nedreaptă de a lipsi pe cineva de ceea ce e al său, și să le dea altuia.

4. Cînd cu ordonanță domnească se va orîndui darea proviziunilor, să dea fiecare după analogia vitelor și mijloacelor sale, și oricare boier va voi să nedreptățească vreun sărac, să-și piardă postul.

5. Stringerea proviziunilor să se facă după chibzuirea mitropolitului, precum și a boierilor, spre a nu se nedreptăți nimeni.

20 6. Aceia care dau proviziunile, să nu păgubească, ci să se calculeze după dreptate, fiindcă nu e drept ca, după atâtea osteneală ce s-a făcut, să piardă cineva.

〈32〉. Despre emfiteoză și arendă

Cap. 1. Când ia cineva o moșie cu condițiune ca s-o lucreze și să se bucure de venitul ei, plătind proprietarului pe fiecare an anuitatea convenită, și se va întâmpla vreun caz neprevăzut, de exemplu sau înneacăciune, sau foc, sau năvă-
5 lire de oaste străină, ori de vreun alt lucru asemenea, în contra căruia arendașul nu poate să reziste, atunci proprietarul pierde arenda pentru care s-a învoit, fiindcă e destul arendașului dauna ce i s-a întâmplat cu pierderea seminței, a ostenelilor și a tuturor cheltuielilor sale¹.

2. Aceia care iau o moșie cu chipul mai sus arătat, dacă moșiile acelea
10 sînt boierești, să fie proprietari lor răbdători pentru trei ani de zile, și dacă după trecerea acestor trei ani arendași n-au plătit anuitatea cuvenită, să se depărteze și să piardă orice drept ar putea propune că au cheltuit, au sădit, sau îmbunătățit acea moșie; iar dacă moșiile acelea sînt mănăstirești, sau bisericești, ori private, să aștepte doi ani, și dacă după împlinirea acestor doi
15 ani, nu vor plăti anuitatea, să se depărteze și să piardă orice drept ar pretinde, precum s-a zis mai sus; asemenea și dacă vor fi stricat sau case de ale moșiei, ori alte zidiri, să se oblige a le face la loc cu cheltuiala lor. Aceasta și moștenitorii au dreptul să reclame².

3. Dacă însă proprietarii moșiilor sînt oameni cu rele deprinderi și por-
20 niți spre nedreptate și vrînd să nedreptățească pe arendașul, se ascund la expirarea celor doi sau trei ani, uneltind mijloace spre a nu se întîlni cu dînsul, ca să poată în urmă să-l depărteze și să-l păgubească, în asemenea caz arendașul să sigileze banii anuității față cu martori și să-i dea în mîna unui om de

1. In orice împrejurare de forță maioră la care arendașul nu poate rezista, proprietarul trebuie să piardă, precum sînt viiturele riurilor, berzele, ciorile, năvălirile de oștiri străine și altele asemenea; căci nu e drept pentru un arendaș să piardă și arenda pe lingă semința ce a pierdut-o. Cap. 15 p. 421.

2. Dacă după adăstarea proprietarul 〈ului〉 trecînd cîteva timp, arendașul va stărui, atunci și fără învoială verbală sau înscrisă, contractul se renoiește, presupundu-se că a fost consimțire. Cartea 20, titlu 1, cap. 14 p. 420.

încredere, care aceasta făcându-se, arendașul să nu se depărteze sub nici un cuvânt.

4. Arendașul e dator să urmeze, conform cu cele stipulate în contractul de arendare, după cum s-au învoit amândoi contractanții, iar dacă s-a neîngrijit vreuna din condițiuni, atunci trebuie să se urmeze cum e mai bine și mai drept¹.

〈33〉. Despre liberul schimb

Cap. 1. Schimbul seamănă cu vânzarea și cu cumpărătura.

2. Schimbul consistă în predarea unui lucru, și dacă se va preda un lucru străin, schimbul nu poate exista.

3. Precum la vânzare, lucrul ce se vinde trebuie să se vîndă cu defectele sale pe care e dator să le spună vânzătorul, asemenea și schimbul trebuie să se facă fără înșelătorie, fiindcă atunci nu e valabil.

4. Cînd se face un schimb și nu urmează ceva contrariu cu tocmeala, nu mai încape nici o contestare.

5. Acela care dă cuiva oarecari lucruri cu condițiune de a primi alt lucru în schimb, pe care lucru pînă a nu-l da acela, a vîndut lucrul ce l-a primit, nu se înculpă cumpărătorul, ci se obligă dînsul la predarea lucrului aceluia.

6. Dacă va vinde cineva o casă cu condițiune ca să zidească, sau să renoiască altă casă aceluia (care aceasta se numește schimb), se obligă primitorul a zidi sau a renoi casa.

7. Dacă va da cineva cuiva locul său spre a face vreo zidire, din care să-i dea și lui o parte, se obligă a o da.

〈34〉. Despre ape

Cap. 1. Dacă pe locul cuiva vine apă, care îl vatămă și aduce vreo împiedicare zidirii aceluia, iar acela care se vatămă va întreprinde să dea scurgere apei într-alt loc și va vătăma pe altul, se obligă acesta, care a dat altă scurgere apei, s-o aducă în cursul ei primitiv, dărimînd și ceea ce a zidit întru aceasta.

2. Dacă apa de ploaie care curge dintr-un loc vatămă pe altul, se obligă acela care are locul să facă apa să curgă într-altă parte.

Comentariu din cele împărătești. Aceasta se poate reclama atunci cînd va face cineva vreo lucrare cu mîna sa, din care se vede că se va vătăma vecinul,

1. Dacă voi arenda moșia mea pe cinci ani, și în al doilea sau al treilea an se va întîmpla să moară arendașul, atunci contractul trece la moștenitorul său pînă la împlinirea celor cinci ani.

10 iar dacă nu s-a făcut asemenea lucrare, ci apa își urmează cursul ei natural, aducînd altuia vătămare, atunci nu e caz de reclamare.

3. N-au drept vecinii să facă vreo lucrare cu care să mărească sau să împutineze bălțile.

15 4. Reclamarea ce se face în contra înneacăiunii apelor, presupune o lucrare făcută de mină, care făcîndu-se, vatămă pe vecinul.

5. Dacă vreunul, avînd o apă comună, unul dintr-înșii va cheltui pentru canalizarea acelei ape, cheltuielile sînt datorii a le plăti toți după analogie.

〈35〉. Despre precădere

5 Cap. 1. Cînd se vînd lucrurile vreunuia care a murit lăsînd debite, spre a se plăti debitul său, la cumpărătoarea acelor lucruri, trebuie să aibă precădere ruda, înaintea creditorului și înaintea acestor creditori, are precădere acela ce are să ia mai mulți bani.

2. Dacă cineva, avînd scop să păgubească pre creditorii săi, va vinde lucrul său fără preț altora, atunci au precădere creditorii să-l ia de la cumpărător, și luîndu-l, nu-i plătesc banii ce i-a dat proprietarului acelui lucru, ci îi prînd în socoteala banilor ce au să ia de la proprietar; iar cumpărătorul să-și reclame dreptul de la proprietar pentru fraudă ce a făcut, vrînd să nedreptățască pe creditor.

3. Dacă va sădi cineva în moșie străină, sau în loc străin, vie sau pomi, și va voi să vîndă aceasta plantațiune, trebuie să propună mai întîi proprietarului acelui loc și să dovedească cu martori de credință cheltuielile ce le-a făcut, și dacă va voi proprietarul locului să plătească cheltuielile, să aibă precădere, iar de nu va voi, să n-aibă voie acela să vîndă oricui va voi plantațiunea sa.

20 4. Dacă cineva avînd vreun imobil în comun cu altul și unul dintr-înșii va voi să-și vîndă partea sa, de vor avea vreo parte amestecată în acel lucru devălmășesc niscaiva rude de ale sale, au rudele precădere, iar de nu vor voi rudele să-l ia, atunci îl iau ceilalți străini, care au vreo participare în acel lucru, iar dacă nici aceștia nu voiesc, au precădere aceia care s-au întîmplat să-și aibă lucrurile lor amestecate, fie și străin; însă dacă nici aceștia nu vor, atunci se chiamă vecinii, și oricîți se va întîmpla să fi rămași despre vreo parte, iar 25 dacă într-un acord toți nu vor voi, atunci să se ducă om domnesc să despartă acel lucru și să-l vîndă oricui va voi.

5. Dacă cineva, sau vecin, sau altul, care își are lucrul său amestecat cu

acel lucru, care se vinde despărțit, precum s-a zis, de omul domnesc, dacă, zicem vreunul din acei ce au precădere la cumpărătoreea acelui lucru, va pleca și în urmă se va întoarce și va cere să aibă precădere la cumpărătoreea, poate să reclame în timp de patru luni, și plătind cumpărătorului prețul cumpărătoreei dimpreună cu dobînda prețului și cu cheltuielile făcute cu acel lucru să-l poată lua.

6. Cînd cineva voiește să vîndă vreun imobil al său, trebuie să întrebe pe cel mai de aproape, sau pe cel ce are vreo parte într-acel lucru, fiindcă dacă nu-l va întreba, atît acela care vrea să vîndă, cît și acela care vrea să cumpere, poate cel de aproape să reclame pînă în zece ani să-l ia, fiindcă atunci nu poate cineva să-i zică că fiind de față pe cînd se vindea acel lucru, pentru ce n-a împiedicat vînzarea, căci și el poate zice pentru aceia, că pentru ce și ei fiind de față nu l-au întrebat pe acela, și pentru acest cuvînt nu se apără nici vînzătorul nici cumpărătorul cu legea celor patru luni, care stipulează ca cel de aproape să reclame, ci se apără acel de aproape cu legea celor zece ani.

7. După trecerea a patru ani, nu mai poate cineva să reclame pentru precădere.

45 **Comentariu.** Aceasta neapărat s-a legiuit astfel, că adică avînd cineva precădere și plecînd în călătorie, după ce se va întoarce să aibă drept de a reclama în timp de patru luni, fiindcă aflîndu-se prezent, n-are drept să reclame pînă la trei ani.

8. Avînd cineva precădere la cumpărătoreea unui imobil, pentru o puțină parte ce are în acel lucru, împiedică vînzarea acelui lucru, și se nedreptățește proprietarul, pe care aceasta nedreptate vrînd legile s-o stavilească, dau drept proprietarului să-și vîndă lucrul oricui va voi, și să piardă acel împiedicător pârtaș dreptul de precădere ce i-l dă legea la cumpărătoreea, pentru partea ce are într-acel lucru de vînzare.

55 9. Oricine va dedica vreunei biserici, sau va dărui cuiva vreun lucru, la care are și altul parte și drept de precădere, nu face o dedicare legală, și acel dar, oricare ar fi se anulează.

〈36〉. Despre vamă

Cap. 1. Acela care voiește să ascundă vreo altă parte din marfa sa, spre a nu plăti vamă, dovedindu-se, pierde acea marfă.

5 2. Dacă cineva va sustrage ceva de la vamă din eroare, iar nu din înșelătorie, să plătească îndoită vamă pentru acel lucru, și să și-l ia îndărăt.

3. Toți de asemenea să plătească drepturile vamale, fără ca să poată întrebuința influența vreunei persoane distinse, care să-l scape de plata vămii.

4. Vameșul care va lua mai mult decât dreptul vamal legiuit, să-l plătească împătrit.

〈37〉. Despre hotare

Cap. 1. Dacă vreo inundațiune de ape va șterge hotarele, trebuie să se trimită cu ordin domnesc hotarnic, care să limpezească hotarele.

2. Dacă cineva, reclamînd ceva despre hotare, va voi să răpească cu
5 violență vreo parte străină, nu numai să întarcă aceea ce a răpit, ci încă pe atît, cînd se va constata prin hotarnic că fără dreptate a luat acel lucru.

3. Dreptul de a reclama pentru hotare se acordă pînă la treizeci de ani.

〈38〉. Despre mori

Cap. 1. Dacă va locui cineva într-un sat și va găsi un loc cuviincios pentru o moară, care loc face parte din sat, și va apuca să facă moară, și după ce o va face, vor începe sătenii să reclame că a luat din locul comun și l-a făcut al
5 său propriu, atunci să-i plătească toate cheltuielile ce le-a făcut și să aibă moara în comun dimpreună cu acela ce a făcut-o.

2. Dacă apa care vine de la moară va inunda țarină și vii, iar proprietarul morii va fi indiferent, se obligă să facă astfel spre a nu se vătăma acele
10 locuri, iar de nu va putea găsi un asemenea mijloc, i se oprește moara de a mai lucra.

3. Dacă sătenii își vor împărți între dînșii locul comun al satului, și va găsi vreunul dintr-înșii, în partea ce i-a căzut, loc cuviincios spre a face moară, și o va face, nu au drept consătenii lui a reclama în contra lui.

4. Dacă proprietarii satelor și moșiilor de pe lîngă moară nu voiesc să
15 treacă apa de la moară prin satele și moșiile lor, au dreptul să oprească.

〈39〉. Despre peculiu

Cap. 1. Peculiu va se zică acele lucruri sau acei bani pe care i-a cîștigat un servitor sau un fiu dependent.

2. Acela care face daraveri cu vreun servitor, sau vreo servitoare, are
5 să-și ceară dreptul său din lucrurile proprii ale acelora.

3. Nu se acționează cineva pentru sclavii săi proprii, ci și pentru acei servitori liberi care îi servesc bine.

4. După legi, sclavul nici că datorește, nici că i se datorește, căci cele datorite lui le pretinde stăpînul său, iar pentru acelea pentru care cel ce datorește se acționează pentru lucrurile sale proprii, din acelea are să se plătească datoria sa, neimplicîndu-se stăpînul său, afară numai cînd se va constata că banii pe care îi datorește, s-au cheltuit în trebuințele stăpînului său, în care caz stăpînul e dator să-i plătească.

5. Acela care face daraveri cu vreun fiu dependent, reclamă în contra aceluia fiu dreptul său întreg, iar de va muri acel fiu, reclamă în contra tatălui său, pentru lucrurile proprii ale fiului aceluia.

6. Cînd servitorul va cheltui aceea ce s-a împrumutat pentru trebuințele stăpînului său, are drept creditorul să reclame în contra stăpînului aceluia, și nu se oprește întru aceasta, sau are servitorul avere proprie, sau nu are.

〈40〉. Despre fact și neștiință

Cap. 1. Fact va se zică cînd cineva nu știe cum se înceapă petițiunea sa, și cum s-o termine, adică un om naiv și simplu, sau cum se zice turcește **saschin**, care se și apără de legi.

2. Neștiința este cînd cineva nu cunoaște legile și nu știe cum să reclame după legi, în care caz nu se apără.

3. Nu e totuna neștiința faptului și neștiința de lege, căci legea hotărăște, iar conducerea faptului și pe cei înțelepți de multe ori îi amăgește.

4. In genere, neștiința faptului nu vatămă pe nimenea, iar neștiința legilor vatămă pe toți, afară de cei minori și de unele femei, acolo adică unde nu e greșală în neștiința de lege.

5. Neștiința legii atunci nu folosește, sau atunci nu poate fi apărat cel ce nu cunoaște legile, cînd cineva are mijloace ca să găsească pe cei cu știință de legi și să-i consulte.

6. Acela care se judecă și va zice un neadevăr din eroare, nu se vatămă.

〈41〉. Despre crime de înaltă trădare

Cap. 1. Acela care conspiră în contra domnitorului, cu sabia se va pedepsi.

2. Aceia care ațîță poporul la răscoală, se vor pedepsi după meritul lor, sau prin țeapă, sau prin exil, ori prin decapitare.

3. Acela care va cădea în crima de înaltă trădare, adică va atenta în contra domnitorului, se va pedepsi prin tăierea de cap.

4. Acela care va insulta pe domnitorul, să nu se pedepsească îndată, fiindcă un asemenea insultător sau din nerozie a insultat, și astfel fiind se
10 nesocotește, sau din smintire, pentru care merită milă, ori fiindcă e nedrept-
tățit și se iartă, de aceea se raportează despre dînsul la domnitor, care con-
vingîndu-se despre calitatea persoanei sale, hotărăște dacă trebuie să se pe-
depsească, sau să fie iertat.

5. Pentru acele greșeli pentru care nu se află vreo anume pedeapsă
15 prevăzută de legi, rămîne în facultatea autorității a hotărî pedeapsa ce va
găsi cu cale.

〈42〉. Despre cercetări

Cap. 1. Nu trebuie să se înceapă fiecare cercetare prin torture, ci să se
ceară mai întii alte indice și semne, din care să iasă adevărul, și atunci să se
pună la tortură prevenitul, spre a mărturisi adevărul.

5 2. Mărturiile denunțatorului date de oamenii lui din casă, nu sînt nici-
decum primite, nici că să se ceară asemenea martori, pentru susținerea unei
denunțări.

3. Dacă servitorii, torturîndu-se, se vor cerceta ca implicați în vreo
erimă, și vor mărturisi ceva în contra stăpînului lor, să nu fie ascultați.

10 4. Cînd pentru una și aceeași vină se vor cerceta mai mulți, trebuie să
se cerceteze mai întii cei mai timizi, și cei mai de etate fragedă.

5. In acuzările ce se aduc asupra cuiva, dacă nu se vor descoperi asupra
aceluia oarecare semne despre ceea ce e acuzat, să nu se pună acuzatul la
tortură, ci să probeze acuzătorul ceea ce zice.

15 6. Dacă vreo femeie se acuză că a ucis pe bărbatul ei cu vreun vecin, se
vor cerceta dimpreună cu dînsa și servitorii nu numai a ei, ci și cei străini,
asupra cărora se află vreun prepus, spre a se descoperi adevărul.

7. Unde s-a săvîrșit crima, acolo să se facă și cercetare, spre a se desco-
peri adevărul cu mai multă scumpătate.

〈43〉. Despre omoruri

Cap. 1. La un omorîtor trebuie să se caute dacă a avut scop de a omori
sau nu; acest studiu se poate face asupra instrumentului cu care s-a săvîrșit
omorul, și dacă acest omor s-a făcut cu voia omorîtorului, de va fi vreun om
5 onorabil, să se pedepsească cu confiscarea averii sale întregi, iar de va fi om
de rînd, se va pedepsi cu moartea. Dacă însă omorul s-a întîmplat din nebăgare

de seamă și din neîngrijirea omorîtorului, să i se dea un exil de cinci ani, iar dacă omorul s-a săvîrsit fără voia sa, omorîtorul să se ierte.

2. Dacă cineva fiind nebun, sau fiind copil de șapte ani, va omori pe cineva, nu se pedepsește.

3. Acela care pune pe altul să omoare pe cineva, se va pedepsi ca un omorîtor, fiindcă nu există nici o diferență sau că l-a omorît singur, ori că a pus pe altul să <ο> moare.

4. Acela care omoară pe cineva care vine asupra lui cu scop de a-l omori, nu se pedepsește.

5. Dacă va omori cineva pe hoțul care noaptea, neputînd să fugă de pericolul vieții cu care îl amenință acel hoț, nu se inculpă omorîtorul, iar dacă putea să fugă de pericol și să nu-l omoare, se va pedepsi.

6. Acela care va omori un ascendent sau descendent al său, în flăcări să piară.

7. Dacă stăpînul va bate pe servitorul său cu bățul sau cu biciul, ori îl va pune în fiare, din care cauză va muri servitorul, să nu se pericolese întru nimic stăpînul din aceasta; iar dacă îl va fi omorît cu alt chip, adică sau cu cuțitul, sau cu veninul, sau cu piatră, sau cu prevălire, ori cu vreun alt asemenea chip, atunci se va pedepsi ca omorîtor.

8. Fără pericol poate omori cineva pe acela care îl violează pentru libertinațiu sau pentru pederastie.

9. Dacă cineva omoară pe nevasta sa, prinzînd-o în flagrant delict cu un bărbat străin, de va fi om de rînd, se pedepsește cu exilul sau cu ocna pe viață, iar de va fi vreun om de condițiune mai înaltă, cu un exil provizoriu.

10. Dacă cineva lovind pe altul sau cu piciorul, sau cu mîna, îl va omori, nu poate fi acuzat ca omorîtor, fiindcă se vede din lucrul acela cu care l-a lovit că n-a avut de scop a-l omori, ci să se pedepsească mai măsurat.

11. Dacă în vreo ceartă va lovi cineva pe altul cu mîna și-l va omori, să fie bătut și exilat.

12. Dacă cineva surprinzînd noaptea pe un om culpabil de adulter, pe care poate să-l omoare fără pericol, și-l va omori, nu se pedepsește; iar dacă și copiii aceluia convingîndu-se de aceasta, vor omori, nu se inculpă; iar dacă a făcut aceasta fără ca legea s-o tolereze îl iertăm, căci a păcătuit noaptea, și-i dăm numai exilul.

13. Funcționarii care vor omori pe cineva, să se pedepsească cu moartea, și să nu se apere cu funcțiunea lor.

14. Apărarea legitimă e permisă acelor care, aflându-se în vreun pericol, vor să-și apere viața.

45 15. Dacă vreun servitor nefiind rănit de moarte și nu va muri din rănirea sa, ci din neîngrijire, să nu se osîndească acela care l-a rănit ca omorîtor, ci numai ca pentru rănire.

16. Dacă mai mulți vor răni un om și-l vor omori, și nu se poate cunoaște din rănirea căruia a murit, toți se osîndesc ca omorîtori.

50 17. Părintele nu poate să omoare pe un fiu neascultător.

18. Cel ce va omori un copil, se osîndește ca omorîtor.

19. Pe un tâlhar agresor poate cineva să omoare fără pericol.

〈44〉. Despre furi

Cap. 1. Ori cîți fură, dacă sînt săraci și se vor dovedi că au furat numai o dată, se vor pedepsi cu bătaia, iar dacă vor fi oameni înstăriți, să se oblige a întoarce îndoit lucrurile furate; iar dacă se vor prinde în recidivă, să se trimită la ocnă, și dacă se vor prinde furînd pentru a treia oară, să li se taie

mîinile.

2. Gazda de hoți se pedepsește deopotrivă cu hoții.

3. Cîți intră într-o casă cu arme și fură, se vor pedepsi cu decapitare ca tâlharii.

10 4. Fur este acela care fură pe ascuns și fără arme, care nu trebuie să se pedepsească cu moartea; acela însă care fură prin călcare, sau cu arme, sau și fără arme, să se pedepsească cu moartea ca un tâlhar.

5. Acela care are vreun servitor fur, trebuie să se socotească ca o gazdă de hoți și să se pedepsească.

15 6. Aceia care jefuiesc pe oameni cu mai multă cruzime decît aceia de furi, dacă sînt oameni de rînd să se trimită la ocnă, iar de vor fi oameni de osebită condițiune, se vor trimite în exil provizoriu, pierzînd și posturile lor.

〈45〉. Despre tilhari

Cap. 1. Tilharii cei mari și cei renumiți trebuie să fie puși în țeapă în locurile acelea unde au săvîrșit omorurile și răutățile lor, ca prin acest chip nu numai să se învețe minte ceilalți semeni ai lor, dar și rudele acelor omorîți de către dînșii să fie satisfăcute.

2. Acei care primesc tilhari și îi ascund, se pedepsesc ca și tilharii, și

acea care îi vor prinde și luându-le bani, îi lase să scape, asemenea se vor pedepsi.

3. Acela care ține ascuns un tâlhar ce îi este rudă, se pedepsește mai măsurat.

〈46〉. Despre furt de lucruri sacre

Cap. 1. Acela care fură lucruri sacre, dacă va intra noaptea în biserică ca să fure, cu sabia se va pedepsi, iar dacă intră ziua spre a fura ceva, mai puțin din cauza sărăciei sale, să fie bătut și exilat.

5 2. Furul de lucruri sacre, dacă va fura sau ziua, sau noaptea ceva din sfintele locașuri, de va fi furat din sfântul altar, să se orbească, iar de va fi furat afară din sfântul altar, adică din biserică, să fie bătut și exilat.

3. Acela care fură bani de ai bisericii, să fie exilat pentru totdeauna.

〈47〉. Despre jefuirea mormintelor

Cap. 1. Aceia care jefuiesc mormintele, se înculpă ca pentru crima furtului de lucruri sacre.

5 2. Dacă cineva ia de la un mormint sau piatră, sau coloană, sau marmură, ori vreun alt material, să plătească amenda visteriei, douăzeci litre de aur.

3. Acei care deschid mormintele spre a despoia cadavrele, dacă sînt cu arme, să se pedepsească cu decapitarea, iar dacă sînt fără arme, să se trimită la ocnă, sau să li se taie mîinile.

〈48〉. Despre incendiare

Cap. 1. Acela care împins de răutate, va pune foc și va arde casa cuiva, unul ca acela să fie ars în flacără, sau să se pedepsească cu decapitare.

5 2. Acela care vrînd să cultive moșia sa, care e părăginită și nelucrată, dă foc ca s-o curețe și acel foc înaintînd mai departe va arde o moșie străină, sau vie cultivată, al căror proprietar va reclama în contra aceluia care a pus focul, atunci judecătorul trebuie să cerceteze dacă cel ce a dat focul a neîngrijit, sau n-a întrebuițat toate mijloacele spre a opri progresul focului, și constatînd că întîmplarea a fost din neîngrijire, să-l osîndească, iar de va constata contrariul, adică, că n-a fost din neîngrijire și că a întrebuițat toate mijloacele cele putincioase și n-a putut să întîmpine răul, ci deodată suflînd un vînt violent,

10

a comunicat flacăra într-acel loc care a vătămat, atunci acel ce a pus focul nu se inculpă.

3. Acela care voind să-și scape casa de foc va dărîma o casă străină, care
15 se află aproape de foc, nu se osîndește la plata daunei vecinului său, pe a
cărui casă a dărimat-o.

〈49〉. Despre arestați

Cap. 1. Aceia care sparg arestul și fug, se vor decapita; iar cînd fug din
neîngrijirea gardei, se pedepsesc mai ușor.

Comentariu. Această lege înțelege pe furi sau tilhari, omoritori sau pe
5 cei ce atentă la viața domnitorului, sau pe alții care sînt acuzați pentru alte
fapte amenințătoare de moarte, iar nu pe cei ce sînt închiși pentru datorie, sau
pentru cauze mai mici, căci ar fi crud ca aceștia să se pedepsească cu decapi-
tare.

2. Acei care se pun la arest pentru orice motiv ar fi, să nu stea mult
10 timp închiși, ci sau curînd să se libereze, sau curînd să se pedepsească.

3. Ceea ce un om arestat face în interiorul închisorii sale, sau în scris,
sau promisiune, ori alt ceva asemenea, n-are nici o tărie.

4. Nu trebuie să se aresteze cineva de vreun zapciu fără ordinul boierilor
celor mari.

〈50〉. Despre proibirea închisorilor

Cap. 1. Boierii care au în casele lor închisori, ca să aresteze pe oameni,
să se pedepsească cu asprime ca niște criminali; iar ciți ispravnici de județe,
sau zapcii de orașe vor cunoaște că se face asemenea fapte necuviincioase și
5 nu o vor denunța, ci vor tăcea, să se pedepsească ca niște criminali de furturi
de lucruri sacre.

2. Oricare va cuteza să aibă închisoare în casa sa și să aresteze oameni,
acela ori de ce condițiune sau treaptă va fi, să se aresteze în arestul domnesc
atîtea zile cîte a ținut închiși pe acei oameni în închisoarea sa privată.

〈51〉. Despre traficuri ilegale

Cap. 1. Aceia care, spre a face rău ieftinătății, cumpără proviziuni pe
care le înmagazinează și le ascund, așteptînd un timp de lipsă, unii ca aceștia
de vor fi neguțători, sau să li se interzică acest trafic, ori să se exileze, iar de
5 vor fi oameni de rînd, să se trimită la ocnă.

2. Asemenea să se pedepsească și acei care întrebuințază cumpene false, și cărora nu le e permis a monopoliza lucrurile, nici să se unească între ei pentru ca să vîndă lucrurile cu unul și același preț, căci dovedindu-se astfel, trebuie să se pedepsească, după cum s-a zis mai sus.

〈52〉. Despre vătămarea oamenilor și a animalelor

Cap. 1. Avînd cineva un ciine sălbatic, sau un mistreț, sau un urs, ori vreo altă asemenea fiară, pe care îl va lăsa legat la drum și care va mușca vreun om, dacă acel om va muri, proprietarul animalului să plătească sîngele mortului, iar de nu va muri, să i se dea penalitatea ce se va găsi cu cale, și să plătească și îndoit dauna ce a suferit acel om mușcat.

2. Dacă însă ciinele, sau ursul, ori vreo altă asemenea fiară fiind bine legat, va scăpa prin sălbătăcia sa, și fugind ar vătăma pe cineva, proprietarul său nu mai este culpabil, fiindcă prin scăparea fiarei a încetat și stăpînirea sa.

Comentariu. Pentru aceea e bine ca niște asemenea fiare să nu fie ținute în orașe, spre a nu se întîmpla pericole, și să urmeze reclamări și judecăți.

3. Dacă vreun armăsar va mirosi o iapă, și iapă va da cu piciorul și va fărâma vreun lucru, se inculpă proprietarul ei.

4. Dacă cineva gășind în curtea sa, sau în țarina sa iapă sau vacă și o va goni cu violență, sau cu rănire, din care cauză a lepădat, se obligă să plătească proprietarul ei dauna ce i s-a cauzat, și să ceară de la dînsul dauna ce i-a făcut vita sa.

5. Dacă cineva omoară sau fugărește prin fum albinele vreunuia, se obligă a plăti îndoit dauna proprietarului acelor albine.

6. Dacă se va arunca sau se va vărsa ceva în drumul cel comun, sau în vreun alt loc, în care oamenii au deprinderea să stea, și din aceasta s-a cauzat vreo daună, se obligă a plăti acea daună îndoit, cei ce locuiesc în partea locului de unde s-a aruncat lucrul vătămător.

7. Dacă vreun om vrînd să păgubească pe cineva, va face sgomot, din care acel om va păgubi ceva, să se pedepsească, plătind dauna aceuia și dînd și amendă.

〈53〉. Despre violență

Cap. 1. Vioență este o năvălire mare în contra căreia nu e mijloc a rezista cineva.

2. Înțelegem violență cea ilegală și mare, iar nu aceea care se servă boierii

5 legalmente către cineva, după dreptul funcțiunilor și autorităților lor.

3. Dacă un bărbat sau femeie va da vreun dar spre a nu păți vreun ultragiu, sau ei, ori copilul lor, iau îndărăt ceea ce au dat, căci o asemenea frică, e mai mare decît a morții.

4. Dacă cineva dă vreun înscris de frică, are dreptul să reclame ca să-l
10 ia înapoi; iar dacă a dat și bani, îi ia și pe aceia.

5. Creditorul care va întrebuința violență în contra debitorului său, spre a-l constringe să-i plătească datoria, pierde și ceea ce are să ia, și se pedepsește.

6. Violență se numește și cînd un creditor cere cu asprime și cu insultă
15 banii ce are să-i ia, iar nu-i cere pe cale legală, cînd vede pe debitorul său că-i refuză plata.

7. Acela care întrebuințează violență în contra cuiva, din care înfricoșîndu-se acesta, va păgubi, violatorul se obligă să-i plătească dauna ce a suferit-o, precum și lucrul ce l-a pierdut, chiar de se va dovedi că altul avea
20 acel lucru.

8. Acela care are lucrul ce s-a pierdut în urma vreunei înfricoșări, trebuie să-l înapoieze, chiar și dacă altul a fost care a produs înfricoșarea.

Comentariu. Această lege se arată contrarie celei dintîi; aceasta însă să nu formalizeze pe nimeni, fiindcă legea anterioară dispune ca în genere cel
25 dintîi care a cauzat, vreo frică, să se oblighe a înapoia lucrul, iar al doilea se obligă și acela care-l posedă și nu permite nici acestuia a-l poseda pe nedrept.

9. Dacă cineva de frică sau de violență se va lega că va asista la judecătorie, pentru care va da și garant, sînt absolvați amîndoi, atît el cît și garantul.

10. Dacă cineva, arestînd pe un om în vreo închisoare, îl va sili să facă
30 ceva, orice va face arestatul să n-aibă tărie.

11. Cînd va plăti cineva în capitală bani, sau va face alt ceva, nu poate în urmă să mai zică că a făcut aceasta silit fiind, fiindcă putea să alerge la domnitor și să facă a se opri violarea ce i-se făcea și pentru aceea nici că se crede.

35 12. Lucrurile care s-au luat cu violență, se iau îndărăt, și se pretind, chiar atunci cînd s-au prăpădit.

13. Ceea ce ve face cineva de frică n-are tărie, căci frica presupune violență.

14. Frică numim nu cînd amenință de departe, ci cînd se află iminentă.

40 15. Nici un om nu se poate sili a veni la judecătorie și să reclame vreun

alt pîrit al său, fie pentru vreo cauză de bani, fie pentru cauza criminală.

16. Dacă se va face violență în contra cuiva și se va întîmpla dintr-aceasta vreun omor, violatorul se pedepsește ca omorîtor.

Comentariu din cele Impăratești. Această violență se înțelege astfel, cînd adică cineva sperie mulțimea cu vreo mișcare, din care se va pune mulțimea pe fugă îmbrîncindu-se unii pe alții.

17. Acela care face o asemenea violență din care s-ar întîmpla să se rănească cineva, chiar și fără să moară, să se pedepsească cu ocna.

18. Vînzările, donațiunile, refuirile și orice alt lucru se face prin violență, să n-aibă nici o tărie.

19. Dacă cineva ia lucrul cuiva cu violență, dacă lucrul pe care l-a luat se va constata că a fost luat cu violență, să-l piardă, iar dacă a fost al celuilalt, de la care adică l-a luat, nu numai să-l restituie, ci să plătească și prețul său aceluia de la care l-a luat.

20. Acela care ia fără nici o judecată vreo proprietate părăsită, și o va stăpîni, iar în urmă se va arăta proprietarul ei și o va cere, se obligă a restitui numai proprietatea, iar nu și rodul, ca unul ce n-a luat-o cu violență.

21. Dreptul de a reclama în contra violenței se acordă și moștenitorilor aceluia care a suferit violență, și în contra moștenitorilor violatorului.

〈54〉. Despre falșificatori

Cap. 1. Pedeapsa unui falșificător, dacă e vreun om de considerațiune, este exilul, iar de va fi vreun servitor, e supliciul cel din urmă.

2. Acela care va falșifica înscrisuri, sau testamente, ori altele asemenea, se va pedepsi după chipul de mai sus.

3. Acela care primește bani, sau se va învoi să aducă vreo pîră în contra cuiva, sau vreo mărturie criminală, asemenea se va pedepsi.

4. Acela care va falșifica ceva, sau va șterge vreun lucru important din înscrisuri, sau din registre de socoteli, ori din alte acte asemenea, asemenea se va pedepsi.

5. Aceia care vor rade, sau vor tunde monedele, adică galbeni sau alte, să li se taie mîinile.

6. Falșificarea este și contrafacerea scrisului altuia, fără ca să zică cineva minciună, sau să falșifice vreo socoteală.

7. Acela care își tăgăduiește propria sa semnătură sau sigiliul său, se pedepsește cu pedeapsa falșificătorului.

8. Acela care face un sigiliu falș se pedepsește tot ca falșificătorul.

9. Nu poate cineva să atace ca falș înscrisul acela pe care l-a scris cu propria sa mână.

20 10. În cercetarea despre falș, judecătorul trebuie să chibzuiască bine și să nu ceară numai dovezi de la pîriș, ci și de la cel pîrit, și să cerceteze și calitățile celor ce se judecă.

〈55〉. Despre răpire

Cap. 1. Acela care răpește o fată, sau fidanțată sau nu, ori vreo femeie măritată sau văduvă, și mai ales din acelea care și-au închinat viața lui Dumnezeu, cu arme și cu violență, să se pedepsească cu decapitare, fie nobil, sau
5 fie liberat.

Comentariu din cele Impărătești. Răpire de femeie sau de fată, se zice cînd va intra cineva în casa cuiva, cu mulțime și va răpi o femeie sau o fată, fie cu voia ei sau fără voie, în care caz se pedepsește după chipul ce se arată mai sus; iar cînd va veni singur și va lua pe acea femeie sau fată, cu voia ei,
10 nu se numește răpire ci corupere, și atunci se pedepsește ca corupător, sau adulter.

〈2〉. Acela care răpește pămînt și-i schimbă hotarele, să plătească îndoit lucrul răpit.

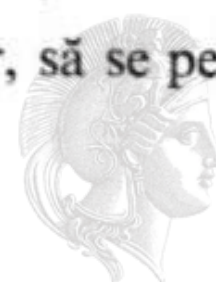
3. Cînd e vreun diferend pentru rezidirea unei case, sau cînd se face
15 vreo cercetare pentru călcare de hotare, nu cere judecătorul martori dintre cei ce se află în viață, care să dea mărturie că cunosc foarte bine acea împrejurare, fiindcă e prea cu puțință ca să nu se găsească asemeni martori vii, ci e dator să ceară martori de aceia care au auzit de la oameni care au văzut sau au auzit despre aceasta.

〈56〉. Despre fermecători și vrăjiri

Cap. 1. Fermecătorii fiind funcționari, li se confiscă averile, iar fiind oameni de rînd, se decapitează.

2. Fermecătorii care întrebuintează farmece spre a atrage o femeie
5 înțeleaptă către cineva, sau vreun bărbat înțelept către o femeie, sau va vrăji în contra vieții unui om, să se pedepsească prin confiscare și exil.

3. Acela care invoacă dracii spre vătămarea oamenilor, să se pedepsească cu moartea.

4. Acela care face vreun venin spre a omori un om, precum și acela care-l vinde, amîndoi se pedepsesc ca omorîtori.

5. Acela care va da venin cuiva și va muri dintr-acel venin, se pedepsește cu moartea.

6. Oricare se va dovedi că întreprinde fermecătoria, chiar și sub pretextul că o va face pentru vindecare de boale, sau pentru întîmpinarea vreunei vătămări, acela să se pedepsească cu cel din urmă supliciu, adică ca un răzvrătit, cu moartea.

〈57〉. Despre calomniatori

Cap. 1. Toți calomniatorii se vor pedepsi cu exilul, și de vor fi funcționari, să-și piardă și postul.

2. Ca calomniatorii se pedepsesc și aceia care urzesc, sau scriu, sau înfățișează la judecătorie vreo carte falsificată, sau vreo mărturie falsă spre vătămarea sau dauna cuiva.

3. Moștenitorul unui omoritor sau tată, ori mămă, ori altul care va voi să răzbune moartea asasinatului, și reclamînd în contra cuiva că ar fi asasinat pe acela și nereușind, nu se inculpă ca un calomniator, ci se iartă.

4. Aceia care vor a calomnia pe cineva ca pe un atentator în contra vieții domnitorului, și nu vor putea s-o dovedească, să se pedepsească cu ultima pedeapsă, asemenea și aceia care l-au îndemnat spre aceasta, primind pedeapsa ce ar fi meritat-o cel calomniat.

5. Acei care vor calomnia pe careva pentru vreo cauză criminală, să se pedepsească cu mai grea pedeapsă decît cea din urmă.

6. Dreptul de a reclama în contra calomniatorilor, se întinde pînă la treizeci de ani.

〈58〉. Despre măsurători

Cap. 1. Dacă se va rîndui cineva să măsoare vreo moșie, sau vreun loc, sau vin, sau grîu, sau altceva asemenea și va face fraudă la măsurătoare, spre a păgubi pe vînzătorul, sau pe cumpărătorul se osîndește să plătească îndoită dauna ce a cauzat.

2. Doi măsurători, făcînd fraudă, fiecare dintr-înșii ce se osîndește a plăti dauna întreagă, adică a o plăti îndoită aceluia pe care l-au vătămat, iar plătind unul, se achită celălalt.

〈59〉. Despre taxildarii banilor statului

Cap. 1. Acela care se însărcinează ca taxildar al banilor statului, dacă va cere de la debitorii vistierii, mai mult decît darea legiuită ce trebuie să primească pentru osteneala sa, sau pe care primind-o o va cere d-al doilea, să plătească acelora îndoit din ceea ce a luat, și dacă va stărui în refuzul său, s-o plătească împătrit.

2. Taxildarii cînd vād pe locuitori că nu vor sa plătească bucuros darea lor, au voie să ia lucrurile lor și să le vîndă; iar dacă țāranul acela nu se va refuza la plata dării sale, și taxildarul îi ia lucrul său și i-l vinde, să se osîndească a i-l plăti îndoit.

3. Acela care se va trimite ca să ceară și să strîngă banii vistieriei și se va arāta cu cupiditate și abuziv, cu care aceasta va vexa pe locuitori, să fie oprit de ispravnicul de a stărui în asemenea cerere, despre care ispravnicul să raporteze la domnitor, spre a-i da pedeapsa cuvenită.

〈60〉. Despre acuzări criminale

Cap. 1. Dacă servitorul unui boier va fi acuzat pentru vreo crimă, are voie stăpînul său să-l apere; iar dacă crima se va constata, se va pedepsi servitorul fără ca stăpînul său să fie atîns întru nimic.

2. O femeie nu poate aduce acuzare în contra cuiva pentru vreo crimă capitală, afară numai cînd i se omoară părinții sau copiii.

3. Orice judecător care judecă pe careva căzut în vreo crimă, nu trebuie să se preocupe de vreo hotărîre sau relațiune ce s-ar fi făcut în contra aceluia, ci trebuie să cugete bine, dacă într-adevăr a păcătuit.

4. Boierii de orice condițiune sau treaptă vor fi, cînd vor cădea în acuzarea vreunei crime, singuri să se judece, iar nu prin vechili; iar în chestiuni de bani, să se judece prin vechili.

5. Dacă cineva va acuza pe altul pentru vreo crimă și acuzatul va acuza din contra pe acela pentru o mai mare crimă, trebuie să se cerceteze mai întîi crima cea mare.

6. Cînd un frate va acuza pe frate-său pentru vreo faptă criminală, (nu însă pentru acea de înaltă trădare), se va exila.

7. Acela care petrece în casa cuiva, n-are voie să aducă în contra lui acuzare pentru vreo crimă, iar dacă va avea să ia bani de la acela, atunci po ate să reclame.

25

30

8. Aceia care vor acuza pe cineva pentru crima de înaltă trădare, și nu pot s-o dovedească, se pedepsesc dimpreună cu aceia ce i-au îndemnat.

9. Acela care greșește și prinzîndu-se, va zice că altu l-a îndemnat să greșească, nu scapă de pedeapsă greșelii sale, în care se implică și îndemnătorul său.

10. Judecătorul nu trebuie să hotărească îndată pedeapsa capitală, în contra cuiva, ci să aștepte ca sau acuzatul singur să mărturisească nesilit greșeala sa, sau pedepsindu-se s-o mărturisească ori prin martori de credință, să se constate adevărul acuzării aduse asupra-i.

11. Acela însă care de bună voie va mărturisi că a săvîrșit greșeala pentru care este acuzat, să nu se creadă așa lesne, fiind probabil că ar putea să mință în contra sa, sau de frică, sau pentru vreo altă cauză.

〈61〉. Despre blasfemători în contra lui Dumnezeu

Cap. 1. Acela care pronunță blasfeme în contra lui Dumnezeu, să se pedepsească cu ultimul supliciu.

〈62〉. Despre furi de vite

Cap. I. Fur de vite se numește acela care fură mai multe vite deodată, iar multe se zice și pîna la zece.

5

2. Acela care fură nutrețe dintr-un loc de pășunare, sau din staul, sau care fură cai din herghelie, de va fi om de considerațiune, să-și piardă postul și să se exileze, iar de va fi om de rînd, se va bate și se va trimite la ocnă.

〈63〉. Despre medici și chirurghi

Cap. 1. Chirurgul acela care din lipsă de știință îndestulă a artei sale, făcînd vreo operațiune asupra unui om rănit, îl va omorî, să se pedepsească ca un omorîtor.

5

2. Medicul care va da vreun medicament cuiva din care acela va muri, dacă l-a dat cu mîna sa, se va pedepsi aquiliu iar dacă l-a dat prin mîna altuia, se va exila.

10

3. Acela care va opera o rană cu artă, dar în urmă va părăsi pe pătimaș și nu va mai urma cura sa, se pedepsește aquiliu, ca unul ce a fost cauza morții pacientului.

4. Medicul acela care va da cuiva un medicament, din care va muri, se pedepsește cu ultimul supliciu.

<64>. Despre corumpătorii servitorilor

Cap. 1. Acela care îndeamnă pe servitorul unui boier să fure pe stăpînul său și să fugă, să plătească acelui boier îndoit dauna pe care din îndemnul său i-a făcut-o servitorul, asemenea și acela care îl va primi pe dînsul.

5 2. Dacă asociatul cuiva va îndemne pe un servitor comun al asociațiunii a fura lucruri de ale societății, sau primește acele lucruri furate, să le plătească îndoit asociatului său.

3. Acela care va primi de la vreun servitor lucruri furate, știind că le-a furat, să osîndește ca fur de a le plăti îndoit.

10 4. Dacă cineva îndeamnă pe servitorul cuiva să fure lucruri de ale stăpînului său și să fugă, iar el îl va primi și servitorul acela va încunoștiința pe stăpînul său, să se pedepsească acela care-l-a îndemnat, după chipul arătat mai sus.

15 Comentariu. Trebuie însă ca stăpînul acela să dea pe servitorul său și să-i acorde voia să fure oarecare lucruri ale sale, pe care să le ducă la acela care l-a îndemnat astfel, încît prinzîndu-se cu ele și pedepsindu-se, să rămîna fără cuvînt, fiindcă e probabil ca un servitor avînd ură în contra cuiva să-l calomnieze astfel; dar urmîndu-se după chipul sus arătat, să se prindă asupra faptei cum s-a zis, și să rămîna fără nici un cuvînt și orice îndoială să lipsească.

20 5. Acela care va amăgi un servitor străin, îndemnîndu-l să întrebuițeze mijloace mai rele, se osîndește să plătească îndoit decît prețul ce e legiuit, cu scădere pentru servitori, sau dacă servitorul a fugit și s-a pierdut, se osîndește a plăti îndoit acest preț.

<65>. Despre țigani și servitorii fugari și despre acei ce-i ascund

Cap. 1. Acela care ascunde un servitor, fur se socotește.

2. Are voie fiecare să caute pe țigani săi fugari și să-i urmărească chiar în moșiile boierești, luînd pentru căutarea lor și cărți domnești și om domnesc,
5 adică armășel.

3. Dacă vreun țigan va fugi și se va duce în vreun loc barbar, prinzîndu-se, să i-se tae picioru, sau să se trimită la ocnă, ori să se pedepsească cu altă pedeapsă.

4. Dacă va ascunde cineva vreun țigan domnesc, nu numai să-l înapoieze,
10 ci să-și plătească douăsprezece litre argint la camara domnească.

5. Dacă vreunii țigani, uitînd condițiunea lor, vor lua neveste libere, care

nu sînt țigance, și ei și nevestele lor și copiii lor să se socotească țigani, și să se găsească în servagiul cel dintîi în care se aflau.

- 15 6. Fugirea țiganilor orfanicești e în riscul epitropilor acelor orfani, care sînt datorii a-i pune la loc.

〈66〉. Despre reclamarea lucrului furat

Cap. 1. Dacă furul va înapoia lucrul pe care l-a furat, nu se mai inculpă pentru acela, iar neavînd acel lucru, plătește prețul său, oricît de mult se va prețui.

- 5 2. Dacă lucrul furat se va strica, al căruia preț are să-l dea furul, și acesta va muri, se osîndesc moștenitorii săi a-l plăti.

〈67〉. Despre furtul ce se face în cîrciune și în hanuri

Cap. 1. Dacă se va fura vreun lucru al cuiva sau în cîrciumă, sau în locan-
dă, ori în han, are voie acela ce l-a pierdut să reclame, sau în contra celui
ce l-a furat, sau în contra stăpînului cîrciumii, ori în contra antreprenorului
5 aceluia han.

2. Dacă însă acel lucru furat l-a primit cîrciumarul în mîinile sale spre
a-l păstra, el se inculpă, iar nu stăpînul cîrciumii.

3. Proprietarul cîrciumii, în caz de a se fura vreun lucru, trebuie să dea
pe servitorii spre a se pedepsi, asemenea și locandierul pe ai săi; pe oaspeți
10 însă nu se obligă a-i da.

〈68〉. Despre bătaie

Cap. 1. Acela care va bate vreun copil nobil, se va pedepsi cu rigoare, cu
ocna adică, de va fi om de rînd, sau fiind vreun om de condițiune, cu o pe-
deapsă mai ușoară.

- 5 2. Acela care va bate pe cel ce îl cheamă la judecătorie, sau îl va insulta,
ori îl va închide, se pedepsește după condițiunea sa, cu chipul mai sus zis.

〈69〉. Despre mită

Cap. 1. Acela care va da mită spre abaterea dreptății, atît judecătorul cît
și altul care va fi luat mită, dimpreună cu cel ce a dat-o, să sufere grea penali-
tate.

- 5 2. Acela care va da mită, o poate lua îndărăt, și întîmplîndu-se să moară,
moștenitorii săi au drept s-o ia înapoi.

3. Acei care dau mită cu vreun scop rău, nu numai s-o piardă, dar să se și pedepsească cu ultimul supliciu.

10 Comentarii din cele Impărătești. Cap. 1. Scop rău se zice cînd cineva dă mită spre a se osîndi un om pentru vreo crimă fiind nevinovat, de exemplu ca omor, ca atentator la viața domnitorului, sau pentru vreo altă crimă de moarte, iar ultimul supliciu este sau moartea, sau exilul perpetuu, cum s-a zis în unul din articolii de mai sus.

15 4. Dacă vreunul din cei ce se judecă va zice că a dat sau că a promis să dea mită cuiva spre a cîștiga dreptatea, dovedind aceasta, să se pedepsească astfel, cel ce a primit mită, dacă pricina pentru care a primit acea mită este bănească, s-o înapoieze întreită, iar de n-a primit-o, ci numai spera s-o primească, s-o plătească îndoită; iar dacă pricina e criminală, atunci să se confiște starea celui ce a primit mita, și să se exileze. Dacă însă acela care va zice că
20 a dat mită, nu va putea s-o dovedească, și acuzatul va tăgădui, atunci acuzatul să jure că n-a primit-o și să se libereze, iar cel ce l-a acuzat pe nedrept să se pedepsească ca un calomniator, cu o pedeapsă egală.

AKAΔHMIA (70). Despre insultă

Cap. 1. Acela care reclamă că s-a insultat de cineva, trebuie să arate categoric felul insultei, pentru ca și domnitorul să hotărească pedeapsa convenită, pe care, ca un drept judecător, trebuie s-o dea după măsura insultei.

5 2. Acela care scrie vreo carte insultătoare pentru cineva, sau a îndemnat pe un altul ca s-o scrie, ori că a publicat-o anonimă, să se pedepsească.

3. Nu numai mărimea insultei face insulta mai crudă, ci și locul, dacă din întâmplare a fost publică.

10 4. Și acela care face epigrame, sau vreo altă scriere de satirică pentru cineva și acela care contribuie spre vînzarea și cumpărarea acestora, toți împreună să se pedepsească.

5. Atît acela care a îndemnat pe altul ca să insulte pe cineva, cît și acela care a insultat, amîndoi să se pedepsească.

15 6. Acela care ridică mîna de multe ori asupra cuiva, chiar și fără să-l lovească, să se pedepsească ca un insultător.

7. Acela care va aduna mulțimea și prin glasuri turbutăroare ale mulțimii va atinge onoarea cuiva, să se pedepsească.

8. Acela care va curta o femeie în orice chip, se va pedepsi.

9. Acela care va urmări o femeie în tăcere și va arunca vorbe urite, se va pedepsi.

10. În privința reclamării pentru insultă, se urmează astfel, adică dacă cei ce insultă sînt servitori, se vor lega și se vor preda în mâinile stăpînilor lor, spre a-și lua pedeapsa, iar de vor fi liberi, însă oameni de rînd, se vor bate la spete, iar ceilalți, sau să se exileze pentru un scurt timp, sau să li se ridice autoritatea.

〈71〉. Despre adulter

Cap. 1. Nu e permis a omori pe femeiele lor adultere.

2. Bărbații care știu pe femeiele lor adultere și nu se desfac de ele, cad în culpa celor ce întrețin femei desfrîdate, ca unii ce sufăr asemenea necuviință.

3. Acela care se prostitue cu propria sa conșcătoare, să li se taie nasul la amîndoi, și dacă bărbatul e însurat, să i se aplice și bătaia.

4. Adulterii, după ce se vor bate, să li se taie nasul.

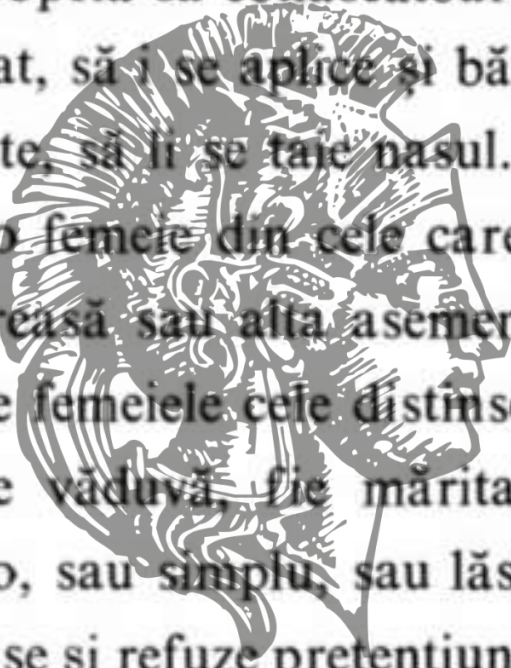
5. Dacă cineva păcătuiește cu o femeie din cele care primesc mai mulți bărbați străini, precum o circiumăreasă sau alta asemenea, nu se osîndeste ca adulter, fiindcă legile vorbesc de femeiele cele distinse, iar nu de acestea.

Comentariu. Orice femeie, fie văduvă, fie măritată, care reclamă în contra unui bărbat că a dezonorat-o, sau simplu, sau lăsînd-o și însărcinată, nu numai să nu fie ascultată, dar să i se și refuze pretențiunea și să fie muștrată, pentru că n-a stat cuminte, chiar și dacă văduvă fiind, ar propune că a fost amăgită de promisiunile ce-i făcea acela că se va cununa cu el din care a și rămas însărcinată; să fie oprită de a-l lua de bărbat, iar acesta să nu se cheme la judecătorie spre a se justifica, pentru ca aceasta să serve de exemplu și altora, și să-i înțeleptească, conform legilor care îl opresc de a se cununa cu dînsa bisericește.

6. Incestioșii, adică frați cu surori, cu sabia se vor pedepsi, iar cei cu alte rude, să li se taie nasul.

7. Cel ce păcătuiește cu vreo femeie dintr-o casă de prostituțiune, uneori păcătuiește fără pericol și alteori cu pericol, căci, de va fi stăpîna casei, comunicarea cu dînsa îl compromite, iar de va fi vreo circiumăreasă care dă vin băutorilor, pentru socoteala ei, nici dînsa nici cel ce a păcătuit cu ea, nu se osîndesc ca adulteri.

8. Femeia măritată, care va cădea în adulter cu servitorul ei, ea se va

pedepsi cu batae și cu tăiere de nas, cu izgonire, cu exilare din oraș și cu pier-
30 derea averei sale, care se va da întreagă în stăpînirea copiilor ei, rămînînd pe
seama-i numai venitul, iar servitorul va fi bătut și exilat.

9. Femeia adulteră se va trimite la o mănăstire, avînd voie soțul ei pînă
în doi ani s-o ia înapoi, iar după trecerea acestor doi ani, de nu va voi bărbatul
a o mai primi, atunci să se călugărească și dacă are descendenți, adică copii
35 sau nepoți, ei să ia două părți din averea ei, iar a treia parte să se dea mănă-
stirii, iar dacă n-are descendenți, să se dea ascendenților ei a treia parte și
celelalte două părți să rămîna mănăstirii, neavînd însă nici ascendenți nici
descendenți, atunci să se dea mănăstirii toată averea ei.

10. Acela care va reclama în contra cuiva că a dezonorat pe femeia sa,
40 iar în urmă luînd bani de la dînsul se va împăca cu el, să se pedepsească ca
un întreținător de femei desfrîinate.

〈72〉. Despre lucruri pentru care nu se poate reclama

Cap. 1. Despărțindu-se cineva de femeia sa, după ce a prins-o adulteră,
și pe urmă reprimind-o iar în casă, fiindcă această căsătorie se socotește ca
din nou făcută, iar nu prelungită, se iartă întîiele greșeli ale femeiei, și bărbatul
5 nu mai poate reclama pentru adulter sau pentru corupțiune.

2. Femeia care violîndu-se a trădat onoarea ei, nu se pedepsește, chiar
și dacă a tăinuit aceasta bărbatului ei de rușine, și în asemenea caz bărbatul
nu poate reclama nimic.

3. Dacă va comunica cineva cu servitoarea altuia, nu se inculpă că și-a
10 vătămat reputațiunea, fiindcă nici se vatămă, nici se dezonoară.

Comentariu. Aci fără îndoială legea va se înțeleagă pe oamenii cei onora-
bili, iar nu pe cei de rînd, ciocoi adică și alți asemenea oameni de nimic, care
trebuie să se pedepsească.

〈73〉. Despre corupatori de fete

Cap. 1. Acela care violînd o fată o corupe, să i se taie nasul și să plătească
fetei a treia parte din averea sa.

Comentariu. Violare se numește cînd o fată aflîndu-se în loc singuratic,
5 se va viola fără a putea găsi mijloc de ajutor; iar de se va corupe în oraș unde
poate să strige pe vecini, sau să ceară ajutorul celor din casă, sau să reziste
cu alt chip, atunci nu se numește violare, dar că a fost cu voința ei sacrificiul
virginătății sale; deci o asemenea fată trebuie să fie muștrată în public, spre

înțeleptirea și altora, și nici de bărbat să-l ia pe acela, nici vreo amendă să primească pentru pierderea virginității sale, astfel că văzînd și celelalte fete acest exemplu și convingîndu-se că pe lîngă că ea nu cîștigă nimic, nici de bărbat nu iau pe corupătorul lor, ci rămîn dezonorate, să fie mai circumspecte în conservarea virginității lor; corupătorul însă să se pedepsească cu asprime.

Toate dispozițiunile aceste să fie privitoare numai la acele fete fără condițiune, precum cîrciumărese și altele deregulate și abătute din calea înțelepciunii, iar nu și la cele nobile și onorabile, pentru care s-au făcut alte legi, ce trebuie să se păzească.

2. Acela care are comerț într-ascuns cu vreo fată, fără ca să știe părinții ei, și ea are această relațiune din toată inima și cu voința ei, cînd se va descoperi lucrul, dacă acela voiește să se cunune cu dînsa legalmente, și vor consimți și părinții ei, facă-se această căsătorie, iar dacă una din fețele părinților, sau muma sau tatăl, nu va consimți la această căsătorie, atunci corupătorul să plătească fetei pentru virginitatea ei o lîtră de aur, sau fiind fără mijloace, să plătească pe jumătate, iar dacă e cu totul scăpătat, să se bată și să se exileze.

3. Acela care va corupe o fată înainte de a fi împlinit ea etatea de treisprezece ani, să i se taie nasul, plătind totodată fetei și jumătatea averei sale.

4. Acela care va corupe fidanțata altuia, dacă faptul s-a făcut cu voința și cu consimțirea fetei, să i se taie nasul, iar dacă a făcut aceasta fără consimțirea ei, pe lîngă pedeapsa de mai sus, să plătească și a treia parte din averea sa.

5. Dacă tutorul va corupe pe pupila sa, să fie interzis și averea <sa> să se confiște.

6. Toată averea tutorului, care va corupe pe pupila sa, să se dea acelei orfane.

Comentariu. Acela care e acuzat că a corupt o fată și va tăgădui, numai prin jurămînt se poate disculpa, fiindcă în cazul acesta martori nu încap, și un asemenea adevăr nu se poate descoperi prin mărturia lor.

<74>. Despre pederastie

Cap. 1. Atît partea activă cît și cea pasivă, cu sabia se vor pedepsi, afară dacă pasivul e mai mic de doisprezece ani, căci în asemenea caz scapă de pedeapsa morții.

2. Acela care îndeamnă vreun copil la o faptă rea, sau atentă la onoarea

sa, ori îi dă daruri cu intențiune criminală, dacă fapta s-a întâmplat, să se pedepsească cu decapitare, iară de nu, să se exileze.

〈75〉. Despre verigași sau mijlocitori prostituțiunilor

Cap. 1. Verigașii, fie bărbați, fie femei, se vor exila departe de oraș.

2. Acela care găsește pe nevasta sa asupra faptului adulterului, și pe dinsa o conservă, iar adulterului îi dă drumul, se va pedepsi ca un verigaș.

5 3. Acela care trăiește din adulteriul nevastei sale, să se pedepsească ca un verigaș; iar dacă suferă aceste fapte ale nevastei sale nu pentru scopuri de câștig, ci din indiferență și nepasare, se va bate și se va exila.

4. Tatăl sau muma care speculă onoarea fiicei lor, sau stăpîna care speculă pe servitoarea ei, să se exileze, bărbatul la ocnă, iar femeia la vreun schit.

10 5. Verigașii, fie bărbați, fie femei, dacă vor fi dintre oamenii de rînd se vor pune la tortură, și se vor trimite la ocnă, iar de va fi deosebită condițiune, să-și piardă pozițiunea și se vor exila.

15 6. Prostitutor se numește acela care trage profit din femei pe care le speculă sau de față și de a dreptul, sau indirect, sub masca unui negoț oarecare, cum fac circiumarii, locandieri și băieșii.

〈76〉. Despre copii găsiți

Cap. 1. Tot omul e dator să-și hrănească copilul său și acela care-l va lepăda, se va pedepsi.

2. Femeia care își va arunca copilul la biserică, sau la vreo casă, ori pe drum, făcîndu-l din întîlnire necuviincioasă, sau din adulter, se va osîndi la penalitatea unui omorîtor.

3. Iar dacă l-a aruncat din cauza lipsei de mijloace, și a cumplitei neaveri, să se ierte.

10 4. Chiar și dacă acei copii se vor lua de creștini și se vor îmbrățișa de ei, mumele lor tot ca niște omorîtoare se vor osîndi.

5. Cînd se vor arunca copii pe la biserici sau pe strade, ori în alte locuri, și vor fi luați de creștini, copiii să fie liberi și să nu cuteze acela care îi ia să-i întrebuinteze ca servitori, căci se vor pedepsi cu asprime.

15 6. Omoară pe copil nu numai acela care îl îneacă, ci și acela care îl aruncă și nu-l hrănește și acela care îl azvîrle în locuri publice, lăsîndu-l la îndurarea oamenilor, pe care el, neînduratul nu o are pentru copilul său.

〈77〉. Despre crima orbirii

Cap. 1. Acela care va scoate ochii cuiva, dacă îi va scoate unul, să i se scoată și lui un ochi, dacă îi va scoate pe amîndoi, să i se scoată și lui amîndoi ochii, și fiindcă trebuie să se taie și mîna aceluia care scoate ochii altuia, hotărîm ca averea aceluia să se facă în trei părți, din care două părți să se dea aceluia care a fost orbit de dînsul, iar dacă va fi sărac acela care a comis crima, e destul să sufere aceeași pedeapsă.

2. Acei ce au contribuit ca să se scoată ochii cuiva, pe lîngă pedeapsa ce merită făptuitorul după chipul mai sus arătat, dacă ei vor fi contribuit cu propriile lor mîni la această crimă, să li se dea aceeași pedeapsă și lor, iar dacă vor fi contribuit 〈cu〉 cuvîntul, să li se aplice penalitatea cu bătaie și să piardă și a treia parte din averea lor, care se va da orbitului.

〈78〉. Diferite legiuri

Cap. 1. Acela care va tăia un berbec spre a-i cerceta ficații și rănunchii, cu scop de a cunoaște prezentul și viitorul, după cum făceau elenii, se va osîndi la moarte.

2. Toți ereticii să fie popriți de a face nici unele din serviciile lor religioase, în interiorul orașelor, nici noaptea, nici ziua.

3. Efor sau staroste asupra evreilor să nu se facă vreunul din alt rit, fiindcă dreptatea cere ca fiecare să aibă libertatea sa.

4. Atît zilele de sîmbătă cît și în celelalte sărbători evreiești, nu se cuvine să se constrîngă evreii a face ceva.

5. Evreul nu trebuie să fie insultat în legea lui, numai pentru cuvîntul că e evreu, nici să li se ardă sinagoga lor, să li se strice, sau să se ultragieze, sau să se vateme fără nici un motiv.

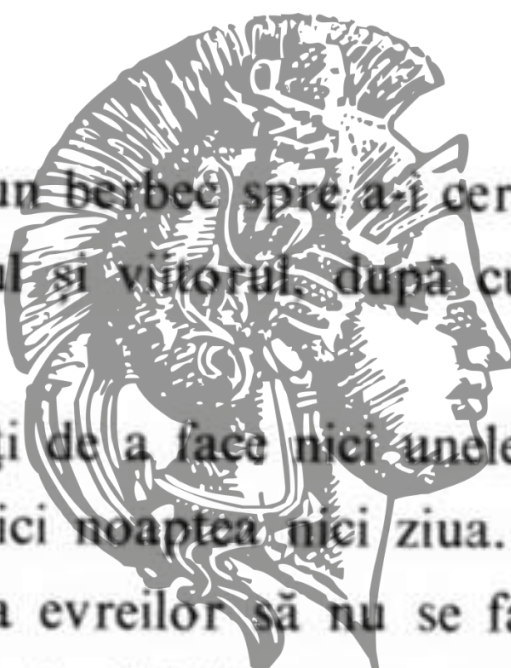
6. Nici un eretic să nu se bucure de vreo funcțiune civilă.

7. Ereticii, de ori și ce fel de sectă ar fi, să nu fie tolerați a-și face case sau capiște de închinăciuni, adică biserici.

8. Drepturile ce le au femeiele ortodoxe la precăderea dotei și a darurilor prumptiale, precum și alte împrejurări, să nu le aibă femeiele ereticilor.

9. Dacă cineva, pe cînd se sevîrșesc sfintele mistere sau vreun alt serviciu divin, va intra în biserică și va insulta vreun sacerdot, sau vreun servitor a bisericii, să se pună la tortură și să se exileze.

10. Nici un mort să nu se îngroape în interiorul bisericii.

11. Nici unul să nu vîndă sau să cumpere moaște de ale sfinților.
12. Nici unul să nu facă turburări prin strigăte în biserică, fiindcă se va
25 pedepsi cu cea mai aspră pedeapsă.
13. Pe dinaintea prăvăliilor să nu se pună lucruri spre a nu se împiedica
circulațiunea stradelor pe acolo.
14. Atît prăvăliașii cît și ceilalți cetățeni să nu sufere să se facă certe și
gîlceve pe strade, nici să se arunce pe strade lături, sau mortăciuni, sau piei.
- 30 15. Acela care face vreun ce vătămător într-un loc public, sau în vreo
trecătoare, să se pedepsească, iar lucru vătămător se zice cînd va strica cineva
comunicațiunea aceluï drum, sau acelei trecătoare, făcînd acele locuri sau
aspre ori înguste.
16. Nu poate cineva să împiedice pe acela care curăță vreun canal de
35 apă, sau vreo scursoare de apă, sau pe care drege acea scursoare.
17. Să nu cuteze nimeni, abuzînd de puterea funcțiunii sale, să fure cu
mijloc clandestin apă vreunui canal sau izvor, ci să se pedepsească cu asprime
cel ce va cuteza să facă asemenea fraudă.
- 40 18. Fără autorizare domnească și fără voia mitropolitului, să nu cuteze
nimeni să scoată scheletul sau oasele vreunui mort din mormînt, sub cuvînt
că acel loc e al său.
19. Fără autorizare domnească să nu cuteze cineva să strămute în al
loc cadavrul vreunui om.
20. Boierii să privigheze și să îngrijească de a nu se ține cadavrele mor-
45 ților, nici a fi supărate sau împiedecate, cînd se trec pe strade, nici să fie oprite,
de a se înmormînta.
21. Nu e permis prin lucrarea miinilor să se aducă un rău în moșia cuiva.
22. Acela care va viola sau va nesocoti drepturile bisericești, să se osîn-
dească la grea daună.
- 50 23. Se poate da și osînda de a nu ieși cineva din casa sa.
24. Evreii care vor lapida pe acela care a îmbrățișat credința creștină,
sau îi vor aduce vreo altă supărare, ori se vor scula în contra aceluia, să fie
arși.
25. Cînd legile hotăresc o penalitate simplu și nu se specifică acea pena-
55 litate, judecătorul trebuie să aleagă minimum penalității, după cum cere indul-
gența și iubirea de bine.

〈79〉. Despre diferite delikte și penalități

Cap. 1. Oricare va găsi vreo bîrfire scrisă pe o hîrtie sigilată, sau nesigilată, și nu o va arde îndată, ci o va citi, să se pedepsească întocmai ca acela care a scris-o, prin decapitare; asemenea și dacă o va citi și o va comunica și altora, iar nu o va arde îndată, să se pedepsească cum s-a zis prin tăierea capului.

Comentariu. Dacă adică acea bîrfire e în contra domnitorului, să se pedepsească cu decapitare, și negreșit legea aceasta înțelege; iar dacă va fi privitor la alții, sau boieri, sau particulari, e crud să se dea această pedeapsă.

10 2. Cadavrele celor osîndiți să nu se îngroape fără autorizare domnească, iar uneori nu se tolerează nicidecum înmormîntarea cadavrelor celor osîndiți la moarte pentru crima de înaltă trădare.

3. Femeia care va face într-adins ca să lepede copilul ei, să se osîndească la bătaie și la exil.

15 4. Femeia fiind însărcinată, înainte de a face, nu se supune la nici o tortură sau pedeapsă.

5. În orice chestiuni criminale trebuie să se cerceteze dacă acuzatul a săvîrșit crima cu premeditare sau fără, pentru ca judecătorul să poată a-i aplica penalitatea în consecuență, sau cea după legi, ori una mai ușoară.

20 6. Între penalități sînt unele care aplică moartea, altele sclavia, sau exilul, bătaia, sau darea prin tîrg, pierderea postului, sau dauna cu dezonoare; iar cei osîndiți la moarte trebuie sau să se spînzure, ori să li se taie capul, iar nu să se omoare prin înveninare, sau prin alte instrumente de tortură.

25 7. Supliciul din urmă este a se pune culpabilul în țeapă, a se spînzura, a se decapita, a se arde și a se trimite la ocnă.

8. Cînd se va acuza cineva și se va dovedi cu probe necontestabile sau omorîtor, sau culpabil de vreo altă faptă asemenea, îndată să se și osîndească și să se pedepsească și dacă în intervalul acesta el se va ruga pentru liberarea sa, să fie nefolositoare această rugăciune a lui.

30 9. Acel care se osîndește la ocnă, să nu i se stigmatizeze fața, fiindcă îi e destulă acea pedeapsă, ca să-și mai întineze chipul, care e făcut după asemănarea feței lui Dumnezeu.

10. Acela care primește mită pentru ca să osîndească pe cineva la moarte, se va pedepsi prin tăiere de cap.

35 11. Nebunii trebuie să fie puși în casă de propeală, și să fie păziți, iar nu să se lase a umbla pe strade.

12. Servitorul care va defăima pe stăpînul său, sau îl va pîrî, ori cu ce pîră, să se pedepsească cu o pedeapsă foarte aspră, pentru exemplu tuturor trădătorilor, chiar de ar dovedi că pîra lui e adevărată, afară numai cînd va fi
40 pentru crima de înaltă trădare.

13. Osîndindu-se cineva la moarte, să nu i se confiște averea sa, căci e nedrept aceasta, fiindcă cu acest chip seamănă că se pedepsesc acei inocenți, adică acei care după legi vor avea să moștenească averea aceea.

Comentariu. Aceasta lege se află în contradicțiune cu altă lege, care pe
45 lîngă altă pedeapsă, hotărește și confiscarea averii; dar fiindcă această lege e mare, umană, trebuie să fie ea în vigoare, mai cu seamă că inovațiunea 104 a împăratului Leon astfel dispune.

14. Nici o femeie nu trebuie pusă la închisoare pentru vreo cauză de bani, chiar de ar fi privitoare la vistierie, nici pentru vreo culpă, ci să fie sub protecțiune bărbătească, spre a nu fi atinsă pudoarea ei. Dacă însă va fi acuzată,
50 pentru vreo crimă mare, care merită închisoarea, pînă se va cerceta acea crimă, să fie pusă într-o mănăstire de mări, să fie asigurată bine pînă cînd se va constata adevărul.

15. Aceia care pun zizania în căsătoriile străine și chiar neajungînd la
55 scopul lor, tot se pedepsesc cu asprime.

16. Acei care aruncă asupra cuiva lături, precum și acei care aruncă lucruri necurate în apă pentru spurcături și vătămare comună, să fie cu asprime pedepsiți.

17. Servitorul care se face complice la răpirea stăpînei sale, să fie ars.

18. Servitorul care va atenta la viața stăpînului său, să fie ars.

<80>. Despre semnificarea unor numiri necesarie din cele împărătești

Cap. 1. Copii legitimi sînt acei care nasc din părinți legitimi.

2. Copii naturali se numesc copii cei născuți din mumă necunoscută cu părintele lor, iar adoptivi aceia care iau acest nume prin adopțiune.

3. Copil din flori se zice acela care se naște din prostitută, care nu-și cunoaște pe tatăl său, sau dacă îl cunoaște nu poate să-l aibă; care copil moștenește pe muma sa, cînd ea va fi nenobilă și fără condițiune, nu însă dacă e femeie de condițiune și nobilă.

4. Copil supozat este cînd femeia, fiind stearpă, se va preface că e însărcinată și pe cînd simulează muncile facerei, moașa are un copil luat întradins,
10 pe care îl introduce pe sub ascuns în patul lehuzei, și apoi îl arată că s-a născut.

5. Infante se numește copilul care n-a împlinit încă al șaptelea an a etății sale; impuber e acel ce n-a ajuns al patrusprezecelea an; minor e care n-a împlinit etatea legiuită de douăzeci de ani.

6. Judecători «ex officio» sînt aceia ce sînt însărcinați să judece, precum marele spătar, hatmanul, aga, caimacamul și alți asemenea, care nici că pot să dea pricinile pe la vătăfi, logofăți sau zapcii de ai lor, cum se arată în cartea VII, titlul 1 din cele Impărătești.

20 7. Juzi sau judecători subalterni sînt boierii judecători cari sînt inferiori boierilor de divan, orînduiți la judecătoriile cele mici, ale căror hotărîri precum și acele ale judecătorilor ex-officio se revizuesc de către domnitor sau de către boierii cei mari, după cum se vede în cartea VII din cele Impărătești, la titlul 1.

〈81〉. Despre diferite reguli sau orînduieli

Cap. 1. Regulă este explicarea concisă a unui lucru și regula se ia din legi, iar nu legile din regulă.

2. În cauzele cele sigure, alegem minimumul sau ce este mai drept.

3. Acela care are folosul unui lucru, acela are și dauna.

4. În testamente străine să se interpreteze mai pe larg voința testatorului.

5. Nu e vînzare și cumpărare economică acea pentru care se depune prețul.

6. Scriitorul nu se acționează, nici se inculpă.

10 7. În toate lucrurile despre care se acționează oamenii sau pentru datorie, sau pentru altceva, cînd nu e ziua însemnată, atunci încep să se socotească inculpații cînd se reclamă în contra lor.

8. Legea comună nu se schimbă de convențiunile particulare.

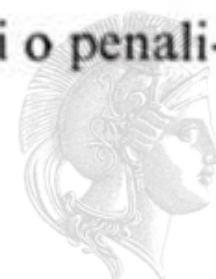
15 9. Acela care se osîndește să întoarcă darul ce l-a primit de la cineva, se osîndește a-l da atunci cînd îl vor ierta mijloacele.

10. Ceea ce de la început n-a fost legal nu se poate confirma prin trecerea unui timp îndelungat.

11. Căsătoria consistă în consimțirea ambilor căsătoriți, iar nu în conlocuirea lor.

20 12. Aceea ce a luat odată sfîrșit, nu se mai strică în urmă nici prin vreo altă învoială, nici prin promisiuni.

13. Pentru greșelile mortului nu se osîndește moștenitorul la nici o penaltate, ci numai întrucît îl privește pe dînsul.

14. Voința risipitorului și a nebunului, nu are nicio tărie.
- 25 15. Acela care tăgăduiești datoria sa, nu se oprește de a întrebuința și alte justificări, când însă legea nu se opune la aceasta.
16. Când se fac mai multe petițiuni pentru una și aceeași chestiune, numai una trebuie să se dea.
17. Amenda nu se ia îndărăt.
- 30 18. Un consiliu nefraudulos și chiar fiind vătămător, nu inculpă pe cel ce l-a dat.
19. Asociatul asociatului meu, nu e asociatul meu.
20. Aceea ce zice cineva în necaz și în minie, nu se ține în seamă, afară numai dacă stăruiește în ceea ce zice.
- 35 21. Nu se inculpă care știe un rău ce nu-l poate opri.
22. Nu poate cineva să dea ceea ce e silit să cheltuiască.
23. Aceea ce se dă din eroare sau din neștiință, se ia când se va cere.
24. Acela ce dă cineva fiind înșelat sau din neștiință, se pretinde, iar aceea ce va da în știință, se vede că l-a dăruit, și nu se mai poate pretinde.
- 40 25. În cazurile cele îndoiase prevalează sentimentul de umanitate; în narațiunile cele îndoiase, trebuie să luăm aminte la cugetul naratorului.
26. Are voie oricare om a-și rezidi casa astfel încît să nu vateme pe altul, afară numai dacă are vreun drept întru aceasta.
27. Dacă unul și același cuvînt se înțelege în 2 feluri, prevalează acel
- 45 înțeles care se potrivește mai mult cu dreptul și cu cauza care se înfățișează.
28. Privilegiile ce le are cineva se sting dimpreună cu viața sa.
29. Nu se dă vreo binefacere aceluia care nu o voiește și care nu poate fi silit să primească.
30. Unde e moștenire, acolo e și tutelă, afară de cea femeiască.
- 50 31. Nimeni nu poate să pună tutor unui moștenitor, care e independent.
32. Ceea ce nu e înțeles într-un testament, se socotește ca și nescris.
33. Dar este ceea ce se dă fără trebuință.
34. Nu se zice că pierde cineva un lucru pe care nu-l stăpînește.
35. Ceea ce s-a confirmat mai dinainte, nu se infirmă de vreun eveniment
- 55 ce s-ar putea întîmpla în urmă.
36. Când judecata firească, sau îndoiala legii amîină deciziunea dreptului ce ar propune cineva, trebuie să se judece după chibzuirea comună și după găsirea cu cale a boierilor.

37. Pe cit timp un testament își are tăria sa, cele ab-intestat, stau în nelucrare.

38. În toate lucrurile, iar mai cu seamă în legi, dreptatea se caută.

39. Dacă scriitorul face vreo greșeală în transcrierea vreunui înscris, nu se inculpă nici cel ce a dat înscrisul, nici garantul său.

40. Când vreo cîțiva se dispută pentru un cîștig, se preferă acela care, în privința cîștigului, are întîietatea timpului.

41. Acelea care se fac și se hotăresc prin lege, tot prin lege se desfac.

42. Nici un om nu trebuie să fie tîrît la judecată din întrul domiciliului său.

70 43. Dacă reclamă doi înși contra cuiva, unul pentru o sumă mai mare de bani și altul pentru dezonoare, se preferă cel pentru dezonoare.

44. Trebuie să ajutăm pe femeie ca să-și capete dreptul, pe care îl revendică, nu însă cînd ele calomniază.

45. Acela care se apropie de etatea pubertății, e susceptibil și de furt și de insultă, adică e capabil și să fure și să insulte.

75 46. În cauzele întunecoase și încurcate, judecătorul trebuie să chibzuiască ceea ce e probabil și ceea ce se poate întîmpla mai adesea.

47. Acela care se înșală în vreo pricină sau în vreo întrebare, nu se înțelege dintr-aceasta că consimte.

48. Pîrîții merită mai mult indulgență decît pîrîșii.

80 49. Acela care depune prețul unui lucru pe care l-a cumpărat, nu se zice că-l stăpînește cu rea credință.

50. Când mai mulți se judecă pentru un lucru zicînd fiecare că e al său, fără ca cineva dintr-înșii să poată constata prin acte stăpînirea acestui lucru, cîștigă acela care-l posedă.

85 51. Cel ce cumpără un lucru cu autorizare domnească, cu drept îl stăpînește.

52. Acelea care au fost primite odată, dar care sînt afară din lege și din regulile întocmite, să nu fie altă dată aduse ca exemplu.

53. Acela care tace, se arată că nu declară, dar nu tăgăduște însă.

90 54. Acela care prin știință va consimți în vreun lucru, se vede că nu se înșeală.

55. Nimeni nu se obligă, fără voia lui, să reclame și să revendice vreun lucru.

95 56. Cînd creditorul dă voie debitorului său să vîndă ipotecă pe care a
ținut-o, pierde stăpînirea aceleia.

57. Aceea ce face cineva din ordin domnesc e bine făcut și nu se inculpă,
căci e dator să fie supus ordinilor domnești.

58. Ceea ce un judecător hotărăște afară din lege și fără drept, n-are
tărie.

100 59. Acei ce se osîndesc, întrucît îi iartă mijloacele, nu trebuie să li se
pretindă tot ce au, spre a nu cădea în neavere, ci să li se lase cele trebuincioase
pentru viețuire, adică locuința, îmbrăcăminte și alte necesare.

60. Oamenii de rînd nu pot să facă ceea ce fac boierii.

105 61. Dacă nici unul nu primește moștenirea unui mort, tot testamentul
rămîne fără tărie.

62. Cînd dreptul o pretinde, datina se strică.

63. Nu se zice că a murit fără copii acela care lasă pe femeia sa însărci-
cinată.

110 64. Cînd dispozițiunile vreunui testament sînt contrazicătoare între ele,
testamentul n-are nici o tărie.

65. Minorul, fără voință tuterilor săi, nu se crede în nici o pricină, nici
că vrea, nici că nu vrea.

66. Intr-o căsătorie nu se cere numai ceea ce este legal, dar asemenea și
ceea ce este convenabil.

115 67. Tutorul, fie cu mijloace sau fără mijloace, fraudă lui nu poate vătăma
pe orfan.

68. Legea care e slabă, lesne se poate călca.

69. Acela care va păgubi din greșeala sa, nu se zice că a păgubit.

70. Nu trebuie să se înavuțească cineva cu dauna altuia.

120 71. Dacă creditorul va zice debitorul său să vîndă ipoteca, nu mai poate
s-o pretindă.

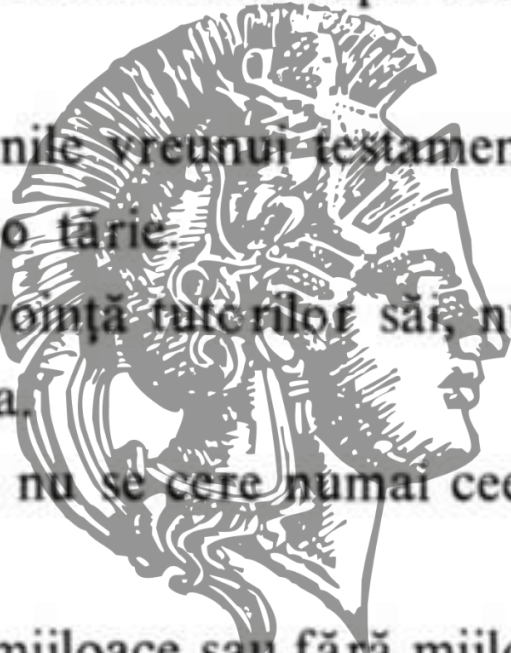
72. Vînzătorul care va vinde un lucru străin se obligă a plăti proprieta-
rului acelui lucru prețul său îndoit, iar acela care vede lucrul său vînzîndu-se
și tace, pierde și pe acela.

125 73. Cei ce n-au dreptul și autoritatea de a judeca, fie oricît de mari în
rangul lor, nu pot să judece nici să hotărăască.

74. Acela care împrumută pe cineva care e dependent, pierde ceea ce l-a
împrumutat.

75. Acela care cumpără vreun huzmet domnesc ipotecează vistieriei

AKAΔHMIA AOHNAN

- 100 într-un mod tacit toate lucrurile sale, are însă voie să vîndă dintr-însele.
76. Tutorul nu poate să cumpere lucru orfanicesc.
77. Acela ce se dă unui vînzător ca arvună, e un oprobiu și o dovadă de vînzare și de cumpărare.
78. Unde legea nu e lucrătoare, nici că se poate reclama.
79. Acelea ce se fac între unii, nu pot să vateme pe alții.
80. Și judecata arbitrilor cînd se face cu fraudă, n-are tărie.
81. Tranzacțiunile făcute legalmente sînt primite în orice loc.
82. Invoielile ce se fac în contra legilor și a bunelor moravuri, n-au nici o tărie.
- 140 83. Partea nu urmează întregului.
84. Între servitor și stăpîn nu se fac tranzacțiuni.
85. Nimeni nu se inculpă ca fur pentru vreun lucru al său.
86. Furul nu poate stăpîni un lucru de furat.
87. Se dovedește de fraudulos acela care fără timp îl podidește plînsul.
- 145 88. Pricina care a luat un sfîrșit nu se mai poate schimba.
89. Niciunui om nu poate să-i aducă daună funcțiunea sa.
90. Cele propuse depînd de cele supuse, adică partea superioară a casei, e supusă celei inferioare.
91. Servitorul nu se întreabă în privința posesiunii, adică nu se cerce-
150 tează despre vreun lucru de ale stăpînului său, dacă e al stăpînului său, sau nu.
92. Aceea care se face dintr-un lucru al meu, e lucru meu.
93. Acelea care nu sînt cu puțință să sporească și să aducă profit vreunuia din cei ce au vreo moșie cu arendă, sporesc în profitul proprietarului moșiei.
94. Ceea ce se naște din femeie nu este rod, pentrucă natura a pregătit
155 orice rod pentru om.
95. Terenul e o parte a casei, și casa face parte din teren.
96. Cînd cineva face un lucru și se preface că face alt lucru, nici aceea ce face n-are putere și tărie.
97. Servitorul nu se torturează pentru greșelile stăpînului său, afară
160 numai cînd se face cercetare pentru vreo crimă de adulter, sau de înaltă trădare.
98. Glasul pristavului, care se numește și crainic, și care strigă cu ordin domnesc, are puterea unei deciziuni.
99. Reclamarea care se face pentru restituirea unui lucru vîndut, presu-
165 pune că lucrul a fost vîndut cu înșelătorie și are drept pînă în șase luni, iar

pentru reclamarea ce se face în scop de a scădea prețul lucrului vândut, pentru cuvîntul că n-a fost bun, ci stricat, are drept pînă într-un an.

170 **100.** Dacă vînzîndu-se un lucru prin licitațiune, ceea ce se zice și cochii vechi, se va adjuceca asupra cuiva, voind altu în urmă să i-l adjucece pe seama sa, nu mai poate strica întîia adjudecare.

101. Cînd se vinde vreo vită cu tocmeală că dacă nu va plăcea s-o dea înapoi, dacă nu s-a zis în cîte zile, termenul va fi de șasezeci zile.

102. Insulta adusă în contra unui martor e ca și asupra moștenitorului său.

175 **103.** Niciun om nu se obligă a-și revendica pe sclavul său, iar nereven- dicîndu-l pierde stăpînirea aceluia.

104. Creditorul care vinde amanetul înaintea termenului, sau fără vreo învoială prealabilă, se osîndește ca un fur.

180 **105.** Atît în tranzacțiunile cele bănești, cît și în alte tranzacțiuni parti- culare, calomniatorii se pedepsesc după măsura delictului.

106. Dacă ceea ce a legat cineva umia, l-a dăruit altuia, se stinge legatul.

107. Toți acei care s-au osîndit pentru vreo crimă veghiată, cu termen hotărît, sau cu exil, sau cu ocnă, ori cu închisoare, după expirarea termenului să se libereze, și boierii să îngrijească pentru liberarea lor.

185 **108.** Nimeni nu poate revendica un lucru străin fără să primească plata ostenelei sale.

109. Dacă au mai mulți să ia de la cineva pentru aceeași pricină, acela care a apucat să ia ceva stă mai bine decît toți.

190 **110.** Acela care se acționează de cineva care conlocuiește dimpreună cu dînsul, se osîndește întrucît îl iartă mijloacele, de asemenea și un socru.

111. Garantul aceluia care se osîndește de legi, întrucît îl iartă mijloacele, nu poate fi apărat.

195 **112.** Acelea care n-are etatea de optsprezece ani nu poate fi judecător, fie chiar și boier, și hotărîrea sa n-are tărie, dacă chiar împrininații se vor învoi a-l face judecător în pricina lor.

113. Acela îl numim rod care prisosește după ce se vor scoate cheltuielile cele drepte.

114. Acelea ce s-au judecat între alții nu aduc nici cîștig nici pagubă, celui ce nu e de față.

200 **115.** Si în materie criminală, cele judecate între unii, nu vatămă pe alții.

116. Servitorul să nu se facă judecător și să judece.

117. Intestat este nu numai acela care n-a făcut testament, dar și acela care moștenește fără testament.

118. Invoielile ce se fac pentru vreun scop urât, nu sînt valabile.

119. Cele ce s-au dat, s-au învoit pentru vreo răfuire, care refuire s-a făcut, nu se mai pot întoarce.

120. Acela care face ceva contrariu cu ordinul ce l-a primit, se inculpă.

121. Acelea ce stăpînii se învoiesc cu servitorii lor, nu se pot acționa.

122. In materie de refuire nu se caută ce avea pîrîtul, ci dacă s-a achitat de ceea ce s-a reclamat în contra sa.

123. In îndoielile legilor, admitem interpretarea cea nerepreansibilă.

124. Este cu neputință a da socoteală de rațiune tuturor legilor, și aceste rațiuni nu trebuie să le ceară cineva.

125. Nu trebuie cineva să judece, sau să răspundă dintr-un period al legii.

126. In contra violenței se întrebuintează violența, și în contra armelor, armele.

127. Castrații nu pot adopta copii, căci aceia căroră natura nu le-a permis să facă copii, nici legea nu le permite să aibă.

128. Mai mult trebuie să luăm aminte la înțelesul legilor, decît la rostirea lor¹.

129. Dacă vreun debitor va aduce banii datoriei sale creditorului său, care creditor va amîna timpul pentru ca să-i primească, în altă zi, și pînă a nu-și primi se va întîmpla să se dea ordin de a nu mai avea curs acea monedă, să nu păgubească creditorul pentru cuvîntul că nu și-a primit banii îndată.

130. Dacă epitropul vreunui orfan va păstra banii orfanicești spre a împrumuta cu asigurare, și se va întîmpla să se dea ordin de ce nu mai avea curs acea monedă, se nu păgubească din aceasta tutorul.

〈82〉. Legi agrarie dintr-ale lui Justinian

Cap. 1. Cultivatorul care se ocupă cu stringerea bucatelor să nu se ia pentru angaraoa cuiva.

2. Dările cultivatorilor se pretind de la stăpînii lor.

3. Cultivatorul care va ședea treizeci de ani într-o moșie și o va lucra, nu se mai poate depărta de către proprietarul moșiei cu silnicie.

1. Se vede că numeroțarea paragrafelor s-a încurcat la tipărire. Paragrafele 128 și 129 au fost unite probabil din greșeală și de aceea lipsește nr. 129, iar următorul paragraf poartă nr. 130. Noi am despărțit cele două paragrafe și astfel avem paragrafele 128, 129 și 130.

4. Acela care lucrează și seamănă moșie străină fără știrea proprietarului pierde și munca și sămînța sa și productul, și nu ia nimic; asemenea și acela care va cosi fîn pe moșie străină pierde și munca și cheltuiala.

10 5. Dacă cineva are vreun diferent cu altul pentru moșie, și pînă a nu se cerceta diferendul lor, va cuteza să semene în acea moșie și să secere, avînd vreun drept să-l piardă, iar neavînd nici un drept, să dea celuiilat îndoit rodul pe care l-a secerat.

15 6. Dacă între două sate e judecată pentru hotarele unei părți oarecare, trebuie să se cerceteze care sat a avut în stăpînirea sa mai mult timp acea parte, ca tot acel sat să-l stăpînească, și aceasta să se facă cînd nu se cunosc semne vechi de la hotare, iar cînd se văd acele semne, să rămînă neclintiți în stăpînirea acelora care vor dovedi că posedă pînă la acele hotare.

20 7. Acela care va curăți vreo moșie părăginită a cuiva, se va bucura de venitul ei în timp de a trei ani, iar după expirarea acestor trei ani s-o restituie proprietarului ei.

25 8. Dacă va lua cineva un bou străin spre a ara cu dînsul, care bou va muri, dacă va fi murit asupra muncii pentru care a fost luat, să nu păgubească acela care l-a luat, iar dacă va fi murit asupra altui serviciu, în care a fost pus, să fie dator a-l restitui, sau a-l plăti.

9. Acela care ia moșie străină pentru ca s-o lucreze bine, și o va neîngriji, să-și piardă munca, iar rodul să-l ia proprietarul.

30 10. Dacă va lua cineva via cuiva cu tocmeală ca s-o lucreze bine, și nu va îngriji nimeni s-o sape bine nici s-o îngrădească, să n-aibă nici un drept asupra rodului vii.

11. Dacă va lua cineva moșia unuia care pleacă în străinătate, cu condițiune s-o lucreze și s-o îmbunătățească, și în urmă își va lua seama și o va părăgini, să plătească proprietarului îndoit rodul ce era să producă moșia, cultivîndu-se bine.

35 12. Cînd un clăcaș va părăsi pămîntul său nelucrat în timp de 3 ani, atunci acel loc rămîne al proprietarului; și cînd va fugi clăcașul, sau va muri fără moștenitori, proprietarul stăpînește grădinile sale. Clăcașul nu poate să înstrăineze sau să transmită altuia pămîntul ce i s-a concedat, pe care strămutîndu-se el, îl ia proprietarul, iar nestrămutîndu-se, după moartea sa, rămîne
40 la copiii săi, pentru cuvîntul că și ei fac clacă, și dau dijmă.

⟨83⟩. Despre furt

Cap. 1. Dacă cineva în timpul arăturii și al sapei și secerii va fura unelte de plugărie, nu numai se osîndește a le înapoia, dar să și plătească acelui cultivator de la care le-a furat, pentru cîte zile le-a ținut, cîte douăsprezece foale pe zi.

2. Dacă vreun vier va fura din rodul vii ce o păzește, să se pedepsească cu bătaia și să piară și simbria.

10 Comentariu. Dacă însă se va prinde asupra faptei și se va dovedi, căci se poate ca proprietarul vii să voiască a-l nedreptăți, cu scop de a nu-i plăti simbria și să-l calomnieze că a furat.

3. Dacă vă fura cineva clopotul vreunui animal, care conduce vreo turmă sau cireadă, din care cauză se va pierde vreo vită, să se osîndească a o plăti, iar de nu se va pierde, ci se va dovedi numai că a furat, să se pedepsească cu bătaia ca fur.

15 4. Dacă vreun văcar sau păstor se va prinde mulgînd vacile sau oile, pe care le paște, spre a vinde laptele, să se osîndească la bătaie și la pierderea simbriei sale.

Comentariu. Se înțelege că de se va prinde asupra faptei, cum s-a zis mai sus.

20 5. Dacă va fura cineva vreun bou sau vreo altă vită dată în îngrijirea sa, și se va constata că a furat-o, să se osîndească la bataie, și la plata prețului îndoit, plătind asemenea și toată munca ce era să muncească vita aceea.

25 6. Acela care, vrînd să fure dintr-o cireadă, turmă sau herghelie vreun nimal, va fi cauza de a se speria acele animale și a fugi, și în fuga lor va fi vreunul mîncat de lupi, acela se va pedepsi aspru.

7. Acela care în timpul secerii va cuteza să fure mult sau puțin rod de la secerători, să se bată și să i se ia straiele.

8. Aceia care se duc în vie și în pepeniște (bostane), sau grădini ca să mănînce poame, să fie iertați, iar dacă vor fura, să se bată și să se despoae.

30 9. Cel ce va fura carul cuiva, sau îl va arde, să-l plătească îndoit.

10. Aceia care se găsesc în sate și se vor prinde furînd odată, să li se dea o sută de nuiele și să despăgubească pe păgubașul, iar de se vor prinde pentru a doua oară furînd, să se bată cu ciomege și se plătească îndoită dauna, și dacă și pentru a treia oară se vor prinde furînd, să se orbească.

⟨84⟩. Despre văcari

Cap. 1. Dacă vreun văcar va pierde vreo vacă ce i s-a dat s-o pască, și va încunoștiința despre aceasta pe proprietarul ei, arătându-i totodată și locul în care s-a pierdut, să nu se osîndească la nici o despăgubire, iar dacă nu va da știre în ziua aceea, s-o plătească.

2. Dacă se va încredința vreun bou unui văcar, pe care se va întâmpla să-l mănince lupii, e dator să arate proprietarului semnele și să fie apărat, fiindcă neurmînd așa, îl va plăti.

3. Dacă vreun văcar va lua în îngrijirea-i boul cuiva pe care îl va amesteca cu alți boi, pe care îi paște, și se va întâmpla ca acel bou să intre în arătura cuiva și să facă vreo daună, acea daună s-o plătească văcarul, iar nu proprietarul boului; simbria însă să nu o piardă.

4. Dacă vreun văcar va lua sub îngrijirea sa vreun bou, pe care-l va pierde, să fie supus la jurămint că nu a întrebuițat nici o fraudă, și să rămînă nepăgubaș.

5. Dacă vreun văcar a primit vreo vacă sănătoasă sau bou și se va întâmpla ori să orbească, sau să i se întâmple vreo altă vătămare, să jure că aceasta nu s-a întâmplat din vreo fraudă a sa, și atunci să nu fie supus la nici o despăgubire.

6. Iar dacă văcarul, în vreuna din împrejurările mai sus arătate, va jura și jurămintul său se va dovedi fals, nu numai să plătească dauna vitei, dar să i se taie și limba.

Comentariu. Această tăiere a limbii, la care se osîndesc călcătorii de jurmămint, s-a desființat de alte legi, al căror text se află în cartea 22, din cele Impărătești, la titlul I, care legi lasă pe sperjuri în plata domnului și nu le dă nici o penalitate, găsind cu cale că e destul pentru dînșii să aibă pe Dumnezeu răsplătitor al călcării jurămintului lor.

7. Dacă văcarul va arunca cu lemne și va răni vreo vită, din care cauză ar orbi sau i s-ar aduce vreo altă vătămare vitei, și va mărturisi aceasta, s-o plătească, iar dacă o va lovi cu piatră, să nu fie păgubaș.

⟨85⟩. Despre ucideri de animale

Cap. 1. Dacă cineva tăind lemne în pădure nu va fi cu luare aminte, ci căzînd pomul, va ucide vreun bou sau vreun asin, ori vreun alt animal, să dea suflare pentru suflare.

2. Dacă cineva tăind vreun pom, va arunca de pe dinsul cu nesocotință securea, și va ucide vreun animal străin, să-l dea înapoi.

3. Dacă va ieși cineva spre a prinde boul său, sau asinul său, și dimpreună cu dinsul va lua în goană și alte animale, și nu le va strînge dimpreună cu al său, ci le va lăsa să piară, sau să fie mîncate, sau mușcate de lupi, să dea proprietarului lor suflarea aceea, adică bou în loc de bou, asin în loc de asin; iar dacă va fi dat de știre și se va fi justificat că a arătat locul, dar că nu i-a stat prin putință să oprească vitele acelea, să nu fie păgubaș de nimic.

4. Dacă va găsi cineva vreun bou în pădure și-l va tăia, și îi va lua carnea, să i se taie mîna.

〈86〉. Despre bătaia dintre două animale

Cap. 1. Dacă vreun animal va asmuța pe altul, din care 〈cauză〉 se va întîmpla a muri, se inculpă proprietarul animalului care a asmuțat.

2. Dacă un animal a năvălit asupra altui animal ca să-l mănînce, întîmplîndu-se să moară animalul care a năvălit, proprietarul său n-are nici un drept de reclamare, iar dacă va muri celălalt animal, atunci proprietarul său are drept de despăgubire, sau prin alt animal, sau într-alt chip.

3. Dacă va ucide cineva vreun cîine de păstor, și nu va mărturisi aceasta, ci va fi cauza de a intra în stîină vreo fiară sălbatică, descoperindu-se în urmă ucigașul cîinelui, se va osîndi să plătească toată dauna întîmplată turmei dimpreună cu prețul cîinelui.

4. Acela care va învenina vreun cîine păstoresc, să se pedepsească cu o sută de nuiete și cu plata îndoitolui preț al cîinelui către proprietarul său, iar dacă s-a întîmplat și vreo stricăciune în turmă, toată dauna s-o plătească ucigașul, ca unul ce a făcut să piară cîinele care o păzea.

5. Acela care ucide vreun animal străin, sub ori și ce cuvînt măcar descoperindu-se, să despăgubească pe proprietarul animalului.

〈87〉. Despre daunele făcute de vite

Cap. 1. Dacă va găsi cineva vreo vită în moșia sa, trebuie s-o predea proprietarului ei, care e dator să plătească proprietarului moșiei toată dauna, ce i-a făcut-o vita, fără să aibă voie nici a ucide vita aceea, nici a o vătăma fiindcă în asemenea caz trebuie s-o plătească.

2. Dacă se va prinde vreo vită, făcînd vreo stricăciune și se va preda proprietarului ei, acesta e dator s-o păstreze; iar dacă și pentru a treia oară îi

va face vreo stricăciune, atunci să nu fie inculpat pentru orice vătămare ar aduce acelei vite.

10 3. Dacă vreo vită vrînd să sară în vreo vie, sau în țarina cuiva, se va vătămă, sau va muri căzînd în vreun șanț, sau în vreun par, proprietarul acelor locuri va rămînea apărat de orice pretențiune.

4. Acela care paște vitele sale pe loc străin, să plătească dauna îndoită proprietarului aceluï loc.

〈88〉. Despre taiere de pomi

5 Cap. 1. Aceia care taie pomi și mai virtos vițe, să se pedepsească ca tâlhari, a tăia nu numai pe dintregul ei și a răni, tăind scoarța sau coaja care înfășoară copacul, sau a-l sfărîma tăind, să se pedepsească cu aquiliu, adică cu plata îndoită a daunei.

2. Dacă mai mulți vor tăia același pom, fiecare se osîndește la plata întreagă; iar cel ce va dezrădăcina un pom, se pedepsește cu aquiliu.

10 3. Nu numai acela care taie cu propriile sale mîini se inculpă, dar și acela care permite unui servitor, sau unui liberat, și dacă servitorul va taia de la sine, se cuvine noxalia în contra stăpînului, adică să dea pe servitorul

4. Acela care taie un pom se osîndește a plăti interes stăpînului pomului; dacă vreun pom din casa ta se întinde asupra casei mele și mă vătămă, de nu-l vei suprima, eu îl tai; pom se înțelege și viță.

15 5. Mai întii proprietarul pomului poate să-l supprime, și dacă nu-l suprimă, atunci vecinul cel vătămat îl taie.

6. Dacă cineva avînd vreo judecată pendinte cu cineva, va tăia singura viță, sau singurul pom al aceluia, să i se taie mîna.

7. Acela care taie viile pline cu roade ale altora, sau le va smulge, să se osîndească la tăiere de mîna și la despăgubire.

〈89〉. Despre incendiare

Cap. 1. Acela care arde munte străin, sau va tăia pomi străini, să i se sigileze mîna și să plătească proprietarului dauna îndoită.

5 2. Acela care va arde gardul unei vii, sau al unei țarine, să se pedepsească cu bătaie grea și să i se sigileze mîna, și să plătească și dauna îndoită proprietarului.

3. Acela care va pune foc unde se treieră grîu, sau la vreo clae de grîu și-l va arde, să se ardă și el în foc.

4. Aceia care vor pune foc la vreo casă, în care au pus paie sau fîn, să li se taie miinile.

⟨90⟩. Legi nautice

Cap. 1. Dacă vreun marinar va fura cu voia armatorului vreun lucru al unui neguțător sau pasager, să plătească armatorul îndoit ceea ce a furat marinarul, iar acesta să fie pedepsit cu bătaie.

2. Dacă acest marinar a furat lucrul acela cu voința lui și fără voia armatorului, să se pună la tortură.

3. Dacă marinarii vor ajunge la ceartă între dînșii să nu cuteze cineva din ei să rănească pe altul; iar de se va întîmpla una ca aceasta, acela care a rănit să plătească cheltuielile medicilor și toate medicamentele precum și solda anului întreg al rănitului, care stă în neactivitate.

4. Dacă armatorul și dimpreună cu marinarii vor fi fără grijă, și se va întîmpla vreo daună sau vreun naufragiu, atît armatorul cît și marinarii să fie răspunzători pentru acea daună.

5. Dacă vreun pasager va intra în corabia curva cu marfă sau cu aur, ori cu alt ceva, să le predea armatorului față cu doi sau trei martori, fiindcă dacă nu le va preda cu acest chip și va zice în urmă că a pierdut sau bani sau alt lucru, pretențiunea sa nu va avea nici un efect. Trebuie însă ca atît armatorul cît și marinarii și ceilalți pasageri să primească jurămînt că n-au furat ei.

6. Dacă va tocmi cineva o corabie și va da arvună, iar în urmă va zice că n-are trebuință de corabie, pierde arvuna pe care a dat-o; iar dacă armatorul va urma altfel, să dea neguțătorului arvuna îndoită.

7. Acei care răpesc lucrurile naufragaților sau care vor trage din ele un profit fraudulos, să le întoarcă împătrite.

⟨91⟩. Despre răspunderea marinarilor

Cap. 1. Ceea ce vor primi marinarii spre a fi în păstrarea lor, vor fi răspunzători pentru restituirea acelor lucruri.

2. Armatorul nu e răspunzător pentru tranzacțiunile marinarilor, dar pentru relele lor urmări e răspunzător, fiindcă e dator să aibă marinari buni.

3. Armatorul e răspunzător pentru orice faptă rea ce ar face pilotul corăbiei, sau acela care are toată îngrijirea corăbiei.

〈92〉. Despre naufragiuri și aruncarea caricului

Cap. 1. Dacă se va arunca în mare caricul vreunei corabie, toți cîți au marfe în acea corabie sînt datori să contribuiască cu din marfele lor în favoarea aceluia a căruia marfă a fost înecată în mare, spre a-l despăgubi de pierdere

5

2. La această contribuire, marfa cea aruncată în mare se prețuiește după prețul cu care s-a cumpărat, iar nu cu acela cu care era să se vîndă.

3. Daeă se va sparge corabia și va pieri, toți cîți vor scăpa marfa lor de naufragiu nu mai fac contribuțiune, căci numai atunci contribuțiunea se face, cînd se va arunca o parte din caricul corabiei, pentru ca să scape corabia și caricul ei.

10

〈93〉. Despre împrumuturile maritime

Cap. 1. Banii maritimi se numesc aceia care se dau în împrumut pentru călătorie, dacă vor face călătoria cu riscul împrumutătorului.

2. Acela care împrumută bani cu pericolul mării, primește dobîndă douăsprezece la sută.

3. Acela care nu împrumută cu pericolul mării, primește mai puțină dobîndă.

4. Acela care împrumută pentru repararea corăbiei, sau pentru cele de trebuință ale aceluia ori pentru hrana marinarilor, are precădere înaintea tuturilor creditorilor.

10

〈94〉. Despre emfiteoză

Cap. 1. Emfiteoză nu e nici locațiune, nici alienare, ci are osebite legiuri; și dacă vătămarea ce s-ar face, ar fi generală pentru toate lucrurile, ar privi pe proprietar, ca în privința vînzării; iar dacă vătămarea ar fi în parte numai, ea ar privi pe emfiteatul, ca în privința locațiunii; aceasta însă dacă nu există vreo condițiune, care să reguleze cazul de vătămarea ce s-ar întîmpla lucrului.

5

2. Dacă s-a făcut vreo învoială și despre celelalte articole ale emfiteozei, și despre poprirea emfiteatului de la posesiunea lucrului, și despre alte clauze, și despre depărtarea emfiteatului.

10

3. Iar dacă s-a amintit în învoială ceva despre cazul în care trebuie să se depărteze emfiteatul, atunci dacă trei ani dearîndul nici emfiteatul nu va plăti darea emfiteotică, nici drepturile fiscale nu le va aduce proprietarului, se depărtează fără ca să aibă nici un cuvînt să-și pretindă munca, și s-o păgubească în toate chipurile.

F i n e

AKAΔHMIA

AOHNON